

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Eglė Žilinskaitė

**VIETOS RAIŠKA MIKALOJAUS DAUKŠOS *POSTILĖJE*:
POSTPOZICINIAI VIETININKAI IR JŲ FUNKCINIAI
EKVIVALENTAI**

Daktaro disertacija
Humanitariniai mokslai, filologija (04 H)

Vilnius, 2010

Disertacija rengta 2005–2010 metais Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas

prof. habil. dr. Albertas Rosinas

(Filologijos fakultetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04 H)

TURINYS

1. Įvadas	5
1.1. Tiriamasis šaltinis ir jo vertėjas	8
1.1.1. Daukšos kalbinė aplinka, išsilavinimas ir kompetencija.....	9
1.1.2. Svetimų kalbų poveikis Daukšos <i>Postilės</i> kalbai	12
1.1.3. Kitų senųjų lietuviškųjų raštų poveikis Daukšos <i>Postilės</i> kalbai	13
2. Vietos raiškos tyrimai ir teorijos lietuvių ir užsienio kalbotyroje	15
2.1. Erdvės tyrimai lietuvių kalbotyroje	15
2.1.1. Dabartinės kalbos vietos raiškos tyrimai.....	15
2.1.2. Senųjų raštų vietos raiškos priemonių tyrimai	18
2.2. Vietos raiškos priemonių tyrimai užsienio kalbotyroje	19
2.2.1. Ikikognityviniai darbai	19
2.2.2. Perėjimas prie kognityvinės kategorijų sampratos	21
2.2.3. Kognityvinės krypties darbai	23
2.2.3.1. Annettė Herskovits ir erdvės konceptualizacija	23
2.2.3.2. Prielinksniai, vaizdinės schemas (<i>image schemas</i>) ir leksiniai tinklai (<i>lexical networks</i>).....	25
2.2.3.3. Langackeris ir schematiniai tinklai	30
2.2.3.4. Funkciniai-geometriniai darbai	31
2.2.4. Tipologiniai darbai	33
2.2.4.1. Leonardas Talmis, schemas bei veiksmažodinės ir satelitinės kalbos	33
2.2.4.2. Stevenas Levinsonas ir lingvistinis reliatyvumas.....	36
2.2.4.3. Soteria Svorou ir erdvės gramatika.....	39
2.2.5. Kodėl erdvė?	40
3. Metodologija	42
3.1. Erdvinė scena ir jos komponentai. Figūra ir fonas.....	42
3.2. Vartosenos tipai	45
4. Daukšos <i>Postilės</i> postpoziciniai vietininkai.....	47
5. Esamieji vietininkai.....	48
5.1. Inesyvas	48
5.1.a. Apibendrinimas	86
5.1.1. Inesyvo funkciniai ekvivalentai	86
5.1.1.1. Inesyvas ir <i>antGen</i>	86
5.1.1.2. Inesyvas ir <i>poAcc</i> bei <i>perAcc</i>	99
5.1.1.3. Inesyvas ir <i>viduryjeGen</i> , <i>vidujeGen</i>	103
5.1.1.4. Inesyvas ir <i>tarpenGen</i>	104
5.2. Adesyvas.....	106
5.2.a. Apibendrinimas	123
5.2.1. Adesyvo sąsaja su artumo prielinksniais.....	123
5.2.1.1. <i>priegDat</i> / <i>priegGen</i> / <i>priegInstr</i>	124
5.2.1.2. <i>pasAcc</i>	128
5.2.1.3. <i>tiesInstr</i>	130

5.2.1.4. <i>antGen</i>	133
5.2.1.5. <i>užGen</i>	134
5.2.1.6. <i>poInstr</i>	136
5.2.1.7. Apibendrinimas.....	137
5.3. Inesyvo ir adesyvo santykis. Gyvumo ypatybė.....	141
6. Einamieji vietininkai.....	153
6.1. Iliatyvas ir <i>ingAcc</i>	154
6.1.a. Dažnesnė <i>ingAcc</i> vartosena.....	177
6.1.b. Apibendrinimas.....	179
6.1.1. Iliatyvo funkciniai ekvivalentai.....	181
6.1.1.1. Iliatyvas, <i>ingAcc</i> ir prielinksninė konstrukcija <i>antGen</i>	181
6.1.1.2. <i>tarpGen</i>	183
6.1.1.3. <i>viduryje</i> / <i>vidujeGen</i>	184
6.1.1.4. <i>perAcc</i>	185
6.2. Aliatyvas.....	186
6.2.a. Apibendrinimas.....	206
6.2.1. Aliatyvo funkciniai ekvivalentai.....	207
6.2.1.1. Datyvas.....	207
6.2.1.2. Genityvas.....	208
6.2.1.3. <i>Net ikDat</i> / <i>ikGen</i>	209
6.2.1.4. <i>pasAcc</i>	209
6.2.1.5. <i>priegDat</i>	210
6.2.1.6. <i>tiesGen</i> / <i>tiesInstr</i>	210
6.2.1.7. <i>užGen</i>	211
6.2.1.8. <i>antGen</i>	211
7. Inesyvo ir iliatyvo sąsaja bei adesyvo ir aliatyvo sąsaja.....	212
7.1. Inesyvas ir iliatyvas.....	212
7.2. Adesyvas ir aliatyvas.....	214
8. IŠVADOS.....	216
9. ŠALTINIAI.....	221
10. LITERATŪRA.....	223
11. TRUMPINIAI.....	231
12. PRIEDAS.....	233

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Anglų kalbos prielinksnių <i>in</i> ir <i>on</i> idešliosios reikšmės ir vartosenos tipai (pagal Herskovits 1986, 148–155)	25
2 lentelė. Funkcinis-geometrinis aprašas (pagal Coventry et al. 2003, 55)	31
3 lentelė. Vietos raiškos priemonių tyrimo gairės (pagal Levinson, Wilkins 2006, 3)..	36
4 lentelė. Figūros ir fono požymiai (pagal Talmy 2000a, 183).....	44
5 lentelė. Jn 4,46	57
6 lentelė. Inesyvo vartosenos tipai	87
7 lentelė. Inesyvas ir <i>antGen. Lovos</i> ir <i>vežimo</i> leksemos	89
8 lentelė. Inesyvas ir <i>antGen. Lauko, dirvos</i> , salos leksemos.....	91
9 lentelė. Inesyvas ir <i>antGen. Apibendrintos vietos</i> reikšmės daiktavardžiai.....	92
10 lentelė. Inesyvas ir <i>antGen. Įvykio vietų</i> pavadinimai	97
11 lentelė. Konstrukcijos <i>poAcc</i> ir <i>perAcc</i>	99
12 lentelė. Konstrukcijos <i>poAcc</i> ir <i>perAcc</i> su aktyvaus veiksmo ar garsinės sklaidos veiksmožodžiais	101
13 lentelė. Adesyvo vartosenos tipai	123
14 lentelė. Adesyvas ir artumo prielinksniai	137
15 lentelė. Esyviniai vietininkai Chylinskio kalboje (pagal Kavaliūnaitė 2003, 47).....	143
16 lentelė. DP adesyvas ir inesyvas pagal kalbos dalis ir jų subkategorijas	144
17 lentelė. Giminių įvardžių adesyvas ir inesyvas	146
18 lentelė. Dievo vardų adesyvas ir inesyvas.....	148
19 lentelė. Kitų tikrinių vardų adesyvas ir inesyvas.....	149
20 lentelė. Adesyvo ir inesyvo distribucija.....	152
21 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Patalpų</i> pavadinimai.....	157
22 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Uždarų objektų</i> pavadinimai	158
23 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Trimačiai objektai</i> be viršaus.....	159
24 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Geografiniai regionai</i>	161
25 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Religiniai regionai</i>	162
26 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Objektų</i> sankaupą žymintys daiktavardžiai	163
27 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Substancijos</i>	164
28 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Medžiagos</i>	165
29 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Pavidalas</i>	166
30 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Jėgų dinamikos aspektas</i>	168
31 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Susibūrimų vietų</i> pavadinimai	168
32 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc</i> su mušimo veiksmožodžiais	169
33 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Sakytiniai / rašytiniai šaltiniai</i>	170
34 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Socialinė lokacija</i>	171
35 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Permainymo kontekstai</i>	172
36 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Suvienijimo kontekstai</i>	172
37 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Kūno dalys</i>	173
38 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Būseną</i>	175
39 lentelė. Iliatyvas ir <i>ingAcc. Kontrolė</i>	176
40 lentelė. Inesyvo ir iliatyvo / <i>ingAcc</i> vartosenos tipų palyginimas	179
41 lentelė. <i>TarpGen</i> galinio taško viduje reikšmė.....	184
42 lentelė. Būsenos daiktavardžiai aliatyvo ir iliatyvo linksniais.....	195
43 lentelė. Aliatyvas ir adesyvas su veiksmožodžiais <i>įstotis</i> ir <i>aprašyti</i>	197
44 lentelė. Aliatyvo vartosenos tipai	206
45 lentelė. Postpoziciniai vietininkai ir jų funkciniai ekvivalentai.....	218

1. Įvadas

1.a. Tyrimo objektas – vietos raiška Mikalojaus Daukšos *Postilėje*. Dėl plačios vietos raiškos priemonių sistemos darbe apsiribojama postpozicinių vietininkų (toliau – PV) ir jų funkcinių ekvivalentų (arba kontekstinių variantų) analize.

1.b. Darbo tikslas ir uždaviniai. Darbo tikslas – aptarti postpozicinių vietininkų vartoseną ir apibrėžti jų santykį su funkciniais ekvivalentais. Keliami šie uždaviniai:

1. Išskirti postpozicinių vietininkų vartosenos tipus.
2. Nustatyti, kiek vartosenos tipų yra susiję su vietos raiška.
3. Apibrėžti postpozicinių vietininkų semantinę distribuciją.
4. Apibūdinti postpozicinių vietininkų ir jų kontekstinių variantų santykį.
5. Įvertinti vertimo šaltinio – lenkiškosios Jokūbo Wujeko *Postilės* – sintagmų įtaką Daukšos teksto vietos raiškos priemonėms.

1.c. Tyrimo metodai. Disertacijoje laikomasi kognityvinės poliseminių kalbos vienetų reikšmės sampratos: vietininko reikšmę sudaro tarpusavyje susiję vartosenos tipai, kurių vieni yra būdingesni, prototipiškesni, o kiti – esantys linksnio reikšmių periferijoje. Kiekvieną postpozicinį vietininką aptarus semasiologiškai, einama onomasiologine kryptimi – apibrėžiamas jo santykis su funkciniais ekvivalentais. Taikomas deskriptyvinis ir lyginamasis metodai: Daukšos *Postilės* vietos reikšmės sintagmos nuosekliai lyginamos su lenkiškojo originalo konstrukcijomis.

1.d. Darbo naujumas. Disertacijoje pirmą kartą sistemiškai aprašomos visos postpozicinių vietininkų reikšmės ir išskiriami vietos reikšmės tipai: tai leidžia verifikuoti tradicinį požiūrį, kad PV yra vietos linksniai. Darbas aktualus tuo, kad jame išsamiai apžvelgiamos dabartinių vietos raiškos priemonių tyrimų

kryptys, nuosekliai taikomi kognityviniai metodai ir terminija bei remiamasi lokatyvinių kalbos vienetų analizei skirtais tipologiniais tyrimais.

1.e. Disertacijos sandara. Darbą sudaro:

1. *Įvadas*, kuriame apžvelgiamas tiriamasis šaltinis ir jo vertėjas, lenkų kalbos bei kitų senųjų raštų poveikis Daukšos *Postilės* kalbai.

2. Išsami vietos raiškos priemonių tyrimų apžvalga.

3. Trečiasis skyrius skirtas metodologijai apibrėžti.

4. Trys tiriamosios dalys. Penktajame skyriuje analizuojami esamųjų vietininkų vartosenos tipai bei šių linksnių ir jų funkcinių ekvivalentų sąsaja, šeštajame skyriuje – einamųjų vietininkų, o septintajame skyriuje apibrėžiama inesyvo ir iliatyvo bei adesyvo ir aliatyvo semantinė distribucija.

5. Aštuntajame skyriuje apibendrinami tyrimo rezultatai, po jo duodami šaltinių, literatūros ir santrumpų sąrašai. Darbas turi vienuolikos puslapių priedą.

1.f. Ginamieji teiginiai:

1. Postpozicinių vietininkų sistema Daukšos *Postilėje* yra keturnarė: adesyvo ir inesyvo santykis yra pagrįstas ne tik gyvumu, bet ir erdviniu santykiu, todėl jie, kaip ir iliatyvas bei aliatyvas, *Postilėje* yra atskiri linksniai.

2. Inesyvas ir iliatyvas yra vietos linksniai, o adesyvo ir aliatyvo vietos reikšmė yra šių linksnių reikšmių periferijoje.

3. Postpozicinių vietininkų ir jų funkcinių ekvivalentų gretiminė vartoseną Daukšos *Postilėje* yra motyvuota semantinių ir kognityvinių principų.

4. Kai kurių prielinksninių konstrukcijų ir postpozicinių vietininkų gretiminę vartoseną vietos reikšmė galėjo lemti vertimo šaltinis, tačiau lietuvių kalbai svetimų konstrukcijų nėra daug.

1.g. Darbo aprobacija.

1.g.1. Straipsniai disertacijos tema:

1. Žilinskaitė Eglė 2004, M. Daukšos *Postilės* postpozicinių vietininkų ir jiems sinonimiškų prielinksninių konstrukcijų vartoseną ir vertimo šaltiniai, *Baltistica* 39(1), 33–53.

2. Žilinskaitė Eglė 2006, Dėl vienos kelio raiškos atvejo Mikalojaus Daukšos *Postilėje*, *Baltistica* 41(3), 407–415.

3. Žilinskaitė Eglė 2007, Adesvyvas Mikalojaus Daukšos *Postilėje*, *Baltistica* 42(3), 407–422.

1.g.2. Pranešimai mokslinėse konferencijose:

1. Par kādu ceļa izteikšanas līdzekli Mikaloja Daukšas *Postillā*, 43. *Artura Ozola dienas konference: Alvils Augstkalns (1907–1940) un baltu valodu pētniecība* (2007. gada 16.–17. marts, Rīga, Latvija).

2. Par adesīva lietojumu Mikalojus Daukšas *Postillā*, 45. *Artura Ozola dienas konference: baltu valodas diahroniskā un areālā aspektā. Veltījums Jurim Plāķim (1869–1942) 140. gadadienā* (2009. gada 20.–21. marts, Rīga, Latvija).

1.1. Tiriamasis šaltinis ir jo vertėjas

Tiriamasis šaltinis – tai 1599 metais Vilniuje išleista *Postilė* (toliau – DP), kurią iš lenkiškosios Jokūbo Wujeko *Mažosios postilės*¹ (toliau – WP) išvertė Mikalojus Daukša. Naudotasi Lietuvoje geriausiai išsilaikiusiu, ryškios spaudos, nedefektiniu Simonui Stanevičiui priklausiusiu egzemplioriumi (VUB RSS, sign. L_R 1618), kuris 2006 m. buvo suskaitmenintas. Elektroninis tekstas ne tik labai palengvino darbą, bet ir, palyginti su fotografuotiniais leidimais, užtikrino perrašo kokybę, kadangi skaitmeninis variantas rengtas labai preciziškai: daug diskutuota dėl ortografijos dalykų, išskirti neaiškiai atspausti rašmenys (riestiniuose skliaustuose { }), pažymėti rengėjo atstatyti simboliai (laužtiniuose skliaustuose []), atskirti perikopių (ženkleliu ∞) ir marginalijų (simboliais []) tekstai. Iki šiol pasirodę fotografuotiniai leidimai (Mykolo Biržiškos parengtas ir 1926 m. Kaune išleistas bei Jono Palionio knyga „Mikalojaus Daukšos 1599 metų *Postilė* ir jos šaltiniai“, 2000 m.) tiriamajam darbui nėra tokie tinkami, pirmasis – ir dėl prastos originalo, be to, defektuoto, kokybės, ir dėl prasto rengėjų bei retušuotojų darbo, antrasis – dėl vietomis blyškios ar net sulietos spaudos.

Šalia DP sintagmų tyrime duoti lenkiškieji atitikmenys. 16 amžiuje pasirodė keturi Jokūbo Wujeko *Mažosios postilės* leidimai², todėl tyrėjai svarstė, kuris iš jų tapo Daukšos vertimo šaltiniu. Ketvirtuoju leidimu Daukša naudotis negalėjo, kadangi *Postilė* buvusi parengta jau 1595 metais (Vilniaus akademijos spaustuvė knygos mecenatui, Žemaitijos vyskupui Giedraičiui buvo žadėjusi spausdinimo darbus pabaigti 1595 metų pradžioje (Petrauskienė 1992, 72t). Diskusijų dėl šaltinio pasirinkimo genezę ir argumentus duoda Palionis (2000, 17t), kuriam prieš spausdinant DP ir WP tekstus pareičiui vienoje knygoje (DP 2000), reikėjo nuspręsti, kurį leidimą pasirinkti.

¹ Manoma, kad Jokūbo Wujeko *Mažosios postilės* evangelijų *išguldymai* – autorinis Wujeko tekstas (BLP 1965, 420).

² W¹ – 1579–1580 m., W² – 1582 m., W³ – 1590 m., W⁴ – 1596 m.

Palionis pateikia trečiojo WP leidimo tekstą (1590)³, kadangi pagal jį atlikta galutinė redakcija, nors toks sprendimas ne visiems atrodo tinkamas (Juozas Karaciejus (2001, 188) linkęs manyti, „ar ne autentiškiau būtų buvę pasirinkti antrąjį lenkiškąjį leidimą“). Šiame darbe duodamas trečiojo WP leidimo tekstas.

Norint suvokti vertėjo darbo aplinkybes ir kalbinę kompetenciją, tinkamai įvertinti kitų kalbų įtaką Daukšos tekstui, toliau trumpai apžvelgiama LDK kalbinė situacija ir turimos žinios apie Daukšos išsilavinimą.

1.1.1. Daukšos kalbinė aplinka, išsilavinimas ir kompetencija

DP yra trečioji spausdinta LDK knyga, pasirodžiusi praėjus daugiau nei pusei amžiaus nuo Mažvydo *Katekizmo* Mažojoje Lietuvoje. Kultūrinės ir socialinės sąlygos LDK spausdintai knygai lietuvių kalba nebuvo palankios daugiausia dėl dviejų priežasčių. Pirma, lietuvių kalba niekada neturėjo rašytinės kalbos statuso. Iki 16 a. vidurio rašto kalbos buvusios kanceliarinė slavų (pastaroji buvo ir oficiali teismų kalba⁴), lotynų ir vokiečių. Antra, lietuvių kaip šnekamosios kalbos vaidmuo 16 amžiuje labai keitėsi. Nors jo pradžioje lietuvių kalba buvo vartojama visų lietuvių (didikų, bajorų, Vilniaus ir Kauno miestiečių) namuose ir viešajame gyvenime (LDK, priešingai nei Rytprūsiose, teismai vyko be vertėjų) (Jablonskis 1947, 99), tačiau tuo pat metu palaipsniui stiprėjo 15 a. pabaigoje prasidėjusi tendencija lietuvių kalbą išstumti, ilgainiui priskiriant ją žemajam luomui (paskutinis kunigaikštis, mokėjęs lietuvių kalbą, buvo Kazimieras) (Lebedys 1963, 15). Po Liublino unijos vis labiau įsigalėjo lenkų kalba, tapusi bajorystės požymiu ir bažnytine *lingua franca*, o LDK priklausė bažnytinei Lenkijos provincijai, Gniezno vyskupui (op. cit., 18). Silpnas bažnyčios tarnautojų lietuvių kalbos žinias liudija

³ Jis perspausdintas iš mikrofilmo, kuriame trūko dalies puslapių, todėl tose vietose naudojamos W² teksto atkarpos (Palionis 2000, 7).

⁴ Nors teismų protokoluose randama ir nemaža lietuviškų frazių, net ištiesai lietuviškai nurašytų priesaikų (Zinkevičius 1988, 155).

jau 1528 m. Vilniaus vyskupijos statutas, kuriuo uždrausta krikštyti lietuviškai liepiant krikšto formulę tarti lotynų kalba, kadangi lietuvių kalbos nemoką kunigai, tačiau iš klebonų reikalaujama laikyti vikarus, mokačius lietuvių kalbą, o prie bažnytinių mokyklų – mokytojus, galinčius mokyti ir lietuvių, ir lenkų kalbomis. Kad statuto reikalavimai nebuvo įvykdyti ir kalbinė situacija bažnyčiose nepakito, rodo 1595 m. Komulėjaus vizitacija⁵ ir Bednarskio cituojamas 17 a. pradžios vieno jėzuito laiškas į Romą⁶ (Bednarski 1929, 3t). Lenkų kalbos paplitimo mastą liudija ir paties Daukšos lenkiška prakalba⁷.

Įsiliepsnojus konfesinei kovai, lietuvių kalba tapo religinės sklaidos plačiajai visuomenei (bajorijos grįžimą katalikybėn lėmė didesnės šios konfesijos teikiamos privilegijos) įrankiu, kuriuo pasinaudoti suskubo tiek katalikai, tiek evangelikai reformatai. Jų polemika buvo pagrindinis pirmųjų knygų LDK pasirodymo veiksnys, – tai rodo ir beveik pamečiui leisti viduriniojo rašomosios kalbos varianto katalikų ir reformatų religiniai raštai (1595 m. Daukšos *Katekizmas* ir 1598 m. Merkelio Petkevičiaus *Katekizmas*, 1599 m. Mikalojaus Daukšos *Postilė* ir 1600 m. vad. Morkūno *Postilė*, 1646 m. Slavočinskio *Giesmynas* ir 1653 m. *Knygos Nobažnystės Giesmynas, Postilė* ir *Maldynas*). Nemažą įtaką darė ir renesanso epochos idėjos, dar labiau skatinusios antiunijines nuotaikas. 1574–1575 m. Vilniuje įsteigus tris

⁵ Jono Lappo straipsnyje apie bandymą paskirti lenką į Vilniaus vyskupo katedrą, Jurgį Radvilą paskyrus vyskupu Krokuvoje, minima, kad katalikų bažnyčios statusas Vilniaus diecezijoje buvo labai prastas, – tai įrodo 1595 metų abato Aleksandro Komulėjaus vizitacija, kurioje viena iš tokios situacijos priežasčių įvardijama, kad „Vilniaus diecezijai buvo skiriami dvasininkai, nemokantieji „vulgaris lituanici sermonis“, ir dėl to jie buvo nenaudingi gyventojams“. Todėl Komulėjus nutaręs, kad į Vilniaus seminariją būtų priimami tik „juvenes diocesis Vilmensis lituani“, o Vilniaus bursos prefektas būtinai turi būti lietuvis („lituanus“) (Lappo 1930, 120–121).

⁶ „[...] nulli erant Pastores vel Ecclesiastici linguae Lituaniae gnari, adeo ut Magnus Dux Lituaniae Jagiello, qui in Regem Poloniae electus fuit, illos cathechizare coactus sit. Parochi, qui constituebantur per villas et oppida, Poloni erat, linguae patriae ignari et ita nec confessiones excipiebantur, nec pabulum Verbi Dei illorum lingua tradebatur. Unde non modo in villis per Parochias nullus linguae peritus inveniebatur, sed ne in ipsa quidem Metropoli Vilna, quae 18 catholicis Ecclesiis constat et Cathedrali clero refertam habet, atque 4 Religiosorum ordines complectitur, [n]ullus prorsus ante adventum Societatis inveniebatur, qui concionari hac lingua possit, [...]“.

⁷ „w prawdzie rzadki ieft v nas z właŝczá z przedniéybych / ktoryby w iezyku polskim bieglým nie był / y kazania polskim iezykiem piŝáne czytác przez ŝie nie mogli / wŝákże moim zdániem wietŝa ieft tákich czesć / ktorzy go álbo nie rozumieia / álbo w nim mało co ŝa ŝwiádomi [...]“, „[...] ŝam náŝ Litewŝki narod / dla vmieietności iezyká polskiego y w nim bieglóŝci / do iákiego zániedbánia / opuŝczenia / y niemal odrzu cenia / iezyk ŝwoy właŝny przywiódł [...]“.

spaustuves, tarp jų ir jėzuitų (akademijos), 1576 m. Žemaičių vyskupu paskyrus Mykolą Giedraitį, Daukšos mecenatą, rėmusį ir skatinusį knygų leidybą, buvo sudarytos sąlygos pirmosioms lietuviškosioms katalikų knygoms išversti ir spausdinti.

Aptarčioji LDK kalbinė situacija, liudijanti lingvistinį pliuralizmą, leidžia manyti, kad Daukša, kaip ir daugelis išsilavinusių renesanso žmonių, buvo daugiakalbis. Jo gimtoji kalba buvusi lietuvių (Zinkevičius 1988, 174), vaikystėje lenkiškai jis tikrai nemokėjęs, o su lenkų kalba susidūręs tik mokymasis (Lebedys 1963, 60, 271). Savo mokytumu iš savo amžininkų Daukša išsiskyrė, – mokėjo kalbėti ir rašyti lietuviškai, lotyniškai, lenkiškai, gal rusiškai⁸ (Lebedys 1963, 63), gal ir graikiškai (Zinkevičius 1988, 174), pasižymėjo plačiu humanistiniu išsilavinimu ir turėjo nemažą biblioteką. Geriausiai šias žinias patvirtina 1579 m. Žemaičių vyskupijos vizitacija (ŽVV, ištraukos – Jablonskis 1933, 68–77).

Vizitacija aprašyta apaštališkojo nuncijaus Jono Andriejaus Kaligario siųsto vizitatoriaus Tarkvinijaus Pekulo, kuris „apvažinėja parapijas, apklausinėja kunigus bei pasauliečius ir visa, ką sužinojęs be jokių pagražinimų surašo“ (ŽVV, xv–xvi). 1579 m. rugsėjo 23 dieną Pekulas lankėsi Krakėse, kur klebonavo Medininkų bažnyčios kanauninkas Mikalojus Daukša. Pastarasis jau septynias savaites buvęs Varniuose, todėl vizitatorius apie bažnyčios reikalus kalbėjosi su mokytoju Adomu Grockiu (*Adamus Groczi*). Iš būtinųjų knygų Daukša Krakių bažnyčioje turėjęs „du pusėtinus Krokuvos mišiolus, naują Krokuvos agendą, senus ir suplyšusius gradualą bei antifonalą“ (1998, 99), o klebonijos name Pekulas radęs daug įvairių mokslo knygų, „pakankamai gerų ir katalikiškų, išskyrus graikišką gramatiką su Pilypo Melanchtono įžanga, graikišką Mecelerio gramatiką ir Erazmo Roterdamiečio „Adagią“ (op. cit., 103), kurias liepė sudeginti, suplėšyti ar per 6 mėnesius atvežti pataisyti jėzuitams (op. cit., 111, 113). 1579 m. spalio 8 dieną Medininkuose vizitatorius bendravo su pačiu Mikalojumi Daukša, apie kurį rašo: „Paklaustas apie klebono pareigas bei apie visus būtinus [dalykus], atsakė gerai ir yra pakankamai mokytas ir tinkamas“. Per vizitaciją Varnių klebonas Martynas Goslickis pasakoja, kad Mikalojus Daukša, kitaip nei kiti kanauninkai, nuolat nešioja dvasininkų drabužį ir tonzurą (op. cit., 277).

Vizitacijos tekstas ne tik duoda patikimų žinių apie *Postilės* vertėją, bet ir atskleidžia katalikų bažnyčios ir dvasininkų situaciją Žemaičių vyskupijoje. Matyti, kad daug kunigų buvo lenkų kilmės, šia kalba ir pamokslavę: pavyzdžiui, Jokūbas Ponikieviskis, vikaras Kaltinėnų bažnyčioje, ten išbuvęs 18 metų, pamokslus vis dar sakė lenkiškai, o „Tėve mūsų“, „Sveika Marija“, tikėjimo tiesas ir 10 Dievo įsakymų – žemaitiškai (ŽVV, 219).

⁸ Lebedys (1963, 63) čia kalba apie LDK slaviškąją kanceliarinę (dėl termino žr. Zinkevičius 2002b, 7–10).

Vizitacijos duomenys, kaip ir Daukšos bažnytinė karjera bei darbai, išskiria Daukšą iš kitų dvasiškių, tačiau konkrečių žinių apie jo įgyto išsilavinimo vietą nėra žinoma. Biržiška (1960, 125) mano, kad jis, būdamas smulkaus bajoro sūnus, galėjęs mokytis privačiai, kaip ir daugelis to meto bajoraičių, o apie 1543–1544 m. išvykti į užsienį, nes tik ten jis galėjęs įsigyti vizitacijos tekste minimas „eretiškas“ knygas. Pasak Lebedžio (1963, 74), pradinį žinių įgyti Daukša galėjęs Žemaičių vyskupijoje (Krekenavoje, Ariogaloje, Kražiuose, Varniuose), Kaune ar Vilniuje, tačiau universiteto klausimas lieka neišspręstas (op. cit., 85)⁹. Atsakymo į jį nerado ir Konstantinas Jablonskis (JKF, 1931, 1933), gilinęsis į Daukšos biografiją, jo gyvenimo socialinį ir kultūrinį kontekstą.

1.1.2. Svetimųjų kalbų poveikis Daukšos *Postilės* kalbai

Minėtosios žinios apie Daukšos kalbinę kompetenciją svarbios vertinant lenkiškojo teksto įtaką *Postilės* kalbai, kadangi svetimosis kalbos konstrukcijų skolinimasis šalia reanalizės ir aktualinimo gali būti vienas iš gramatikos kitimus sąlygojančių veiksnių (Aikhenvald 2006). Lenkų kalbos interferencija Daukšos tekstui tikrai negali būti siejama su pastarosios kalbos prestižu, – tai rodo vertėjo požiūris į lenkų kalbą kaip į svetimą kultūros apraišką, turinčią neigiamos įtakos lietuviams, aiškiai matomas ir iš *Postilės* prakalbos bei joje perteikto siekio savą kalbą puoselėti ir gryninti. Todėl ypač akcentuotinas teksto pobūdis ir jo vertimo ypatumai. Biblija, o ir visi su ja susiję religiniai raštai, pasak Jolantos Gelumbeckaitės (2002, 9), iš vertėjų reikalavę *verbatim et litteratim* perteikimo, todėl tekstuose neišvengiamai atsiradę originalo interferencijos pasekmių. Nors Daukšos vertimo kalba yra grynesnė nei jo amžininkų (pvz., vadinamosios Morkūno *Postilės* ar Petkevičiaus *Katekizmo*), *Postilės* sintagmų lyginimas su lenkiškuoju tekstu atskleidžia nemažą lenkų

⁹ Lebedys mini, kad E. Volterio žinios apie Daukšos studijas Krokuvos ir Prahos universitetuose, vėliau patekusios ir į kelis kitus šaltinius, nėra pagrįstos (Lebedys 1963, 85t).

kalbos poveikį. Vietomis, tiriant perikopijų kalbą, atsižvelgiama ir į Vulgatos ar graikiškąjį tekstus, taip pat galėjusius paveikti *Postilės* konstrukcijas (pvz., apie galimą lotynų kalbos poveikį DP perliatyvinėms konstrukcijoms Žilinskaitė 2006, 407tt).

Be svetimųjų kalbų įtakos, reikėtų įvertinti ir kitų lietuviškųjų tekstų įtakos galimybes.

1.1.3. Kitų senųjų lietuviškųjų raštų poveikis Daukšos *Postilės* kalbai

Daukšos kaip lietuviškosios raštijos LDK pradininko¹⁰ kalbai įtaką galėjo daryti spausdinti ir rankraštiniai to laikotarpio tekstai. Zinkevičius (2002a, 626t) mini rankraštnių tekstų ir 1589 m. išspausdinto hegzometro įtaką Daukšos kalbai, būtent kirčio ženklų ir grafemos *ę*, žyminčios garso platumą, vartojimą. Tokie tekstai dėl savo kiekybinių ir kokybinių apimčių šiam tyrimui nėra svarbūs.

Iki Daukšos išspausdintos buvo tik Mažosios Lietuvos protestantiškos religinės knygos. Kataliko naudojimas protestantų raštais neturėtų būti neįmanomas, – juk ir minėtoji 1579 m. Žemaičių vyskupijos vizitacija liudija Daukšą turėjus „eretiškų“ knygų. Dėl protestantų tekstų įtakos yra pareikšta keletas nuomonių, bet tvirčiau nusistovėjusi viena – apie Vilento *Evangelijų bei epistolų* (toliau – EE) panaudojimą.

Reitelaitis teigė Bretkūno *Postilės* evangelijų įtaką Daukšos *Postilei*, Tanglis – Vulgatos (Lebedys 1963, 261–262), Salopiata – Vilento evangelijų: „Daß D die Willentschen Texte gekannt hat, ist höchst wahrscheinlich“ (Salopiata 1929, 57). Lebedys linkęs patvirtinti pastarąją nuomonę, – mat Bretkūno *Postile* Daukša vargu ar būtų spėjęs pasinaudoti, kadangi savo darbą buvo jau bebaigęs. Lebedys nurodo rastąs panašias Vilento ir Daukšos tekstų ištraukas (1963, 256⁶²), tačiau pabrėžia, kad abiejų tekstų skirtumai liu-

¹⁰ Skardžius pirmasis teigė *Postilę* esant vieno Daukšos darbu, atmesdamas Būgos, Tanglio, Sittigo, Hermanno teiginius dėl kolektyvinio *Postilės* vertimo (Skardžius 1933, 7–20).

dija nenuoseklų rėmimąsi Vilento vertimu ir leidžia manyti *Postilę* esant savarankišku darbu (op. cit., 269). Vilento EE įtaką Daukšos *Postilės* evangelijoms (taip pat vėlesniesiems raštams) patvirtina ir Antanas Jakulis (1984, 31–33).

Šiam tyrimui svarbios vietos reikšmės sintagmos, kurias versdamas Daukša nesilaiko lenkiškojo šaltinio ir nuo jo nukrypsta¹¹. Jei tai perikopijų ištrauka, pasitelkiamas Vilento EE tekstas, leidžiantis patvirtinti arba paneigti prielaidą, kad Daukša juo naudojęsis.

¹¹ *Postilės* 2000 m. perspaudo *Tekstologiniuose komentaruose* Palionis nurodo ryškesnius Daukšos nutolimus nuo šaltinio: duoti 134 atvejai, kurių dauguma yra Wujeko *Postilės* teksto fragmentai, Daukšos praleisti ar neadekvačiai išversti, o ne prirašyti (Palionis 2000, 23tt). Lebedys teigia praleidimų pastebėjęs per 200, o nedidelių praplėtimų taip pat dažnai pasitaiką (Lebedys 1963, 250t).

2. Vietos raiškos tyrimai ir teorijos lietuvių ir užsienio kalbotyroje

2.1. Erdvės tyrimai lietuvių kalbotyroje

2.1.1. Dabartinės kalbos vietos raiškos tyrimai

Erdvės aprašai lietuvių kalbotyroje yra paremti daugiausia komponentinės analizės ar struktūriniais deskriptyviniais metodais. Pirmiausia minėtini Jono Kiliaus darbai (1972, 1973a, 1973b, 1974, 1977, 1980, 2002). Kilius erdvinę sceną sudarantiems objektams įvardyti vartoja *subjekto* ir *orientyro* terminus¹² ir skiria du matavimus – *slankumą* ir *orientacinę reikšmę*. Pirmoji nurodo, kaip subjektas slenka orientyro atžvilgiu, o antroji – kokioje pozicijoje orientyro atžvilgiu subjektas yra (viduje, išorėje, viršuje, apačioje)¹³. Kalbėdamas apie slankumo reikšmes, Kilius skiria diferencinius požymius *nuotolio mažėjimas / nemažėjimas, nuotolio didėjimas / nedidėjimas, slinktis / rimtis, linijiškumas / nelinijiškumas*, o pagal skirtingus šių diferencinių požymių rinkinius išskiriamos devynios slankumo rūšys: *apribotas tolumas, neapribotas tolumas, apribotas artėjimas, neapribotas artėjimas, tranzitinis kelias, konstantinis kelias, nelinijinė slinktis, linijinė slinktis, nelinijinė rimtis*. Aprašydamas orientacinę reikšmę, Kilius išskiria semantinius diferencinius požymius *vidus / nevidus, išorė / neišorė, skersumas / neskersumas, išilgumas / neišilgumas, vienapusiškumas / visapusiškumas, artumas / tolumas, atspirtis / neatspirtis, horizontalumas / vertikalumas, šonas / nešonas, subjektyvumas / objektyvumas, priešakys / užpakalis, viršus / apačia*. Sujungęs slankumo rūšis ir orientacinius požymius, Kilius nustato lietuvių kalbos vietos linksnių ir prielinksnių reikš-

¹² Šiame darbe vartojami *figūros* ir *fono* (arba *orientyro, referencijos objekto*) terminai, apie kuriuos dar bus rašoma.

¹³ Čia Kilius remiasi Kibriko (Кибрик 1970, 110–156) straipsnyje vartojamu aprašu ir terminologija, taikytai aprašyti Dagestano (šiaurės rytų Kaukazo) kalbų vietos linksnius, kurių priskaičiuojama nuo pusšimčio. Tačiau pasak Comrie'o, toks milžiniškas vietos linksnių skaičius šioms kalboms priskiriamas tik iš tradicijos: paanalizavus šių „linksnių“ struktūrą, paaiškėja, kad priklausomai nuo dialekto tabasaranų kalboje vartojamos 7 arba 8 vietos reikšmės morfemos, kurios skiriasi orientacijos erdvėje reikšme, ir 3 skirtingą judėjimą žyminčios morfemos, todėl teisingiau kalbėti apie 10 ar 11 skirtingų morfemų bei jų kombinacijas (Comrie et al. 1998).

mes: pvz., inesyvo reikšmė apibrėžiama požymiais *linijinė ir nelinijinė rintis, vidus, neišorė*, prielinksnio *įAcc* arba iliatyvo – *slinktis, nuotolio mažėjimas, linijiškumas, vidus, atspirtis*, prielinksnio *prieGen* – *nelinijinė slinktis, išorė, artumas*, prielinksnio *užGen* – slankumo požymiais *apribotas artėjimas, tranzitinis kelias, konstantinis kelias, nelinijinė slinktis, linijinė rintis, nelinijinė rintis* ir orientaciniais požymiais *išorė, vienpusiškumas, užpakalis* (Kilius 1977, 48; 1980, 54).

Elena Valiulytė, vietos, laiko ir priežasties raiškos tyrimus apibendrinusi monografijoje „Dabartinės lietuvių kalbos sintaksiniai sinonimai“ (Valiulytė 1998), vietai aprašyti naudoja Kiliaus tyrimų rezultatus ir remiasi E. Vladimirovskio darbais. Ji taip pat vartoja *slankumo* ir *orientacinės* reikšmių, *orientyro* terminus, o Kiliaus *subjektą* įvardija *lokalizuojamuoju daiktu*. Aukščiausios pakopos semantinė opozicija Valiulytė pasirenka ne priešpriešą *vidus / nevidus*, kaip Kilius, bet *sutampanti / nesutampanti vieta*, teigdama, kad *vidaus* reikšmė neapima prielinksnio *ant* (1998, 25). Kitokios nei Kiliaus darbuose reikšmės priskiriamos požymiams *horizontalumas / vertikalumas* – čia jie žymi *lokalizuojamojo daikto* ir *orientyro* išsidėstymą žemės paviršiaus atžvilgiu, pvz.: sintagmai *lempa virš stalo* priskiriamas vertikalumo požymis, o Kiliaus darbuose, remiantis paties orientyro požymiais, – horizontalumo.

Be specialiai vietos raiškai skirtų Kiliaus ir Valiulytės darbų, erdvės reikšmės sintagmų vartoseną aptariama lietuvių kalbos gramatikose. Lietuvių kalbos gramatikos trečiajame tome (Ulvydas et al. 1976) toks aprašas randamas prie veiksmažodžių junginių su vietininku (69–72), vietos aplinkybių skyriuje (485–493). Atskirų prielinksnių vartosenos aptarimas paremtas tam tikromis semantinėmis grupėmis, pvz., aprašyti prielinksnio *iš* junginiai, reiškiantys erdvės santykius, objektinius santykius, laiko santykius, priežasties ir būdo santykius (90–94). DLKG aplinkybių raiškos skyriuje (Ambrazas 1997, 527t) atskirai aprašomos vietos, krypties ir kelio reikšmės ir išvardijamos jas realizuojančios priemonės (linksniai, prielinksniai,rieveiksmiai), tačiau kokių nors platesnių vartoseną apibūdinančių pastabų nėra daug. Aptariant buvimo vietą reiškiančių prielinksnių konstrukcijas, prielinksniai vardijami pagal valdymo tipą (prielinksniai su kilmininku,

galininku, įnagininku), atskirai juos grupuojant pagal kilmę (pirminiai / antriniai). Pastabų apie lokalizuojamojo daikto ir orientyro požymius duodama tik kartais: pavyzdžiui, prie *antKilm* užsimenama, kad su daiktavardžiais, reiškiančiais plokštumas ar paviršius, galima *antKilm* ir vietininko sinonimija, prie *pasGal* – kad orientyras žymi gyvas būtybes ar yra asmeninis įvardis.

Lakoniškus vietos raiškos priemonių vartosenos sąrašus Rolandas Mikulskas, remdamasis kognityvinės kalbotyros teorija, siūlo papildyti informacija ne tik apie orientyrą, bet ir apie lokalizuojamąjį subjektą. Pvz., pasak Mikulsko, prielinksnio *skersai* apibrėžimas DLKŽ '(su *kilm.* ir *gal.*) vietai žymėti' ir duodama sintagma *guli skersai lovos* negali tinkamai iliustruoti prielinksnio vartosenos, kadangi neįvardijus lokalizuojamojo subjekto lieka neaišku, kokios geometrinės savybės jam būdingos, o kad tokie paprasti prielinksnio reikšmės struktūros papildymai svarbūs, rodo sakinio *knyga guli skersai lovos* keistumas (Mikulskas 2009, 51tt). Mikulskas (2006, 139), aptardamas subjektyvaus judėjimo reiškinių ir analizuodamas su slinktį žyminčiais predikatais vartojamus neagentinius daiktavardžius (tokius atvejus kaip *kelias eina pagal upę*), nurodo, kad tai ne tik *kelio*, *vieškelio* etc. leksemos, o objektai, konceptualizuojami kaip IŠILGINIAI. Kognityvinės kalbotyros taikymo galimybės ir erdvės konceptualizacijos principai, remiantis Leonardo Talmio kognityvinės semantikos teorija, plačiau pristatyti Malesos straipsnyje (Malesa 2003, 59–70).

Tarp šių dabartinės lietuvių kalbos vietos raiškos priemonės aptariančių darbų minėtinos ir dvi Vilniaus universitete apgintos gretinamojo pobūdžio disertacijos, kuriose aprašoma lietuvių ir anglų kalbų erdvės semantika: Inesos Šeškauskienės (Шяшкаускаене 1995) ir Dalės Roikienės (2005). Pirmosios tikslas – aptarti anglų kalbos prielinksnius *about*, *round*, *around* ir atitinkamus lietuvių kalbos *apie* ir *aplink*, antrosios – sugretinti anglų ir lietuvių kalbų iliatyvo, inesyvo ir eliatyvo raiškos priemones ir nustatyti jų subjektyvizacijos, objektyvizacijos, predikatyvizacijos ir adverbializacijos galimybes.

2.1.2. Senųjų raštų vietos raiškos priemonių tyrimai

Specialiai senosios kalbos vietos raiškos priemonėms skirtų tyrimų nėra, tačiau dėmesio kai kuriems šios temos aspektams skirta keliuose darbuose. Pirma, minėtini trys Ernsto Fraenkeliio darbai, skirti lietuvių kalbos linksnių (1928), prielinksnių bei polinksnių (1929) ir 1598 m. Merkelio Petkevičiaus *Katekizmo* (1947) sintaksei aptarti. Juose pasitelkus lyginamąjį metodą aptariama vietos linksnių / prielinksnių kilmė, po kurios seka semantinė analizė. Deskriptyviniai Fraenkeliio darbai dėl išsamios senųjų raštų ir tarmių medžiagos naudoti daugelio tyrėjų.

Antra, ypatingo dėmesio nusipelnė novatoriškas Ginos Kavaliūnaitės (2001, 2003, 2004, 2005, 2009) žvilgsnis į postpozicinių vietininkų vartoseną senuosiuose raštuose, daugiausia Chylinskio NT vertimo tekste (~1660 m.). Autorė patikslina dinaminių postpozicinių vietininkų santykį ir, Zinkevičiaus bei Smoczyńskio iškeltoms mintims plėtoti pasitelkusi gyvumo hierarchiją, duoda kitokį požiūrį į statinių vietininkų posistemį. Minėtosios idėjos vertos platesnės diskusijos, kuri pasirodys atskirose šio tyrimo dalyse.

Trečia, minėtini Gelumbeckaitės straipsniai (1996, 1997), skirti Bretkūno *Evangelijos pagal Luką* vertime vartojamų postpozicinių vietininkų reikšmėms ir vertimo šaltiniams nustatyti, ir monografija „Linksnių ir prielinksninių konstrukcijų sintaksė Jono Bretkūno Biblijos Evangelijoje pagal Luką“ (2002). Joje Gelumbeckaitė, nustačiusi aplinkybėmis einančius vienetus, interpretuoja juos semantiškai: aptaria buvimo vietos (*vidus / nevidus*) ir krypties (*pradinis taškas, galinis taškas, kelias*), t. y. lokatyvo ir direktyvo, semantines funkcijas realizuojančius linksnius ir prielinksnius. Taigi sintaksinė darbo pusė paremta daugiausia Charleso Fillmoro linksnių gramatika ir Nijolės Sližienės darbais, semantinė – minėtąja Valiulytės monografija (1998). Tokiu pat principu, aprašant buvimo vietos, pradinio taško, kelio ir galinio taško raiškos priemones, aptarti Daukšos *Postilės* ir *Katekizmo* linksniai bei prielinksninės konstrukcijos (Žilinskaitė 2005).

Ketvirta, dėmesio nusipelno atskirų autorių straipsniai ar monografijų dalys, kuriuose duota įžvalgų daugiausia apie postpozicinių vietininkų kilmę, jų semantiką ir prielinksninių konstrukcijų vartoseną: Alberto Rosino (1995, 1999, 2000, 2001, 2005, 2009), Zigmo Zinkevičiaus (1966, 1980, 1982, 2000), Vytauto Ambrazo (2006), Adelės Laigonaitės (1957a, 1957b), Wojciecho Smoczyńskiego (2001), Williamo R. Schmalstiego (1987), Jochenno D. Rangès (1995), Jono Palionio (1967), Prano Skardžiaus (1997), Antano Salio (1979a, 1979b), Broniaus Maskuliūno (2006), Eglės Bukantytės (2007). Šiuose darbuose iškeltos mintys plačiau bus aptariamoms nagrinėjant konkrečias vietos raiškos priemones.

2.2. Vietos raiškos priemonių tyrimai užsienio kalbotyroje

Vietos raiškos tyrimams užsienio kalbotyroje skirta ypač daug dėmesio. Toliau apžvelgiami tokio pobūdžio darbai, atsižvelgiant į metodines aprašo gaires.

2.2.1. Ikikognityviniai darbai

Iki 20 amžiaus aštuntojo dešimtmečio pradžios vietos raiškos priemonės daug dėmesio lingvistinėje literatūroje nesusilaukė. Domėjimąsi prielinksnių vartoseną atspindėjo **deskriptyviniai** darbai, kuriuose pateikti būdingos prielinksnių vartosenos sąrašai, pvz., Karlas-Gunnaras Lindkvistas išvardija sintagmas, iliustruojančias kai kurių anglų kalbos prielinksnių vartoseną vietos reikšme (Lindkvist 1972, 1976).

Struktūriniai aprašai ir komponentinė analizė. Griežti fonologijoje taikyti principai perkeliama semantiniam kalbos aprašui: reikšmė suprantama kaip semantinių vienetų rinkinys, prielinksnio reikšmė įvardijama diferenciniais požymiais, pvz., Geoffrey'aus Leecho anglų kalbos prielinksnių ap-

rašas (Leech 1969). Tokio tipo darbams atstovauja ir jau minėtieji Kiliaus straipsniai apie lietuvių kalbos vietos prielinksnių reikšmes. Komponentinė analizė taikoma Davido Bennetto darbe anglų kalbos prielinksnių vietos ir laiko reikšmėms aprašyti (Bennett 1975). Jame remiamasi Fillmore linksnių gramatikos gilumos linksniais *LOCATIVE*, *SOURCE*, *PATH*, *GOAL*, *EXTENT* ir sąvokomis *interior*, *exterior*, *superior*, *inferior*, *posterior*, *anterior*, *higher*, *lower*, *surface*, *off*, *side*, *proximity*, *transverse*, *surround*, *length*, *wards*, *some*. Prielinksnio reikšmę sudaro krypties ir statiškos buvimo vietos junginys: pavyzdžiui, prielinksnį *in* Bennetas apibrėžia kaip ‘*LOCATIVE interior*’, *at* – ‘*LOCATIVE*’, *through* – ‘*PATH LOCATIVE interior*’.

Loginė analizė remiasi grynąja geometrija. Apibrėžiant prielinksnių reikšmes, formuluojamos tam tikros sąlygos, kurias turi atitikti aprašomasis prielinksnis, pvz., Gloria S. Cooper, apibrėždama prielinksnio *in* reikšmę, nurodo sąlygas (Cooper 1968, 23):

X in Y

<*X is smaller than Y*>

X is located internal to Y

X out of Y

<*X is smaller than Y*>

X and Y are separate

Panašiai ir Leechas, apibrėždamas prielinksnį *in*, teigia, kad

IN: *X in Y*: *X is enclosed or contained* either in a 2D or 3D place *Y*¹⁴ (cituojama pagal Coventry et al. 2003, 16).

Minėtieji prielinksnių apibūdinimai yra redukuoti, formalūs ir išvesti atsiribojus nuo konteksto (pavyzdžiui, prielinksniui *in* taikomos sąlygos, kad figūra turi būti mažesnė nei fonas, o fonas privalo iš visų pusių apsupti / uždengti figūrą, negalioja atvejais *pypkė burnoje*, *lazda rankoje*, *kūdikis rankose*, *gėlės vazoje*, o reikalavimas, kad orientyras būtų dvimatis ar trimatis, netenka prasmės perskaičius pavyzdžius *linijos susikerta viename taške*, *pažymėk tris taškus šioje linijoje*, *stoviu ilgiausioje eilėje prie biliety*). Pasak Claude'o Vandeloise'o, geometrija ir logika kaip tikslieji mokslai akcentuoja erdviųjų posakių distribucijos sudėtingumą, tačiau tos distribucijos nepaaiškina (Vandeloise

¹⁴ 2D ir 3D – dvimatė ir trimatė erdvė.

1991, 12). Apie tyrėjo teikiamą funkcinę prielinksnių aprašą bus kalbama atskirame skyriuje.

Visi minėtieji tyrimai siūlo vieną abstrakcijos lygmenį – invariantinę prielinksnio reikšmę (*core meaning*), kuri apibūdinama baigtiniu būtinųjų ir pakankamų sąlygų rinkiniu. Prielinksniai vienas nuo kito skiriami semantinio požymio buvimu / nebuvimu.

2.2.2. Perėjimas prie kognityvinės kategorijų sampratos

Kalbės, o kartu ir vietos raiškos priemonių aprašai keitėsi kartu su kalbotyros krypčių, metodų ir požiūrio į kalbą raida. 20 amžiaus kontekste dėl savo požiūrio į kalbos kategorijas iškilo struktūrinės ir kognityvinės krypčių polemika. Kognityviniai tyrimo metodai atsirado kaip alternatyva struktūriniam kalbos aprašui, suvokus, kad pastarasis neatitinka žmogaus suvokimo apie pasaulį ir mąstymo apie pasaulio kategorijas. Ypatinę postūmį kalbotyrai davė praėjusiojo amžiaus aštuntajame dešimtmetyje Eleanoros Rosch atlikti tyrimai ir jos suformuluota prototipų teorija (Rosch 1978). Rosch empiriniais stebėjimais ir eksperimentais nustatė, kaip žmonės kategorizuoja savo aplinkos dalykus. Kategorija turi geriausią atstovą – prototipą, apie kurį telkiasi kiti kategorijos nariai, taigi vienos kategorijos nariai suvokiami ne kaip tapatų semantinių krūvį turintys elementai, t. y. jie neturi atitikti struktūrinės semantikos postuluojamą visiems kategorijos nariams bendro būtinųjų ir pakankamų sąlygų kriterijaus. Kategorijos narius sieja Wittgensteino suformuluotas giminės panašumo principas, – konceptas, kuris gali būti apibūdintas įvairiomis savo atributų kombinacijomis, tačiau nė vienas atributas neturi būtinosios ir pakankamos sąlygos statuso¹⁵. Todėl natūralu, kad pereinant nuo klasikinės

¹⁵ Aptardamas panašumus reiškinių, įvardijamų *žaidimais*, Wittgensteinas rašo: „I can think of no better expression to characterize these similarities than “family resemblances”; for the various resemblances between members of a family: build, features, colour of eyes, gait, temperament, etc. etc. overlap and criss-cross in the same way. – And I shall say: ‘games’ form a family.“ (Wittgenstein 1958, 32).

kategorijos prie natūraliosios kategorijos sampratos, vieni kategorijos nariai yra informatyvesni, prototipiškesni už kitus¹⁶.

Nors prototipų teoriją ir kognityvinę kalbotyrą įprasta laikyti skirtingomis kryptimis, pirmąją kildinant iš kognityvinės psichologijos, daugelio kognityvistų darbuose ji tapo įrankiu lingvistinėms struktūroms paaiškinti. Pasak Lakoffo, *kalbės* kategorijos asmens konceptualiojoje sistemoje yra organizuotos kaip ir visos kitos kategorijos, t. y. turi tam tikrą centrą, prototipą, ir periferinių narių. Kitaip nei struktūrinėje semantikoje, kurioje remiamasi žodžių tarpusavio semantiniais ryšiais ir semantiniais požymiais, o pačios reikšmės apibrėžiamos pagal būtinąsias sąlygas, kognityvinėje kalbotyroje žodžiai simbolizuoja konceptus, reikšmės vienetus (Lakoff 1987, 58). Konceptai atitinka lingvistinio vieneto (žodžio, sudėtinio posakio ar konstrukcijos) reikšmę (Croft et al. 2004, 14), jie nėra sutartiniai kalbos kūriniai, bet sudedamoji žmogaus supratimo apie pasaulį dalis (Taylor 1989)¹⁷. Kalba kognityvinėje lingvistikoje yra neatskiriama pažinimo dalis, o konceptualizacija kalboje – svarbiausias dalykas. Pasak Langackerio, „meaning is what language is all about“ (Langacker 1987, 12). Vyvyanas Evansas ir Melanie Green (Evans et al. 2006, 157) nurodo keturis pagrindinius kognityvinės semantikos principus:

1. konceptualioji struktūra yra įkūnyta;
2. semantinė struktūra yra konceptualioji struktūra;
3. reikšmė yra enciklopedinio pobūdžio;
4. reikšmės sandara yra konceptualizacija.

¹⁶ Šią teoriją pagrindė to paties laikotarpio Williamo Labovo ir Johno Roberto Rosso darbai: nepriklausomai nuo Rosch darbų, Rossas darbe „Nouniness“ (1973) teigė, kad kai kurie daiktavardžiai yra „daiktavardiškesni“ už kitus, o Labovas („The boundaries of words and their meaning“, 1973), nors ir nevertodamas prototipo termino, apibrėžė konceptų PUODELIS, DUBUO, VAZA prototipus (Taylor 1989, 40tt, 2006, 239).

¹⁷ Reikšmė kaip supratimas suvokiamas ir Fillmoro interpretacinių rėmų semantikoje (*frame semantics*), – žodis ar kalbinė konstrukcija klausytojui / skaitytojui sužadina supratimą arba rėmą (*frame*) (Croft et al. 2004, 8t). Pasak Fillmoro (1985, 225), jo interpretacinių rėmų semantika panaši į leksinio-semantinio lauko teoriją, tik joje žodžiai lyginami ne vienas su kitu, o tiesiogiai susiejami su rėmu. Taigi būtinųjų sąlygų semantiką pakeičia suvokimo semantika. Be Fillmoro *frame*, vėlesniuose darbuose vartojami kiti terminai: *domain* (Langacker / Lakoff), *base* (Langacker). Tai yra sritis, kuri sužadinama ir (ar) atkuriamą.

Įkūnyto mąstymo tezė kognityvinėje lingvistikoje reiškia, kad žmogaus protas ir konceptualizacija funkcionuoja taip, kaip mūsų kūnas sąveikauja su mūsų gyvenamąja aplinka (op. cit., 27). Taigi kalbos vieneto reikšmė priklauso ne tik nuo kalbos sistemos, bet ir atspindi tai, kaip žmogus sąveikauja su pasauliu ir jį suvokia, todėl ir kognityviniuose prielinksnių aprašuose postuluojuama, kad prielinksnio reikšmė yra lemiamą ne tik kalbinių, bet ir ekstralingvistinių dalykų. Vandeloise'as, aprašydamas prancūzų kalbos prielinksnių reikšmes, daugiausia kreipia dėmesį į prielinksnio argumentų funkcinius aspektus. Annettė Herskovits teigia, kad be prielinksnio sintaksinės aplinkos, svarbios ir žinios apie pasaulį: „*A specification of lexical meaning has little value without an account of how lexical meaning combine to make up the meaning of phrases and sentences – the problem of compositionality – so I will propose meaning representations for complex locative expressions, representations that are built using the semantic information attached to the preposition as well as pragmatic and world knowledge*“ (Herskovits 1986, 3). Kognityvinė teorija neišskiria pavienių požymių ar požymių rinkinių: kategorizacija yra paremta semantinėmis ypatybėmis, kurios yra suvokiamos kaip laipsniuojamos, o ne vertinamos griežtu *taip / ne* principu.

2.2.3. Kognityvinės krypties darbai

2.2.3.1. Annettė Herskovits ir erdvės konceptualizacija

Herskovits (1986) tyrimas yra vienas dažniausiai cituojamų vietos raiškos priemonių aprašų: autorė yra aptarusi tris anglų kalbos topologinius prielinksnius (*in, on, at*) ir projektinius prielinksnius (siejamus su sąvokomis *front, back, left, right*). Pasak tyrėjos, geometrinės savybės atspindi pirmąją prielinksnio reikšmės pagavą (tokią reikšmę ji vadina *simple geometric relations meaning*) ir gerai reprezentuoja kai kuriuos vartosenos atvejus, tačiau daug kas

lieka nepaaiškinta: pavyzdžiui, prielinksniui *in* priskyrus lokalizacijos *viduje* reikšmę, situacija, kurioje bulvė yra pavožta po dubeniu, nusakoma vartojant prielinksnių *under*, o ne *in*, nors lokalizuojamasis daiktas ir yra orientyro *viduje*. Antra vertus, situacija, kurioje obuolys yra dubenyje, tačiau aukščiau jo vidaus, t. y. išorėje, ant kitų obuolių, bus nusakoma vartojant prielinksnių *in* (*The apple in the bowl*; daugiau pavyzdžių Herskovits 1986, 13t).

Vietoje tradicinės semantikos vieno lygmens abstrakcijos, Herskovits savo apraše remiasi dviejų lygmenų abstrakcijomis:

1. Duoda idealiąją prielinksnio reikšmę (*ideal meaning*), kuri yra abstrakti (tradiciiniu požiūriu ji yra būtina, bet ne pakankama, Herskovits 1986, 18). Idealioji reikšmė vienaip ar kitaip atsispindi visais prielinksnio vartosenos atvejais, tačiau gali būti įvairiai modifikuota. Visa prielinksnio kategorija yra sudaryta remiantis panašumu į idealiąją reikšmę.

2. Pateikia prielinksnio vartosenos tipus (*use types*), atsiradusius iš tos pačios idealiosios reikšmės. Vartosenos tipai yra motyvuoti 4 pragmatinių principų (juos Herskovits vadina *near-principles*, op. cit., 18; 73tt): svarbumo, tinkamumo, tolerancijos ir tipiškumo¹⁸.

Reikia pridurti, kad prielinksnio argumentai nėra konkretūs objektai, bet jų geometriniai pavidalai, schematiniai vaizdiniai (taškai, linijos, plokštumos, paviršiai, talpyklos, kontūrai, erdvės dalys, op. cit., 64tt), kurie sutapatinami su konkrečiais prielinksnio argumentais. Natūralu, kad pastarųjų geomet-

¹⁸ *Svarbumo (salience)* principu įvardijamas procesas, kuriuo tam tikra orientyro dalis metonimiškai išskiriama kaip svarbi, pvz., sintagmoje *katė po stalu* svarbus tik stalo viršus. *Tinkamumo (relevance)* principas labiau susijęs su komunikaciniais tikslais: situacijose, kuriose erdvinį ryšį tarp objektų galima nusakyti ne viena, o keliomis vietos raiškos priemonėmis, kalbėtojas pasirenka tą, kuri jam atrodo tinkamesnė (plg. ang. *the oil in/on the pan* 'aliejus keptuvėje / ant keptuvės'. Pirmuoju prielinksniu kalbėtojas perteikia lokacijos orientyro *viduje* reikšmę, antruoju – kontakto ryšį). *Tolerancijos (tolerance)* principu yra motyvuojami nutolimai nuo idealiosios prielinksnio reikšmės: minėtuojau atveju, kai obuolys yra dubenyje, bet ant kitų obuolių, t. y. dubens išorėje, bus vartojamas prielinksnis *in*. Arba, pavyzdžiui, prielinksniu *on* nusakomos situacijos, kuriose kontaktas tarp lokalizuojamo daikto ir referencijos objekto nėra tiesioginis, pvz., sakoma *the book is on the table* 'knyga ant stalo', nors knygą ir stalo paviršių gali skirti dar kelios knygos. Ketvirtasis, tipiškumo (*typicality*) principas, labiausiai siejamas su pragmatinėmis inferencijomis, pvz., prielinksniu *behind* (pvz., *the fountain is behind the city hall* 'fontanas yra už rotušės') implikuojamas dviejų objektų artumas, nors artumo reikšmė ir nėra prielinksnio *behind* reikšmės dalis, todėl, pasak Herskovits, *behind* vartosenos atvejai, žymintys nedidelį atstumą tarp objektų, yra tipiški ir nežymėti.

rinės savybės turi atitikti prielinksnio idealiosios reikšmės geometrinę apibrėžimą. Pavyzdžiui, Herskovits duoda tokias prielinksnių *in* ir *on* idealiąsias reikšmes ir vartosenos tipus, t. y. idealiosios reikšmės transformacijas:

1 lentelė. Anglų kalbos prielinksnių *in* ir *on* idealiąsios reikšmės ir vartosenos tipai (pagal Herskovits 1986, 148–155)

Prielinksnis	IN	ON
Idealioji reikšmė	<i>in</i> : inclusion of a geometric construct in one-, two- or three-dimensional geometric construct.	<i>on</i> : for a geometrical construct <i>X</i> to be contiguous with a line or surface <i>Y</i> ; if <i>Y</i> is the surface of an object O_Y , and <i>X</i> is the space occupied by another object O_X , for O_Y to support O_X .
Vartosenos tipai	Spatial entity in container Gap/object “embedded” in physical object Physical object “in the air” Physical object in outline of another, or a group of objects Spatial entity in part of space or environment Accident/object part of physical or geometric object Person in clothing Spatial entity in area Physical object in a roadway Person in institution Participant in institution	Spatial entity supported by physical object Accident/object as part of physical object Physical object attached to another Physical object transported by a large vehicle Physical object contiguous with another Physical object contiguous with wall Physical object on part of itself Physical object over another Spatial entity located on geographical location Physical or geometrical object contiguous with a line Physical object contiguous with edge of geographical area

Klasikiniam požiūriui Herskovits tyrimas artimas tuo, kad postuluojiama viena prielinksnio reikšmė, vadinama idealiąja, tačiau ji yra artima prototipui. Vartosenos tipai taip pat įeina į prielinksnio reikšmę.

2.2.3.2. Prielinksniai, vaizdinės schemos (*image schemas*) ir leksiniai tinklai (*lexical networks*)

Klasikiniai tokio aprašo pavyzdžiai – Susanos J. Lindner (1983) anglų kalbos konstrukcijų su postverbais *up* ir *down* analizė ir Claudios Brugman (1981¹⁹) prielinksnio *over* vartosenos aprašas („*The Story of over*“). Pastarasis,

¹⁹ Kalbama apie 1981 m. Brugman magistro darbą, kurio šiek tiek modifikuoti rezultatai aptariami iš Lakoff 1987, 416–461.

kuriame Rosch prototipų teorijos taikymo galimybės perkeltos į prielinksnio aprašą, susilaukė tiek dėmesio, kad po jo ėjusius tyrimus imta vadinti „the everlasting story of *over*“: jį šiek tiek modifikavo Georgas Lakoffas (Lakoff 1987, 418t), Robertas B. Dewellas (Dewell 1994), Andrea Tyler ir Vyvyanas Evansas (Tyler et al. 2003, 64–106), *over* kaip atskiras straipsnis įtrauktas net į kognityvinės lingvistikos žinyną (Evans 2007, 155–157), vokiečių atitikmenį *über* analizavo Elena Bellavia (Bellavia 1996), Dewellas (Dewell 1996), Brigitta Meex (Meex 2001). Brugman išskyrė daugiau nei šimtą prielinksnio *over*, kuris gali funkcionuoti kaiprieveiksmis, priešdėlis, predikatinis būdvardis, postverbas, reikšmių, viena su kita susijusių giminės panašumų principu ir sudarančių spindulinę kategoriją (žr. iliustraciją šios disertacijos priedo paskutiniajame puslapyje).

Centrinė *over* reikšmė / schema (1), pasak Brugman, yra *virš* ir *per* (*above-across*, pvz., *The plane flew over*), turinti 6 instanciacijas / subschemas, kurios išskiriamos pagal junginius požymius: kontaktas tarp figūros ir fono / kontakto nebuvimas, fonas ištįsęs horizontaliai / fonas ištįsęs vertikalčiai etc. Centrinė reikšmė / schema susijusi su šešiomis subschemomis instanciacijų ryšiu, o jas tarpusavyje sieja panašumo (*similarity*) ryšys. Antroji reikšmių grupė (2) yra *virš* (*above*, pvz., *Hang the painting over the fireplace*), kurią nuo pirmosios skiria 2 parametrai: nėra kelio reikšmės ir negalimas kontaktas tarp figūros ir fono, jungia – figūros padėtis virš fono. Pirmosios schemas subschemas ir antrosios schemas subschemas jungiantis ryšys, jei toks yra, vadinamas transformaciniu (*transformational link*). Trečioji reikšmių grupė (3) – dengimo schema (*covering*, pvz., *The board is over the hole*), esanti antrosios schemas variantas, nuo jos besiskirianti tuo, kad figūra būtinai turi būti bent jau dvimatė, ir galimas (bet nėra būtinas) kontaktas tarp figūros ir fono. Trečiosios ir pirmosios schemų skirtumas yra toks, kad trečiosios atveju yra svarbūs figūros matmenys ir žymima kelio pabaiga (pvz., *The city clouded over*). Ketvirtoji schemų grupė (4) vadinama *refleksyvine* (*reflexive*, pvz., *Roll the log over, turn the paper over*), nuo pirmosios schemas besiskirianti tuo, kad figūra ir fonas sutampa, o siejamos transformaciniu ryšiu *nerefleksyvinė figūra* ↔ *refleksyvinė figūra*. Penktąją schemą (5) Brugman įvardija *perviršio*

pavadinimu (*excess*, pvz., *The bathtub overflowed*), *over* tokiais atvejais funkcionuoja kaip veiksmožodžių priešdėlis. Perviršio schema siejama su viena iš pirmosios grupės schemų (kai fonas vertikalus, tarp figūros ir fono nėra kontakto ir figūros trajektorija pasiekia galinį tašką ant žemės), tačiau sąsaja yra šiek tiek kitokio pobūdžio nei visos kitos, – metaforiška. Paskutinioji, šeštoji, *kartojimo* schema (*repetition*, pvz., *Do it over*) susiejama su pirmosios grupės schema, kurioje figūra juda horizontaliai ištįsusi fonu. Figūros kelias suvokiamas kaip veikla, pasitelkiant metaforą VEIKLA YRA KELIONĖ (ACTIVITY IS A JOURNEY), – fonas metaforiškai suprantamas kaip įvykusi veikla.

Trumpai aptartos Brugman analizės rezultatas – spindulinė *over* kategorijos struktūra, kurios centras – 1 schema ir jos instanciacijos. Ryšiai kategorijoje yra motyvuoti Wittgensteino giminės panašumų principu, tačiau bendrieji atributai sąlygoja ne visas sąsajas, – dažnai jas lemia natūralios vaizdinių schemų transformacijos ir konceptualiosios metaforos.

Apžvelgtoji metodologija įgavo *leksinių / semantinių tinklų* pavadinimą. Leksinis tinklas yra patogi deskriptyvinė priemonė, kuri remiasi kognityvistų kategorijų suvokimu – tai struktūros, kurias sudaro centras ir periferija, prototipas ir nutolimai nuo jo. Leksiniame tinkle išskiriama prielinksnio prototipinė / centrinė reikšmė, o kitos reikšmės išvedamos iš prototipinės reikšmės. Leksinių tinklų teorijoje teigiama, kad

1. reikšmė analogiškai perteikiama vaizdiniais ir vaizdinėmis schemomis;
2. reikšmė sudaryta giminės panašumų principu (Deane 2005, 235).

Vaizdinė schema (*image schema*) – gana abstrakti schematinė išraiška, kylanti iš kūniškojo patyrimo. Schemos ir jų transformacijos susijusios su žmogaus percepcija ir yra vaizdinės prigimties (esančios ikikonceptualiojo pobūdžio). Pavyzdžiui, pirmoji, centrinė *over* schema Lakoffo (Lakoff 1987, 419) vaizduojama taip (TR – trajektorius (figūra arba lokalizuojamasis objektas), LM – riboženkliis (fonas, orientyras arba referencijos objektas)):

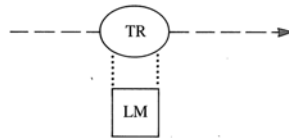
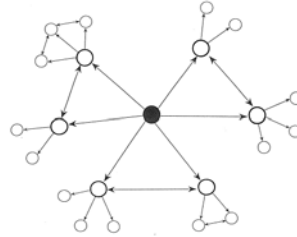

Fig. 1 The plane flew over.
Schema 1

1 iliustracija. Centrinė *over* schema

Supaprastintas leksinio tinklo piešinys pateikiamas iš Rice 1996, 137:

2 iliustracija. Leksinis tinklas

Centrinis spindulinės kategorijos narys jungiamas tam tikrais ryšiais su kitais nariais, kurie yra arba centrinio nario variantai, arba varianto variantai. Faktas, kad šalutiniai nariai gali būti kitų šalutinių narių variantai, rodo, kad prototipas nėra bendroji kategorijos reikšmė, apibrėžiama būtinosiomis ir pakankamomis sąlygomis. Taigi natūralios kategorijos neturi griežtų ribų, jų nariai yra skirtingo semantinio svorio, kai kurie jų priartėja prie kaimyninių kategorijų narių.

Dominiekas Sandra ir Sally Rice (Sandra et al. 1995, 91t) kritikuoja tokį tyrimo būdą dėl kelių priežasčių. Pirma, metodologinio neapibrėžtumo: Lakoffas, aprašydamas prielinksnio *over* reikšmes, vienais atvejais atsižvelgia į foną ir į judėjimo trajektorijos savybes, kitais – ne. Pasak autorių, dėl minėtojo neapibrėžtumo tikėtina, kad skirtingi tyrėjai išskirs skirtingus vartosenos tipus ir siūlys skirtingus to paties prielinksnio leksinius tinklus. Antra – dėl gausaus išskirtų poliseminės kategorijos reikšmių skaičiaus (vadinamojo maksimalistinio tyrimo, *maximalist / fine-grained approach*), nes toks detalus reikšmių tinklas greičiausiai egzistuoja tik tyrėjo, o ne kalbėtojo sąmonėje. Be minėtųjų autorių, tokį smulkų kategorijos skaidymą dėl nepakankamo sistemingumo kritikuoja ir kognityvinio-funkcinio prielinksnių aprašo pradininkas Vandeloise'as (Vandeloise 1991) bei Dewellas (Dewell 1994, 351–380),

siūlęs kruopštesnes vaizdinių schemų transformacijas. Minėtąją diskusija ne-siūlomas monoseminis tyrimas, siekiant nustatyti vieną reikšmę / taisyklę vi-siems prielinksnio vartosenos variantams apibūdinti, – kritika nukreipta prieš smulkesnių reikšmių išskyrimą: kiek jų išskirti ir kokiais kriterijais reikėtų remtis (Sandra et al. 1995, 93).

Alternatyvą maksimalistiniam tyrimo būdui siūlo Tyler ir Evansas (Ty-ler et al. 2003). Savo tyrimą pavadinę *principled polysemy approach* jie siekia sumažinti tyrimo subjektyvumą pasirenkant centrinę (ar prototipinę) reikšmę ir išskiriant kitas. Prielinksnio kategorijos centrą sudaro protoscena, suside-danti iš vienos erdvinės konfigūracijos ir funkcinės ypatybės (ar funkcinių ypatybių pluošto) ir atitinkanti penkis kriterijus:

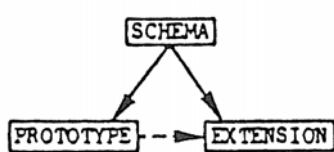
1. tai turi būti anksčiausiai rašytiniuose šaltiniuose užfiksuota reikšmė;
2. schematiniame tinkle ji užima dominuojančią poziciją (protoscenos erdvinė konfigūracija atsispindi daugumoje kitų reikšmių);
3. jei prielinksnis gali funkcionuoti kaip sudėtinių formų komponentas (pvz., priešdėlis ar postverbas), jose jis turės centrinę reikšmę;
4. centrinė reikšmė yra iš dalies apribota kitų prielinksnių, su tiriamuoju sudarančių kontrastyvinę grupę (pvz., *above*, *over*, *under* ir *below*);
5. kitos reikšmės yra tiesiogiai ar netiesiogiai (rutinizacijos ar reikšmės išplėtimo būdais) gaunamos iš centrinės reikšmės.

Skirtingoms prielinksnio reikšmėms skirti autoriai nurodo du kriterijus (Evans et al. 2005, 262): nauja reikšmė yra tokia, kuri a) prideda reikšmės komponentą, kurio neturi jokia kita reikšmė, b) jei nors kelios jos instanciacijos nepriklauso nuo konteksto.

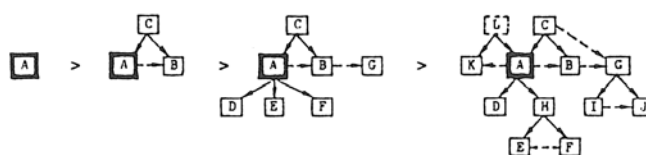
Nors autorių bandymas apibrėžti tyrimo metodologiją yra sveikintinas, tačiau ir jis kelia problemų bei klausimų: pavyzdžiui, prielinksnis pirmąją pa-liudyta reikšme gali būti nebevertojamas; gali būti paliudytos kelios lygiaver-tės pirmosios reikšmės; kuo remtis, jei pirminė reikšmė ir reikšmė, dominuo-janti tinkle, skiriasi?

2.2.3.3. Langackeris ir schematiniai tinklai

Kognityvistai, aprašydami prielinksnių vartoseną, siekia ieškoti ir specifinių vartosenos pavyzdžių, ir abstrakcijų. Langackerio kognityvinės gramatikos teorijoje remiamasi tiek prototipu, tiek schemomis. Minėtina, kad Langackerio *schema* skiriasi nuo Lakoffo (vaizdinės) schemas: pirmoji yra abstrakcija, taisyklė, – išraiška, apimanti tai, kas yra bendra keliems kategorijos nariams. Langackeris kalbinio vieneto sandarą vaizduoja *schematiniu tinklu*, kurio vaizdas pateikiamas 3 ir 4 iliustracijose. Prototipas jame yra konkretus atvejis, o schema, kaip jau minėta, – apibendrinimas. Kategorijos narius sieja trejopi ryšiai: schemą (nedetalizuotą konceptualiąją struktūrą) ir jos narius jungiančios instanciacijos (\rightarrow), prototipą ir nutolimus nuo jo jungiančios ekstencijos arba išplėtimai (\dashrightarrow) bei abipusio panašumo ryšys (\leftrightarrow), galimas tarp vieno lygmens narių. Į viršų struktūra auga dėl schematizacijos proceso, žemyn – dėl detalizavimo, vadinamo instanciacijomis. Aukščiausioje schematizacijos pakopoje galimà *superschema*, tiesiogiai arba netiesiogiai susijusi su *visais* kategorijos nariais. Žemesnio lygmens (t. y. detalesnės) schemas yra svarbesnės už abstrakčias schemas, kurios esti apibendrintos ir apima kelis ar visus kategorijos narius (Langacker 1991, 265).

3 iliustracija. Schematinis tinklas pagal Langackerį (1991, 271)

4 iliustracija. Schematinio tinklo augimas (Langacker 1991, 271)

Schematiniais tinklais aprašoma tiek leksinių, tiek gramatinių kategorijų struktūra (nors apskritai šie du kalbos lygmenys griežtai neskiriami²⁰). Re-

²⁰ Tas pats pasakytina apie sosiūriškąsias dichotomijas sinchronija / diachronija, semantika / pragmatika, kalba / šneka. Langackerio kognityvinės gramatikos teorijoje kalbą sudaro simboliniai vienetai, susidedantys iš fonologinio poliaus ir semantinio poliaus (Langacker

miantis minėtuoju metodu ištirti kalašos kalbos lokatyvai (Petersen 2006), taip pat minėtinas Renatos Przybylskos lenkų kalbos prielinksnių tyrimas (Przybylska 2002), kuriuo nemažai remiamasi šiame darbe²¹.

2.2.3.4. Funkciniai-geometriniai darbai

Kognityvinei kryptčiai priskirtini ir funkciniai erdvės raiškos priemonių tyrimai (Vandeloise 1991, Coventry et al. 2003). Kennio Coventrio ir Simono Garrodo teorijos, įvardytos funkcinė-geometrinė, tikslas – apibūdinti erdvės santykius atsižvelgiant ne vien į tai, kaip stebėtojas mato / įsivaizduoja ryšį tarp objektų, bet ir į stebėtojo įprastinę sąveiką su daiktais. Pirmiausia remiamasi geometrinėmis objektų savybėmis, po to – ekstrageometriniais dalykais, išplaukiančiais iš dviejų šaltinių: dinaminės-kinematinės daiktų sąveikos (pvz., prielinksniams *in* ir *on* būdingas *kontrolės* faktorius) ir žmogaus žinių apie objektus (Coventry et al. 2003, 54t). Eksperimentų metu autoriai nustatė, kad asmenys, apibūdindami erdvinę situaciją, remiasi geometrinėmis objektų savybėmis, jei jos yra aiškios (pvz., akivaizdus įdubimas, apsuptis etc.), o funkcinėmis – kitais atvejais.

2 lentelė. Funkcinis-geometrinis aprašas (pagal Coventry et al. 2003, 55)

<i>Funkcinio-geometrinio aprašo komponentai</i>		
<i>Geometrinė informacija</i>	<i>Ekstrageometrinė informacija</i>	
	<i>Dinaminė-kinematinė informacija</i>	<i>Žinios apie objektus</i>

1991, 16). Kalboje nėra nereikšmingų priemonių, neegzistuoja elementai, turintys tik fonologinę išraišką, bet neturintys reikšmės – iš čia išplaukia pagrindiniai kognityvinės gramatikos postulatai: *grammar is meaningful* ir *meaning is what language is all about* (Langacker 1987, 12).

²¹ Iš tyrimų, skirtų baltų kalbų gramatikai, minėtina Sturlos Bergo-Olseno latvių kalbos datyvo ir genityvo studija (Berg-Olsen 2005), Jurgitos Kerevičienės gretinamoji lietuvių kalbos datyvo ir jo atitikmenų anglų kalboje analizė (Kerevičienė 2008).

Vandeloise'as, aptardamas prielinksnio ang. *in* / pranc. *dans* tyrimus, iš trijų galimų analizių – geometrinės, topologinės ir funkcinės – pirmenybę teikia pastarajai. Pirmąją dėmesys kreipiamas į orientyro matmenis (pvz., orientyras turi būti trimatis)²², antrąją – į topologinį lokalizuojamojo daikto ir orientyro santykį (įtraukimas), trečiąją – į ryšį tarp abiejų objektų (lokalizuojamasis objektas / talpykla) (Vandeloise 1994, 158). Pirmieji du aprašai paremti geometrija ir atsižvelgia tik į prielinksnio argumentų formą, tačiau pasak tyrėjo, vienos kalbos vartotojų ekstralingvistinės žinios apie objektus bei jų funkcijas yra svarbesnės. Pavyzdžiui, prielinksnio *on* atveju Vandeloise'as pirmenybę teikia atramos / atspirties funkcijai, o geometrinė *on* samprata dedukuojama iš funkcinės: atramos dažniausiai būna dvimatės plokštumos. Prielinksniui pranc. *dans* orientyro matmenų kriterijus taip pat yra netiesioginis ir antrinis, svarbiausia – talpyklos funkcija, o trimačiai objektai talpyklos vaidmenį atlieka geriausiai. Statistinis prielinksnio *dans* tyrimas rodo, kad trimatis objektas dažniausiai atlieka fono vaidmenį, tačiau iš to dedukavus bendrąją taisyklę, nustembama radus jai prieštaraujančių atvejų su dvimačiu ar vienmačiu orientyru. Jei orientyras pateisina funkcinį prielinksnio aspektą, matmenų skaičius pasidaro nesvarbus (Vandeloise 1991, 6). Tokiai nuomonei pritaria ir Bruce'as Hawkinsas, teigdamas, kad prielinksnis *in* yra indiferentiškas matmenims, tačiau mano, kad trijų dimensijų orientyras yra prototipinis, tinkamiausias, o fonas be matmenų – netipinė fono instanciacija (Hawkins 1984, 100t).

Reikia pridurti, kad į funkcinis prielinksnių aspektus atsižvelgta ir lietuvių kalbos prielinksnių aprašuose. Kilius prielinksniui *ant* pirmiausia priskiria funkcinį *atspirties* požymį, „atspirtimi suprantant tai, kad orientyras laiko subjektą, atlaiko jo svorį“ (Kilius 1977, 44). Stasiūnaitės ir Šeškauskienės prielinksnio *ant* ir angliškojo atitikmens *on* analizėje pirmenybę taip pat teikiama atspirties / atramos (*support*), o ne kontakto, paviršiaus ar sutapimo požymiams (Stasiūnaitė et al. 2004).

²² Pvz., Clarkas (1973, 41) anglų kalbos prielinksnius *at*, *on* ir *in* įvardija atitinkamai kaip vienos dimensijos, dviejų dimensijų ir trijų dimensijų prielinksnius.

2.2.4. Tipologiniai darbai

Tipologinių darbų, įvairiais aspektais nagrinėjančių erdvės raiškos priemonės, yra daug, tačiau čia minimi tik Leonardo Talmio, Soterios Svorou ir Steveno Levinsono tyrimus.

2.2.4.1. Leonardas Talmis, schemas bei veiksmažodinės ir satelitinės kalbos

Leonardą Talmį neabejotinai galima laikyti kognityvinės semantikos, kurios teoriniai principai išdėstyti jo darbų dvitomyje²³ (Talmi 2000a, 2000b), pagrindėju. Prieš pereinant prie pavadinime įvardytos veiksmažodinių ir satelitinių kalbų tipologijos, pabrėžtini kiti jo tyrimai, susiję su erdvės konceptualizacija.

Talmio teigimu (1983, 2000a), visose kalbose egzistuoja du posistemiai, kurie skiriasi savo funkcijomis. Atvirajam, arba leksiniam, posistemii priklauso daiktavardžių, veiksmažodžių, būdvardžių šaknys; jis yra gausus, dinamiškas, lengvai papildomas ir perteikia konceptualųjį turinį. Uždarąjį, arba gramatinį, posistemį sudaro sietinės morfemos, pvz., fleksijos, ir laisvosios morfemos, tokios kaip jungtukai ir prielinksniai. Uždarojo posistemio formos lemia konceptualiąją struktūrą. Abiejų, tiek uždarnosios, tiek atvirosios klasės elementai, yra būtini, vienas kitą papildantys (Talmi 2000a, 160tt).

Uždarojo posistemio vietos raiškos elementai gali būti prielinksniai, polinksniai, fleksijos, veiksmažodžių satelitai²⁴ etc. (Talmi 2005, 201t), kuriais

²³ Šis darbas, kaip ir Talmio disertacija bei keletas naujausių straipsnių, randamas tinklalapyje <http://linguistics.buffalo.edu/people/faculty/talmi/talmi.html>.

²⁴ Satelitas – bet kokių glaudžiai su veiksmažodžiu susijusių kalbos dalių (išskyrus daiktavardinę frazę ar prielinksninę konstrukciją) gramatinė kategorija (originali Talmio formuluotė: „It is the grammatical category of any constituent other than a noun-phrase or prepositional-phrase complement that is in a sister relation to the verb root“ (Talmi 2005), „certain immediate constituents of a verb root other than inflections, auxiliaries, or nominal arguments“ (Talmi 1985, 102). Satelito ryšys su veiksmažodžio šaknimi yra kaip priklausos-

schematizacijos proceso dėka sudaroma schema. Schematizacija Talmis įvardija procesą, kurio metu nusakant vietą pasirenkami tik keli erdvinės scenos aspektai, reprezentuojantys visą situaciją, tuo tarpu kiti aspektai lieka nesvarbūs²⁵. Schema yra geštaltas (vientisa struktūra, visybė), ji yra reikšminga ir gali būti skaidoma smulkiau; geštaltas yra psichologiškai paprastesnis nei jo dalys.

Chrestomatinis Talmio schemas pavyzdys – prielinksnio *across* analizė (2000a, 187t). Įprastas vartosenos atvejis *The board lay across the railway bed* leidžia sudaryti schemą, susidedančią iš devynių požymių, kurių bent vieną paneigus, bus vartojamas kitas prielinksnis.

Talmio tipologija, žinoma kaip *veiksmožodinių ir satelitinių kalbų skirtis* (*verb-framed / satellite-framed languages*), remiasi tuo, kuris judėjimo įvykį nusakančios sintagmos elementas, veiksmožodis ar jo satelitas, perteikia KELIO reikšmę.

Talmis rimties ir slinkties kontekstus aprašo bendra *judėjimo įvykio* (*motion event*) formule. Įprastą judėjimo įvykį sudaro vienas objektas (*figūra*), judantis ar esantis kokioje nors vietoje kito objekto (*referencijos objekto* arba *fono*) atžvilgiu. Be šių dviejų komponentų dar skiriami *judėjimo*²⁶ ir *kelio* komponentai. *Kelias* Talmio apibrėžiamas kaip figūros nueitas *kelias* arba užimama *vieta* fono atžvilgiu. *Judėjimo* komponentas rodo judėjimo buvimą arba vietą, abu atitinkamai žymimi MOVE ir BE_{LOC}. Taigi judėjimo įvykis ir pagrindiniai 4 semantiniai jo komponentai Talmio vaizduojami formule

[Figūra Judėjimas {JUDETI/BŪTI_{LOC}} Kelias Fonas]_{Judėjimo įvykis}

mojo ir pagrindinio nario. Satelitai gali būti atskiri žodžiai (pvz., prieveiksmai) arba priešdėliai (Talmay 2000b, 102).

²⁵ „[S]chematization—a process that involves the systematic selection of certain aspects of a referent scene to represent the whole, disregarding the remaining aspects.“ (Talmay 1983, 225; 2000a, 177). Schemas sąvoka, apie kurią jau buvo rašyta kalbant apie Lakoffo ir Brugman darbus, į kognityvinę kalbotyrą įvesta Talmio.

²⁶ Judėjimas suprantamas kaip figūros vietos keitimasis fono atžvilgiu laikui bėgant. Talmis tokį judėjimą vadina kryptingu arba slenkamuuju (*translational*): į pastarąją sąvoką neįeina sukimasis aplink savo ašį, virpėjimas, išsiplėtimas / susitraukimas.

Be šių 4 VIDINIŲ judėjimo įvykio komponentų galimi dar keli, susiję su šalutiniu veiksmu (*co-event*), papildančiu pagrindinį judėjimo įvykį: tai *būdo* ir *priežasties* komponentai.

Du minėtieji kalbų tipai skiriami pagal tai, kokiomis priemonėmis išreikšiamas KELIAS (plg. sakinio *butelis įplaukė į olą* raišką ispanų ir anglų kalbose):

1. Veiksmažodžio šaknimi (romanų, semitų, turkų, baskų, japonų kalbos). Tuomet šalutiniai būdo ir priežasties komponentai sakinyje yra nepriklausomi, paprastairieveiksmiai ar gerundijai. Ispanų kalba yra tipinis šios grupės pavyzdys:

<i>La botella</i>	<i>entró</i>	<i>flotando</i>	<i>a la cueva.</i>
FIGŪRA	veiksmažodis, žymintis JUDĖJIMĄ ir KELIĄ	gerundijus, žymintis šalutinį veiksmą – judėjimo BŪDĄ	FONAS

2. Veiksmažodžio satelitu (germanų, slavų, finougrų kalbos), plg. atitinkamą anglų kalbos pavyzdį:

<i>The bottle</i>	<i>floated</i>	<i>into</i>	<i>the cave.</i>
FIGŪRA	veiksmažodis, žymintis JUDĖJIMO komponentą ir šalutinį judėjimo BŪDO komponentą	KELIAS	FONAS

Lietuvių kalba, kaip ir daugelis kitų indoeuropiečių kalbų (išskyrus romanų), finougrų, Amerikos indėnų, kinų kalbos, priklauso antrajam tipui ir yra satelitinė. Judėjimo įvykį išreiškia slinkties veiksmažodis, kurio šaknis paprastai žymi JUDĖJIMO ir JUDĖJIMO BŪDO reikšmę. KELIO komponentas žymimas veiksmažodžio satelitu, prielinksniu arba jų kombinacijomis, pvz.: (pvz., *aš išbėgau / bėgau lauk / išbėgau lauk / išbėgau iš namų*). Nepriešdėliniai veiksmažodžiai laisvai jungiami su daugeliu krypties prielinksnių. Priešdėlinių veiksmažodžių atveju kelias koduojamas ir veiksmažodžio priešdėlyje, ir prielinksnyje ar morfologiniame linksnio rodiklyje, o prielinksnis ir priešdėlis gali turėti tą pačią fonologinę išraišką. Iš tipologinių tyrimų, kuriame analizuojama ir baltų kalbų judėjimo įvykių raiška, minėtinas Wälchli 2001.

2.2.4.2. Stevenas Levinsonas ir lingvistinis reliatyvumas

Steveno Levinsono ir jo kolegų iš Maxo Plancko psicholingvistikos instituto (Nijmegen, Olandija) darbai yra skirti vietos raiškos sistemoms įvairiose pasaulio kalbose aprašyti (Levinson 1992, 2003, Levinson et al. 2003, 2006), o tyrimų rezultatai apibendrinti semantinės tipologijos studijoje *Grammars of Space*, kurioje aprašoma vietos raiška 12 kalbų (7 skirtingos kalbų grupės, 2 izoliuotosios kalbos, 5 žemynai). Visų kalbų erdvės raiškos priemonės aprašomos pagal toliau pateikiamą schemą:

3 lentelė. Vietos raiškos priemonių tyrimo gairės (pagal Levinson, Wilkins 2006, 3)

Konceptualusis erdvės suskirstymas			
Statika (<i>Stasis</i>)		Dinamika (<i>Kinesis</i>)	
Informacija, nenusakanti konkretaus fono regiono (apačios / viršaus / priekio / užnugario / dešinės / kairės pusių) (<i>Non-angular</i>)	Informacija, nusakanti konkretų fono regioną (apačią / viršų / priekį / užnugarį / dešinę / kairę puses) (<i>Angular</i>)	Judėjimas (<i>Motion</i>)	
Topologija (<i>Topology</i>)	Koordinatių sistemos (<i>Frames of Reference</i>)		
	Vidinė (<i>Intrinsic</i>)	Reliatyvioji (<i>Relative</i>)	Absoliutinė (<i>Absolutive</i>)

Tirdami topologinės informacijos raišką (situacijas, kuriose figūra ir fonas sutampa arba yra vienas šalia kito (*close proximity*), op. cit., 514), autoriai analizuoja, kaip skirtingų kalbų informantai, matydami vienodas lokatyvines scenas, pavaizduotas 71 piešinyje, atsako į klausimą „kur?“. Kanoniniais, tipiniais atvejais vartojama lokatyvinė konstrukcija (*Basic Locative Construction*, BLC), o ne tokiais tipiškais – alternatyvios raiškos priemonės (pvz., rezultatyvinė konstrukcija). Remiantis tirtų kalbų duomenimis, sudaryta lokatyvinių scenų, kurias įvardijant labiau tikėtina lokatyvinė konstrukcija, hierarchija (op. cit., 16; 515–519).

Dinaminių kontekstų tyrimu siekta atskleisti, kokia informacija perteikiama veiksmažodžiu, kokiomis priemonėmis žymimas judėjimo pradinis ir

galinis taškai, kelio, judėjimo, judėjimo būdo ir krypties komponentai (op. cit., 540). Tyrimo rezultatai leidžia kvestionuoti Talmio veiksmožodinių / satelitinių kalbų dichotomiją, – pasak Levinsono, ji labiau tinkanti Europos kalbų judėjimo įvykiams aprašyti (op. cit., 530)²⁷.

Kalbose pasitelkiamų referencijos rėmų arba koordinačių sistemų vartosenos tyrimas remiasi Levinsono tipologiniais darbais ir jų išvadomis. Kai figūra yra lokalizuota tam tikru atstumu nuo fono, vartojamos ne topologinės sąvokos, o referencijos rėmai (RR), kurie gali būti trejopi²⁸:

Vidiniai RR yra dvinariai, pvz.: *kamuolys yra priešais mane, kamuolys yra priešais tave, kamuolys yra priešais kėdę*. Atskaitos taškas²⁹ ir fonas sutampa (*aš, tu, kėdė*), o koordinačių sistema yra nulemta neatskiriamų, būdingų (inherentinių) kalbamojo objekto savybių. Lietuvių kalboje (kaip ir anglų) tos savybės yra nulemtos objekto funkcinių savybių, – televizoriaus priekis yra ta pusė, į kurią žiūrima, mašinos priekis – pusė, kuria važiuojama į priekį. Daugelyje kalbų žmogaus ar gyvūno kūno dalys yra objekto opozicijų prototipas³⁰.

²⁷ Šią dichotomiją jau yra papildęs Danas Slobinas (2003, 25), be veiksmožodinių ir satelitinių kalbų, išskyręs ekvipolentes.

²⁸ Referencijos rėmų sąvoka kilo iš geštaltų teorijos apie suvokimą 20 a. trečiajame dešimtmetyje (Levinson 2003, 24), tačiau iki šių dienų skirtingose mokslo disciplinose ji buvo įvairiai modifikuota. Literatūroje skiriamos 6 koordinačių sistemos (plačiau žr. Levinson 2003, 26, 2.1 lentelė), o kalbotyros darbuose iki Levinsono tipologinių tyrimų buvo naudojamos dvi referencijos rėmų opozicijos, t. y. *reliatyvioji / absoliutinė* koordinačių sistema ir *deiktinė / vidinė* koordinačių sistema (Levinson 2003, 24tt). Pirmoji dichotomija a) apibūdina erdvę kaip santykius tarp objektų (reliatyvioji sistema) ir erdvę kaip abstrakčią tuštumą (absoliutinė sistema), b) reliatyviąją sistemą apibrėžia kaip egocentrinę, absoliutinę – kaip alocentrinę, c) nusakant kryptį reliatyviojoje sistemoje pabrėžiami santykiai tarp objektų, absoliutinėje – konstantinės kryptys (Miller et al. 1976, 395, Clark 1973, Herskovits 1986, Svorou 1994). Antroji dichotomija, deiktinė ir vidinė koordinačių sistemos, lingvistiniuose erdvės aprašuose naudota Fillmore (1997), Clarko (1973), Leecho (1969, 168) ir interpretuota trejopai: a) deiktinė sistema suprantama kaip apibūdinanti erdvę kalbėtojo atžvilgiu, vidinė – ne kalbėtojo atžvilgiu, b) deiktinė sistema yra sutelkta į šnekos akto dalyvius, kalbėtoją ir adresatą, o vidinė – į kitus asmenis / objektus, c) deiktinė sistema suvokiama kaip trinarė, vidinė – dvinarė.

²⁹ Atskaitos taškas dar vadinamas antriniu referencijos objektu (*secondary reference object*, Talmy 1983), origo (Bühler 1982), stebėjimo tašku (*point of observation*, Herskovits 1986, 156t).

³⁰ Filosofinėje, psichologinėje ir lingvistinėje literatūroje kartojama, kad žmogus natūraliai kategorizuoja erdvinę aplinką naudodamas savo kūno dalis: atskirdamas priekį nuo nugaros, dešinę nuo kairės. Šis skirtumas, kartu su viršaus ir apačios, duoda naivų trijų dimensijų erdvės supratimą (Pederson et al. 1998, 558).

Reliatyvieji RR – trinariai, kurių argumentai – atskaitos taškas, figūra ir fonas. Figūros ir fono pobūdis yra visiškai nesvarbus, o atskaitos taškas yra stebėtojas. Koordinatės fiksuojamos ties atskaitos tašku, pvz., sakiniuose *kamuolys yra priešais medį, kamuolys yra į dešinę nuo lempos žiūrint iš tavo pozicijos, Jonas pamatė kamuolį į dešinę nuo lempos* fono vaidmenį atlieka *medis* ir *lempa*, o atskaitos taško – kalbėtojas, adresatas, Jonas. Nors deiktinė šių RR vartoseną yra prototipinė ir konceptualiai pirminė, koordinatinių sistemų vadinti deiktine negalime dėl to, kad atskaitos taškas gali būti ne *ego*, net ne šnekos akto dalyvis. Reliatyvieji RR suvokiami kaip fundamentalūs, tačiau lingvistiškai jie nėra esminiai. Daugelyje kalbų jie iš viso nėra vartojami.

Absoliutiniai RR – dvinariai. Koordinatinių sistema yra fiksuota, o jos atskaitos taškas visuomet yra fonas. RR pobūdis skiriasi tiek lingvistiniu, tiek kultūriniu požiūriu: absoliutinės koordinatės gali būti nusakomos pagal pasaulio šalių kryptis (*šiaurė / pietūs / rytai / vakarai*), vėjo kryptis, upių nuolydį, kalnų šlaitus (pvz., reiškiančius ‘į kalną’ / ‘žemyn nuo kalno’, t. y., atitinkamai ‘pietuose’ / ‘šiaurėje’, Brown 2008, 155tt), žvaigždžių judėjimą. Yra kalbų (pvz., Bali), kuriose erdvės santykiams nusakyti reikia kompasų tikslumo orientacijos (Levinson 2003, 1), tačiau nuo fono gali būti skiriami ne tik vienodi 90 laipsnių kvadratai, o 135 ir 45 laipsnių.

Levinsono (2003, 93, 314) tyrimų rezultatai rodo, kad

- a) kalbose pasitelkiami tik treji RR: vidiniai, absoliutiniai ir reliatyvieji;
- b) vienoje kalboje gali būti naudojami:
 - vieneri RR (absoliutiniai arba vidiniai);
 - dveji RR (vidiniai ir reliatyvieji arba vidiniai ir absoliutiniai); reliatyvieji RR negali būti vartojami be vidinių;
 - treji RR;
- c) referencijos rėmų informaciją įprasta perteikti leksinėmis priemonėmis ir gramatinėmis konstrukcijomis, labai retai – morfologinėmis priemonėmis;
- d) referencijos rėmai įsisavinami skirtingu metu: pirmiausia vidiniai arba absoliutiniai, vėliau – reliatyvieji.

Tyrimas *Grammars of Space* rodo, kad tokia svarbi sritis kaip erdvė kalbose konceptualizuojama ir išreiškiama labai skirtingai bei paneigia vyravusias nuostatas dėl universalios erdvės suvokimo, atskleidama žmogaus mąstymo įvairovę (tarp erdvinės kalbos ir erdvinio mąstymo autoriai postuluoja (dalinį) izomorfizmą). Kalbamuojų tyrimu pagrindžiama lingvistinio reliatyvumo hipotezė, įvardijama *neovorfizmu*³¹.

2.2.4.3. Soteria Svorou ir erdvės gramatika

Svorou (1994) tyrime *The Grammar of Space*, paremtame 26 kalbų medžiaga, nagrinėja gramatinės arba uždarnosios sistemos elementus, kuriuos įvardija *spatial grams*.

Svorou kalbamuojų tyrimu įveda *regiono* terminą (Talmio darbuose vartotas *conformation*, Herskovits – *place*³²). Svorou regionas siejamas su fonu ir yra ta fono erdvė, kurioje randamas lokalizuojamasis objektas³³. Talpyklas įprasta suvokti kaip turinčias *vidaus* (*interior*) regioną, kitus objektus – kaip turinčius *išorės* (*exterior*) regioną (stalai, lentos, medžiai, net žmonės paprastai suvokiami sąveikaujantys su kitais objektais savo išorinėmis ribomis, t. y., jų „naudinga erdvė“ yra išorinė, esanti aplink juos). Vienetai kaip laukai, žemynai, šalys suvokiami ne kaip turintys regioną, bet patys esantys regionai. Jei

³¹ Sapiro-Whorfo hipotezė sudaro lingvistinio determinizmo ir lingvistinio reliatyvumo idėjos. Pirmoji, griežtoji hipotezės versija, teigia, kad kalba visiškai lemia mąstymą, silpnoji – kad skirtingų kalbų atstovai mąsto skirtingai, t. y., kalbos struktūra gali paveikti (o ne nulėmti) kalbėtojo kognityvinius procesus, kadangi kalbose informacija reiškiamą skirtingai. Kognityvinė kalbotyra, lingvistinė antropologija, kognityvinė psichologija ir kalbos mokymo teorijos, teigiamos kalbos, mąstymo ir patyrimo ryši bei remdamosi skirtingų kalbų duomenimis, linkusios pritarti silpnajai lingvistinio reliatyvumo teorijos versijai (E v a n s et al. 2006, 95tt). Iš kitų vietos raiškos aprašų lingvistinio reliatyvumo idėją pagrindžia Melissa Bowerman anglų ir korėjiečių kalbų topologinių erdvės santykių analizė (B o w e r m a n n 1996, 145tt), Dano Slobino judėjimo įvykių tyrimas (hipotezė *thinking for speaking* S l o b i n 1996, 76, S l o b i n 2000, 109t, 133, S l o b i n 2003).

³² Herskovits *vieta* suprantama aristoteliškai: tai erdvės dalis, kurią užima lokalizuojamasis daiktas (Herskovits 1986, 33).

³³ Pasak Svorou (1994, 13), regiono sąvoka yra pagrįsta žmogaus žiniomis apie pasaulio objektus, jų funkcines ir fizines savybes. Regionas – „an area adjacent to a LM (or a part of it) in which a specific spatial description is valid.“ (LM – fonas).

fonas yra asimetriškas, t. y., turintis inherentinį priekį / nugarą, išorės regionas dalomas į smulkesnius vienetus (viršaus, apačios, priekio, užnugario, kairės, dešinės regionus). *Regiono* terminas kalbamąja reiškime bus vartojamas ir šiame darbe.

Didžioji Svorou tyrimo dalis skirta įvairius regionus žyminčių gramatinių elementų diachroninei raidai ir gramatinimo šaltiniams aptarti. Kalbamųjų elementų gramatinimo šaltiniai gali būti veiksmožodiniai ir vardažodiniai (pvz., kūno dalių pavadinimai, gamtos kūnų pavadinimai (tokie kaip *laukas, upė, dangus*), objekto dalių pavadinimai (*priekis, šonas* etc.) arba abstraktūs erdvės įvardijimai (*ilgis, kryptis, artumas* etc.). Gramatinamos *spatial grams* keičia savo morfosintaksinį statusą, paveikdamos visą konstrukciją: ankstesnėse gramatinimo stadijose apozicija yra pagrindinis konstrukcijos narys, vėlesnėse, tapus sietine morfema, – priklausomasis³⁴.

Smulkiau Svorou analizuoja (op cit., 123tt) vietą priešakio ir užnugario regionuose žyminčius vienetus ir semantiniuose žemėlapiuose pavaizduoja kalbamųjų vienetų galimus reikšmės išplėtimus kitoms, t. y., ne vietos, sritis įvardyti (170t).

2.2.5. Kodėl erdvė?

Erdvės raiškos priemonės kognityvinės kalbotyros darbuose sulaukė daug dėmesio dėl kelių priežasčių. Pirma, dėl universalijų paieškos ir, atvirkščiai, mėginimų jas paneigti. Erdvės konceptualizavimas įvardijamas kaip viena esminių žmogaus mąstymo sričių (*basic domain*, Croft et al. 2004), o kognityvinėje kalbotyroje lingvistinė sandara atspindi įkūnytą mąstymą, bendrą visiems žmonėms. Pasak Talmio, erdvinės scenos pasaulio kalbose be išimčių yra reiškiamos uždarojo (arba gramatinio) posistemio raiškos priemonėmis (Talmy 2005). Levinsono mokyklos teigiama, kad bendri erdvės suvokimo

³⁴ Apie lietuvių kalbos apozicinių konstrukcijų reanalizę ir žodžių tvarkos modelių kitimus žr. Ambrazas 2005.

modeliai kiekvienoje kalboje gali varijuoti, o skirtingų semantinių ir konceptualiųjų modelių išryškėjimas liudija lingvistinį reliatyvumą (Levinson et al. 2006).

Antra, erdvės suvokimas ir jos raiškos priemonės yra labai susijusios su kitomis mąstymo sritimis: erdvės vienetai vartojami kitoms sritims apibūdinti, pavyzdžiui, įvardijant laiką (pvz., *prieš metus*) (Pederson 1999, 131t, Haspelmath 1997), emocijas būsenas (pvz., *gili depresija*), socialinę padėtį (pvz., *aukštos pareigos*) (Lakoff et al. 1980, 14tt), kalbant apie asmenų santykius (*tolimi giminės, artimi draugai*), muziką ir garsus (*aukštos natos*), matematiką, intelektualines problemas, beveik apie viską (Levinson 1992, 5t, 2003, 16). Lakoffo ir Johnsono (op. cit., 59t) teigimu, tokią vartoseną lemia konceptualiosios metaforos³⁵ (TIME IS SPACE, GOOD IS UP, BAD IS DOWN), Jackendoffo – žmogaus patirtis³⁶ (1983, 188t).

Erdvės universalumą liudija ir lokalizmo teorijos pavadinimu žinoma kryptis, teigianti, kad erdvės konceptai yra svarbesni ir pirmesni už kitus, todėl tarnauja kaip modelis neerdviniams konceptams suvokti: semantinės struktūros turėtų būti sudarytos iš objektų, kurie yra lokalizuoti erdvėje arba juda iš vienos vietos į kitą (Anderson 1971, Lyons 1977, 718, Heine et al. 1991, 159). Pasak Andersono, sakiniai, nežymintys erdvinių santykių, gali būti patikimai interpretuojami kaip turintys (semantiniu ir sintaksės požiūriu) lokatyvines ar direktyvines struktūras. Erdviniai ir neerdviniai linksniai yra organizuoti pagal tokius pačius principus, o erdviniai gali būti ontologiškai ir galbūt chronologiškai pirmesni (Anderson 1971, 11tt)³⁷, nors kai kurių

³⁵ Konceptualioji metafora – mąstymo fenomenas, kylantis iš bendrosios žmogaus patirties, kurio metu konkretūs, ypač erdvės, konceptai perkeliama į abstraktesnes sritis.

³⁶ Pasak Jackendoffo, tirdamas konceptų, neturinčių aiškių sudedamųjų dalių, sandarą, žmogus nepradeda *de novo*, bet naudoja erdvinių konceptų algebrą, žinias apie fizinę erdvę, – taip protas pritaiko jau žinomą mechanizmą abstrakcijoms (Jackendoff 1983, 188t). Taigi Jackendoffas nekalba apie metaforą, bet pažymi, kad abstrakčios sąvokos konstruojamos pagal analogiją konkrečiosioms.

³⁷ Tokį lokalistų požiūrį tirdamas romanų kalbų prielinksnių semantinę evoliuciją įrodo Benjaminas Fagardas (Fagard 2006). Ambranzas (2006, 28t) pažymi, kad sintaksės vienetai gramatinami kryptingai, didesnio abstraktėjimo linkme, o aptardamas lietuvių kalbos prielinksnių reikšmių raidą, pažymi, kad vietos prielinksniai naudoti laikui, vietos ir ypač laiko – priešasčiai reikšti (op. cit., 300tt). Lokalistiniu principu Ambranzas vadovaujasi aptardamas ir kai kuriuos linksnius (pvz., kilmininko pirminė funkcija buvusi abliatyvinė (išeities ir atskirties), 240t), tačiau kalbėdamas apie galininko reikšmių evoliuciją, Ambranzas teigia,

kalbų duomenys leidžia kalbėti ne apie tokį dėsni, bet apie vyraujančią tendenciją³⁸.

Trečia, vietos raiškos priemonių (dažniausia – prielinksnių) kaip daugia-reikšmių kalbos vienetų tyrimas gerai iliustruoja kognityvistų postuluojamą natūraliosios kategorijos sandarą, galimą aprašyti pasitelkiant leksinius / schematinius tinklus.

3. Metodologija

3.1. Erdvinė scena ir jos komponentai. Figūra ir fonas

Dauguma vietos raiškos aprašų paremti Leibnico erdvės sąvoka, sukritikavusio Niutono absoliutinės erdvės, nepriklausančios nuo daiktų erdvėje, koncepciją ir teigusio, kad erdvė yra ne kas kita, o santykių sistema nepaisant metafizinės ir ontologinės egzistencijos (Jammer 1970, 117). Leibniscas įvedė santykinę / reliacinę erdvės apibrėžimą³⁹. Ryšys tarp erdvinės scenos objektų yra santykinis (*spatial relational meaning*, Sinha et al. 1995, 168), o erdvės konstrukcijos dar vadinamos santykinėmis / reliacinėmis konstrukcijomis (*relational constructions*, Svorou 2007, 726).

Lietuvių autorių darbuose erdvinės situacijos, kurioje vieno objekto vieta nusakoma kito atžvilgiu, dalyviai įvardijami terminiais *subjektas* ir *orientyras* (Kilius 1977), *lokalizuojamasis daiktas* ir *orientyras* (Valiulytė 1988), *референт* ir *релятум* (Шяшкаускаене 1995). Talmis (1972) įveda

kad lokalistinė teorija čia kelia abejonių: nėra pagrindo manyti, kad aliatyvinė galininko reikšmė davusi pradžią inovacinei gramatinei tiesioginio papildinio funkcijai visais atvejais (op. cit., 204, Petit 2008, 306t).

³⁸ Pasitaiko atvejų, kai erdvės raiškos priemonės gramatinamos iš objektų pavadinimų (konkrečiai – kūno dalių), taigi veikia metafora OBJECT IS SPACE (Heine et al. 1991, 123tt).

³⁹ Juo sekė ir Kantas, teigdamas, kad santykiai erdvėje – sąveika tarp kūnų, tačiau pati erdvė yra nepriklausomai egzistuojanti, taip sujungdamas Leibnico ir Niutono požiūrius (op. cit., 131).

figūros ir fono (Figure and Ground) terminus iš geštaltų psichologijos⁴⁰, nors lingvistiniame kontekste referencijos objekto terminą laiko sugestyvesniu nei fono (2000a, 184). Figūros ir fono terminai vartojami Levinsono ir Erdvės tyrimo grupės MPI Nijmegene darbuose (2003, 2006). Langackeris kognityvinės gramatikos dvitomiu (1987, 1991) įveda *trajektorias* ir *riboženklis* (*Trajector* and *Landmark*) terminus (lietuviški terminai – Rolando Mikulsko), vartojamus Svorou (1994, 9) ir daugelio kitų. Herskovits (1986) vartoja ir *figūros* bei *fono* (p. 35), ir *lokalizuojamojo vieneto* bei *referencijos vieneto* (*Located entity* and *Reference entity* p. 7), Milleris ir Johnsonas-Lairdas (1976) – *referento* ir *relatum* terminus (*Referent* and *Relatum*), Jackendoffas (1983, 161) – referencijos objekto (*reference object*), Hansjakobas Seileris (1999) – *Locatum* ir *Locus*, Vandeloise'as (1991, 11) – *objekto* ir *riboženklis* (*target* ir *landmark*), Alanas Cienkis (1988, 1) – *erdvės vieneto* ir *lokalizatoriaus* (*Spatial Entity* (SpE) ir *Localizer* (L-r)) terminus. Visi išvardyti terminai apibrėžia semantinio lygmens vienetus. Pasak Talmio, *figūra* ir *fonas* įvardija semantines funkcijas, kurias atlieka atitinkami erdvinės situacijos dalyviai (Talmy 1972, 11)⁴¹.

Šiame darbe bus vartojami terminai *figūra* ir *fonas* (Kiliaus vartojamas terminas *subjektas* nelabai tinkamas dėl savo metakalbinės polisemijos). Be to, lingvistinėje literatūroje *figūros* ir *fono* terminai yra universalūs, jie vartojami ne tik erdviniam santykiams apibūdinti, bet ir gramatinei sistemai aprašyti, pvz., sudėtinių sakinių dėmenų tvarkai (Talmy 2000a, Holvoet 2003b).

⁴⁰ Į psichologiją terminai įvesti danų psichologo Edgaro Johno Rubino (Ungerer et al. 2006, 163). Talmis suteikia jiems šiek tiek kitokią semantinę interpretaciją (Talmy 2000b, 26). Geštaltų psichologijoje figūros ir fono santykis yra perceptinis, o kognityvinėje kalbotyroje – konceptualusis: „One should not look for too close a relation between this use of the terms and their use in Gestalt psychology. Figure/Ground in the Gestalt sense is a perceptual relation, while in Talmy's sense, it is a conceptual relation. In *the desk to the left of the chair* the chair does not act as perceptual background for the desk, although, in Talmy's sense, the desk is the Figure and the chair the Ground.“ (Herskovits 1986, 197).

⁴¹ Talmis teigia, kad lingvistiniame kontekste figūros ir fono sąvokos prilygsta Fillmoro semantinėms funkcijoms, bet laiko jas pranašesnėmis už Fillmoro linksnių gramatikos (*Case Grammar*) gilumos linksnius. Pagrindinis Fillmoro sistemos trūkumas, pasak Talmio, kad *lokatyvas*, *pradinis taškas*, *kelias* ir *galinis taškas* žymi detalizuotą krypties informaciją, tačiau nuošalyje lieka bendroji jų funkcija – referencijos objekto, t. y. fono, vaidmuo (Talmy 2000a, 184t). Platesnis Fillmoro ir Talmio sistemų lyginimas duodamas Talmy 2000a, 339t.

Talmis (2000a, 311) apibrėžia *figūrą* ir *foną* kaip dvi esmines kognityvines funkcijas, kai mąstyme ir kalboje vienas konceptas paverčiamas orientyru kitam. Ši konceptų pora gali būti ne tik du objektai, susiję erdvėje ir išreikšti vardažodžiais vientisiniame sakinyje, bet ir du įvykiai, susiję laiko, priežastiniu ar koku kitu ryšiu, išreikšti sudėtinio sakinio pagrindiniu ir šalutiniu dėmenimis. Taigi kognityvinis vieno reiškinių apibūdinimas kito atžvilgiu (ang. *anchoring*), figūros ir fono išskyrimas, svarbus ne tik aprašant erdvines scenas, bet apima vieną pagrindinių Talmio schematinių kalbos sistemų – dėmesio ir jo paskirstymo. Pasak Langackerio (2008, 70), figūra (jo terminais – *trajektorius*) gauna pirminį dėmesį, o fonui (jo terminais – *riboženkliui*) atitenka antrinis. Talmis duoda tokius figūros ir fono apibrėžimus ir nurodo pagrindinius jų požymius:

4 lentelė. Figūros ir fono požymiai (pagal Talmį 2000a, 183)

	<i>Fonas</i>	<i>Figūra</i>
<i>Skiriamosios ypatybės</i>	Elementas, atliekantis referencijos objekto vaidmenį, nes turi aiškias erdvės (ar laiko) ypatybes, kurių neturi figūra.	Elementas, kurio vieta erdvės (ar laiko) požiūriu yra neaiški, bet nustatytina.
<i>Būdingos ypatybės: galimos, dažnai įprastos, bet neprivalomos</i>	Stabilesnis, didesnis, geometriškai sudėtingesnis, įprastesnis, žinomesnis, tikėtinas, ne toks svarbus, lengviau suvokiamas / atpažįstamas, lieka antrame plane, kai figūra suvokiama, nepriklausomas.	Ne tokia stabili, mažesnė, geometriškai paprastesnė, naujesnė erdvės scenoje, mintyse, svarbesnė, sunkiau suvokiama / atpažįstama, tampa svarbesnė, ją suvokus, priklausoma.

Lingvistiniai *figūra* ir *fonas* Talmio apibūdinami lakoniškiau⁴².

Ryšys tarp figūros ir fono yra asimetrinis; įprasta nusakyti objekto, turinčio figūrai būdingų savybių, vietą kito objekto, turinčio fono savybių, atžvilgiu: pavyzdžiui, sakinyje *doiratis yra prie namo* skamba natūraliai, o *namas yra*

⁴² „The Figure is a moving or conceptually movable entity whose path, site, or orientation is conceived as a variable, the particular value of which is the relevant issue. The Ground is a reference entity, one that has a stationary setting relative to a reference frame, with respect to which the Figure’s path, site, or orientation is characterized.“ (Talmis 2000a, 184).

prie dviračio – keistai (Talmy 2000a, 183). Šią asimetriją atspindi ir sakinio sandaros ypatybės: figūra paprastai eina prieš foną. Tokiōs struktūros lokatyvinės sintagmos paprastai vartojamos prototipiniu tikslu: figūros vietai nuskaidyti.⁴³

3.2. Vartosenos tipai

Šiame darbe laikomasi kognityvinės tyrimų krypties postuluojamo požiūrio į reikšmę: kalbos kategoriją sudaro jos reikšmių visuma, tačiau reikšmės nėra lygiavertės, – vienos jų yra tipiškesnės, būdingesnės, kitos gali atsidurti periferijoje. Kiekvienas postpozicinis vietininkas aptariamas atskirame skyriuje, analizę pradedant nuo konkrečių vietos reikšmės atvejų ir einant abstraktesnių reikšmių link. Aptarus vartosenos tipus, siekiama nustatyti, kokią linksnio kategorijos dalį užima vietos reikšmės atvejai, kuris tipas yra vyraujantis ir kokia galėtų būti bendroji (kognityvinės gramatikos terminais – schematinė) kategorijos reikšmė.

Skirtingi postpozicinių vietininkų vartosenos tipai išskiriami pagal kelis kriterijus:

1. Vietos raiškos atvejai diferencijuojami pagal (čia remiamasi Przybylskos lenkų kalbos prielinksnių analize, 2002, 174tt):

1.1. fono matmenų kriterijų. Fonas gali būti (suvokiamas kaip):

- a) trimatis objektas (kūnas, talpykla);
- b) dvimatis objektas (plokštuma);
- c) vienmatis objektas (linija);
- d) objektas be matmenų (taškas).

1.2. fono kategorizacijos kriterijų. Fonas gali būti (suvokiamas kaip):

⁴³ Kai posakis vartojamas neprototipiniu tikslu, pvz., identifikuoti, figūros vaidmenį gali atlikti objektas, kuris normaliomis sąlygomis būtų fonas, pvz.: *paduok knygą [esančią] prie pieštuko!* Daugiau apie neprototipinius vietos raiškos priemonių vartosenos atvejus žr. Herskovits 1986, 30–32.

a) turintis pavidalą ir pastovią formą DAIKTAS;

b) turintis pavidalą, bet neturintis pastovios formos – MEDŽIAGA (popierius, virvė, oda, apklotas etc.). Paprastai minkšta, plastiška, gali būti lankstoma, išskleidžiama, padengti kitą objektą, todėl dalyvauja įvairiose erdvės konfigūracijose (Przybylska 2002, 130);

c) amorfinis kūnas – SUBSTANCIJA (materijos sankaupos, neturinčios formos, skiriasi savo konsistencijos ir tankio lygiu: dujos, skysčiai, milteliai, mediena, suspausti kūnai, pvz., betonas), suvokiama vizualiai arba kitais jutimais (Przybylska 2002, 130);

d) ASMUO.

1.3. transformacijas:

a) fonas – vienas objektas → fonas – objektų sankaupa → masė (pvz., *asmuo minioje*),

b) figūros judėjimas fono link → figūros orientacija veidu į foną (*Jėzus nuėjo moteriškėsp → Jėzus atsigręžė moteriškėsp*),

c) figūros judėjimas fono link → figūros išsitiesimas fono link (*Jėzus nuėjo mokytiniump savump → Jėzus ištiesė ranką mokytiniump savump*).

2. Nelokaliniai atvejai gali būti pagrįsti:

2.1. konceptualiosiomis metaforomis (Lakoff et al. 1980, Lakoff 1987), žr. šio darbo skyrių 2.2.5,

2.2. gramatiniais principais,

2.3. lenkiškųjų šaltinių poveikiu.

Aptarus kiekvieną postpozicinį vietininką ir nustačius vietos reikšmės statusą, apibrėžiamas jo ryšys su erdve žyminčiais funkciniais ekvivalentais, kurie dažniausiai yra prielinksnių junginiai. Įprasta teigti, kad senuosius lokatyvus keitė prielinksninės konstrukcijos, todėl stengiamasi nustatyti šių raiškos priemonių semantines sąsajas ir skirtumus.

4. Daukšos *Postilės* postpoziciniai vietininkai

Erdvės santykiai Daukšos *Postilėje* žymimi leksinėmis ir gramatinėmis priemonėmis: fleksinėmis kategorijomis, prielinksninėmis konstrukcijomis, vietosrieveiksmiais. Pirmajai kategorijai (be kartais vietos reikšmėmis vartojamų genityvo, datyvo, instrumentalio) priklauso 4 postpoziciniai⁴⁴ vietininkai: inesyvas, adesyvas, iliatyvas ir aliatyvas. Diachroniniu požiūriu tai iš linksnių ir polinksnių iki raštijos pradžios susiformavę (morfologizavęsi) kalbos vienetai⁴⁵, kurie nėra vienodai paliudyti visuose rašytinės kalbos variantuose: anksčiausiai išnykę Rytprūsių raštuose, viduriniajame ir rytiniame rašomosios kalbos variantuose vartojami gausiau. Daugiausia literatūros skirta PV reikšmėms ir vartosenai aprašyti, tačiau minėtinos ir vis atsinaujinančios diskusijos dėl jų, ypač adesyvo, kilmės⁴⁶.

Postpoziciniai vietininkai tradiciškai skirstomi į vidaus (inesyvas, iliatyvas) bei pašalio (adesyvas, aliatyvas) ir esamuosius (inesyvas, adesyvas) bei einamuosius (iliatyvas ir aliatyvas) (žr. dendrogramą pagal Rosinas 1995, 54 šio darbo priede). Penktasis skyrius skiriamas esamiesiems, šeštasis – einamiesiems vietininkams aptarti.

⁴⁴ Pasak Zinkevičiaus (1980, 191), norint išvengti termino *postpozicija* dviprasmiškumo, prie galūnės priaugusį polinksnį siūlyta vadinti neprigijusiu žodžiu *pasturdėlis* (LKŽ žodžio *pasturdėlis* reikšmė iliustruojama pavyzdžiu iš Jauniaus ir Būgos raštų: „1. gram. žodžio dalis, dedama po galūnės: Jei priešdėlis, apleidęs savo paprastą vietą, stojas po paaiškinamojo žodžio, tad jį vadiname pasturdėliu (postpositio) Jn. Vietininkai su pasturdėliais *-pi* ir *-na* K.Būg.“).

⁴⁵ Pasak Ambrazo (2006, 105), postpoziciniai vietininkai kaip tam tikros morfologinės linksnių formos galutinai susidarė greičiausiai rytų baltų bendrijos laikais.

⁴⁶ Dėl PV kilmės žr. Endzelins 1951, 460t, Laigonaitė 1957b, Būga 1959, 499tt, Stang 1966, 175tt, Kazlauskas 1968, 150tt, Zinkevičius 1980, 253tt, 1982, Rosinas 2000, 2001, 136tt, 2005, 2009, 383tt, Сержант 2004, 2005, Ambrazas 2006, 260tt, Petit 2007, tipologiniu požiūriu – Kulikov 2009 (tik pastarajame nurodyta neteisinga adesyvo reikšmė: *miškeip* ‘into the forest’, p. 444, lentelė 28.1).

5. Esamieji vietininkai

Esamuosius (rimties, statinius arba esyvinius) vietininkus inesyvą ir adesyvą Daukšos *Postilėje* yra įprasta vartoti kontekstuose su rimties, aktyvaus veiksmo ar judėjimo reikšmės predikatais, kai pastaraisiais nusakoma figūros veikla vyksta vidiniame fono regione ir neperžengia jo ribų, plg.: *kas yra ant' stôgo te ne nulipi ka imtú izg namú sawú: kas dírwoie / teneſugrîſti îmtu rubo sawo* 374₂₂ ~ *kto ná roley / niechay ſie nie wráca wziać ſuknie ſwoie* 387₇, *žmôgui / kurís ſeio gëra ſékla / dírwoie fáwo* 82_{32∞} ~ *człowiekowi / ktory ſiał dobre naſienie ná roli ſwoiey* 83₃₇, *waikſczokitek' toia βwieſoia* 509₁₄ ~ *chodźcieß w tey ſwiátłości* 554₂₉. Sintaksinis inesyvo ir adesyvo statusas gali būti dvejopas: vieni jų įeina į pagrindinę sakinio predikaciją, kiti – įveda naują⁴⁷. 5.1 skyriuje semantiškai analizuojamas inesyvas, 5.2 – adesyvas, o 5.3 skyriuje aptariama kalbamųjų linksnių semantinė distribucija.

5.1. Inesyvas

Inesyvas Daukšos *Postilėje* yra dažniausiai vietos reikšme vartojamas linksnis, ši reikšmė neabejotinai pagrindinė. Daukšos *Postilėje* rastos 5748 inesyvo lytys, nagrinėti 4426 inesyvo vartosenos kontekstai. Inesyvo forma gausiai vartojami daiktavardžiai, būdvardžiai, įvardžiai, dalyviai; statistinė jų distribucija pateikiama pirmoje priedo lentelėje. Vieno vardažodinio junginio narius yra įprasta derinti linksniu (pvz., *wienoĩ βwentóĩ wiffátiméĩ ir Apáſtaliβkoi' Bažniczioĩ ſawoĩ* 460₅₁), išskyrus tris atvejus (*žmoneſe bediewiũſemp ir neyβtikumũſemp* 44₅₃, *ne wienamę žmôgup* 477₁₈, *žmôgup atgimdítame* 255₃₅), apie kuriuos bus rašoma lyginant adesyvą ir inesyvą.

Reliacinėmis konstrukcijomis su vietos reikšmės inesyvu yra žymimos erdvinės situacijos, kuriose vienas objektas (*figūra*) yra lokalizuotas kitame

⁴⁷ Plačiau apie tokį variavimą – Holvoet et al. 2005, 71tt.

(fone / orientyre), t. y. inesyvo linksniu išreikšto fono *vidiniame regione*, o fonas atlieka talpyklos funkciją.

Talpyklą sudaro vidinis regionas, išorės regionas ir riba, skirianti šiuos regionus. Dėl kasdieninės žmogaus sąveikos su įvairaus pobūdžio talpyklomis talpyklos vaizdinė schema kognityvistų yra laikoma viena iš esminių ikisąvokinių schemų. Psicholingvistiniais eksperimentais įrodyta, kad lokaciją talpyklose žyminčios vietos raiškos priemonės vaikų įsisavinamos bene anksčiausiai (Johnson et al. 1978, 537).

Inesyvo vartosenos tipai

Inesyvas (net jei būtų apsiribojama tik vietos funkcijomis) yra randamas begalėje skirtingų kontekstų, tačiau ne visi vartosenos atvejai yra lygiaverčiai: iš pavyzdžių galima išskirti būdingesnius, dažnesnius, įprastesnius. Prototipinį, įprastą, vartosenos atvejį galima būtų pailustruoti šiuo DP pavyzdžiu: *Turi [...] skrînioia daugiafñ rubu / daugiafñ pinigú neğ priwału* 55₄₃ ~ *Maß [...] w skr3yni wiecey ßat y wiecey pieniedzy niźeli potrzebá* 55₁₁ (t. p. 140₆ ~ 146₄₀), kuriame figūros vaidmenį atlieka *rūbų* ir *pinigų* leksemos, fono – trimatė talpykla *skrynia*. Inesyvo, kuriuo vartojami trimatės erdvės požymį turintys objektai, reikšmė labiausiai skiriasi nuo kitų vietos raiškos priemonių, pvz.: *skrynioje / ant skrynios / prie skrynios*, – šia opozicija išryškėja *vidinio regiono / išorės regiono* skirtumas. Tokia inesyvo vartosena įvardijama pirmuoju tipu, kuriame fonas yra prototipinė talpykla: trimatė, uždara, apribota iš visų pusių. Pirmąjį tipą galima suskirstyti į potipius atsižvelgiant į trimatės talpyklos variavimą.

1 tipas.

1.1. Kaip trimačiai uždari objektai-talpyklos suvokiami *patalpų pavadinimai*, kurių lokatyvai DP vartojami gausiai. Juos galima suskirstyti į smulkesnes semantines grupes:

1.1.a. maldos šventovių pavadinimai:

bažnyčioje ±30x, **bažnyčiose** 11x⁴⁸: *fedėiau mokidamas bažnīczioi 154₃₂ ~ siedzialem uczac w kościele 160₃₃,*

kloštoriuje 2x, **kloštoriuose** 1x: *mótinós dúkteris fáwas / arbá namié / arbá kloštoriuŕffe te prátni wíŕfokioie cziftátoie 566₃₅ ~ ábo domá / ábo w kłaštorách niechay ćwicža 613₁₅ (525₄₈ ~ 571₂₅, 602₁₂ ~ 462₁₆),*

sinagogoje 2x, **sinagogose** 1x: *Aß tieg wiŕsadós mókieu áiŕbei Sinagogoie / ir bažn{t}czioie' [et]ć. 159₄₄ ~ uczył iáwnie w Božnicy y w Kościele 166₃,*

šventnyčioje 1x: *Nes' trėiu metu bažniczion' afieráwota bú / ir ten' ŕwėntniczoia giwėno per wiėnũlika mėtu 493₄₅ ~ tám w ŕwiėtnicy mieŕkálá 527₅;*

1. 1. b. namų ir ūkinių pastatų pavadinimai:

butose⁴⁹ 1x: *Te tamį arba tėŕsi giwėnimas iu izpũftitas ir butofe iu tė nėŕsi kurís giwėntu 411₃₁ ~ á w przybytkách ich niechay nie bėdžie ktoby mieŕkał 425_{30t},*

daržinėje 1x, **garde, garde avių** ('avidėje') 4x: *[eretikai] bėwėliie daržineie / žbaré / horé neg widui ir gardé awiu giwėnt 248₄₇ ~ wola w oboze / we zborze / ná dworze / nižli we wnatrz á w owczárniey mieŕkác 256_{47t},*

kizelėje⁵⁰ 1x: *kudikėlui krutifiamp̃ klónioiates / grinoie kizėleie 425₂₂ ~ dźiećiatku v pierŕi ŕie klániaćie / w vbogiej chálupie 440₂₅,*

namuose⁵¹ 52x: *namũfe wiežliwái laikomę 455₁₆ ~ w domiech ucźćiwie trzymamy 482₁₁, paprâte bú ta Sakramėnta námũfé ilgái laikĩt 139₃₅ ~ ten Sákráment w domiech ŕwoich przez długi czás chowác 146_{19t},*

kluone 2x: *Turi klũne daugėŕń iawũ 55₄₃ ~ Maß w gumnie wiecey zboža 55₁₁, 83₄₃ ~ 85_{26t},*

kaniũkšlėje 7x: *[Kristus] Užgime kaniukŕleia 40₃₂ ~ Národził ŕie w ŕtáyni 40₈,*

staldoje 1x: *Kaiį iũfu ne pažėidže dargũs giwėnimas ŕtálđoie 425₂₀ ~ ŕprofne mieŕkánie w ŕtáyni 440₂₂,*

⁴⁸ *Bažnyčios* leksemos inesyvų dažnumas susijęs su teksto pobūdžiu – iš viso jų DP 188x. Minėtina, kad dažniau daiktavardis *bažnyčia* vartojamas ne patalpos, maldos namų, bet konfesijos, tikinčiųjų bendruomenės reikšme.

⁴⁹ *Butà* – trobesys, namas; kambarys, LKŽ.

⁵⁰ *Kižė, kižà* – sena trobelė, pirkelė, landynė, LKŽ.

⁵¹ Devynis kartus pavartotas prievieksmis *namie*, pvz., *[moterys] ŕedi namię 473₂ ~ ŕiedzi domá 503₄₁.*

kamaroje 5x: *vzdâres kamâroi / Téwa fáwa praβít' 619₂₃ ~ zâvárufy fie w komorze 538₂₈, yra burfinîku / ſkomiép kamâroie 407₄ ~ u stolu / w komorze 421₆,*

pirtyje 1x: *wiſí krikſcziõnis [...] pirtíie žęgnõios 455₃₀ ~ w lážniey 482₂₂,*

pilyse 2x: *Daguieioffe pílifia pakâius ir kârias tur ſawús žiedús 542a(542)₁₇⁵² ~ Ná zamkách niebieſkich pokoy y woyná máia ſwe kwiatki 588_{20t},*

trobosc 1x: *Sedés žmó didumę pakaiâus / troboſiâ dukſéimo / atilſeime gâufumo 489(490)₅₃ ~ Bedžie ſiedžiel lud w wielkoſci pokoiu / w przybytkách ofnoſci / w odpoczywaniu obfitym 522_{45t},*

mūruose⁵³ 2x: *Kití ü rodže vzdârimę / arba múrûſe: kití Rakawę gíriõie / Szitûſe 375₄ ~ drudzy go vkázuiâ w zamknieniu / ábo w kâmiennicách 387_{40t};*

1.1.c. įstaigų pavadinimai:

drukarnioj 1x: *Drukârniõi Akadêmios SOCIETATIS IESV, A. D. 1599 0₁₁,*

iſkaloj 3x, **iſkalose** 1x: *Neſ' ir ne tokiõi iβkáloi' mókemes 155₃₀ ~ Bo áni fie w tákiey βkole ucžymy 161₂₇,*

kanceliarijoj 1x: *tu úúkieſ / glâudoii / pûtâuoii: nieko ape tatai nê dûmodamas / kas prieβ tawé tû mętu / anoie dagâus kancellariõi wêikias 10₂₆ ~ co fie [...] w Niebieſkiey oney Kancellaryey džieie 10_{16t},*

karčemoje 1x: *Jéſus âtraſtas yra ne karczemoie 66₂₀ ~ Jezus náležion ieſt nie w kârcžmie 67₁₅,*

rotušioje 1x: *O tad žalniêriusStóraſtos / éme Iézu Rôtuβioi' wêde óran' iž Rótuβios 168a(168)₂₇ ~ przyiawβy Iežuſá ná Ratuβu 174₁₅,*

kalėjime 2x: *męs per ſęptînes deβîmtis mę tu giwęnamę támę kaléiimę 93₂₉ ~ mieβkamy w tym wiežieniu 95₄ (t. p. 181₁₆ ~189₃₇),*

kalinėje 1x: *kokſai Henrikas Luteriõnas ſudęgintas parõdeſ burfinîkui ſawám' kalineie 196₄₇ ~ vkažal fie towârzyβowi ſwemu w ciemnicy 205₁₃,*

temnyčioje 1x, **temnyčiose** 1x: *Pówiłas temnîcziosê râβę grômatas / Bažnicziuimp 18₃₃ ~ Páweł w ciemnicách piſal lity do koſciõłow 18₃₆,*

⁵² Čia ir toliau skliaustuose nurodytu skaičiumi žymima paginacijos klaida (DP Stanevičiaus egzemplioriuje puslapio numeris yra 542, turi būti – 542a (542 pažymėtų puslapių yra du).

⁵³ Mūras – mūrinis pastatas, LKŽ antroji reikšmė.

saituose⁵⁴ 9x: *drin' vžmušimo žmôgaus pafsodintas búwo fâitũfe*
168a(168)₁₈[∞] ~ *dla mežoboystwá wfádžon do wiezienia* 174_{6t};

1.1.d. laidojimo vietų pavadinimai, t. y. *grabo, karsto* leksemos⁵⁵:

grabe 5x, **grabuose** 1x: *Ne ųtebékites tam' / ioğ atéit adina / kurióie wifsi kurié*
grábũfe yrá izgírs bâlfa io 544₁₂[∞] ~ *ktorzy w grobiech fa* 591_{2t},

karste 4x: [*Krisus yra*] *karųté padêtas* 200₂₇ ~ *w grobie położony* 208₃₃, *Su-*
batoié Wieųpátis gulêio paláidotas karųté 199₂₅ ~ *W Sobote Pan leżał w gro-*
bie 207₃₆;

1.1.e. pastato reikšme metonimiškai vartojamas leksemos *sienos* lokatyvas:

sienose 1x: *Ka czionái regime kûniųkai padaríta fiénoųe / tatái dwâfiųkai têųsi*
ųirdiffé 577₃₄ ~ *Co tu widziemy ciełefnie oczy[w]onego w ųciánách / to niech*
duchownie bedźie w ųercách 624_{26t}.

Kaip matyti iš lenkiškųjų pavyzdžių, lietuvių kalbos inesyvai beveik vi-
sais atvejais atitinka lenkų kalbos konstrukcijas *wLoc*, išskyrus sintagmas su
daiktavardžiais *pilys* ir *rotušia* (*Ná zamkách* 588₂₀, *ná Ratuųu* 174₁₅). *Saitų*
leksemos atveju lenkiškame tekste įvardijamas galinis judėjimo taškas, todėl
vartojama konstrukcija *doAcc*, kurią Daukša išverčia inesyvu.

1.1.2. Be patalpų pavadinimų, kurios yra taisyklingi trimačiai orientyrai, kaip
trimatės uždaros erdvės suvokiami ir kiti objektai, *Postilėje* nesudarantys di-
desnių semantinių grupių. Juos reprezentuoja žemiau išvardytų leksemų ine-
syvai:

karietoje 1x: *Nê taré atáis ųilingas / ir łobingas / aní gêró žirgo / aukųinamê*
ųarwê / arbá karêtoiê brangioia 3₅₁ ~ *ábo w kárecie koųtowney* 4_{12t},

antyje⁵⁶ 3x: *Iždek tiek / iałmúžna ântiię élgêtos / ir ii vž tawę mêłfis* 12₂₄ ~
Schoway / práwi / iałmužne w zánádrzách ubogiego 12_{4t},

⁵⁴ *Saitai* – kalėjimas, nelaisvė, LKŽ antroji reikšmė.

⁵⁵ *Grabo* ir *karsto* leksemos priskirtinos patalpų pavadinimams, atsižvelgiant į evangelijose
aprašytą Kristaus laidojimo būdą (*ir nuémes kûna / inwinióio praųtírión gražion / ir padêio ii*
grabé ųawamé nauiemé / kuri búwo izkâtes ųloióé 179₄₁), nors vaizduojamajame mene Kristaus
laidojimas dažniausiai vaizduojamas lauke (LKŽ 171).

⁵⁶ *Antis*² – vieta už drabužių lig juostos, LKŽ antroji reikšmė.

induose 2x: *O tikušios [mergos] ême aliéiu ind ūfe ſaw ūffe ſu lampomís* 567_{7∞}
~ *A madre wziely oleiu w nacžyniách ſwoich z kágánkami* 613₃₄,

lempoje 2x: *Nes' kaip lampoie nei βwiefibe be aliéius / nei aliéius be βwiesības*
nieko neš 569₁₂ ~ *Bo iáko w lámpie áni ſwiátlo bez oleiu / áni oley bez ſwiátlá*
nic nie ieft 616_{7t},

maiše 1x, **maišelyje** 1x: *Klausík ka Iopas bĭlo: Vžuziméiei / kaip' maiβēliē /*
nūdžias manas 9₄₉ ~ *Žápieczetowaleš / iákoby w worku / grzechy moie* 9₄₃,

maštenėlje 1x: *pên{i}gai tēsi maštēneleie vžriβti* 614₄₆ ~ *pieniadze niechay*
w worku beda záwiazáne 508₄₃,

pečiuje 1x: *Nes' ik' kōlei málka pécžuie dēga / ik' tōlei tikrái vgnis ne ļaufis*
348₄₈ ~ *poki drwá w piecu goráia* 360₅,

oloje 1x, **olose** 1x: *Kuręm' [Dievui] ne nauiená ſtebúkligu budú ſaw ūšius*
apweizdēt. Kaip' [...] Daniēli lūtu oľoie / ir kitú daug 125₁₇ ~ *Dánielá we*
lwiey iáme 132₁₈, *Kureis žōdžeis rôdo / ioğ ne nôri W. Chrištus idánt' io oľófe*
Lúthęriβk ūfe pakampefe Hęretiúkú / po βiľús / po krŭmus / ir po puštĭnes
iēβkotu 375₁₇ ~ *áby go po iáſkiniách Lutherſkich [...] βukano* 388₃.

1.2. potipis. Geometriškai taisyklinga uždarumà pasitaiko retai, todėl daugeliu atvejų toleruojamos įvairios ideališios formos transformacijos. Prototipiško trimačio fono atveju figūra yra visiškai apsupta fono, uždaryta jame, nematoma stebėtojų, esančiam už fono ribų, fonas lemia jos padėtį. Tačiau galimi atvejai, kai fono pavidalas nėra uždaras, tačiau jis vis tiek suvokiamas kaip trimatis. Pasak Priskos-Monikos Hottenroth (1991, 19), atviroms talpykloms būdinga suteikti įsivaizduojamas ribas, regioną paverčiančias uždara talpykla. 1.2 tipas iliustruoja atvejus, kai fonas neturi viršutinės sienos, – tai *duobės*, *gvalio*⁵⁷, *prakarto*, *rankos* ir *laivų* pavadinimų leksemos (figūra visais atvejais, išskyrus pavyzdį su inesyvu *rankoje*, yra asmuo):

duobėje 1x: *Danielui d ūbeiá lūtūšiam p alķstancžiam nufi ūftu būwo nuğ Angelo*
per Abákuka piétuš 523₄ ~ *Dánielowei w dole v lwow lánacemu* 568₁₈,

⁵⁷ *Gvalis* – guolis, LKŽ.

gvaliuose 1x: žmones io [...] gwalūfę brágiūfę ieβko 41₃₉ ~ ludzie go w [...] łózkách koβtownych βukáia 41₁₁,

prakarte 22x: iβwiftūmbime Wiéβpati músu prakarté gúlinti / ir wiftiklūfú iwiftita 35₁₀ ~ ábyfmy ogładáli Páná náβego w iázłkach ležacego 34₃₈, [Jėzus] padėtas prakarte 40₃₂ ~ położon we źłobie 40₈,

rankoje 1x: ne rādo niėko tiektái pėlanus ránkoie 140₉ ~ nie nálaźł nic iedno popioł w reku 146₄₂,

akrūte 2x, **akrūtuose** 1x: Kaiř Pówilas ákrute émes dūna / pałáimino ir láuže / ir wálge 137₃₅ ~ kiedy Páweł w okrećie wźiawβy chleb 144₂₈,

aldijoje 2x: tad tur turét' téwa řu řawimí áldiioie 379₂₁ ~ tedy muřa mieć z řoba oycá w łodźi 393₃₂,

karobliuje 1x: Nóe / kuri páti áβma [Dievas] karóbluie vźliko 94₂₃ ~ ofmeġo w Korabiu záchował 95₂₇,

laivėje 2x, **laive** 1x: W. Iėfus Chríftus Iźganitoias muřu írrias / ir míegį láíweia / kaiř' tíkrafis řmogus 78₃₄ ~ przewoźi řie y przefypia w łodźi 80_{6t},

luote 3x, **luotuose** 1x: kití mókitinei lūte iop' atřiře 612₈ ~ drudzy ucźniowie w łodźi przyeźdzáli 500₄₅.

Kontekstuose su *duobės* ir *prakarto* leksemomis fonas visiškai apsupa figūrą, o laivų pavadinimų atveju – tik iš dalies, juose esantys kūnai (kalbamiosiose sintagmose – asmenys) vizualiai gali būti laivo sienų neribojamoje dalyje (pasak Herskovits (1986, 44), inesyvo vartosena tokiais atvejais motyvuota tolerancijos principo).

Į akis krinta ir Daukšos vartojamų laivų pavadinimų įvairovė. Be slavizmų *akrūtas* ir *karoblius*, Daukša dar vartoja daiktavardžius *aldija*, *laivė*, *luotas*, kuriais verčiama ta pati lenkiškoji leksema (*łódź*), – vadinasi, arba jie vertėjo suvokti kaip sinonimai, arba Daukša nebuvo iki galo apsisprendęs dėl tinkamiausio varianto. Wujeko *Postilėje* randama konstrukcija *wLoc*, nors dabartinėje lenkų kalboje daiktavardis *łódź* gali būti vartojamas su dviem prielinksniais (*rybacy w łodzi* / *na łodzi*, Przybylska 2002, 210).

Apžvelgus pavyzdžius, priskirtus pirmajam inesyvo vartosenos tipui, jį galima apibūdinti keturiais semantiniais kriterijais:

1. Topologinis aspektas. Figūra yra lokalizuota fone, kuris suvokiamas kaip trimatė talpykla.
2. Percepcinis aspektas. Figūra yra nematoma stebėtojui, esančiam už fono ribų, arba matoma tik figūros dalis (pvz., laivų pavadinimų atveju).
3. Jėgų dinamikos aspektas. Fonas koku nors būdu kontroliuoja figūros padėtį.
4. Funkcinis aspektas. Fonas atlieka talpyklos funkciją figūrai. Kai figūra – asmuo, fonas funkcionuoja kaip patalpa arba transporto priemonė (*karietos* ir laivų pavadinimų leksemos).

Toliau aptariami inesyvo vartosenos tipai išryškina vis kitokius talpyklos požymius.

2 tipas. Antrajam inesyvinių konstrukcijų tipui galima skirti tuos atvejus, kuriuose talpyklos vaidmenį atlieka geografiniai ar topografiniai regionai. Inesyvas gali žymėti vietą įvairaus dydžio teritorijose, o didelį plotą žymintys daiktavardžiai įvardija natūralias vietas, kurios pačios yra regionai⁵⁸. Tokius objektus įprasta suvokti stereometriškai, kaip trimačius, tik jų ribos dažniausiai vizualiai nėra aprėpiamos, todėl suvokėjas fono kontūrus konstruoja savo vaizduotėje⁵⁹.

2.1. Pirmiausia minėtini toponimai. Vietovardžiai tipologiniu požiūriu sudaro ypatingą klasę, nes vietos raiškos priemonėmis jie dažnai skiriasi nuo kitų leksikos grupių⁶⁰. Nors Daukšos *Postilės* toponimai specialių raiškos priemonių neturi⁶¹, galimos kelios vietos raiškos vietovardžiu strategijos:

⁵⁸ „Entities such as fields, continents, and countries, are typically treated not as having regions, but rather, as *being regions*. The physical boundaries of such entities are also the boundaries of the typical interaction of people with them. These entities are large enough to contain people and their normal interactions.“ (Svoboda 1994, 16).

⁵⁹ „But even where there is no natural physical boundary that can be viewed as defining a container, we impose boundaries – marking off territory so that it has an inside and a bounding surface – whether a wall, a fence, or an abstract line or plane. There are few human instincts more basic than territoriality. And such defining a territory, putting a boundary around it, is an act of quantification.“ (Lakoff et al. 1980, 29t). Geografinių regionų kaip talpyklų suvokimas pagrįstas konceptualiąja metafora LAND AREA IS A CONTAINER.

⁶⁰ Pirma, vietovardžiai yra atsparesni pokyčiams, susijusiems su vietos santykių raiška. Ši ypatybė kartais būdinga ir bendriniam daiktavardžiams, žymintiems natūralias vietas bei prototipiškai implikuojantiems vietos reikšmę (*namai, kaimas*) (Creissels 2007, 3): pvz., lotynų kalboje kryptiniai ir vietai reikšti buvo vartojami neprielinksniniai natūralių vietų,

2.1.1. Nusakant vietą vietovardžiu, pastarasis vartojamas inesyvo linksiu. DP randami šių miestų (a), valstybių (b), Palestinos sričių Jėzaus laikais (c) ir žemynų pavadinimų (d) lokatyvai:

2.1.1.a. *Alkaronę* 90₂₇, *Bethleeme* 629₂₂ / *Bethleemę* 60₃₇ / *Bethleémę* 419₃₆ / *Bethléeme* 58₃₉ / *Betleheme* 591₆ / *Betlêeme* 417_{6∞} / *Betthleeme* 59₆ / *Betthleemę* 40₂ / *Betthleheme* 41₄₃, 57_{41∞} / *Betthléeme* 59₅ / *Betthléheme* 58_{3∞}, *Ephezę* 485₂₆, *Chalcedone* 540(240)₃₉, *Emáufe* 141₄₁ / *Emáufé* 133₃₅ / *Emáufę* 193₂₆, *Genéwoié* 375₃, *Ierofolime* 141₄₁ / *Ierofolimé* 63_{23∞}, 137₅₂, 167b(167)₄₃, 189_{14∞}, 426_{37∞}, 429₂₀ / *Ierofolimę* 65₃₇ / *Ierozolimé* 164₂₆ / *Hierofolimé* 133₃₅, 137₂₁ / *Hierufalimé* 308₂₉, *Kánoie* 68_{17∞}, *Kaunę* (628₈), *Konstantinapolii* 540(240)₁₉, 540(240)₅₄ / *Konstantinopoliia* 494₂₂, 494₄₉, *Korinté* 284₄₃ / *Korintę* 499₁₀, *Krôkawe* 265₃₈, *Lipfkę* 456₇, *Pážnonioi* 265₃₈, *Pinczewé* 373₂₄, *Rakawé* 373₂₄ / *Rakawę* 375₄ / *Râkawe* 67₁₇, *Rimé* 540(240)_{19,53} / *Rimę* 444₆ / *Ríme* 445₄₃ / *Rímé* 246₁₆ / *Rîme* 609₁₂, *Synofę* 91₃₀, *Sodómoie* 347₃₅, *Socháczéwoi* 265₃₈, *Wenetioi* 445₄₃, *Wilniui* 0₁₀, *Witembergé* 373₂₃ / *witembęge* 375₂ / *Witembergę* 444₁₂;

miestų ir mažų salų pavadinimų akuzatyvas ir abliatyvas, pvz.: *domum, rus venire, Romam, Athēnas, Carthaginem; multis locis, totā urbe, Athēnis, Carthagine*. Antra, yra kalbų, kuriose nusakant vietą vietovardžiu nereikalingas joks gramatinis vietos reikšmės rodiklis (Levinson 2003, 66t); pasak Aristaro, taip vietų pavadinimai vartojami daugelyje Australijos kalbų ir armėnų kalboje (Aristar 1997, 364). Levinsonas, mėgindamas motyvuoti kalbamąją vartoseną, remiasi Jackendoffu, kuris skiria DAIKTŲ ir VIETŲ kategorijas. DAIKTŲ kategorijos nariai paverčiami VIETOMIS vartojant prielinksnius / polinksnius arba erdvės reikšmės daiktavardžius, tačiau kai kurių kalbų sintaksinėje sistemoje toponimai suprantami kaip VIETOS, todėl nereikalauja papildomų gramatinių ar leksinių vietos rodiklių, – pvz., taip vartojami Levinsono tirtos izoliuotos kalbos Rosello saloje toponimai (Levinson 2008). Trečia, dažnai vieno ar kito prielinksnio vartoseną su vietovardžiais yra konvencinis dalykas, pvz., pranc. *l'empereur est à Liège / au Luxembourg* (Vandeloise 1991, 163), lenkų *we Francji / na Litwie*. Dabartinės lenkų kalbos toponimų vartosenos su prielinksniais *na* ir *w* taisyklės pateikia Przybylska (2002, 224t). Įdomu, kad lenkų kalbotyroje šių prielinksnių distribuciją mėginta motyvuoti centro-periferijos kriterijumi (Przybylska mini Sysak-Borońską ir Westfalį): su prielinksnium *w* vartojami pavadinimai valstybių, kurios istoriškai traktuojamos kaip savarankiškos ir sutelktos apie kokį nors centrą (*w Niemczech, we Francji, w Rosji*), o su prielinksnium *na* – nesavarankiškų, periferinių Lenkijos atžvilgiu teritorijų, valstybių, neturinčių aiškaus centro, pavadinimai (šiam sąrašui – *na Litwie, na Ukraine, na Białorusi, na Łotwie, na Węgrzech*, tačiau minima, kad kai kurie iš šių pavadinimų gali būti vartojami su abiem prielinksniais: *na Litwie* ir *w Litwie, na Łotwie* ir *w Łotwie, na Słowacji* ir *w Słowacji*). Prielinksnine konstrukcija *naLoc* vartojami ir Lenkijos regionai, suvokti kaip periferiniai, kraštiniai, pvz., *na Pomorzu, na Śląsku*, taip pat kai kurie apeliatyvai, plg.: *w mieście* ir *na wsi*. Pati Przybylska kalbamąją prielinksnį *na* ir *w* vartoseną grindžia stebėjimo taško padėtimi: prielinksnis *w* vartojamas, kai stebėjimo taškas yra talpyklos viduje, o *na* – kai stebėtojas yra išorėje (op. cit., 223tt).

⁶¹ *W Wilniui* tituliniam *Postilės* puslapyje laikytinas korektūros klaida.

2.1.1.b. *Anglioie* 412₃ / *Angliói* 443₁₀ / *Angliói* 444₇ / *Anglioie* 85₄₅, *Bethanioy* 21_{34∞}, *Brafiliíoy* 91₃₀, *Egiptê* 94₃₄ / *Egyptę* 490(491)₁₀, 493₂₉, *Francioia* 498₂₆ / *Francioy* 85₄₈ / *Francioie* 412₃, *Flandrióie* 412₄, *Grecioie* 412₃ / *Greciúi* 445₄₃, *Hißpaniúi* 443₁₁, 444₇, *Ifraeliie* 29₁₃ / *Ifráeliie* 49_{6∞}, 73_{27∞}, 252_{6∞} / *Ifráeliíe* 452_{2∞}, *Iaponiíoie* 91₃₀, *Lietuwoie* 44₂₂, *Mexikę* 91₃₀, *Niderlande* 498₂₆ / *Niderlándę* 85₄₈, *Paleftinoie* 539₅₃, *Pêroie* 91₂₉, *Perfiói* 455₅₁, *Wokioia* 498₂₄ / *Wókioi* 444₁₂ / *Wókioi* 445₄₃ / *Wókioie* 412₄ / *Wókioy'* 91₃₃;

2.1.1.c. *Galilėoi* 188₁₇, *Iudióie* 373₂₁, *Galilėos žėmeia* 26₄₉, *Iúdėos žėmeia* 25_{26∞};

2.1.1.d. *Ažioie* 539₅₃ / *Ažioie* 540(240)₇, *Affrikoie* 539₂₆ / *Afríkoi* 445₄₃, *Amerikoie* 91₂₉ / *Amėrikoi* 13₄₄, *Európoi* 539₂₅.

2.1.2. Vieta nusakoma vietovardžiu ir daiktavardžiu *miestas*:

2.1.2.a. Abu žodžiai vartojami lokatyvu (toks atvejis vienintelis): *Kad Múlchufe miestė pradėio nauius mókflus sêť nê koksái Thamôþius* 204₂₅ ~ *w Mulchusie miešćie* 212₃₇;

2.1.2.b. Vartojama konstrukcija *mieste* (iness. sg.) + nekaitoma (nelietuvinta) vietovardžio forma (*mieste Jeruzalem* 4x ir *mieste Kafarnaum* 1x)⁶²: *kad būwo daugeufei žmoniú miestė Ierusâlem* 175₄₉ ~ *w miešćie Ieruzâlem* 184₄₂, *BVwo nêkuris karalėlus kurio funús łabái sîrgo miestė Kafarnáum* 355₂₆ ~ *chorował w miešćie Káphárnaum* 367_{14t}. Tokiais atvejais lietuviškosios sintagmos atitinka lenkiškąjį tekstą, kuriame vartojama nekaitoma vietovardžio forma, išskyrus vieną perikopių atvejį:

5 lentelė. Jn 4,46

DP	W	EE	Vulgata
<i>Nedelos XXI. po S Traycei / Ewangelia ape funu Karatelaus. Ion: 4. Cap.</i>	<i>Niedzielie Dwudzieftey pierwŝey po S. Troycy / Ewángelia o synie Krolikowym / v Janá w 4. Kápitulum</i>	<i>DOMINICA XXI. POST Trinitatis, Euangelium Ioannis III.</i>	<i>Ioannem 4,46</i>
<i>ANuo metu: Buwo nekuris karalėlus / kurio funús sîrgo miestė Kapharnáum</i> 354 _{43∞} .	<i>WOn czás: Był nieiáki Krolik / ktorego syn był niemocny w Káphárnaum</i> 366 ₅ .	<i>BVwa nekuris Karaliŝchkis / to funus negalieia Capernaum.</i>	<i>Et erat quidam regius, cuius filius infirmabatur Capharnaum.</i>

⁶² Įdomu, kad tokia vartoseną būdinga armėnų kalbai: toponimai (jūrų, upių, kalnų ir miestų pavadinimai) yra nekaitomi, linksniuojami tik viename junginyje po jų einantys daiktavardžiai *jūra, upė, kalnas, miestas* (Gulian 1965, 29).

Kaip matyti iš lentelės, šioje perikopių ištraukoje *miesto* leksemos lokatyvas nėra atsiradęs nei dėl lenkiško, nei dėl Vilento, nei dėl Vulgatos tekstų įtakos, tačiau veikiausiai Daukšos prirašytas siekiant sakinio aiškumo.

Minėtina, kad Daukšos *Postilėje* nekaitomos yra tik *Jeruzalės* ir *Kafarnaumo* leksemos, kurios nekaitomos esti ir kituose senuosiuose raštuose (pvz., Bretkūno, žr. Gelumbeckaitė 2002, 102, Bukantytė 2007, 72). Šie semietiškos kilmės toponimai, pasak Mindaugo Strockio (žodinė informacija), nekaityti ir hebrajų kalboje, o kalbamoji jų vartoseną senuosiuose lietuviškuose / lenkiškuose / vokiškuose religiniuose raštuose atitinkanti vartoseną *Septuagintoje*⁶³.

Apskritai Daukša yra linkęs vietovardžius lietuvininti, taigi lenkiškojo šaltinio, kuriame vartojamos neintegruotos vietovardžių formos, nesilaikoma (pvz., le. *w Jeruzalem* visus devynis kartus išversta inesyvu *Jerozolimie*).

2.1.3. Vartojami atributiniai junginiai *mieste Dovydo*, *mieste Viešpaties*, (*vyriausiam*) *mieste ciesoriaus*, *karaliaus*, *karališkame mieste*, Jeruzalės pavadinimo substitutai, išversti iš atitinkamų lenkų kalbos junginių, pvz.: *atêie ing Ierufálem / tikédamies tenáy kayp' wíriaufiame miesté karalaus raft to / kurio íeþkoio* 59₄₂ ~ *tám iáko w głównym mieście Krolewskim / náleść tego* 59₁₉, *vžgime izganitoiés / kursai yra Christus Wieþpatis / miestę Dówido* 41₁₉ ~ *w mieście Dawidowym* 40_{46t}, *Néffa teip' didziu gêriu ner' ir mûsimp' / kurius miesté W. úpes frówe palinksmína* 615₃₅ ~ *tak wielkich rofkoþy nie máþ áni v nas / ktory w mieście Páñskim rzeki strumieñ owefela* 528₁₂ (dar žr. 590₂₄ ~ 63₂, 466₃₃ ~ 494_{5t}, 61₅₁ ~ 61_{18t}).

2.1.4. Vieta nusakoma bendriniais daiktavardžiais *šalis / šalys* 9x, *kraštas / kraštai* 2x, *kiemai* 'kaimai', *miestas* ir jo vediniais (*mieste* 24x, *miestelyje* 1x, *miestuose* 3x, *miesteliuose* 1x): *piemenes buwo toiág þalíie budrí* 37_{44∞} ~ *pásterze byli w teyþe kráinie czniacy* 37₁₃, *kurioþe þaliþe þasaulo [eretikai] turéio þawus Biskupus* 460₂₈ ~ *w ktorych ftronach šwiátá* 487_{26t}, *Ir búwo [...] piemenis anamég kraþtę budri* 41₁₄ ~ *byli [...] pásterze w oneyþe kráinie czniacy* 40_{41t}, *kaš nu iau pildþeš Iudióie ir amofę tólimofę vþ mariu kraþtúþę*

⁶³ Septuaginta – Senojo Testamento vertimas iš hebrajų į graikų kalbą, atliktas 3–2 a. pr. Kr. Aleksandrijoje. Plačiau apie hebraizmus ir jų integraciją – Palionis 1976, 292.

373₂₁ ~ w onych dalekich zamorskich krainách 285_{14t}, fúku krikščionimus kiemũsę giwenantiemus kiek wârstu / patékét bažnicžion 64₂₆ ~ ciężko Chrześcijanom po wsiách mießkáiacym 65₂₆, Kad ius / tieg përsakios wiënamé miesté pabégkite ing kita 209₁₀ ~ w iednym miescie 217₁₉, wiffam' pafáului parôdes / kad dábar mažame miestéliie gulëio 590₁₀ ~ w málym miáfteczku leżało 62₉, Ne pakaktí to dábar / klaúsit W. Bažnicžiosę miéstũsę / ir mēftelũse / bęť ir aní kálnu 288₃₁ ~ słuchác Páná w božnicách / w mieściech / y w miáfteczákách 296_{30t}.

2.1.5. Vietai valstybėje nusakyti inesyvo forma vartojami toponiminės kilmės etnonimai: čekuose 6x, lenkuose 13x, prūsiose 1x, turkuose 1x, ungaruose 3x, olachuose 2x, žyduose 4x, žydavoje 4x, pvz.: taie *Historiá Waitiékaus S. kuris tikrái to móke Lékũsę / ko ir Czékũsę ir Vngurũsę / ir ko móke anũ męťu bažníczia S. 443₁₆* ~ *ktory tego pewnie uczył w Polßcze / częgo y w Czechách y w Węgrzech 463₃₆*, *Ir gal' Židai nuğ kięko ßimťu męťu / ißkalás sawás Włakũsę / Wenetioi / Ríme / Wókiói / Czékũsę / Grecioi 445₄₂* ~ *Y moga Žydži vkázác od kilká set lat Božnice fwe we Włoßech / w Wenecyey / w Rzymie / w Niemcech / w Czechách / w Grecyey 466_{11t}*, *žmónes [...] ing tulurôpas piktîbęs impuldinëie: kaip žydũse / Túrkuŕse / Pahonise / ir Hęretikũse rėgimę 409₄₀* ~ *iáko w Žydžiech / w Turcech / w Pogániech y w heretykách widžimy 423₃₅*. Kalbamuoju atveju vartosena grindžiama metonimija: žmonės – valstybei įvardyti.

Minėtina, kad Rytprūsių (konkrečiai – Bretkūno) raštuose vieta kai kuriais vietovardžiais žymima vartojant juos su prielinksniu *ing*. Naujojo Testamento vertime randamos sintagmos *būti, daryti, mokyti, laikytis, pasilikti, sirgti, gyventi* + *ing Jeruzalem, Kafarnaum, Izrel, Siloam* (Bukantytė 2007, 72), bet be šių keturių vietovardžių, rasti keli atvejai ir su bendriniais daiktavardžiais: *ing namus, ing palocių, ing miestelį* (op. cit., 80t, Gelumbeckaitė 2002, 101–103).⁶⁴ Prielinksninių akuzatyvo konstrukcijų atsiradimą su vietovardžiais tyrėjos grindžia lotyniško teksto poveikiu (Gelumbeckaitė

⁶⁴ Konstrukcija *įAcc* lokatyvo reikšmė vartojama ir dalyje rytų aukštaičių panevėžiškių ploto, apie Žeimelį, Pašvintį, taip pat Klaipėdos krašte (greičiausiai dėl vokiečių kalbos įtakos) (Zinkevičius 1966, 200, Ambrazas 2006, 34).

op. cit., 102), bažnytinių knygų vertimo tradicija (Bukantytė 2007, 82). Pasak Bukantytės (op. cit., 81), su bendriniais daiktavardžiais ši konstrukcija Bretkūno NT vertime galėjusi atsirasti ir iš gyvosios kalbos, tačiau paplitusi ji čia nebuvo. Keli jos pavartojimo atvejai autorių rasti ir BP, EE ir MŽG. Daukšos *Postilėje* kalbamosios vartosenos pavyzdžių nėra nei vieno⁶⁵.

2.2. Figūros vieta nusakoma topografinius ir geografinius regionus žyminčių daiktavardžių *giria* 52x⁶⁶, *pustynios* 1x, *dirva* 7x, *dirvos* 1x, *laukas* 1x, *laukai* 1x, *pievos* 1x, *lanka* 1x, *daržai* 1x, *marios* 3x, *sala* 1x inesyvais, pvz.: *kodrin' iifsai girioy' giweno* 29₃₈ ~ *on ná puβczy mieβkał* 29_{47t}, *o kas dîrwoie te ne grîfti îmtu rûbo fáwo* 372_{6∞} ~ *á kto ná roley / niech fie nie wraca wżiac fuknia fwoie* 385₁, (t. p. 374₂₂ ~ 387₇, 211₁₇ ~ 219_{15t}, 82_{37∞} ~ 83₄₃, 83₂₉ ~ 85_{13t}, 82_{32∞} ~ 83₃₈), *kas nórin' múmus łáukûfe / píewûfe / łakofe / daržûfe vždereio* 297₂₅ ~ *fie nam ná polách / ná łokách / w ogorodjich urodźilo* 306₉, (dar 297₂₉ ~ 306₁₃, 220(219)₃₁ ~ 229₁₉), *[malda daryta gali būt] łauke* 221(220)₄₂ ~ *ná polu* 230_{15t}, *[žydai] nauiús ir kitôkius Chrîstufius pakampemis ir puftîneŝe ŝawoŝe rôdžé* 436₂₉ ~ *nowe á rožne Chrystufe po kaćiech y po pustyniach ŝwoich vkázuia* 452₇, *áldiia / kurioie W. Chrîstus / yr ŝu ižtikimais ŝawais márioŝe to paŝaulo* 78₄₁ ~ *w ktorey ŝie wieźie Pan Chrîstus y z wiernemy ŝwymi / po morzu ŝwiátá tego* 80₁₁ (79₂₀ ~ 80₃₀, 78_{24∞} ~ 79₁₉), *anoiağ ŝałóia wiénas mêdźias auga* 522₅₁ ~ *w oneyže wyŝpie iedno drzewo roŝcie* 568₁₁.

⁶⁵ Tiek Gelumbeckaitės (2002, 103), tiek Bukantytės (2007, 81t) cituojama EE sintagma (*ghis pranoks ijus ingi Galilea* EE 56,18–19, plg. Marcum 16,7: [...] *Praecedit vos in Galilaeam*, προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν) vartojama ir Daukšos *Pranòks ius ing Galiléa tenai ii regêfite* 188₁₅ ~ *Uprzedzi was do Gálileiey* 196₂₄, *Bet kađ këlfiús pranòkŝiu ius ing Galiléa* 148_{21t} ~ *vprzedze was do Gálileiey* 154_{8t}, tačiau diskutuotina, ar tokio tipo sintagmos žymi įvykio vietą, – veikiau jos yra eliptinės ir nurodo judėjimo tikslą ('pranoks / pralenks jus pakeliui į Galilėją, einančius į Galilėją'), plg.: *Wienókig iús tú lînxminá po ŝawám' kélîmui ižg numíruŝiu / turêio iús pranókî Galiléon' / ka páŝkui to ižteŝeio* 150₁ ~ *mial ich vprzedzić do Galileiey* 143₂, ir *Bet éikite / ŝakîkite mókitinemus io / ir Pêtrui: iog ius praleks Galiléon': tenai ii regeŝite / kaipo kalbêio iúmus* 184_{41t} ~ *was vprzedzi do Gálileiey* 193₁₂. LKŽ *pranokti*² pirmoji reikšmė yra 'pralenkti'.

⁶⁶ *Girios* leksema DP vartojama reikšme 'dykuma, tyrai' (LKŽ, antroji reikšmė). Inesyvas *girioje* atliepia *na puszczu*, kuris perikopėse atitinka *Vulgatos in deserto*, pvz.: Lk 3,2: *girioy* DP 25₃₁, *ná puβczy* W 26₈, *in deserto*; Lk 3,4: *girioy* DP 25₃₄, *ná puβczy* W 26₁₁, *in deserto*. Le. *puszcza* – 'pustkowie, kraina pusta, nie zamieszkała, o ubogiej roślinności, pustynia, locus vastus, desertus, incultus, paucas plantas alens', SS 7, 400, antroji reikšmė.

2.3. Geografinių regionų ribos gali būti įvardijamos ir konfesine ar valdymo priklausomybe: tuomet vartojami inesyvai *byskupystoj* 1x, *byskupystose* 1x, *krikščionys(ė/o)j(e)* 18x, *karalystoje* 1x, *karalystose* 1x, pvz.: *kiekwiėnoi Biskupisťoie / ir czia musimp Lėkufę rāndas tóii succesia* 460₂₁ ~ *ále y w káždym Biskupstwie* 487₂₀, *Teipaiag ir Krókawo / Páznonios ir kitofsė Biskupistofę* 460₂₅ ~ *Takzey y w Krákowskim / Poznāńskim / y w inβych Biskupstwách* 487_{23t}, *kuriė maiβtús ir barnis krikβczonisteie dāro* 304₂₈ ~ *w Chrześcijāństwie czynia* 313₁₇, *niekas karalisteie nę weykeś* 59₂₅ ~ *nic fie w Krolestwie nie dźiało* 59₁.

2.4. Kalbamajam tipui priskiriami ir labai plačios reikšmės daiktavardžių, tokių kaip *pasaulis*, *žemė*, *svietas* inesyvai (atitinkamai 27x, 19x ir 1x), vadinami *apibendrintos vietos vietininkais* (Valiulytė 1998, 30). Be minėtųjų inesyvų, gausiai vartojami religiniam tekstui būdingų vietų pavadinimų inesyvai *aukštybėse* 4x, *danguje* 118x⁶⁷, *dangūse* 14x, (*dangaus*, *Tėvo*, *Dievo*) *kar(a/e)lyst(ė/o)j(e)* 53x, *pekloj* 6x, *pragare* 25x, *čysčiuje* 2x, *rojuje* 18x, prie geografinių regionų aptariami, žinoma, sąlygiškai, pvz.: *Tenái wifsi turi statitis / kuriė arbá daguiė / arba prágare / arba cžiściuia bus* 7₃₉ ~ *ktorzy ábo w niebie / ábo w piekle / ábo w cżyscu beda* 7₄₀, *dídžturis / ir pałaidotas pekłoi* 271₃₀ ~ *pogrzebion w piekle* 278₄₀, *βia diėna būsfi fu manimi Róiuie* 172₄₀ ~ *dzišia zemna bedzieβ w Ráiu* 182₈. Daugeliui šių daiktavardžių būdinga vartoseną ir kitomis vietos raiškos priemonėmis, apie tai bus kalbama aptariant funkcinius inesyvo ekvivalentus.

3 tipui skiriami inesyvai, kuriais nusakoma vieta regionuose, žyminčiuose erdvės dalis: *vakaruose* 2x, *rytuose* 5x, *kraštuose* 2x, *pasaulio galuose* 1x, *rubežiuose* 1x, pvz.: *pamuβe wifšús bernelús kuriė búwo Betlėeme ir wifšufė kraβtufė io* 417_{6∞} ~ *ktore były w Betleemie y we wβech grānicách iego*

⁶⁷ *Dangaus* leksemos inesyvai visuomet žymi Dievo buveinę, išskyrus 2 atvejus: *KAip' nakti tulos žwaiždes daguia rodzias / nūg ritú wakarump tefianczios* 502₂ ~ *fię gwiazdy ná niebie ukázuia* 543₁₆, *βwentieii Dáktarai / kuriu kaip heręłoi giwėnimas daguiė* 375₂₇ ~ *iáko Orłow obcowanie w niebie* 388₁₃.

431_{11t} (t. p. 419₃₇ ~ 434₆), *Tos tad žibanczios žwâkes ne nôreio Diéwas Têwas daguieis turé' pašléptos po ketwircziú /tai yrá anúfia agβtúfia rubežiúfia žêmes Zydu 557₂₂ ~ w onych cíásnych gránicách ziemie Zydowfskiey 604_{13t}, fâule [...] yra túieus ir ant' dagâus / ir wâkarúfe ir rítúfe 133₄₉ ~ ieft zára3 y ná niebie / y ná wfchodžie / y ná zachodžie 140_{41t} (375₂₄ ~ 388₁₀, 61_{42/48/49} ~ 61_{8/15/16}). Rytų leksemos vietoje Daukša kartais vartoja junginius saulėtekių šalyje, užtekėjimuose saulės, atsiradusius pažodiškai perteikiant lenkiškąjį tekstą⁶⁸.*

4 vartosenos tipe vidinis talpyklos regionas suvokiamas kaip objektų san-kaupos ribojama teritorija, taigi, palyginti su pirmuoju tipu, yra motyvuotas transformacijų *fonas – vienas objektas → fonas – keli objektai → objektų san-kaupa, suvokiama kaip visuma, neindividualizuota masė*. Pasak Przybylskos, objektų sankaupos kaip talpyklos supratimas paremtas įsivaizduojamų ribų / kontūro suteikimu atskirų objektų grupei (Przybylska 2002, 217). Fono vaidmenį gali atlikti *nomina collectiva*, žymintys vienaarūšių objektų sankaupą arba minią, arba daugiskaita vartojamų daiktavardžių inesyvai:

4.1. inesyvais *darže* 'sode' 8x, *daržuose* 2x, *šiluose* 1x, *vinyčioje* 4x žymima vieta erdvėje, ribojamoje tam tikrų vertikalių objektų: *ar aβ tawes neregêiau darže fu iú 159₁ ~ ciebie nie widział w ogrodzie z nim 165₁₆, kití [jį rodžia] Rakawę gírióie / Szilúfe 375₄ ~ drudzy w Rákowie ná puβczy / ná boru 387_{41t}, idúni winiczioia Wieβpatiés dirbtumbimę / niat' ik' wakari 500₁₀ ~ w winnicy Páñfskiey robili 535₄₉.*

4.2. *Minios* 1x, *pulko* 1x, *žydavos*⁶⁹ 1x, *žmonių* 4x leksemų inesyvais žymima vieta tarp žmonių: *duβía krikβczionies žmógaus / per Sakraménta gaileitimo S. nórint' minioíe pašwéiksta / kad tiéktái palitės rubo W. Chrístaus 369₄₅ ~*

⁶⁸ Plg.: *Ir βitáy zwayzdé / kuria regéio rítúfa / eyo pirm iu: ir atêius stóios ant wietos anós / kur bū bernêlis 58_{12∞} ~ gwiazdá / ktora widzieli ná wfchod słońcá / βlá przed nimi: áž przyβedβy stánelá nád miešcem onym / gdzie było dzieciatko 57_{18tt} (Mt 2,9: *Et ecce stella, quam viderant in oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat puer*) ir *Nefa regéiome Zwáyzde io vžtekéimúfia fâulés / ir atêiome kloniotus iam 57_{46∞} ~ widzielišmy gwiazde iego ná wfchod słońcá 57₆ (Mt 2,1: *Vidibus enim stellam eius in oriente*); *Trímus tad Įβmintingiemus fâulėtekiu βaliie žwazždé nánio žibėimo parôdes 590₁₅ ~ ná wfchodniey kráinie 62₁₄.***

⁶⁹ *Žydava / žydauja / žydija* – 1. 'žydai', 2. 'vieta, kur gyvena daug žydų', LKŽ.

chočiaž w ciżbie / bywa vzdorowioná 382₈, kokšai ten gwołtas búwo W. Iézui / teip' didímę pulké sawawâl{u} o piktuiu žmoniu 157₃ ~ w ták wielkiey zgrái wbetecznych á złościwych ludzi 162₄₃, Kętwirta dalis [žmoniu] likos židawoia / bet palinkus krikščžomump 52₂₁ ~ Czwarta część zoftála w Żydoftwie 51_{31t}, búwo dwilika giminiu žmonefia Ifráelo 622₂ ~ bylo dwoienaście pokolenia w ludu Izráelſkim 540₅₂, tam pačiam potipiui priklauso ir laisviau Daukšos išverstas inesyvas žieduose: Žiedūfia ios [bažnyčios] ne ftókoia / nei Rôžiu nei Liliū 542a(542)₁₄ ~ Kwiečiu iego áni ná Rožey / áni ná Lilijey nic nie schodži 588_{17t}. Tokio tipo kontekstuose vartojamas inesyvas konkuruoja su prielinksnine konstrukcija tarpGen, pvz., žydavoje ir tarp pagonių „atliepia“ tą patį lenkiškąjį junginį (wLoc): Arbá gėriaus dūdamas žinia / ioğ ne tiektaí Žydáwoia / bęť ir tarp' Páhoniū tureio ſkiálbt' tikėimas apė Chrištu tíkras 466₃₁ ~ nie tyłko w Żydowftwie / ale y w Pogáńſtwie miála ſłynać wiára o Chryſtuſie prawdžiwa 494_{4t}.

5 inesyvo vartosenos tipe figūra yra daiktas ar asmuo, o fonas – substancija (pvz., skysčiai, dujos, milteliai, žemė, oras etc.). Nors paprastai substancija neturi aiškaus pavidalo, ja gali būti ir kietasis kūnas, suvokiamas kaip substancija, pvz., *kirvis medyje, vinis lentoje*. Tam tikruose kontekstuose DP inesyvai gali būti konceptualizuojami ir kaip substancijos, ir kaip trimačiai regionai: inesyvas *dirvoje* sakinyje *lōbis mūfu pāſteptas dīrwoia* 614₄₆ suvokiamas kaip substancija, *kas dīrwoie te ne grībti ĩmtu rūbo fáwo* 372_{6∞} – kaip regionas, o *žmógui / kurís ſeio gėra ſėkla dīrwoiė fáwo* 83₂₉ – ir vienaip, ir kitaip. Kaip substancijos DP suvokiami daiktavardžiai:

aliejuje 1x, **vandenyje** 7x, **vandenyse** 1x: [Jonas] ir pláktas bũ ſu kitais Apáſtalais ir ſpirgitas aliėiuie⁷⁰ / ir potám' ižβauktas ir iβtriámtas inğ ſala Pátma 485₂₇ ~ ſmázon w oleiu 518₈, idáni padažĳtu galáli pīrβto wandėnĳie 271₅₀ ~ omoczył koniuβczek pálca w wodźie 279_{6t}, žmónes [...] kaip' žúwis wándėniſę pláuko 379₃₇ ~ iáko ryby w wodźie / pływáia 393₄₈ (t. p. 418₄₂),

⁷⁰ Kalbama apie apaštalo panardinimą į tam tikrą aliejaus talpyklą. Pasak *Aukso legendos*, apaštalas Jonas kankintas vienu iš krikščionių persekiojimo laikais paplitusių kankinimo būdų – įmestas į verdančio aliejaus katilą, tačiau stebuklingu būdu iškilęs į paviršių visai nenukentėjęs, o atjaunėjęs (KIŽ 1997, 118).

krauje 3x, **krajuose** 1x: *Neffa iifsái awís fawás numiléio ir numažgôio ias krauíe fawamé* 207₃₀ ~ *omył ie we krwi swoiemy* 215₄₂,

ugnyje 16x, **liepsnoje** 4x, **liepsnose** 1x, **ežere** 1x, **mariose** 2x: *dâiktas ne pakenczemas izturét pirβta úgnie per ketwîrti adinêles* 527₂ ~ *strzymác pálec w ogniu* 573₁₂, *kafğ tenai bus gulei anói' liepsnoi / ir plaukit ežerè^a arbá gadžiaus mariofia úgnies férós / kurii niekad' nê vžblés?* 11_{24t} ~ *což tam bedžie ležec w onym plomieniu / y plywac w iezierze / abo raczey w morzu ognia síarczyftego* 11_{10t}, *wifsá [dúšia Petro] anofé mariofe gèriu teip' nugrimzdus búwo* 595₄ ~ *wbyfteká w onym morzu rofkoβy ták ponurzona bylá* 121₄₁,

žemėje 3x, **dirooje** 3x: *nuèiau ir páflepieu talenta táwa žemeie* 386₃₆^{∞71} (96₂₀ ~ 97₂₁, 385₄ ~ 399₁₂); *téfsi lôbis múfu páflepitas dîrwoia* 614₄₆ ~ *skarβ náβ zákryty w roley* 508₄₃ (525₁₇ ~ 570₁₈, 524₂₃[∞] ~ 569_{30t}),

dulkése 1x, **pelenuose** 1x: *Ius kurié dúlkefse gúlite / pabūfkite ir gárβinkite W. Diéwa* 405₁₇ ~ *Wy ktorzy v prochu ležycie* 419₆, *ertés fénéi butu pęłanųšę ir aβutíneie fedés gailéiima dáre* 347₃₆ ~ *dažno byli w popiele á wlošienicy ušiadβy pokute ftroili* 358₄₅,

molyje 1x, **měšle** 2x, **purve** 1x: *Ięi ne nóri žemé wáikβcziodamas móliie nuklîmpí / ne nužékig nųg to krížęus* 112₃₁ ~ *w glinie vlgnac* 113₂₅, *ne pūfsti biauriúfe tawofe paiúkimúfe / kaip kítas pękus méβle fawamę* 349₅₀ ~ *iáko inne bydlo w gnoiu swoim* 361₂ (431₂₂ ~ 447₅), *dwáfia ne cziftôii nârdo kaip kéule purwé wiffôkio kûniβkumo* 114₄₂ ~ *duch nieczyfsty ponurza iáko šwinie we błoćie wβelkiey cíelefności* 116_{2t},

žaiždoje 1x: *núdeme / kaip gelažís žaiždoié wîrpfó žmóguie* 348₄₉ ~ *iáko želázo w ránie* 360₆.

Galimos situacijos, kai substancijos yra ir figūra, ir fonas, – toks atvejis DP pastebétas tik vienas: *rûgβti / kuria émus žmonà / páflepie trifé ketwircziúfe mílttu* 86₄₁[∞] ~ *kwáfowi / ktory wziawβy niewiáfá / zákrywa we trzech korcách maki* 88_{11t}.

⁷¹ Sintagma lenkiško atitikmens neturi.

Kaip talpyklos-substancijos suvokiami ir asmens kūno / kūno dalių pavadinimai, kai kalbama apie a) Kristaus žaizdas, b) Marijos nėštumą, pvz.:

a) **rankose** 3x, **kojose** 1x, **kūne** 1x: *Nes' žaizdos būwo rákofe ir kóiofe / táí yrá / aní wiétu gíflotu ir káulútu* 176₂₆ ~ *Bo rány byty w rękách y w nogách / to iest / ná mieścách żylystych y kościfych* 185₁₈, *Iêi ne regêfsiu rakofe pradurímó winíu* 201₂₈[∞] ~ *Iefli nie vyžrže w rėku iego przebicia gwoźdźi* 210₇ (t. p. 401₆ ~ 415₅), *patís apczyûpotu žaizdás kûnę io* 402₁₂ ~ *sam fie dómácał ran w ćielie iego* 416₈,

b) **įščioje** 44x, **įščiose** 5x, **kūne** 3x: *W. Chrifthus / būdamas per déwinis ménėfis ifczioi mótinos sawós* 598₁₇ ~ *w żywoćie mátki swoiey* 458₂₈, *per dewínis ménėfis / nebióio ü sawamé męrgiβkamę kunę* 491₃₉ ~ *nošila go w swym Pánieñskim ćielie* 524₈ (t. p. 563₄₃ ~ 610_{40t}, 393₁₆ ~ W²14_{23t}).

Šiam tipui skirtinas ir vieną kartą pavartotas žuvis leksemos inesyvas: *toieğ žuwiié ráftas būwo žiédas aūkfo* 539₄₃ ~ *w teyže rybie należiono pierścień złoty* 585₅₂.

Kalbamuosiuose kontekstuose kūnas suvokiamas kaip konkreti fizinė talpykla, tačiau daugeliu atvejų, kai fonas yra su gyvumu siejamas vardažodis, sintagmos yra interpretuojamos metaforiškai (apie tai bus rašoma šio skirsnio pabaigoje).

6 tipas. Talpyklų-substancijų suvokimui yra artimi tokie atvejai, kuriuose fono pozicijoje vartojami juslinių reiškinių pavadinimai: tai yra ne subjektyvios žmogaus būsenos, bet objektyviai egzistuojantys dalykai, tokie kaip atmosferos reiškiniai, kvapai, garsinė aplinka, šviesa, tamsa. Pasak Przybylskos, erdvinė šių orientyrų struktūra panaši į substancijų: jie neturi pastovios formos, aiškiai apibrėžtų ribų, tačiau nuo jų skiriasi tuo, kad yra nematerialūs ir nevienalyčiai: dažniausiai turi savo centrą ir periferiją (Przybylska 2002, 219). DP vartojami inesyvai *smarvėje* 2x, *šaltyje* 2x, *šviesoje* 4x, *šviesume* 3x, *šviesumoj(e)* 3x / *tamsoje*, *tamsumoje* 2x, *tamsume* 2x, *tamsybėje* 1x; *šviesybėse* / *tamsybėse* 11x, *tamsumuose* 14x, *tamsumose* 1x, *tamsose* 3x, pvz.: *kuris âpwelka wifsús / nûgas βaltiię gúli* 39₄₆ ~ *nági ná žimnie leży* (t. p. 300₂₁ ~ 308₄₄), *tú kurié kaip pękus fupuwe buwo meβlé o fmárweie fáwo* 431₂₂ ~ *byli w*

gnoiu á w smrodzie 447₆ (583₁₈ ~ 630₁₅), idáni kur [Viešpaties tarnai] tamsumoie ing dūbe ne impūltu 553₁ ~ we ćmie w doł nie wpádli 599₃₅, iei be wélie tamsumūse neġ βwiefumói' wáikβcziot 248₄₅ ~ wola w ćiemnościách niŹ w świátłóści chodźić 256₄₆. Sintagmos su šviesą ir tamsą įvardijančiais daiktavardžiais dažniau žymi ne vietą konkrečioje aplinkoje, bet nurodo neteiktiną asmens gyvenimo būdą ar būseną (21 tipas).

7 tipas. Šeštajame inesyvo vartosenos tipe figūros vaidmenį atlieka asmuo, o fono – daiktai, suvokiami kaip lanksčios medžiagos, padengiančios figūros išorę / paviršių ir sudarančios viršutinį jos sluoksnį. Šis tipas nuo pirmojo skiriasi tuo, kad jame įvyksta figūros ir fono savybių sukeitimas: fonas figūros atžvilgiu suvokiamas kaip mobilesnis, lankstesnis, mažesnis, figūra – stabilesnė, didesnė. DP pavyzdžiai leidžia skirti du šio tipo potipius:

7.1. Figūra – asmuo, fonas – medžiaga, išreikšta inesyvais *dievvystyklėliuose* 1x, *vystyklusose* 5x, *vystyklusu* 1x, *skepetoje* 3x, *skepetose* 1x, *šilkuose* 1x, *zlataglovuose*⁷² 1x, pvz.: *Pazįfta Sūnu Díewiftiklėlūse gūlinti* 426₅ ~ *Poznawa Syná w pieluβkách leŹacego* 441₅, *[Kristus] wiftiklūfiá arba fkiapetūfia bū iwiftitas* 500₃₀ ~ *w pieluchy ábo w pláty był wwinion* 536₁₃. Be inesyvo, orientyras gali būti išreikštas ir instrumentaliu, įvardijant medžiagą kaip priemonę, kuria įvyniojamas asmuo, pvz.: *Rafsie / tieg / berneli wiftklais fuwiftita ir padėta prakartę: o žmones io βilkuŹe akfómintūŹe / zlatagłowūŹe / ir gwalūŹe brágiūŹe ieβko* 41₃₈ ~ *NaydŹiećie / prawi / dŹiećiatko w pieluβki powite / á połoŹone w Źłobie: á ludŹie go w iedwabiách / w áxámićiech / w Źłotogłowách / yložkách koŹtownych βukáia* 41₁₁.

7.2. Figūra – asmuo, fonas – drabužiai, realizuojamas daiktavardžių *ašutinė* 2x, *bisas* 1x, *parėdnia* 1x, *purpura*⁷³ 1x, *rūbas* 1x, *rūbai* 8x, *skraistės* 1x, *šarvas* 1x, *uždriskiniai*⁷⁴ 1x inesyvais:

ašutinė: *aβutíneie fedės gailėiima dāre* 347₃₆ ~ *włósiennicy vsiadβy pokute ftroili* 358₄₅,

⁷² *Zlataglovas* – auksu siuvinėtos medžiagos apdaras, apklotas, LKŽ.

⁷³ *Purpurà* – tamsiai raudonos spalvos audinys, drabužis, LKŽ.

⁷⁴ *Uždriskiniai* – suplyšę drabužiai, driskanos, LKŽ.

purpura, bisas: *Anfai búwo žmũ łobingas / o βifai grinas elgeta / anfái žibêio purpūroi' ír biffę o βifsai Lozorius pīlnas woczíu 270(680)₄₄ ~ on sie świecił w purpurze y w bišiorze 278₇,*

skraistės: *kūnu elgetu / kurié łōpitoffe fkrêistefsia waikβczioio 582₄₃ ~ ciály žebrakow / ktore w łatánych płaβczách chodžili 629₃₃⁷⁵,*

rūbai: *du wīru stóioś pas iūs rúbūfe bałtūfé 228₃₉ ~ dwá mężowie stáneli wedle nich w βaciech białyh 237₁₁, wiení žopōstia bragius rūbus: idánt iūfę didžęisir łabáis pasáului paródítus 29₅₂ ~ sie w nich [...] pokazáli 30₈, purpúros rūba / kurime iī karunawóio 167a(164)₃₀ ~ páwłoczyfta βáte / w ktorey go koronowáli 173₁₈,*

parėdnia: *Salāmonas [...] ne búwo wienok teip dāilus wifsōkioí fawóí parėdnioii / kaip liliá arba kitas žiedėlis 332₃₂ ~ nie był przedfje ták ozdoby we wβyftkim fwym vbierze 343₅,*

šarvas: *Nė taré atáis filingas / ir łobingas / ant' gėró žirgo / aukfinamė βarwė / arbá karėtoie brangioia / fu triumphu / ir fu didė galibę 3₅₁ ~ Nie rzekl / przyidžie mężny [...] w pozłócižtey žbroi 4₁₂,*

uždriskiniai: *iei rūbo fwódbiβko ne túrime: bęť tacžėu vždrifkiniūfe mūfu / tatái ęft' piktóí giwátói patekamę 352₃₁ ~ w odrápáninách náβych / to iest / w niepobožnym żywoćie trwamy 363₅₄.*

Be drabužių pavadinimų, DP atitinkamai vartojama ir *karūnos* leksema 14x (*asmuo (t. y. galva) karūnoje*), pvz.: *Iβeikiteg tad / ir apžwalg{í}kite karálu Salámoną karūnoie / kuriá iī karunawóio mótina io 424₃₅ ~ Wynidžieβ tedy / á ogladayćie krolá Sálomoná w koronie / ktora go ukoronowála mátká iego 429_{13t}, regint ne kalta awineli [...] anóí gėdiβkoi karūnoi' ant' galwos 174₃₀ ~ widzac niewinnego báráná [...] w oney fromotney koronie ná głowie 183₃₀, Sžitái karálus iūfu / bęť karūnoie mūfu 424₃₂ ~ Oto krol waβ / ále w koronie naβey 439_{10t}.*

Vartosenos tipas, kuriame figūra – *asmuo*, o fonas – *drabužis*, išreikštas vietos linksniu ar prielinksnine konstrukcija, būdingas latvių (pvz., *cilvēks*

⁷⁵ Keturis kartus daiktavardis *skraistė* vartojamas prielinksnine konstrukcija *poInstr.* reikšme 'prisidengus, apsimetus', pvz., *iie wiffada po fkreištęle nóbažnumo ir zódžio Diėwo isiwagia mufump 301₁₂ ~ oni záuβe pod płaβczykiem pobožności y fłowá Božego wkradáia fie do nas 310_{9t}.*

mēteli), kroatų (Šarić 2006a, 14), anglų (Herskovits (1986, 153) skiria prielinksnio *in* tipą *person in clothing*), senajai ir dabartinei lenkų (SS 10, 26, Przybylska 2002, 215) kalboms⁷⁶. Daukšos kalboje šis tipas neabejotinai atsiradęs dėl lenkų kalbos įtakos, inesyvai visuomet atliepia lenkų kalbos konstrukcijas *wLoc*, o be inesyvų vartojamas instrumentalis (su veiksmažodžiais *dabinti(s)*, *wilkėti*, *apwilkėti*, nors lenkiškame tekste šiuose kontekstuose dažniausiai vartojamos prielinksnio *w* konstrukcijos), pvz.: *aná báltaii rûba kuriû Kúnigas rêdoš 167a(164)₂₈ ~ biála báte / w ktora fie Káplan vbiera 173₁₆, ißwîdo ten žmógu nopredîta rubú fwódbos 350₄₂ ~ człówieká nie wbránego w odzienie fwádziebne 362₁₈, [didžturis] wilkéio purpura ir biffu 269(267)_{5∞} ~ obłoczył fie w páwłoke / y w bišior 276₂ (t. p. 270(680)₈ ~ 277₂₁), tié ii apwîlko purpúros rubù 146₁₀ ~ go oblokty w páwłoczyfta báte 151₅₃, plg.: rûbais ßwêłnáis niekad' nê wilkéio / aßutíneiá wáikßczioio 20₃₈ ~ ßat miekkich nigdy nie wżywał / w włósiennicy chodził 20_{30t}. Tiek lenkiškame, tiek lietuviškame tekste kalbamuosiuose kontekstuose randama ir konstrukcija *naLoc / antGen* (figūros vaidmenį tokiais atvejais atlieka drabužio pavadinimas, fono – kūno), pvz.: *ápfeuftas praftiria ant nûgo kúno 154₃₅ ~ odziany prześcierádlem ná nágie cíáło 160₃₇, Ne wiéno biláu nôtmeta / kas tiektaí tur ant' fawés ápwalkała Apaftâlißka 431₂₃ ~ kto iedno ma ná fobie odżienie Apoftolßkie 447₆.**

8 tipe įvardijama situacija, kurioje figūros vaidmenį atlieka keli objektai (transformacija *figūra – vienas objektas → figūra – objektų sanaupa*), o fono – figūros pavidalą įvardijantis daiktavardis, taigi figūra ir fonas sutampa. Toks atvejis DP pastebėtas tik vienas (*idánt' rugéi tawíei stírtofe arba ßpíktleriúfe supûtu 242₅₁ ~ áby žyto twoie w brogách / álbo w ßpiklerzách pognilo 251₁₇*), jo dinaminiai atitikmenys *iliatyvas / ingAcc* randami dažniau.

⁷⁶ Šis tipas priskirtinas ir suomių kalbai, tik su tam tikromis išlygomis: pirštinės, skrybėlės, batai yra asmens *rankose, galvose, kojose*, o ne atvirksčiai (Fillmore 2000, 1127).

9 tipe į pirmą planą išskyla jėgų dinamikos aspektas (fonas veikia figūrą bent iš dviejų pusių ir kontroliuoja pastarosios padėtį), o topologinis aspektas lieka nuošaliau. Tokių atvejų DP nėra daug, vartojami *rankų* leksemos inesyvai, – jos lemia laikomų objektų padėtį, pvz.: *Neš Paraßîta yrá iõğ Angelâmus fawiêmus isâke ape tawé [t. y. Kristų] / ir rakofe tawé neßiós idant kad ne pažeíftúmbei inğ ákmeni kôios tawós* 107_{4∞} ~ *ná rëku cie poniofa* 108₅ (t. p. 521₄₄ ~ 567₈), *turet' lampas déganczes / arbá žwakés vždegtas / rakofe fawoffe* 568₂₅ ~ *mieç lámpy goráiace / ábo świece zápalone w rëkách fwoich* 615_{22t} (t. p. 552₃₉, 553₄₆, 552₃₄, 569₃).

10 tipe figūra yra žmogaus kūrinys / darbo rezultatas, o fonas – medžiaga, iš kurios padaryta figūra (*uolos* 1x, *akmens* 1x, *akmenų* 1x, *medžiagos* 1x leksemų inesyvai), pvz.: *ir nuémes kûna / inwinióio prastîrión gražîon / ir padêio ii grabé fawamé nauiemé / kuri búwo izkâles ūłoié* 179₄₁ ~ *ktory był wykował w opoce* 188₁₉ (figūra – grabas, fonas – uola), dar plg.: *nauiamé grabé / ákmeniie izkáltame kurimé dábar ne wiénas ne búwo pałáidotas* 182₂₄ ~ *w nowym grobie / w kámieniu wykowánym* 190₃₂, *tatái dwâsißkai têfsi ßirdiffé / o kaczionai regime pábegta ákmenifsé ir mêdžegoie / tatái iz subudawôimo malônes Diéwo / kûniße mûfu te pabagie* 577₃₅ ('iš akmens ir medžiagos') ~ *co tu widzimy dokonánego w kámieniu y w drzewie* 624₂₈. Kalbamosios reikšmės lokatyvinė konstrukcija yra būdinga anglų kalbai (*statue in marble, a coin in gold*, Navarro 1998, 243), kai kurioms slavų kalboms (pvz., le. *rzeźba w marmurze* 'marmurinė statula', Przybylska 2002, 222, kr. *kip u kamenu* 'akmeninė statula', Šarić 2006a, 17), o Daukšos *Postilėje* ji atsiradusi kaip vertimo šaltinio interferencijos padarinys. Šis vartosenos tipas paremtas conceptualiąja metafora MEDŽIAGA, IŠ KURIOS PADIRBINTAS OBJEKTAS, YRA TALPYKLA JAM (ibid. 17t). Pasak Lakoffo et al. 1980, 73t, galimos ir kitos metaforos, kuriose medžiaga suvokiama kaip talpykla kūriniai: THE SUBSTANCE GOES INTO THE OBJECT (MEDŽIAGA ĮEINA Į OBJEKTĄ, *I made a clay you gave me into a statue*) ir ENTITIES COME OUT OF THE SUBSTANCE

(OBJEKTAS IŠEINA IŠ MEDŽIAGOS), kuri būdinga lietuvių kalbai, pvz.: *statula iš molio*⁷⁷.

11 tipe figūrą ir foną sieja dalies ir visumos santykis. Tokių atvejų DP ne-
daug, pvz.:

vieta / kampelis upėse 1x, **ežeruose** 1x: *žvęieí [...] mekás žuwís gáudo / wifsôkia wiéta ir kiekwiéna kampêli vpefe / êžerûfe / źino* 379₄₆ ~ *káždy kaćik w rzekách y w ieźiorách wiedza* 394₃,

šakos medyje 1x: *Szâkos mêdzio wîno tú yrá piktefnemis / iei fawame medie ne giwêna: tú yra naudingefnes iei iám e giwêna* 607₁₃ ~ *iefli w fwym drzewie nie mieβkáia [...] iefli w nim mieβkáia* 471_{29t}.

brangakmeniai rūbe 1x: *Szitié yrá dwilika anú bragiûiu âkmenu rūbe augβczeufioio kûnigo Chríftaus patáifitu* 622₁₆ ~ *dwánasćie onych drogich kámieni w βácie nawyźβego Kápláná Chrystufá przypráwionych* 541₁₂.

12 tipas. Inesyvais žymima vieta, susijusi su įvykiu ir jo laiku, todėl šios sintagmos turi ir laiko reikšmės atspalvį. Figūra jose – asmuo arba įvykis, o fonas – įvykio vieta, pvz.:

mišioje 1x, **mišiose** 1x: *atminíma kancziós Wieβpatiés IEfsaus [...] Miβioie S. dárome* 239₂₁ ~ *w e Mβey świetey spráwuiemy* 248₄,

puotoj 2x, **puotose** 4x, **svodboj** 3x, **svodbose** 4x, **susiėjimuose** 1x, **krikšty-nose** 1x: *ios ne rádo tánciup / nei pûtoi / nei bę wakβtineiénczios* 440₁₅ ~ *iey nie áftal v tańcá / áni ná bieśiedźie* 456_{3t}, *kaiþ prieğ škómiei éłktiś / laikîtis fwodbofé / ir pûtosé múfu* 338₃₈ ~ *iáko fie przy stole záchowác ná wefelách / y ná bieśiádách náβych* 349_{17t}, *kaiþ fwódbose / ir fuśiéimûfe kitûfe túrime éłktiś ir laikîtis* 338₂₉ ~ *iáko fie ná wefelách / y ná inβych fchadzákách spráwowác y záchowác mamy* 349_{9t}, *budami iu krikβtinofę* 281₃₂ ~ *bywáiac ná ich chrzćinách* 289₄,

⁷⁷ Atitinkamai vartojamas ir suomių kalbos eliatyvas bei lenkų kalbos konstrukcija zGen: suom. *Langasta tehtiin villapaita* 'iš verpalų buvo pagamintas vilnonis megztukas', z *włóczki zrobiono sweter* 't. p.' (Tabakowska 1993, 64, 68t).

sinode 1x, *konciliuose* 1x: *Niceno antrame Synode kuria yra tie žodžiai* 540(240)₄₇ ~ *á Niceňskim wtorym Synodzie* 586₅₄, *Dáug daiktú yra / kurié nei rábtúfe Apáßtału / nei Konciliúfe páßkutiniúfe ne radas* 539₃ ~ *áni w Konciliách poßednich nie náyduia* 585₁₃,

surinkimuose 1x, *susirinkimuose* 1x, *sueigose* 1x: *i Heretikai tútúfe sawúfe surikímúfe rôdzia* 375₂ ~ *w swoich rožnych zborzech ukázuia* 387₃₉, *fufirikímúfe sawúfe / bióti ir mókiti* 277₁₁ ~ *w zborzech swoich* 284₁₉, *kaip' swódbofe súeigose múfu túrímesi laikí'* 340₄₂ ~ *ná inßych schadzákách náßych záchowywác mamy* 351_{30t}.

Tolimesniuose inesyvo vartosenos tipuose šis linksnis konkrečios vietos reikšmės neturi arba ji yra suvokiama metaforiškai (*konkreti lokacija* → *abstrakti lokacija*: lokacija laike, socialinė lokacija etc.). Kaip jau minėta įvade, erdvės konceptai ir jos raiškos priemonės vartojami kitoms, abstraktesnėms sritims apibūdinti: šį procesą galima motyvuoti tiek konceptualiosiomis metaforomis, tiek žmogaus patiries sąlygojamu abstraktesnių sričių įvardijimu konkretesnių sričių priemonėmis. Daukšos *Postilės* atveju inesyvo vartosenos sferos ribos gali būti paveiktos ir originalo šaltinio.

13 tipas. Lokacija laike. Inesyvas DP labai dažnas laikui žymėti. Inesyvinėse laiko konstrukcijose figūra esti įvykis ar reiškinys, kuris gali būti momentinis ar tęstinis (plg.: *vžgime Iefus [...] dienofe Herodo karâlaus* 57_{42∞} ir *Niedziéla / ioğ ioi' weikt' arba dirbti nêðera* 339₃₅), o fonas – laiko talpykla, kurioje lokalizuojama figūra. Laiko junginiais yra žymimas figūros ir fono vienalaikiškumas (ar sutampantis laikas, Valiulytė 1998, 190). *Postilėje* inesyvo forma vartojami:

a) valandų, dienų, dienos / paros dalių pavadinimai (*adynoje* 2x, *valandoj(e)* 6x, *valandélėje* 1x, *dienoje* 23x, *dienose* 19x, *naktyje* 5x, *užtekėjimuose saulės* 2x, *vėčerioje* 1x, *pusėdienoj* 1x),

b) savaitės ir savaitės dalių / dienų pavadinimai (*nedėlioj(e)* 13x, *pusėje nedėlios* 1x, *subatoj(e)* 16x, *serėdoj* 2x, *utarnike* 1x, *četverge* 1x, *pėtnyčioj* 4x),

c) metų, amžių pavadinimai (*metuose* 18x, *amžiuose* 16x, *amže* 2x, *amžyje* 1x),

- d) švenčių pavadinimai: *metinėse* 1x, *sukaktuvėse*⁷⁸ 1x, *Velykose* 1x,
 e) religinių laikotarpių pavadinimai: *pasnike* 1x, *gavėnioj(e)* 12x, *užgavėniose* 2x,
 f) tęstinių ir momentinių žmogaus gyvenimo etapų pavadinimai: *berniškėje* 7x, *jaunume* 3x, *senatvėj(e)* 4x, *pagimdyme* 2x, *vasarose*⁷⁹ 11x, *gyvatoje* 23x, *peregrinacijoje gyvatos* 1x, *užgimime Viešpaties* 2x, *mirime* 8x,
 g) didesnių semantinių grupių nesudarantys daiktavardžiai, žymintys momentinį laiką (*akies mir(k/g)terėjime* 9x), mėnulio fazę (*jauname mėnesyje* 1x, *pilnatyje* 1x), amžinybę (*amžinume* 1x), pasaulio pabaigos laiką (*pabangoje to pasaulio* 1x), tam tikrą žmonijos gyvenimo laikotarpį (*kartoj* 1x).

Inesyvas įvykių vienalaikiškumui žymėti DP vartotas daug dažniau nei dabartinėje kalboje⁸⁰. Juo įprasta perteikti lenkų kalbos konstrukcijas *wLoc*, tačiau jas interpretuoti kaip absoliučią inesyvo vartosenos priežastį nebūtų korektiška. Tipologiniais tyrimais (Haspelmath 1997) įrodyta, kad įvykių vienalaikiškumas žymimas pasitelkiant erdvės raiškos priemones⁸¹, taigi patvirtinama konceptualioji metafora LAIKAS YRA VIETA (TIME IS SPACE). Lyginant su kitų senųjų raštų, tirtų šiuo aspektu, duomenimis⁸², galima teigti, kad inesyvinė laiko raiška lenkų kalboje skatino laiko inesyvo dažnumą, tačiau jo vartosenos sfera natūraliai galėjo būti platesnė nei dabar⁸³.

⁷⁸ *Sukaktuvės* – diena (šventė ar minėjimas), kai sueina tam tikras laikas nuo kokio nors įvykio, LKŽ.

⁷⁹ *Vasara* – žmogaus amžius, metai, LKŽ antroji reikšmė.

⁸⁰ O akuzatyvas – atvirkščiai, DP gana retas, pvz.: *Ir dieną pafkutinę tūiaus kaip parôdîsîs Wieβpatîs* 375₂₈ ~ *Y dniá oftátniego* 388₁₅, *Diená Vžgimimo Iono S. Krikβtitoio* 461₁ ~ *Ná dzien Nârodzenia S. Janâ* 488₁, *kas ta diéna vžgimufio eŝt'* 34₄₆ ~ *to co ŝie we ñ nârodziło* 34₂₄, *βiadiéna* 335₁ ~ *dziŝ* 345₄₁, *toian dienon' po Welîku (kaip' tatâi βiadiéna)* 204₁₆ ~ *w tydzieñ po Wielkieynocy (iâko dziŝ)* 212₂₈.

⁸¹ Iš Haspelmatho tirtų 53 kalbų sąrašo tik trijose kalbose (viena iš jų – dabartinė lietuvių) erdvės raiškos priemonės nevartojamos sutampančiam laikui žymėti. Vienalaikiškumui dažniausiai pasirenkamos vietos trimatėje erdvėje raiškos priemonės, rečiau – plokštumoje ar taške (plg. anglų *in January, on Thursday, at five o'clock*) (Haspelmath 1997, 102, 144).

⁸² Pvz., Bretkūno *Evangelijos pagal Luką* vertimu, kuriame pagrindinė sutampančio laiko raiškos priemonė yra akuzatyvas (Gelumbeckaitė 2002, 193t).

⁸³ Pasak Ambrazo, senųjų raštų inesyvo vietos, laiko, būsenos reikšmės „maždaug atitinktas, kuriomis vartotas lokatyvas giminiškose kalbose ankstyvais jų raidos laikais¹⁰³. Palyginus su dabartine kalba matyti, kad inesyvo vartoseną iš esmės liko nepakitusi“ (Ambrazas 2006, 262).

14 tipas. Lokacija rašytiniuose / sakytiniuose šaltiniuose. DP ypač dažni rašytinių / sakytinių šaltinių inesyvai, kuriuos vietos raiškos aprašuose įprasta skirti vietai ribotoje erdvėje (Gelumbeckaitė 2002, 90t) ar abstraktesnės vietos raiškos atvejams (Žilinskaitė 2005). Kognityvinėje literatūroje tokia vartoseną motyvuojama metafora RAŠYTINIAI ŠALTINIAI – TALPYKLOS INFORMACIJAI (Przybylska 2002, 236, Luraghi 2003, 90), LEKSINIAI VIENETAI – TALPYKLOS REIKŠMEI (Langacker 1987, 161t, Lakoff 1987, 450t)⁸⁴. Šia reikšme vartojami toliau išvardyti inesyvai: *agendoj* 1x, *apreiškime* 5x, *artikule* 1x, *artikuluose* 2x, *biblijoj(e)* 5x, *byloje* 1x, *daly(je)* (*sakymo, pasijos, priežodžio, evangelijos*) 15x, *dialoguose* 1x, *darbuose apaštaly* 1x, *epistoloj(e)* 4x, *evangelijoje* 66x, *evangelijose* 1x, *giesmėj* 1x, *giesmėse* 1x, *gromatoj* 1x, *gromatose* 2x, *historijoj* 9x, *historijose* 5x, *iškirstyme* 2x, *zokone* 49x, *kapituloje* 2x, *katekisme* 1x, *kanone* 1x, *knygose* 18x, *komedijoj* 2x, *kranikose* 1x, *kredoje* 6x, *lakšte* 1x, *lakštuose* 1x, *maldoje* 14x, *maldose* 18x, *mišioje* 6x, *mišiose* 1x, *pamoksle* 2x, *pasijoj(e)* 2x, *angelo pasveikinime* 1x, *Postilloje* 1x, *poteriuje* 5x, *prašymuose* 3x, *prašyme* 1x, *priežodyje* 10x, *priežodžiuose* 9x, *prilyginime* 1x, *prilyginimuose* 4x, *prisakyme* 4x, *prisakymuose* 2x, *psalme* 6x, *psalmuose* 4x, *rašte* 44x, *raštuose* 6x, *registruose* 1x, *sakyme* 5x, *sentencijoj* 1x, *skaityme* 1x, *testamente* 12x, *tekste* 1x, *veikaluose* 2x, *vietoj* 9x, *žodyje* 15x, *žodžiuose* 14x, pvz.: *Agendoj*⁸⁵ *Safkasbi Lipskę izpaustoi / yra wiená formá apraβita* 456₇ ~ *Agendzie Sáfkiey* 482₄₈, *W. Christus toié Ewangelioi' bīlo* 212_{32t} ~ *w tey Ewángeliey* 220₄₈, *Kaip paraβita knigofia kalbú Ifáios Prânaβo* 29₁₉ ~ *w kšiegách Mow* 29₃₀, *Toi' małdoi'*⁸⁶ *Wieβpatiés túrime labái βwiefu páwizi ir pawâizda* 151₃₇ ~ *W tey modlitwie Pánfkiey* 157₃₀, *ape ka túintimpos póteriuie prábome* 353₅ ~ *w Paćierzu prošimy* 364₂₂, *Kaip anámé priéžodiie túrimę ape feienti* 275,43 ~ *w oney przypowieści o sieiocym*

⁸⁴ Kalbamosios metaforos yra sudėtinės vadinamosios *kanalo / perdavimo* metaforos dalys (THE CONDUIT METAPHOR), kuria protas suvokiamas kaip talpykla, mintys – kaip atskiri vienetai, o komunikacinio akto metu mintys „išeina / išimamos / išplaukia“ iš galvos, yra „įdedamos“ į žodžius ir „persiunčiamos / perduodamos“ kitiems žmonėms.

⁸⁵ LKŽ duodama tik daugiskaitos forma: *agėndos* (vok. *Agende*) bažn. maldų knyga, ritualas.

⁸⁶ Inesyvai *maldoje / maldose* DP vartojami gausiai, tačiau daug ir tiesioginių vertinių, pvz., *būti išklaustyta / pailsti / augti / laikytis maldoje* (66₄₆, 357₁₉, 564₁₆, 74₂₉), *maldoje būdami 'melsdamiesi'* (225₁₃).

mamy 283₈, *apé tatái pawáizdu daug raštę túrimę* 475₃₂ ~ *przykładow pełno w piśmie mamy* 506₁₀, *idánt' iżpilditus kalbá / kurí zókone iu raßíta yra* 528_{17∞} ~ *ktora w zakonie ich pißána iest* 574₂₁.

Rašytinių / sakytinių šaltinių inesyvai beveik visais atvejais atliepia lenkų kalbos konstrukcijas *wLoc*. Inesyvu *comedijoj* išversta lenkų kalbos prielinksninė konstrukcija *naLoc* (*Nes' kaip Comediíoi' dažnái práftas žėkas neßíoie ant sawés perfóna karálaus* 273₃₄ ~ *Bo iáko ná Komedyey* 280_{34t}), kuria greičiausiai pabrėžiamas ne rašytinis šaltinis, o įvykis ir jo vieta⁸⁷. Kartais rašytinių / sakytinių šaltinių inesyvai yra atsiradę Daukšai pažodžiui perteikiant originalo konstrukcijas (su veiksmoždziais *mąstyti rašte / žodyje, užgulėti* 'priderėti, priklausyti' *žodyje, stovėti pamoksle, dirbti žodyje / pamoksle: maftidamas wiffada raštę ßwentamę / ir žodiia Diewo* 493₃₃ ~ *rozmyśláiac záuße w piśmie świętym / y w słowie Bożym* 526₄₇, *summa Ewangelios wiffós / zókono sėno ir nauio tamé wienamé žôdiie (milék') vžgul'* 284₇ ~ *w tym iednym słowku (myłuy) należy* 291₃₉, *stowékime stiprei tikėiime ir pamókfle bažnicżios S. wiffur effencżios* 541₃₂ ~ *stoymy mocno w wierze y w nauce kościoła ś.* 587₃₇, *kunigái [...] dweiópo pagerbimo wertí: o îpaczei kurié dirba zódiie ir pamókflę* 367₇ ~ *ktorzy prácuia około słowá Bożego y náuki* 379₄).

Minėtina, kad vietai rašytinių šaltinių pradžioje / pabaigoje nusakyti inesyvas niekada nevartojamas – visuomet randami junginiai *ant pradżios, ant galo* su genityvu: *S. Jónas ant' pradżios sawos Ewangelios ape Diewište [...] miklina* 44₁ ~ *ná pocżatku swey Ewángeliey* 43₁₈, *pakâius / kurió ant prádżios grómatu sawú Pówiłas S. geidże krikcżionímus* 238₃₉ ~ *ná pocżatku listow swych* 247₂₇, *Ant' gâło dūft priéżasti Ewangelista* 91₃₈ ~ *Náoftátek dáie przycżyne Ewángeliftá ś.* 92₄₁. Prielinksnio *ant* junginių vartoseną šiais atvejais lemia lenkų kalbos konstrukcijos *na pocżatku* ir *na ostátek*.⁸⁸

⁸⁷ Lenkų kalboje tokiais atvejais vartoti konstrukciją *naLoc* įprasta, plg.: *na koncercie, na filmie, na tańcach* (Przybylska 2002, 209).

⁸⁸ Tą patį galima pasakyti apie junginių *ant pradżios, ant pabaigos* vartoseną laiko reikšme, pvz.: *Bažničża ant' prádżios užtiéfa ne dide búwo* 87₃₉ ~ *ná pocżatkuć* 89₁₀, *[Diewas] padâres wifsús dáiktus ant pabaigós padâre žmógu* 94_{9t} ~ *ná oftátek* 95_{13t}, išskyrus vieną

15 tipas. Socialinė lokacija. Inesyvu žymima asmens ar įvykio priklausomybė tam tikrai socialinei grupei. Kalbamoji vartosena motyvuojama metafora SOCIALINĖS GRUPĖS AR BENDRUOMENĖS YRA TALPYKLOS JŲ NARIAMS (SOCIAL GROUPS ARE CONTAINERS, Lakoff et al. 1980, 60):

bažnyčioje ±158x: pvz.: *Rîmo Bažnîczioy* 108₅₂, *Bažnîczioy' wiffótineie* 92₂₃, *wienioá ßwentoia wíffatimeia bažniczioia Apaftalißkoia* 467₃, *bažnîczioi Popiežißkoi* 458₁, *Bažnîczioi' Pôpiežêus* 19₅₄, *wifsói bažnîczioi' krikßczionißkoi* 535₄₂, *wíffatimei bažniczio' katolickói* 457₃₃, *wienói bažniczioi wíffur' êffancziói Chríftaus* 568₉, *bažniczioi Diéwo* 611₁₅, *bažnîczioie Krikßczionißkoie* 547₄₁, *bažnîczioi wíffur' fanczioie* 568₁₅, *ßwentoí ir wíffatimei' Bažnîczioi krikßczionißkoi Rîmo* 446₂₀, *bažniczioi ßwentoieioi' Rîmo* 457₃₇, *bažnîczioi Wießpatiés Chríftaus* 621(619)₂₉, *Bážnîczioie pirmgimeie* 378₃₀,

luome 8x: *wędufiuiu lûm e swętinimotęriu ir swętimmíriu ne butú* 50₄₅ ~ *Iákoby tež y w małżeńskim słanie cudzołożnikow y cudzołożnic nie było* 50_{11t},

giminėj(e) 6x: *bus wadintas Ionú. Ir táre iósp: ioğ neř giminei tawói: kuri wadintu tú wardú* 461_{11∞} ~ *nie máß w rodzinie twoiey / kteryby zwan był tym iemieniem* 488_{11t}, *kitas kęturias žmonas mini toia gimineia Ewangelifta S.* 505₄₃ ~ *cztery białęłowy wspomina w tym rodźie Ewángeliftá S.* 547₁₉,

bursoj⁸⁹ 1x: *idáni fu Angeláis amžinaí' burfói' giwéntu* 229₁₆ ~ *áby towárzystwá Anyelskiego záżywáli* 237₄₉,

sektose 1x, **žbare**⁹⁰ 1x: *toié wienioę yrá fándora ir tiésá / o ne tofé tûłofe f{é}ktofe* 186₃₉ ~ *nie w tych roznych sektách* 194_{54t}, *ieí bé wéliie daržineie / žbaré / horé neg widui ir gardé awíu giwéni* 248₄₇ ~ *wola w oborze / we zborze / [...] mießkác* 256_{47t}.

16 tipas. Šiame tipe figūra yra Dievo asmenys, o fonas įvardija jų pavidalą. Ypač dažnai randamas *kūno* leksemos inesyvas, suvokiamas kaip religinė metafora KŪNAS, FORMA – TALPYKLA DIEVO ĮSIKŪNIJIMUI, PAVIDALAS JAM. Galimi trys vartojimo tipai:

inesyvą *pabaigoje: teip' wel bus pabagoie to pafáulo* 83₂₃ ~ *ták tež bedžie ná fkończeni u świátá* 85₇.

⁸⁹ *Bursà*² – draugė, draugystė, gauja, LKŽ.

⁹⁰ *Zbaras* – 1. 'tikinčiųjų bendruomenė, Bažnyčia', 2. 'sekta', LKŽ.

16.1. Kalbant apie Dievo pavidalo pakeitimą, DP vartojami junginiai *gemančiam kūne, kūne žmogiškame, padeivintame, kančiai paduotame, pirmamejime, tikramejime, priimtame, pagendančiame, regimame, mirsiantime, mirštantime, švenčiausiame, pagarbintame kūne* 53x, *žmogaus kūne* 5x. Be minėtųjų, randami inesyvai *žmogystėje* 13x, *formoje (žmogaus)* 3x, *personoje* 15x, *personose* 4x, *dvasioje* 4x, *figūroje* 1x, *būstимėje* 1x, *duonoje* 2x, *permainyme* 1x, *hostijoje* 1x, *hostijose* 1x, *sakramente* 40x, *ypatinėje*⁹¹ 5x, *majestote* 9x, *esencijoje* 1x, *esentijoje* 2x, *esentijose* 1x, *deivystėje* 1x, *balse* 1x, pvz.: *parôdés Téwas balše / Sunús / kūne o Dwafjá S. îpatineie karwêlo* 258₃₃ ~ *ſie okazał Oćiec w głoſie / Syn w ćielie / á Duch ſwięty w ofobie golebice* 266₂₂, *paſirôdes formoia žmôgaus* 523₁₄ ~ *okażawſy ſie w poſtáci człowieczey* 568₂₇, *Kaip' teipo mažóí hoſtíoi yra cielas Wieſpatis Chriſtus* 134₁₂ ~ *w ták máley hoſtyey ieſt zupełny P. Chryſtus* 141₄. Figūra retais atvejais yra *velnio leksema* ir *asmenį žymintys vardadžodžiai*, o fono pozicijoje randami inesyvai *rūbuose, personoje / personose*, pvz.: *Sáugokites nuğ falſiwú Pránaſu / kurié iuſump atėit rūbūſe awiu* 300_{36∞} (t. p. 156₈) ~ *w odźeniu owczym* 309₇, *Rôiuie wêlinas kalbêio ſu Ewa personoie žalczio* 196₂₀ ~ *w ofobie wêżowey* 204₄₁, *wêlinái ródeſ žmonêmus tularôpoſe perſónoſe / Angelú / žmoníu / ir beſtíiu* 196₂₃ ~ *w rozmáitych ofobách* 204_{44t}. Vienu atveju kalbama apie sakramento pavidalą: *Sakraménta paſwéntina preſkíêneie o ne raugîntoie dūnoie / kaip' ânis* 139₄₉ ~ *Sákráment poſwiaca w przafnym á nie w kwaſonym chlebie* 146_{31t}.

16.2. Kalbant apie Dievo pavidalų susivienijimą, vartojami inesyvai *vienybėje* 1x, *deivystėje* 2x, *dievystėje* 18x, *Viešpatyje Kristuje* 2x: *žmogiška ir Dieviška natura wienîbeie gerbdami* 591₃ ~ *ludzka y Boſka náture w iednoſći czczęac* 63₂₆, *toii wienóí' Diewiſteie yr' trîs ypaczios perſônos* 253₃₀ ~ *w tym iednym Boſtwie ſa trzy ofobne perſony* 261₃₈, *môtina [...] ižpažindamá abidwi naturí Wieſpatiiá Chriſtuia Diéwo ir žmógaus* 474₁₆ ~ *oboie náture w Pánie Chryſtuſie* 504₅₀.

⁹¹ *Ypatinė* – 1. 'pavidalas, paveikslas', 2. 'asmuo', LKŽ.

16.3. Kalbant apie vieno Dievo buvimą keliais pavidalais, vartojamas inesyvas *traicej(e)* 20x, pvz.: *tikėimas ape Diewa Traiceí' wiéna* 254₄ ~ *wiára o Bogu w Troycy iednym* 262₁₀.

16.4. Kalbant apie Kristaus buvimą kitų žmonių pavidalu⁹², DP vartojami inesyvai *tarnuose* 1x, *elgetose* 2x, *broliuose* 1x, *nuoguose* 1x, *padaužekose* 1x, *alkanuose* 1x, *trokštančiuose* 1x, pvz.: *Kaip tad Mortá Wießpatí ing namús sawús priimdinéio / teip wel' ú ir męs priimkim / kunißkai tarnufiá io / elgetofiá / nugúfiá / pádaužekofia / āłkanúfiá ir trokßtancziúfia* 492₁₀ ~ *Iako tedy Martá Pána w dom swoy przyimowalá / ták go tež y my przyimuymy / cielesnie w sługách iego / w ubogich / nágich / tułaiacych sie w łaknacych / y w prágnacych* 525_{27tt}, *Iéfu pęnéio / girde / łake / apdege [et]ć. grinúßeiúşe brolúfia io* 485₄₄ ~ *odziejwali / [et]ć. w ubogiej bráciey iego* 518₂₄ (t. p. 286₃₁ ~ 294_{12t}).

17 tipas. Inesyvais *akyse*, *lėlėlėje akies* kaip talpykla suvokiamas regėjimo laukas: *stėbėkifig wel / kaip' mažói lėlėlėie akiés ir didžėufes miéftas arba kálnas gal aprėptís* 134₁₃ ~ *w małey żrzenicy oká y nawietße miáfto álbo gorá ogárnac sie może* 141₅, *teip' daug kunigáikßcziú / karálu / Cieforiu / Monárchu / akifė wifsú žmoniú ir Angelu / stófis nūgi* 8₁₂ ~ *w oczách wßytkich ludži y Aniołow / stána nádzy* 8₁₁. Pasak Lafoffo et al. (1980, 30), REGOS LAUKAS – TALPYKA yra natūrali metafora, motyvuojama žmogaus sąveikos su pasauliu: apžvelgiant didesnes teritorijas, regos laukas lemia matomos teritorijos ribą. 5 kartus inesyvas *akyse* vartojamas dar abstrakčiau, – žymint atžvilgį, nuomonę: *[Kristus] irá stebúkligas akifę múfu* 46₃₇ ~ *ieft džiwnie w oczách náßych* 45₅₁.

18 tipas. SĄMONĖ IR JOS PAVIDALAI YRA TALPYKLA MENTALINIAMS PROCESAMS, pvz.: *turėti atminime* 2x, *dūmoj* 1x, *dūmose* 3x, *regėti, parodytis sapne* 10x / *ovyje*⁹³ 2x, pvz.: *Karálus ne owiie / be' fapné ana pawėikfla re-*

⁹² 1 Kor 12: Kaip vienas kūnas turi daug narių, o visi nariai, nepaisant daugumo, sudaro vieną kūną, taip ir Kristus.

⁹³ *Ovyje* – tikrovėje, realybėje, LKŽ.

gėio 583₂ ~ *nie ná iáwi / ále we fnie on obraz widźiał* 629₄₅, [*Dvasia*] *biłódama wiffados dumofe mûfu* 251₄ ~ *mowiac záuſe w myslách nábych* 258₅₂, *wel' kití [źmonės] / kurié iūs [Dievo žodźius] kaip' kaipóg atminime tuř* 607₅₂ ~ *ktorzy ie iákoźkolwiek ná pámiėci máia* 473_{13t} (t. p. 608₅ ~ 472₁₉).

19 tipas. KŪNO IR KŪNO DALIŲ PAVADINIMAI – TALPYKLOS JAUSMAMS, EMOCIJOMS, BŪSENAI. DP vartojami *dūšios*, *krūtų*, *širdies*, *širdžių* leksemų inesyvai kaip talpyklos jausmams, tikėjimui, *galvos* – išmonei, *nasrų* – talpyklos melui, žodžiui, nuomonei, *ausų* – balsui, *gerklės*, *liežuvio*, *lūpų*, *kojų* – pagedimui, *siela* – džiaugsmui, nužeminimui, *kūnų* leksemos inesyvas – Dievui, *akių* – baimei⁹⁴, *žmogaus* – dvasiai, pvz.:

dūšioj(e) 2x: *Sžitai kólėi turi méila Díéwo ir ártimo / tólėi turí Díéwa dūβioie sáwo* 103(89)₃₆ ~ *poty maβ Bogá w duβy swoiey* 105_{10t},

galvoje 1x: *[eretikai] kłausit' ne noř / kas nórinti yrá prieβ tai ka iie iβmáno / ka řaw ilípe gałwoie* 212₁₃ ~ *przećiwnego mniemaniu ich / ktore sobie vlepili w głowie* 220₂₉,

krūtyse 1x: *toii vgnis [keršto] anofiá teip' płacźiofė / ir neápimamofė krutifė Díéwo vźrakínta* 8₃₇ ~ *ten ogieñ w onych ták βerokich á nie-ogránionych pierśiach Boźyich zámkniony* 8_{34t},

gerklėje 1x, **liežuoyje** 2x, **nasruose** 15x, **lūpose** 1x, **kojose** 1x: *tafsái pagedimas natúros žmogaus / iβplúdo powifsás řilás / ir řánarius io / ioğ yra gerklėie liežúwíie / nafrúře / łupose / kôiofe* 394_{32t} ~ *to zepřowanie náturey cźłowieczey [...] ieřt w gárdle / w iezyku / w vřćiech / w wárgách y w nogách* W²16_{27tt},

nasre 1x, **nasruose** 15x, **ausyse** 5x, **širdy(je)** 48x, **širdyse** 21x: *prieğ tawés yrá łabái artí žôdis / nafré tawamé / ir βirdiié tawóie* 529₃₃ ~ *řłowo / w vřćiech twoich / y w řercu twoim* 576₅, *tas wiénas bálřas mánas / ir manîmp yra nafrúře / ir iusîmp wifsűfiap aufiřé draugia* 133₅₃ ~ *ieden głos moy / y v mnie ieřt w vřćiech / y v was wβyťkich w vβách pořpołu* 140₄₅, *niekad' ne*

⁹⁴ Vieną kartą pavartotas inesyvas *kakle* atsiradęs pažodiškai išvertus lenkišką frazeologizmą *w gárdle duβá* 368₂₈ 'prie mirties': *neř kad iau kakłé dúbia / iau ne řanti ne wiéno padukřio iźgđímo* 356₄₇ (FŽ duota frazeologizmo *dūšia kakle* reikšmė – 'sakoma pavargus').

rádoš mélas nafrúsé io 103(89)₂₀ ~ žadna omyłká w vsćiech iego 104₄₄, Ir teip nafrúfia dwieiu arba triiu lúdiniku stówi wifsókias žôdis 423₁₀ ~ w vsćiech dwu álbo trzech swiádkow stoi kázde słowo 437_{45t}, ne preiř wiéna žmôgu nopîkantos řirdiię ne turêkitę 33₃₁ ~ nienawiści w fercu nie trzymayćie 33_{16t}, Christus giwêna per itikéiima řirdísé mûfu 433₂₂ ~ Chrystus mieřka [...] w fercách nářych 448_{44t},

sieloje 2x: *tefsi fiéłoie létumas / ir nužeminímas wáikiřkas 433₅ ~ niechay będzie w sumnieniu prostotá y pokora dźiežińřka 448₂₈,*

kūnuose 4x, **žmoguje** 2x: *neřiókimę Diéwa kûn ūfe mûfu 313₁₀ ~ nořmy Bogá w ciálách nářych 322₂₈, ne wiénas ne žino kas yra žmóguie / řitái dwasía žmógaus (ir dábar gęréus Dwasía Diéwo) kurii yra žmóguie 232_{39t} ~ žaden niewie co ieřt w cźłowiecze / iedno duch cźłowieczy [...] ktory ieřt w cźłowiecze 241₃₀,*

akyse 1x: *ner' baimes Diéwo akife iu 394₃₆ ~ nie mář boiáźni Bożey przed ich ocźymá W²16₃₂.*

Kalbamajam tipui galima skirti ir septynis kartus pavartotą *akies* inesyvą kontekste *regėti krislę akyje brolio, bet neregėti rąsto savojoje*, pvz.: *régi kriřła akiié brólo táwo 283_{17∞} ~ widziř pázdźiorko w oku brátá twego 291₁₁ (t. p. 283_{20∞}, 614₄₀, 614₃₉, 283_{18∞}, 287₃, 286₄₆).*

20 tipas. 19 tipe kaip talpyklos emocijoms interpretuojamos žmogaus kūno dalys, o 20-ajame – žmogaus dvasinė sfera. Fonas visuomet yra asmenį žymintis vardažodis, figūra – žmogaus emocija, būseną ar savybę, pvz.: *kítas gamtas tíkrai ípaczias rářsi Mariioie 624₂₃ ~ naydźieř w Máryey 548₃₁, Wieřpatis Christus Mortoia s. nę giriá didźio fiéłoiimo 493₈ ~ w Marćie S. nie chwali wielkiego stáránia 526₂₃, Nôbaźnumas ir báime bernęliię Iéřuię tamę paródes 66₆ ~ Nabożeńřtvo y boiaźń Boża w dźiećiećiu Iežušie w tym řie okazałá 67_{2t}, řtębúklingas nobaźnumas prieř W. Diéwa / daugiaufęi žalnieriuia páhoniię / kuris ne dabár pradéioř 77₅ ~ dźiwne nabożeńřtvo [...] w żołnierzu y w pogáninie 78_{4t}, nūdeme [...] wîrřfo žmóguie 348₄₉ ~ grzech [...] tkwi w cźłowiecze 360_{6t}, ka netikufio iřriktiniűřia Diéwo riagi*

arba girdi 496₃₂ ~ co nietrefnego w wybranych Bożych widza 532₃₅, kuriūs [daiktus] Diéwas Szwetŭfia fawŭfia mĭli 586₈ ~ ktore Bog w Swietych swoich miłue 623₄₈, kóksái tikêimas ir koksái paklufnúmas tŭšę miéłŭšę Wießpatiés Apástałŭšę búwo 380₃ ~ w tych miłych Páñfskich zwolennikách było 394_{8t}.

21 tipas. Figŭra – asmuo, fonas – fiziné, psichiné ar emociné bŭsena. Šiam tipui priklauso inesyvai *alkinimuose* 1x, *baduose* 2x, *(Dievo)baimėje* 6x, *bjaurybėse* 3x, *čystatoje* 9x, *čystume* 4x, *džiaugsme* 2x, *džiaugsmuose* 1x, *garbėje* 8x, *geidime* 1x, *geiduliuose* 4x, *gėriuose* 9x, *gražybėje* 1x, *grynume* 2x, *išgąščiuose* 1x, *kančioje* 2x, *kančiose* 4x, *ligoje* 6x, *ligose* 3x, *neapykantoje* 44x, *nekaltume* 4x, *nobažnume* 3x, *nobažnystėje* 1x, *nuliūdime* 1x, *nuliūdimuose* 2x, *nuodėmėj(e)* 14x, *nuodėmėse* 25x, *nuodžiose* 8x, *nužeminime* 7x, *paduksyje* 1x, *pagundoj* 1x, *pagundose* 3x, *pagundymuose* 1x, *pakajuje* 14, *paklusnume* 4x, *pakūtoje* 1x, *palaimoje* 2x, *piktybėse* 4x, *piktume* 1x, *priespaudoj* 9x, *priespaud(u)ose* 7x, *romume* 5x, *sielvartuose* 1x, *sandoroje* 1x, *sargyboje* 1x, *silpnume* 2x, *sopulyje* 1x, *sopuliuose* 4x, *sveikatoje*, *šventybėje* 14x, *šventume* 1x, *švankume* 1x, *teisybėje* 12x etc., pvz.: *žmoniu / tu kurié nŭdėmese arba nŭdžiose gu’* 223(222)₂ ~ *ludži tych ktorzy w grzechách leża* 231₂₅, *wáikšcziokime teisibeie ir šwetŭbeie* 219₅₄ ~ *chodžimy w spráwiedliwości y w šwĭetobliwości* 228_{6t}, *[žmonės] atliéktis ligofé ir bĭaurĭbessę fawofé* 370₄₇ ~ *žostáia w chorobách y w plugástwách swoich* 383_{7t}, *giwéndamas tépaiağ nužiáminimę / romumę / méiĭeia / kántrumę paklufnúmę io* 489(490)₁₉ ~ *žyiac tákiež w pokorze / w ćichości / w miłości / w ćierpliwości / w poŭŭbeñstwie iego* 522₁₁, *dídžturis bŭdamas anofe funkiofe kanciofe* 271₄₃ ~ *bogacž bedac w onych ćieŭklich mękach* 278₅₁, *úžgimę grĭnumę / ir wargé: bę’ nu átgime laupŭšĭiē* 185₁₇ ~ *národžĭł w vboŭstwie / y w nedžy: ale teraz odrodžĭł sie w chwale* 193_{29t}, *tiklŭ žódžĭo Diéwo turĕio gáudit’ žmónęs nufkendusęs tŭŭšę geidulŭsė kŭno ir žęmes* 379₁₂ ~ *vtonele w tych žadzách ćieľsnych y žiemfskich* 393₂₄, *eik’ pakáiuia* 476_{31∞} ~ *idž w pokoiu* 510₂₃, *Bŭkimeğ paŭkui*

to del' Diéwo fargîboie didêfneie 313₁ ~ Bedzmyß potym dla Bogá ofstrożnieyßy 322₂₀.

Tokia inesyvo vartosena siejama su 5 inesyvo vartosenos tipu, kuriame fonas suvokiamas kaip substancija. Perkélus šį suvokimą į emociinę sferą, individuãlios būsenos taip pat yra substancijos ar terpės, kuriose lokalizuojamas žmogus (kartais net vartojami veiksmazodžiai *nuskęsti, nugrimzti, gulėti geiduliuose, nuodėmėse*). Dabartinėje kalboje būsenų įvardijimas inesyvo forma yra leksiškai ribotas, bet galimi pasakymai *mirė kančiose, gyvena sandoroje, palik mane ramybėje* etc. *Postilėje* kalbamojo tipo dažnumą lėmė lenkų kalbos konstrukcija *wLoc*⁹⁵, netiesiogiai – ir lotyniškosios (perikopijų) sintagmos: pasak Gelumbeckaitės, sakralinė formulė *ilsėtis ramybėje* įsigalėjusi dėl lotynų kalbos įtakos (2002, 113).

20 ir 21 tipai yra dvi inesyvinės alternatyvos žmogaus būsenai įvardyti. Antrasis jų DP randamas daug dažniau. Tam įtakos turi dvi priežastys. Pirma, 21 tipo konstrukcijos yra labai gausiai vartojamos lenkiškame tekste. Daukša jas išverčia pažodžiui, bet pasitaiko įdomių atvejų, kai lenkiškąją 21 tipo konstrukciją atitinka 20 tipas, pvz.: *znákiem wnetrznego otrapienia / w iákim byłá svieta duþá iego 158_{25t} ~ būwo żéklu widutínes priêf{p}audos / kokfái buwo ßwentó'i' duþoi' io 152₃₈*. Antra, 20 tipo konstrukcijose fono vaidmenį daug dažniau nei inesyvas atlieka adesyvas, plg.: *Gerúfe dwâfißkúfę tatái ißmaník vž táwa ka míli brôliię. O iis' tatái te tuř vž fáwa / ka míli ta wímþ 112₅₀ ~ W dobrách duchownych to rozumiey zá twoie / co miłuięß w bráćie. A on to niechay ma zá fwoie / co miłuię w tobie 113_{41t}*. Inesyvo ir adesyvo santykiui bus skirta daugiau dėmesio atskirame šio darbo skyriuje.

22 tipas. Šis tipas siejasi su 9 tipu, kuriame į pirmą planą iškylą ne topologinis, o jėgų dinamikos ryšys tarp figūros ir fono. Metaforiškai suprantamose sintagmose inesyvu išreikštas daiktavardis implikuoja figūros (dažniausiai – asmens) laisvės ar valios apribojimą, kontrolę. Vartojami inesyvai *galybėje* 4x,

⁹⁵ Pažodinį vertimą patvirtina ir junginiai *turėti neapykantoje 44x, turėti garbėje 8x*, pvz.: *Iei ius pafáulis tuř nopîkantoie / zinókiteğ ioğ mané pirmé neğ ius turêio nopîkantoie 530₄₄ ~ ma w nienawiści / [...] miał w nienawiści 577₁₄, turékite garbeié gimdîtoius iufu 66₅₂ ~ miećie w vcżćiwóści rodźice wáþe 67₄₅.*

rankoje 1x, rankose 2x, nevalioje 2x, pančiuose 1x, popiežystoj 2x, prieglapstyje 4x, prievaizdoj 1x, pvz.: *kadąg yra Wießpatimí wífsu / ir wífsa túri rákoie ir galîbeie fawóie* 435₆ ~ *wbytko ma w ręce y w mocy swoiey* 450₄₂, *ii wiénas iždawe / o kiti izbeginêio ir praštóio ii wiéniti / rákofe priéfakíu io* 145₁₆ ~ *opuścili go fámichnego / w rekách nieprzyaciól iego* 151₁₀, *Didzturiś páfkui numíruma rêgi Lozóriu prieglabstiię Abrômo* 196₃₁ ~ *ná lonie Abráhámowym* 204₅₃ (t. p. 271₃₅ ~ 278₄₅), *tiginis [žmogų] pá{n}czúfe túris* 114₄₃ ~ *leniftwo w okowách trzyma* 116₄, *žmónes Žydu / per sęptînes dębitis mętu bū ne wâloię Babilonios* 93₂₇ ~ *był w niewoli Bábilońskiey* 95₃, *idánti páfkui ir ilgiafnimę ir didęfnimę Wießpatawimę giwentu* 500₁₅ ~ *áby potym y dlužbego y wietßego pánowánia záżywał* 535₅₃, *Kaip ne perşenei Gudamus bei Padalionimus tikos / kurié nu ne walioia pahoniú mişernai dufauia* 509₄₈ ~ *w niewoli pogáñskiey miżernie wzdycháia* 555₉, *[dvasios] iu [angelų] priewaiždoi' búdamos* 523₂₀ ~ *w ich opiece bedace* 568₃₃, *wêlinas [...]* *turéo sáwo waldžioy' wífsa pašáuli* 120₅ ~ *miál pod swa moca wbytek sviát* 127₄, *tape žmónes toli pikteşnes net kad' Pópiežişteie búwo* 84₁₉ ~ *nižli kiedy w Papięstwie byli* 85₅₃ (t. p. 19₃₀ ~ 19₂₉).

23 tipas. Figūra – asmuo, fonas – inesyvu vartojamas daiktavardis, žymintis figūros socialinę padėtį (pareigas) ar statusą. Randami inesyvai *urède*⁹⁶ 6x, *mergyst(ė/o)je* ‘neištekejus’ 8x, *sužiedavime* ‘susituokus, santuokoje’ 1x, pvz.: *kunigái / kurié gęrai fawamę vredé élges'* 367₆ ~ *Káplani / ktorzy dobrze sa przelożeni* 379_{3t}, *anóii merga ßwentoii Pulcheria Cieşoriene kuri mergištoia del' meiles W. Chrištaus / giwęno* 494₁₇ ~ *ktora w pánieñstwie [...] trwála* 527₂₇, *Su tú tađ Mergá fužiedavime waikßcziodama* 564₄ ~ *3 tym tedy Pánná w ślubie chodzac* 610₅₅.

24 tipas. Šiame skirsnyje minimi būdingesni inesyvo vartosenos atvejai, kurie yra sąlygoti lenkų kalbos konstrukcijų *wLoc*. Pagrečiui gali būti vartojamos ir kitos raiškos priemonės.

⁹⁶ *urėdas* – tarnyba, vieta, pareigos, LKŽ ketvirtoji reikšmė.

24.1. Inesyvu nusakoma tam tikra sritis, kurioje vyksta su figūra susijęs veiksmas ar kuri riboja figūros veiklą:

24.1.a. inesyvą turinčiomis konstrukcijomis žymima figūros kokybė / vertė tam tikroje sferoje, išreikštoje inesyvu, pvz.: *žmónes dabár maži tikéiime ir mēiŕteię* 423₂₆ ~ *lud / iešcže mály w wierze y w miłości* 438₈, *yr' Chríftus wišôkiu budú téifus giwâtoie / teifus mókfŕe / téifus nutéifinimę* 365₃₀ ~ *prawdźiwy w żywoćie / prawdźiwy w náuce / y prawdźiwy w spráwiedliwości* 337_{33t} (dar žr. 112₄₇, 273₁₃, 429₂₇, 124₁₇, 615₄₂, 517₁₈, 178₂₅), plg. instrumentalio ir inesyvo kontekstinę sinonimiją: *Brolai ne bukiť waikais paiautimais / bęť piktumu bukiť mažitelais / o išmintiia bukiť tobulais* 517₁₈ ~ *Brácia nie sftawayćie fię málymi dźiatkámi w rozumieniu: ále we złoćci badźćie málutkimi: á w rozumie lepák badźćie doškonáli* 563_{4tt};

24.1.b. su veiksmožodžiais *sekti, sekioti* labai dažnas abstraktų inesyvas, pvz.: *Pętrę fakíok' manę / kaip' târnas Wiéšpati / kaip' mókitinis míftra / mókfŕe / giwâtoie / ir mirimę* 413₂₃ ~ *násláduy mie [...] w náuce / w żywoćie / y w śmierći* 427₂₀, vartojami junginiai *sekti, sekioti pasninkuose, čystatoje, ap-laidime moterų, šaltyje, nuogume, nužeminime, romume, meilėje, paklusnume, kantrume, maldose, nobažnume, gyvatoje, mirtyje* etc., kartais iš tokių frazių sudaromi ištisi periodai;

24.1.c. su veiksmožodžiu *mokytis(s)*, dalyviu *mokytas* inesyvas įvardija mokymo(si) sritį, pvz.: *Iėfus / táre mókitump' zókone* 338_{9∞} ~ *JEzus rzekł do ucźonych w zakonie* 348_{32t}, dar *tylėjime* 277₁₃, *skaityme* 378₄₇, *moksle žvaigždžių* 59₃₅.

24.2. Dėl lenkų kalbos įtakos (konstrukcijų *wLoc*) kontekstuose su veiksmožodžiais *duksėtis, grožėtis, gėrėtis, girtis, abejoti, džiaugtis, linksmintis* 'džiaugtis', *gėdinti* inesyvas randamas kontentyvo⁹⁷ funkcija (kartais ryškesnis priežasties reikšmės atspalvis): vartojami junginiai *grožėtis zokone, menkuose daiktuose, moksle ir žinojime, žodžiuose, nakties tylėjime, tamsumuose, dailume rūbo savo; gėrėtis valgymuose, piniguose, sandaroje, meilėje, žemės ir kūno daiktuose, kvapuose, kvėpimose; džiaugtis užgimime; linksmintis pasaulio turtuose, žengime*

⁹⁷ Plg. Gelumbeckaitė 2002, 49.

dangun, iš numirusių kėlime; girtis kryžiuje, kuo pikčiausiuose daiktuose; abejoti tame; gėdinti jame (Kristuje), įvairios veiksmažodžio *duksėtis* ir jo darinių konstrukcijos, pvz.: *duksėtis nuteisinimuose savuose* 315₇, *jame (Kristuje)* 81₃₅, *turėti paduksį jame (Kristuje)* 124₄₀, *peniguose* 331₃₁, 307₉, *nuopelnuose* 316₄₀, *darbuose* 315₃₁, *malonėje Dievo* 316₂₃; *paduodinėti paduksį aukse ir sidabre* 582₃₀ etc. Su veiksmažodžiais *grožėtis* ir *gėrėtis* viename sakinyje kartais aptinkamas ir instrumentalis, ir inesyvas, kuriais abiem verčiama konstrukcija *wLoc*, pvz.: *kurié [...] grožiš kiemáis / îauczeis ir moterimis fawómis / tai yra galîbefe lôbiûse / geriûse / ir lâpumûse pasâulo miserno / neġ małônę W. Diéwo fâwo* 279₃₀ ~ *ktorzy [...] fie kochaia w wiofkách / w wolech / y w żonách swoich / to ieft w możnościách / w bogáctwách / y w rofkoβách ůwiátá mizerneġo / á niġeli w lâfce Páná BOġá fwego* 286_{6tt}, *idánt' Wieβpatís gerétus piétumis / ir wâlgimûfia túfiá kuniβkófia* 477₂₀ ~ *fie Pan kochał w obiadách / y w potráwách tych cíelefnych* 551₅, dar plg.: *iû o ne pâtis fâwimi ġirkimeš* 24₂₉ ~ *w nim fie / nie fâmi w sobie / przechwalaymy* 25₅. Veiksmažodis *duksėtis* taip pat randamas su instrumentaliu ir inesyvu *iû duksêtiš / iamę wîſsa tikêiima ir pádukfî turét'* 404₄₀ ~ *iemu vfác / w nim wbytkę wiârę / y nádzieie fwa pokládác* 418₂₉, *nei dukfêtiš lôbieis to pasâulo* 182₃₅ ~ *áni vfác bogáctwam ůwiátá tego* 190₄₂, inesyvu ir adesyvu *dukf{é}iimas žmógaus fawímġ pacziámġ / arba teisîbeie fawoie* 314₁₄ ~ *vfnoś człowieká w fâmym sobie / ábo w sprâwiedliwości swoiey* 324₂.

24.3. Kai kurios inesyvinės DP konstrukcijos nusako priežastį / būdą, pvz.: *pradžiuġos dġiaukſmė bernélis ifcioia máno* 471_{10∞} ~ *wyſkoczýło od rádości dzieciátko w żywoćie moim* 502₅ (čia inesyvas atliepia priežasties reikšmės konstrukciją)⁹⁸, būdą / laiką, pvz.: *Târe iam' Mortá: Żinâu ioġ [brolis] kêlfis / kîlime izġ numirusiu / anói pafkutínioi diénoi* 578_{10∞} ~ *powſtânie / w zmartwychwſtânie / w on oftâtni dzień* 625₂⁹⁹, veiksmo būdą, pvz.: *Iéſus*

⁹⁸ Ekumeniniame Biblijos leidime perteikta priežasties reikšmė: Lk 1,44: *Štai vos tik tavo pasveikinimo garsas pasiekė mano ausis, šoktelėjo iš džiaugsmo kūdikis mano įščiose*, plg. *Ecce enim ut facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero meo.*

⁹⁹ Jn 11,24: *Morta atsiliepė: „Aš žinau, jog jis prisikels paskutinę dieną, mirusiems keliantis“*, *Dicit ei Martha: „Scio quia resurget in resurrectione in novissimo die“.*

dâuginos iβmintiie / ir wâffarofe ir małóneie Diewieþ ir žmonefiamp' 63₃₉[∞] ~ A Iezus pomnažal fie w madrości / y we wzroście / y w łáfce v Bogá y v ludzi 65₂¹⁰⁰ (plg. instrumentalį DP ir WP: Iéfus áugo mêtais / ir iβminczia / ir małóne Diewieþ ir žmonefiap' 604₁₁ ~ Iezus rofl láty / madroščia y łáfka v Bogá y v ludzi 468₃₃), veiksmo tarpininką, pvz.: O nêkurie izg iu bilðio Beelzébube kunigáikβtiie welinú iβmetinéie welinuwas 117₃₄[∞] ~ przez Beelzebubá ksiáże Czártowskie wygania czárty 124₇ (t. p. 117_{40,41}[∞] ~ 125_{3,4})¹⁰¹. Įdomu, kad pateiktieji DP pavyzdžiai yra perikopių dalys, kurios ne visada sutampa su lenkiškuoju tekstu, tačiau formalųjį arba funkcinį atitikmenį turi Vulgatoje, – jos įtakos mastui nustatyti reikalingas atskiras tekstologinis tyrimas.

24.4. Dar vienas minėtinas inesyvo tipas – šio linksnio vartoseną kontekstuose *turėti pavaizdą, pa(si)rodyti, regėti + iness_{anim}* priemonei ir pavyzdžiui įvardyti, galimuose perfrazuoti *kaip parodyta kieno nors pavyzdžiu*, pvz.: Réikia ír nužêminimo / kaip' turime pawáizda anamę Pharižéuβę / ir múitinikę / kurié ne lígęi Bažnîczioi' mëldeš 223(222)₄ ~ iáko mamy przykad w onym Licemierniku / y Iáwnogrzeβniku 231₂₇, nôbažnumo gîwus pawayzdus izkiałtus tur: Gimditoiey Marioye ir Iozephę gimditoiúšę W. Iéfaus 64₈ ~ Rodżice w Máryey y w Iozephie / w rodzicach Páná Iezufowych 65₉, teip' ir duβiá kárta nuğ wêlino fugautá / kurîii kokiâi nórini nûdemei pafsídawe / ne wienós naudós iz' fakimo žodžio diewo ir iz' gaudínimo ne turi / kaip' cze βwiešei Iudôβiuię rëgímę: kuriem' ne padêio nei gaudinimai 155₃₆ ~ iáko tu iáwnie w Iudaβu widzimy 161₃₃, Tataiğ tokié rômus / ne gintuczei nei âtakes dâra žmónes / kurié ani sawés perláidže kûlus lâužiť / kurié ne môka muβtis / nei bártis / nei bilinéť / βitié apšés ir apwaldžiós žême / ne tiéktai ana žême giwênancziûiu / kuria po smertį apturés: beť ir kûna sawa / ir βíta žême / anť kuriós nu fedi / kaip' Dówide / Iofephé / ir tûlûše kítu βwiešei pafirôde 533₂₉ ~ iáko fie w Dawidżie / w Iozephie y w wielu innych iásnie

¹⁰⁰ Lk 2,52: O Jézus augo išmintimi, metais ir malone Dievo ir žmonių akyse. Et Iesus proficiebat sapientia et aetate apud Deum et homines.

¹⁰¹ Lk 11,15: Kai kurie žmonės sakė: „Jis išvaro demonus demonų valdovo Belzebulo galia“, quidam autem ex eis dixerunt: „In Beelzebul principe daemoniorum eicit daemonia“

pokazáto 580_{16t}.¹⁰² Kalbamuosiuose kontekstuose vartojama nemaža dalis asmenis įvardijančių inesyvų.

5.1.a. Apibendrinimas

Inesyvas neabejotinai yra vietos linksnis – iš 24 jo vartosenos tipų su konkrečiąja vietos raiška susiję 12, o abstraktieji tipai paremti vietos reikšme. Schematinė inesyvo reikšmė yra talpykla, o geriausiai ją reprezentuoja fonas, turintis trimatės, uždaros erdvės požymį, dengiantis figūrą iš visų pusių, – jį galima laikyti prototipiniu inesyvu, o jo vartoseną – pirmuoju inesyvo vartosenos tipu.

Inesyvo polisemija atspindėta 6 lentelėje.

5.1.1. Inesyvo funkciniai ekvivalentai

Tolimesniuose skirsniuose aptariamais inesyvo prielinksniniais funkciniais ekvivalentais *antGen*, *poAcc*, *perAcc*, *viduryjeGen*, *vidujeGen*, *tarpGen*. Siekiama nustatyti jų reikšmės panašumus ir skirtumus bei apibrėžti vertimo šaltinio įtakos mastą.

5.1.1.1. Inesyvas ir *antGen*

Prielinksninė konstrukcija *antGen* DP iš viso randama 5306 kartus, vietos reikšmės sintagmos sudaro ketvirtadalį šių atvejų (± 1351). Taip yra todėl, kad lenkų kalbos konstrukcija *naLoc* yra vartojama įvairiomis reikšmėmis (be

¹⁰² Daugiau pavyzdžių su sintagma *turėti pavaizdą* 566₂₈ ~ 613₈, 564_{13tt} ~ 611_{6tt}, 435₁₁ ~ 450₄₇, 515₃₂ ~ 561_{49tt}, 238(138)₉ ~ 246_{51t}, 495₄₁ ~ 532₆, 515₃₂ ~ 560₄₉, su veiksmažodžiu *re-gėti* – 228₈ ~ 236₃₉, 482₃₅ ~ 515₁₀, 495₃₇ ~ 532₂, *parodytis* – 374₄₂ ~ 387_{27t}.

6 lentelė. Inesyvo vartosenos tipai

Vartosenos tipai	Nr.	Inesyvas (23 tipai)
KONKREČIOSIOS LOKALINĖS REIKŠMĖS		
Trimatė talpykla	1	<i>pinigai skrynioje</i>
Geografinis / topografinis regionas	2	<i>Kristus mieste</i>
Erdvės dalis	3	<i>saulė rytuose</i>
Objektų sanakaupa	4	<i>žmogus minioje</i>
Substancija	5	<i>žuvis vandenyje</i>
Jutiminiai reiškiniai	6	<i>pekus smarvėje</i>
Medžiagos	7	<i>Kristus vystyklusose, vyras rūbuose</i>
Figūros pavidalas	8	<i>rugiai stirtose</i>
Jėgų dinamikos aspektas	9	<i>lempa rankose</i>
Fonas – medžiaga, iš kurios padaryta figūra	10	<i>grabas (iškaltas) akmenyje</i>
Figūra – fono dalis	11	<i>kampelis ežere, šakos medyje</i>
Įvykio vieta	12	<i>eretikai surinkimuose</i>
ABSTRAKTI LOKACIJA		
LAIKAS. LAIKAS YRA VIETA	13	<i>užgimė dienose</i>
RAŠYTINIS ŠALTINIS – TALPYKLA INFORMACIJAI	14	<i>parašyta knygoje</i>
SOCIALINĖ GRUPĖ – TALPYKLA JOS NARIAMS	15	<i>sūnus giminėje</i>
KŪNAS, FORMA – TALPYKLA DIEVO ĮSIKŪNIJIMUI, PAVIDALAS JAM	16	<i>velnias personoje žalčio, Jėzus savo tarnuose, Dievas traicėje, Dievo ir žmogaus natūra Kristuje</i>
REGOS LAUKAS – TALPYKLA	17	<i>kunigaikščiai akyse žmonių</i>
SĄMONĖ – TALPYKLA MENTALINIAMS PROCESAMS	18	<i>žodis atminime</i>
KŪNAS – TALPYKLA JAUSMAMS	19	<i>meilė / Dievas dūšioje, melas nasruose</i>
ŽMOGAUS DVASINĖ SFERA – TALPYKLA JAUSMAMS	20	<i>sielojimas Morteje, tikėjimas apaštaluose</i>
BŪSENA – TALPYKLA ASMENIUI	21	<i>žmogus nuodėmėje, didžturis kančiose</i>
FONAS – KONTROLĖ	22	<i>Lozorius prieglobstyje, žmogus pančiuose</i>
STATUSAS – TALPYKLA ASMENIUI	23	<i>kunigas urėde, merga mergystėje / sužiedavime</i>
Dėl lenkiškosios konstrukcijos <i>wLoc</i> atsiradę vartosenos atvejai	24	24.1. sritis: a) žmonės yra maži tikėjime, b) sekti Kristų moksle, c) būti mokytam zokone; 24.2. kontentyvas: grožėtis zokone, džiaugtis užgimime, dukstėtis peniguose; 24.3. priežastis, būdas: pradžiugtis džiaugsme, keltis kilime iš numirusių; 24.4. pavyzdys: regime Judošiuje.

vietos – laiko, tikslo, paskirties, išskirties; palyginimuose), kurias Daukša dažnai perteikia vartodamas lietuviškąjį prielinksninį atitikmenį – konstrukciją *antGen*¹⁰³.

Prototipinį prielinksnio *ant* vartosenos vietos reikšme atvejį galima pailustruoti pavyzdžiais *Christus* (t. y. sakramentas) *yra ant' altôreus* 133₄₆ ~ *Chryftus ieft ná oltarzu* 140₄₀, *Ir kodrinağ nédawei pênigú manú anti fškómiós / ir aß fugrižes atimcziô iūs fu nûmomis* 381_{22∞} ~ *nie dal pieniedzy moich ná báník* 395₁₂, kuriuose figūra lokalizuojama ant fono, turinčio išorinį horizontalų paviršių-plokštumą. Figūra yra išoriniame fono regione, aukščiau fono vertikalumo ašyje ir liečia jo paviršių (topologinis aspektas), veikia foną savo svorio jėga (jėgų dinamikos aspektas), o fonas funkcionuoja kaip atrama figūrai. Pastaroji yra matoma išoriniam stebėtojui ir iš dalies dengia foną. Nutolimai nuo prototipo gali būti įvairūs: kai fonas yra vertikali plokštuma, į pirmą planą išskyla funkcinis (atspirties) aspektas: taip motyvuojama daiktavardžių *medis*, *kryžius* vartosena su prielinksniu *ant* sintagmose *afieravoti*, *karoti*, *pakabinti*, *būti pakabintam ant medžio / ant medžio kryžiaus*, *kentėti*, *kaboti ant kryžiaus*, pvz.: *kuris ant' krîžeus kabôio* 546₂₃ ~ *ktore ná krzyżu wiśiáło* 593₂₄, *Christus [...] ant' križiaus kente* 454₄₄ ~ *ná krzyżu ćierpial* 481₃₉. Percepcinio aspekto dominavimu motyvuojami pasakymai *Néſſa teip ßwiesús dáiktas búwo / kaip ant dagaus sáule* 339₁₉ ~ *iáko ná niebie ſłoñce* 350,17, *Tenái búwo / atėies idánt prifakimus zokano paraßitu ant toblicziu iz ákmenio* 31₄₈ ~ *przykazanie nápiſał ná tablicách kámiennych* 31₄₄.

Prototipiškai vartojamos konstrukcijos *antGen* reikšmė labiausiai skiriasi nuo prototipinio inesyvo, žyminčio vietą vidiniame uždaramo fono regione (plg.: *ant skrynios / skrynioje*), tačiau DP gausu atvejų, kai inesyvas ir prielinksnio *ant* junginiai gali vienas kitą pakeisti, – kalbamieji atvejai apžvel-

¹⁰³ Pvz., *ANt pradžios buwo žodis* 42_{35∞} ~ *NA poczátku bylo Słowo* 42₅, *idánt' izfiúftu wêrtus darbinikus ant piúties ſawós* 621(619)₁₃ ~ *wyſtał godne robotniki ná žiwo ſwoie* 540₁₂, *afierawôio [...] kráwia ſawa ßwenczeuſia ant vžmokeiimo / ir ant apmazgôimo mûfu* 263₁₄ ~ *krew ſwa naſwietþa przelał ná zapláte / y ná omyćie náþe* 270₂₆, *kanczias anás / ant' kuriú nieko funkefnio* 527₄₂ ~ *meki one wieczne / nád ktore nic ſtráßliwego* 573_{48t}. Apie *ant* vartoseną kituose senuosiuose raštuose žr. Palionis 1967, 171tt.

giami toliau, juos grupuojant pagal fono vaidmenį atliekančias leksemas ir vartosenos kontekstus.

5.1.1.1.a. *vežimas ir lova*

Kai kurios erdvės scenos *Postilėje* gali būti suvokiamos dvejopai: vienais atvejais fono vaidmenį atliekantys objektai funkcionuoja kaip talpyklos, kitais – kaip plokštumos, suteikiančios atspirtį (skiriasi ir raiška: pirmuoju atveju fonas pasakomas inesyvu, antruoju – prielinksnine konstrukcija *antGen*). Daušos *Postilėje* pastebėta keletas tokių kontekstų (su *vežimo* ir *lovos* leksemomis), plg.:

7 lentelė. Inesyvas ir *antGen*. Lovos ir vežimo leksemos

	<i>inesyvas</i>	<i>antGen</i>
<i>lova</i>	<i>Ir bitá[í] affierawóio iam' Paralíziumi nútrekta / gulinti lówoie 346₂₃[∞] ~ A to przynieśli mu powietrzem zaráżonego / leżacego ná łóžku 357_{12t}.</i>	<i>žmógu [...] gúlinti ant' lówos 347₄₁ ~ leżacego ná łóžku 359₄.</i>
<i>vežimas</i>	<i>turėio būt užneβtas ing dągu / wežimé láizdanczeme liepsnomis 236₁₅ ~ miał być zániešion do niebá ná ogniſtym woźie 245_{14t}, kurfái bú užneβtas ing dągu úgnies wežimé^a 23₃ ~ był zániešion do niebá ná ogniſtym woźie 23₁₇.</i>	<i>Heliôβius páfkuui to ant liepsnu wežimo / búwo užneβtas ing dągu 594₃₅ ~ ná ogniſtym woźie 121₂₂.</i>

Valiulytė (1998, 87t) teigia, kad daiktavardis *lova* suvokiamas kaip atvira talpykla, todėl jo vartosena vietininku yra reguliari, o konstrukcija *antGen* – ribota, Šukys (1998, 355) posakį *gulėjo lovoje* teigia žymint gulėjimą po patalais, o *ant lovos* – lovos paviršiuje, neapsiklojus (plg., *[melstis] Ne tiekái Baznîczioi' / be' ir namié / ir tûrguie / ir łauke / ir ant' pátało 221(220)₄₂ ~ ná łóžku 230₁₅*). Panašus skirtumas įžvelgiamas ir su daiktavardžiu *vežimas*: vietai tuščiame vežime nusakyti vartojamas inesyvas, o prielinksninė konstrukcija galima, kai kalbama apie prikrautą vežimą ar sėdėjimą

ant jo krašto (Valiulytė 1998, 95, Šukys 1998, 354, Schmalstieg, remdamasis A. Klimo nuomone, 1987, 260t)¹⁰⁴.

Kalbamųjų Daukšos sintagmų atveju lieka iki galo neaišku, ar vertėjas norėjo perteikti minėtąjį skirtumą, – inesyvas ir konstrukcija *antGen* pagrečiui vartojami tuose pačiuose bibliniuose siužetuose, todėl vargu ar tekste atsikartojanti identiška kontekstinė situacija galėjo būti interpretuojama skirtingai. Minėtųjų pavyzdžių leksinė aplinka tekste ir vartosenos situacijos yra vienos, o vertimo šaltiniai sutampa (lenkų kalbos konstrukcija *naLoc*), todėl inesyvo ir konstrukcijos *antGen* gretiminė vartoseną šiuo atveju gali būti suprantama kaip paveikta lenkiškų šaltinių. Dėl tos pačios priežasties *Postilėje* galėtų būti atsiradęs ir junginys *ant ratų*: *Ir ne taip yra ėmtas W. Chrĳstus / kaip Helióβius ant liepsnų ratu 228₄₅ ~ iáko Heliáβ / ná ogniŝtym woźie 237₁₉*.

5.1.1.1.b. *rankos*

Vienoda ekstralingvistinė situacija *rankų* leksemos atveju DP gali būti suvokiama ir reiškia dvejopai: inesyvu ir konstrukcija *antGen* (*Rakofia neβiós tawe [Jėzų] / idant' niekad' ne pažeĳtumbei ing ákmeni kóios tawós 521₄₄ ~ Poniofa cie ná rekách 507₈, ant' raku tawé neβiós / idant' ne pažeĳtumbéi ing ákmeni kóios tawós 522₃₆ ~ Ná rekách beda cie nošic 567₅₁*). Abi raiškos priemonės turi savo motyvaciją: dėl inesyvo vartosenos žr. 9 inesyvo tipą, o konstrukcija *antGen*, figūros ir fono kontakto vietas suvokiant kaip plokštumą, yra nedaug nutolusi nuo prielinksnio *ant* vietos reikšmės prototipo.

¹⁰⁴ Tokį vartosenos skirtumą rodo ir LKŽ daiktavardžio *vežimas* vartosenos pavyzdžiai. Ketvirtoji reikšmė 'transporto priemonė' vietai nusakyti realizuojama daugiausia inesyvu, kontekstuose su slinkties veiksmažodžiais – iliatyvu, o *vežimo* vartosenos penktąją reikšmę 'prikrauti ratai' pavyzdžiuose vyrauja prielinksninė konstrukcija *antGen*, pvz.: *Bijodamas, kad linų iš vežimo neišvogtų, pririšęs arklių prie ratų, ė pats atsigulęs ant vežimo* LTR(Km). Pasak Rosino (žodinė informacija), tokia vartoseną būdinga ir žemaičių tarmėms.

5.1.1.1.c. *laukas, sala*

8 lentelė. Inesyvas ir *antGen*. *Lauko, dirvos, salos* leksemos

	<i>Inesyvas</i>	<i>antGen</i>
<i>laukas, laukai</i>	<i>málda daríta gal' bût [...] ir lauke</i> 221(220) ₄₂ ~ <i>ná polu</i> 230 ₁₅ , <i>kas nórit' múmus láukúfe / piewúfe / lakofe / daržúfe uždereio</i> 297 _{24t} ~ <i>ſie nam ná połách / ná lakách / w ogorodźiech urodźilo</i> 306 ₉ ,	<i>Pałáimintas bûfi mieſté / ir ant' lauko</i> 290 ₃₉ ~ <i>w mieſćie / y ná polu</i> 298 ₃₅ , <i>iżg wiéno máiſo ſékłos ant' lâuko iſweſto</i> 297 ₃₀ ~ <i>ná pole zâwieźionego</i> 306 ₁₄ ,
<i>dirva</i>	<i>Pathôgi yra karalífte dagáus žmógui / kurís ſeio géra ſékła / dírwoie fáwo</i> 82 _{32∞} ~ <i>ſiał dobre naſienie ná roli ſwoiey</i> 83 ₃₈ ,	<i>Patôgi yra karalífte dagáus žmógui / kurís ſeio géra ſékła / ant' dírwoſ fawós</i> 83 ₁₆ ~ <i>ſiał dobre naſienie ná roli ſwoiey</i> 84 ₂₁ ,
<i>sala</i>	<i>anoiag' ſałoia wiénas médźias âuga</i> 522 ₅₁ ~ <i>w oneyże wyſpie iedno drzewo roſćie</i> 568 ₁₁ .	<i>gailúſius žalczuiſ kuriú ant' ſałós ſaulétekiu wardu Cecyla labái daug' yra</i> 522 ₅₀ ~ <i>ná wyſpie</i> 568 ₁₀ .

Nemažai lenkų kalbos geografinių teritorijų pavadinimų, nusakant vietą jose, gali būti vartojami tiek konstrukcija *wLoc*, tiek *naLoc*. Daukšai juos įprasta versti inesyvu, plg.: *artôies dirwoi' [...] knîburia* 211₁₇ ~ *w roli* 219₂₀, *ar aſ tawes neregêiau darže ſu iú* 159₁ ~ *ćiebie nie widział w ogrodzie z nim* 165₁₆ ir *dírwoſe ir daržúfe múfu / kad iżg wiéno grûdo vžáuga múmus kiek deſimtú* 297₂₉ ~ *ná rolách y ná ogrodźiech nábych* 306₁₃. Daiktavardis *wyspa* 'sala' Wujeko tekste taip pat vartojamas su abiem prielinksniais, juos Daukša išverčia atitinkamai: *wLoc* – inesyvu, o *naLoc* – konstrukcija *antGen*, todėl sintagma *ant salos* laikytina vertimo padariniu. Tą patį tvirtai teigti apie junginius *ant lauko* ir *ant dirvos* sudėtingiau, kadangi *lauke / ant lauko, dirwoje / ant dirvos* gretiminė vartosena galima natūraliai, pirmuoju atveju lauką / dirvą suvokiant stereometriškai, antruoju – planimetriškai, labiau akcentuojant plokštumą, o statistiniai duomenys yra per menki, kad galima būtų teigti vyraujant vieną kurią nors priemonę (*lauke* 1x, *laukuose* 2x, *ant lauko* 2x, *dirwoje* 7x, *ant dirvos* 6x). Valiulytės (1998, 77) tyrimo duomenimis, daiktavardis *laukas* su prielinksniu *ant* vartojamas ribotai (kalbant apie lauko darbus ir nenuimtą derlių). Daiktavardžio *laukas* inesyvas *lauke* DP nėra atitrūkęs

nuo paradigmos linksnis, visuomet žymintis žmogaus dirbamą teritoriją (LKŽ antroji reikšmė: ‘dirbama žemė, pasėlių plotas’), jo vertimo šaltinis visuomet yra konstrukcija *na polu*, tačiau pastarąją galima teigti tik skatinus Daukšą vartoti konstrukciją *antGen*. Daiktavardis *rola* vietai dirvoje nusakyti vartojamas tik prielinksnine konstrukcija *naLoc*, o dažnas jo vertimas inesyvu rodo inesyvo įprastumą.

5.1.1.1.d. Apibendrintos vietos reikšmės daiktavardžiai

Plačias erdves žymintys daiktavardžiai vietai juose nusakyti taip pat vartojami ir inesyvu, ir konstrukcija *antGen*. Prielinksninio *antGen* atitikmens neturi apibendrintos vietos reikšmės daiktavardžių *rojus*, *pragaras*, *pekla* inesyvai (*βia diéna būsi fu manimi Róiuie* 172₄₀ ~ *bedzieß w Ráiu* 182₈, *didžturiš [...] pašaidotas pragaria* 271₂₄ ~ *pogrzebion w piekle* 278₃₆, *dušia io nolikos’ pękłoi’* 185₁₃ ~ *nie zostála w piekle* 193₂₅), o daiktavardžiai *pasaulis*¹⁰⁵, *svietas*, *žemė*, *dangus*¹⁰⁶, *dangūs*, *aukštybės*, pasakymas *dangus ir žemė*, *vieta* vartojami abiem raiškos priemonėmis:

9 lentelė. Inesyvas ir *antGen*. Apibendrintos vietos reikšmės daiktavardžiai

	<i>inesyvas</i>	<i>antGen</i>
<i>pasaulis</i>	<i>nūdemes yrá atleidžemos ištikimius nórini ne tamé / beį anamé pašáuliie</i> 548 ₃₉ ~ <i>nie ná tym / ále ná onym šwiećie</i> 595 ₂₇ ,	<i>nūdžiu atlėidima ne tiekāi ant to pašáulo beį ir ant anó</i> 578 ₃₂ ~ <i>nie tylko ná tym šwiećie ále y ná onym</i> 625 ₂₃ , <i>kurié giwėdami ant’ to</i>

¹⁰⁵ Pasaulio reikšmė metaforiškai vartojamos sintagmos *ašarų klonis*, *vargo duobė ašarų*, pvz.: *giwėnamę ant’ tos wārgo dūbes ábaru* 93₂₉ ~ *ná tym nedžnym pádole pláčžu* 95₅.

¹⁰⁶ Kalbama tik apie vieną daiktavardžių *žemė* ir *dangus* reikšmę (‘žmogaus gyvenamas pasaulis’ ir ‘tikinčiųjų įsivaizdavimu dievo (arba dievų), angelų, šventųjų ir gerųjų žmonių vėlių buveinė, rojus, dausa’, LKŽ, dvyliktoji ir antroji reikšmės). Kitais atvejais galima natūrali kalbamųjų vietos raiškos priemonių ekvivalencija, pvz.: *nakti tułos žvaizdes daguia rodžias* 502₂ ~ *šie gwiaždy ná niebie ukázuia* 543₁₆, *[saulė yra] ir ant’ dagáus* 133₄₈ ~ *ieft žáraž y ná niebie* 140₄₁, pirmuoju atveju kalbant apie dangaus skliautą, antruoju – dangų suvokiant kaip plokštumą, pagrindą figūrai. Vienu atveju *Katekizme* inesyvas *žemėje* ir konstrukcija *ant žemės* pavartoti lyg skirtingomis reikšmėmis (tekstas neverstinis): *iiffái futwėre ir padāre žėme / ir wiffa kita kas yrá ant žėmes / ir žėmeiė po dagáus apškritumú* 31_{6t}. Atrodo, inesyvu įvardijamas oras, laukas, atmosfera, esanti po dangaus skliautu, o konstrukcija – žmonių gyvenamas pasaulis.

	<i>βwentuiú ir iβriktúiu [...] tamé pasáuliię giwénanczu 349₃₀ ~ ná swiećie žyiacych 360₃₅, pasáuliię ner niéko patekanczio 581₄₆ ~ ná swiećie nie máβ nic trwálego 628₄₈,</i>	<i>pasáulo nupelne éft' 546₉ ~ ktorzy žyiac ná swiećie zaftužyli 593₁₁, ios [bažnyćios] niékur ant' to pasáulo ne bū 446₁₅ ~ go nigdžie ná swiećie nie było 466₃₇,</i>
<i>svietas</i>	<i>Kas iau dabar piłdzias Amėrikoi / ir anamė nauiamė swietę 13₄₄ ~ w Ameryce / y w onym nowym swiećie 13₄₄,</i>	<i>žmógus ant' swieta užgime 211₁₀ ~ cžłowiek ná swiat národził 219₈,</i>
<i>žemė</i>	<i>Iónas S. ne žėmey' wáykβcziodamas 43₃₅ ~ nie po žiemi chodžacy 43₅, toié žėmeie ir tú métú dūfiu iumus dwařia kita 218₄₂ ~ w tey žiemi 226₅₂,</i>	<i>kurié ant' žėmes giwėna / ir ant' ios wáikczioie 203₃₆ ~ ktorzy ná žiemi mieβkáie 211₅₁, Pópiežiūs yra io Vicarius / tai éft / wiėtinikas ant' žėmes 39₁₄ ~ na žiemi 24₆,</i>
<i>dangus</i>	<i>Angelái daguię likfminas 282₃₅ ~ anyołowie ná niebie wefela fie 289₅₄,</i>	<i>kaiř irá Diėwas ant dagáus 11₅₄ ~ iáko ieřt Bog ná niebie 11₃₇,</i>
<i>dangūs</i>	<i>funús žmógaus kuris yř dangufé 252₁₁ ~ syn cžłowieczy bedacy w niebie 260₂₄,</i>	<i>anus dáiktus kurie ant' dagu yra 521₁₄ ~ ktore nad niebámi fa 566_{31t},</i>
<i>dangus ir žemė</i>	<i>dúta iam' yra galibę wiřfōkia daguié ir žėmeie 185₂₁ ~ ná niebie y ná žiemi 193₃₃, (Jėfui) garbé ir laupsé amžina dáguię ir žėmeie 194₅ ~ ná niebie y ná žiemi 202_{10t},</i>	<i>Dúta éft' man' galibe ant dagáus ir ant žėmes 256_{19t} ~ Daná mi ieřt moc ná niebie y ná žiemi 264_{18t}, kúnas Wieβpatiés galėtu būt' [...] ant' dagáus ir ant' žėmes 404₁₃ ~ ná niebie y ná žiemi 418₂,</i>
<i>aukštybės</i>	<i>Garbé áugβtibefe Diėwui 409₁₀ ~ Chwalá ná wyřokości Bogu 423_{9t}, ťebukligėnis Diėwas augβtībefe 82₂ ~ džiwnieyβy Bog ná wyřokości 83₁₁,</i>	<i>garbé ant angβtibiū Diėwui 38_{9∞} ~ Chwalá ná wyřokości Bogu 37_{21t}, Laupse ant' augβtībi Diėwui 522₁₄ ~ Chwalá ná wyřokości Bogu 567₃₀,</i>
<i>vieta</i> ¹⁰⁷	<i>máldos [...] túri būt ipacžioi</i>	<i>[Jėzus] butú rářtas ant ipacžios</i>

¹⁰⁷ Sintagma *ant vietos* + *Gen DP* dažnai vartojama žymint pakeičiamumą, reikšmė 'vietoje ko nors', plg.: *[Jėzus] ruřtibe Diėwo [...] attólino nuğ múřfu: bėt ir ant' tos wiėtos padare múmus núdeiu atleidima 146_{20tt} ~ ná to mieřce ziednał nam grzechom odpuřczenie 152₁₀ (t. p. 167a(164)₃₇ ~ 173₂₅) ir wiėnas Bažnīczioie kúnigas / tai yra Biřkupas [...] wiėtoi' Chriřtaus tnř būt 205₂₈ ~ miásto Chryřtufá być muři 213₃₅*. Prielinksninė konstrukcija čia įsitvirtinusi dėl Wujeko teksto, kuriame *na mieřcu* vartojamas pakeitimui nusakyti, – vieta tokiais atvejais suvokiama labai abstrakčiai (SP 15, 309). Sintagmomis *liktis, būti ant vietos+Gen* Daukša perifrastiškai perteikia lenkų kalbos daiktavardžius *nami(a/e)stnik*,

	<i>wiêtoi'</i> 151 _{46t} ~ <i>máia być w ofobności</i> 157 ₄₀ , [<i>žolëms</i>] <i>wiêtofe drégniofę augancziomus</i> 100 ₁₈ ~ <i>ná mieyscách wilgotnych roftacym</i> 101 ₃₀ , <i>bažnicžios stówi tûlofe wíetofe</i> 373 ₅₄ ~ <i>Kościóły stoia ná wielu mieścách</i> 386 _{42t} ,	<i>wiétos</i> 149 ₂₆ ~ <i>náležion ná ofabnym miešcu</i> 155 _{29t} , <i>ižwiškime wieta ant' kurios iiffai giwëno</i> 28 ₁₃ ~ <i>ná ktorým on mießkał</i> 28 ₂₇ , <i>kûnas Wießpatiés galêtu bût' [...]</i> <i>ant' tûlu wietu</i> 404 ₁₃ ~ <i>ná wielu mieścách</i> 418 ₂ ,
čys- čius ¹⁰⁸	<i>kurié arba daguié / arba prágare / arba cžišciuia bus</i> 7 ₃₉ ~ <i>ktorzy ábo w niebie / ábo w piekle / ábo w cžyšcu beda</i> 7 ₄₀ , <i>ártimûiu mûfu / kaip ir kitu kuriu nórin'</i> <i>Czifciuié</i> 549 ₂₄ ~ <i>w Cžyšcu</i> 596 ₈ .	

Iš pavyzdžių matyti, kad dažniausias lentelėje išvardytų daiktavardžių inesyvo ir vartosenos konstrukcija *antGen* vertimo šaltinis – lenkų kalbos prielinksnio *na* junginiai su lokatyvu (kiti vertimo šaltiniai reti, pvz.: *o anamé pafauliię giwâtá amžina igiřsimę* 296₄₅ ~ *á po śmierci život wieczny otrzymamy* 305₃, *wiři kurié giwêmate ant' žêmes* 405₁₆ ~ *Wbyřcy obywatéle žiemfcy* 419₂). Dėl lenkiškojo ekvivalento kalbamųjų daiktavardžių vartosenos konstrukcijoje *antGen* yra daug dažnesnė nei inesyvu (*ant pasaulio* 270x : *pasaulyje* 27x, *ant svieto* 3x : *sviete* 1x, *ant žemės* 140x : *žemėje* 19x, *ant aukštybių* 9x : *augštybėse* 4x, *ant vietos* 120x : *vietoje* 15x). Išimtis – *dangaus* ir *dangų* leksemos: inesyvas *dangūse* randamas 14x, *ant dangų* – 3x; inesyvas *danguje* pasitaiko 119x, *ant dangaus* – 41x, mat jos lenkiškame tekste dažnai vartojamos konstrukcija *wLoc* (*w niebiesiech / w niebie*).

Religinė klišė *kaip danguje, taip ir žemėje* DP įvairuoja. Kaip jau minėta, inesyvas *danguje* Daukšai įprastesnis, tačiau sintagma *ant žemės* randama net septynis kartus dažniau nei inesyvas *žemėje*. Kalbamajame pasakyme inesyvas *žemėje* vartojamas dažniau, kai pasakymo žodžių tvarka yra įprasta, – galimas

potomek, pvz.: *páfnikawo Apáfstałái ir kurié ant' iu wietos likoš* 108₁₅ ~ *pořčili Apofłowie / y ich namieřtnicy* 109₃₅, t. p. 233₁₅ ~ 242_{3t}, 227₁₈ ~ 235₅₁, 588_{1t} ~ 634₄₄, 248₃ ~ 256₂.

¹⁰⁸ Leksema prielinksnine konstrukcija vietai nusakyti DP neaptikta nei karto, tačiau ji vartojama nusakant galinį judėjimo tašką: *falßiwái ižg cžion' ant' Czifceus mußa* 196₅₁ ~ *ná cžyšćiec bija* 205₁₇.

dalykas, kad vertėjas linksnius tarsi linkęs „derinti“: po vieno inesyvo vartoti kitą¹⁰⁹, o junginio nariams einant atvirkštine tvarka, randama konstrukcija *ant žemės*, pvz.: *idant ir mės czę ant žêmes / ir βwentiéii Angelái daguie liksmintus 282*_{18t} ~ *fię y my tu ná žiemi / y świeci / y Anyołowie w niebie wiefielili 289*₄₀. Daukšos *Katekizme* esančioje *Viešpaties maldoje* abi leksemos vartojamos inesyvu: *Buk walá / táwo kaip' dagúi / teip' ir žêmei DK 46*₂ ~ *iáko w niebie, ták y ná žiemi 28*_{6t} (t. p. DK 47₆ ~ 29_{1t}).¹¹⁰

Lentelėje duotų daiktavardžių vartoseną leidžia daryti tris išvadas. Pirma, *antGen* su išvardytais daiktavardžiais yra atsiradusi dėl Wujeko teksto įtakos ir laikytina skolinta¹¹¹. Antra, prielinksnio *ant* junginių gausą Daukšos tekste neabejotinai lėmė lenkų kalbos vietos konstrukcija *naLoc*. Trečia, junginių *naLoc* dažnas vertimas inesyvu, o ne prielinksnine konstrukcija *antGen* rodo inesyvo vartosenos įprastumą to meto kalboje (pvz., inesyvu *danguje* verčiama konstrukcija *naLoc* DP 53₂₇, 203₄₂, 282₃₇, 282₃₉, 16₂₄, 282₃₅, 229₃₁). Tai pagrindžia ir neverstinio teksto atkarpos ar laisvos vertėjo interpretacijos, pvz.: *Kas bę giwęs daguia 496*₄₁ ~ *Kto wnidzie do niebá 534*₄₅, *Kokís tenai gêris tu*

¹⁰⁹ Plg.: *tęsi garbe / ir lăupfę amžiná daguiá ir žêmeia 5*₅₃ ~ *ná niebie y ná žiemi 6*_{4t}, *Nęfa dŭta íam' yrá galibę wifsôkia daguie ir žêmeie 185*₂₁ ~ *noc ná niebie y ná žiemi 193*₃₃, *Kuríam' fú Tęwu ir fu Dwafia S. tęsi garbé ir laupsé amžina dáguaie ir žêmeie 194*₅ ~ *ná niebie y ná žiemi 202*_{10t}, *iau nuramíno wiffa per krâuia krîžeus fáwo / teip' daguie kaip' ir žêmeie 203*₉ ~ *ták ná niebie iáko y ná žiemi 211*_{26t}, *ir dáwe íam' wárda an' wifsôkio wárdo / an' io wifí kláupies dagúi / žęmei ir pękloi' 226*₅ ~ *ná niebie / ná žiemi / y w piekle 234*_{13t}, *tituui Wiešpatiés Chriřtaus ne gali but didęfnis ir bragiafnis daguia ir žemeia 505*₄₈ ~ *ná niebie y ná žiemi 574*₂₄.

¹¹⁰ Pasak Zinkevičiaus, inesyvas *žemėje* poteriuose visiškai įsitvirtino tik 20 a. viduryje (Zinkevičius 2000, 191). Dėl jo būta daug diskusijų: lenkų kalbos *na žiemi* pažodinį vertimą prielinksnine konstrukcija *ant žemės* ir inesyvo *žemėje* lietuviškumą bei teisingumą istoriniu požiūriu lietuviškuose poteriuose įrodinėja Antanas Salys (Salys 1979a, 1979b), jam pritaria Pranas Skardžius (Skardžius 1997, 615). Fraenkeliis sintagmas *ant dangaus* ir *ant žemės* taip pat laiko polonizmais: „Dadurch wird es wahrscheinlich, daß *ant* vor den Bezeichnungen von Himmel und Erde Polonismus ist, die Lokative jedoch den echtlit. Sprachgebrauch repräsentieren. Die heutige Schriftsprache erkennt sie denn auch ausschließlich an, obwohl der Polonismus *ant žemės* von der Kirchensprache her im Volke noch heute üblich ist“ (Fraenkel 1947, 77t). Pasak Valiulytės (1998, 97), posakyje *kaip danguje, taip ir ant žemės* (= *žemėje*) daiktavardis *žemė* turi labai plačią reikšmę ('žmonių gyvenama planeta, pasaulis'), todėl bendrinei kalbai teiktinas tik vietininkas, – prielinksnio *ant* konstrukcija yra svetima.

¹¹¹ Tai nėra taikoma tam tikrų veiksmažodžių (pvz., *pastatyti, stovėti*) reikalaujamai konstrukcijai *antGen*, pvz.: *tai žinau nŭg prádžios / nŭg ko žmôgus yrá ant' žêmes pařtatítas 583*₁₂ ~ *od kad człowiek ieřt ná žiemi pořtáwiony 630*₁₀, plg. vaikščiojamo paviršiaus reikšmę vartojamą *žemės* leksemą: *Kludę ii ir tai / ioğ řtowęio aní žêmes / o búwo mãžo augléus 574*₂ ~ *že řtał ná žiemi 620*₄₉.

kurié daguie giwêna 543₃₄, *džéugfmas bus daguié Angelusiamp' Diéwo* 279₂₀^{∞112}. Kelis kartus inesyvas *danguje* lenkiškojo atitikmens neturi ir DK: *danguje* DK 84₅, *daguiá* DK 56₁₄ (bet pasitaiko ir priešingų atvejų – lenkiško atitikmens neturi sintagma *ant žemės: idánt' ilgái gîwas butúmbei ant' žėmes* DK 74₁₀). Kai junginį *dangus ir žemė* pakeičia įvardis, visada vartojamas inesyvas, pvz.: *žodžiu W. Diéwas padáre dágu ir žemė / ir wiffa kas yra iúfe* 320_{11t} ~ *wšytko co iest ná nich* 330₁ (t. p. DK 163₁₀ ~ 123₁₀).

5.1.1.1.e. oras

Inesyvu *ore* žymima vieta po atviru dangumi, lauke, o inesyvas *lauke* DP vartojamas tik kalbant apie vietą dirbamoje teritorijoje, pasėlių plote. Be inesyvo *ore*, vartojama konstrukcija *ant oro*, plg.: *búwo Pêtras oré žėmái* 158₃₉ ~ *był Piotr ná dworze niško* 165₃, *brólei tawi stôwi ôrę Ieβkodami tawes* 72₁₆ ~ *stoia przed domem* 73_{8t}, *kûnas ant' horo stowéio ant' winiú pakabíntas* 176₂₉ ~ *ciálo ná powietrzu stało* 185₂₁. Konstrukcija *ant oro* taip pat žyminas buvimas lauke¹¹³, tačiau dviem atvejais *ant oro* turi reikšmę 'danguje'¹¹⁴: *kuriam pádawiau paukšczius ant' hôro* 306₅₁–307₁ ~ *ptástwo ná powietrzy* 316₉, *didúmas kariu dagaus gieft ant' ôro* 42₃ ~ *špiewa ná powietrzu* 41₂₈. Toks pat skirtumas yra ir senojoje lenkų kalboje¹¹⁵.

Inesyvu *ore* (2x) verčiamos lenkiškosios sintagmos *na dworze* (1x) ir *przed domem* (1x), konstrukcija *ant oro* (5x) – *na powietrzu* (5x), todėl

¹¹² Šiame perikopių fragmente inesyvas *danguje* nėra atsiradęs dėl Vilento EE ar Vulgatos tekstų įtakos, plg.: Lk 15,10: *Tokio taipaię / fakau yumus / būs linkfmibe poakomis angelū Diewa ant wiena ghriefchna liauienczofa ghriekuś, Ita dico vobis: Gaudium fit coram angelis Dei super uno peccatore paenitentiam agente.*

¹¹³ *Oras* – vieta po atviru dangumi; laukas, LKŽ ketvirtoji reikšmė.

¹¹⁴ *Oras* – erdvė viršum žemės; dangus, LKŽ antroji reikšmė.

¹¹⁵ *Powietrze* – 1. *Niebo, sklepienie niebieskie, kopula zamykająca przestrzeń nad ziemią, firmanent niebieski (według Biblii - materialna powloka oddzielająca wody górne od wód dolnych, czyli ziemskich)* ir 2. *Przestrzeń między niebem a ziemią, przestworza (sfera, w której żyją ptaki, też, według dawnych wierzeń, sfera działania złych duchów)* (SP 29, 151tt). *Na powietrzu* pirmuoju atveju atitinka Vulgatos *in aere, in expansione, in fumamento*, antruoju – *in aere*. Dabartinės lenkų kalbos žodyne *na powietrzu* aiškinama 'poza domem, na dworze' (S)Pa).

pastarąją galima laikyti vertimo padariniu¹¹⁶.

5.1.1.1.f. Įvykio vietos

Įvykių vietų pavadinimus vartoti prielinksnine konstrukcija *naLoc* yra įprasta ir dabartinėje (Przybylska 2002, 290t), ir senojoje lenkų kalboje, o *turgaus* lekšemos vartosena prielinksninėje konstrukcijoje *naLoc* motyvuojama turgaus kaip atviros plokštumos suvokimu (op. cit., 286, t. p. kroatų kalboje Šarić 2006a, 24).

10 lentelė. Inesyvas ir *antGen*. Įvykio vietų pavadinimai

	<i>Inesyvas</i>	<i>antGen</i>
<i>puota</i>	<i>[Angelas] ios ne rádo [...] pûtoi 440₁₅ ~ ná biešiedźie 456₃, kaip [...] laikītis swodbosé / ir pûtosé mûfu 338_{37t} ~ záchowác ná wewelách / y ná bieśiadách náβych 349₁₇,</i>	<i>Ant' kurios [puotos] ne méfa tĕlu arba oźiu 267₃₉ ~ ná ktorych 274₃₆, ant pûtu sawú [...] nufidéo 272₄₇ ~ ná bieśiadách swoich 280₁,</i>
<i>svodba</i>	<i>wandeni ing̃ wina pĕrmainé swódboi' 264₄₃ ~ wode w wino przemienił ná godźiech 272₁, kaip swódbose / ir sufiiëimûfe kitûfe túrime êłktis 338₂₉ ~ ná wewelách 349_{9t},</i>	<i>ant swodbos tĕikes búť 68₃₇ ~ ná godźiech być raczył 70₄, Ewángelia [...] ape sedéiima ant swodbos 338_{2t} ~ o śiadaniu ná wewelu 348₂₇,</i>
<i>sūdas</i>	<i>Idánt' [Jĕzus] ia [karalystę] paŝtprintú sudę 441₂₄ ~ ie vmocnił y potwierdził w sadźie 457₆,</i>	<i>ant sūdo Wieβpatiés 248₅₀ ~ ná sadźe Páñskim 258_{50t}, 171₁₈ ~ 180₁₉, 9₄₁ ~ 9₃₅, 12₂₀ ~ 11₅₅, 13₉ ~ 13₁₂, 160₁₁ ~ 166₁₄, 21₁₃ ~ 21₆, 305₃₅ ~ 315₆, 552₂₃ ~ 599₂₁,</i>
<i>turgus</i>	<i>kas yra túrguię 96₂₆ ~ wβytko co ieŝt ná rynku 97₂₇, żmogus [...] památe kitús beŝtówinczius túrguie 92₃₉ ~ stoiace ná rynku 93₃₉.</i>	<i>Anie [...] ŝtowĕio [...] ant' túrgaus to paŝaulo 96₁₁ ~ ná rynku ŝwiátá tego 97₂₃.</i>

¹¹⁶ Fraenkeliš Sirvydo (PS 2, 69, 2) vartojamą *unt oro* „in der Luft“ teigia atitinkant lenkų kalbos modelį, o žemaičių vartojamą *ant oro* (šaltiniu autorius nurodo Daukanto pasakų ir Juškų dainų nuo Alsėdžių rinkinius) aiškina žemaičių tarmės polinkiu į analitinį kalbėjimo būdą: „Wenn jenes auch žemaitisch gebräuchlich ist²⁾, so hängt dies mit der oben charakterisierten Neigung dieser Dialektgruppe zur analytischen Redeweise zusammen.“ (Fraenkel 1947, 78).

Lentelės daiktavardžių vartoseną konstrukcijoje *naLoc* Wujeko tekste lemia konstrukcijos *antGen* vartoseną ir dažnumą DP. *Sūdo* leksemos inesyvas yra tik vienas (jis gali būti sąlygotas veiksmožodžio, *pastiprinti* + *iness*, le. *potwierdzić w czym*). Kartais viename sakinyje vartojamos abi raiškos priemonės: *buwimú sawüiu [...] aní tos fwôdbos / ir tú pirmüiu praiewú sawú / kuri toí' fwodboi' padariť têikes* 68_{27t} ~ *bytościa fwa [...] ná tych godźiech / y tym pierwβym cudem fwym / ktory ná nich uczyńić raczył* 69_{17t}.

5.1.1.1.g. *širdis, dūšia*

Inesyvais *širdyje, dūšioje* nusakant žmogaus vidinę, sąmonės būseną, Daukšos tekste randamos dvi raiškos priemonės – inesyvas ir *antGen* (*dūšioje* – 1x / *ant dūšios* – 9x; *širdyje* 48x, *širdyse* 21x / *ant širdies* 14x). Konstrukcijos *antGen* vartoseną lemia lenkų kalbos konstrukcija *naLoc*, o inesyvu verčiami prielinksnio *w* junginiai su lokatyvu, plg.:

širdis: *nopikantos βirdiię ne turêkitę* 33₃₁ ~ *nienawiści w sercu nie trzymaycie* 33_{16t} ir *[kas] ana kêrβta [...] turêio ant βirdies* 294₄₆ ~ *gniew / ktory miał ná sercu* 303₁₃,

dūšia: *turi Diéwa dūβioie fáwo* 103₃₅ ~ *maβ Bogá w duβy swoiey* 105_{10t} ir *gaiłéiima ir priliétima turiú ant' dūβios* 150₃₇ ~ *utrapienie ćierpie ná duβy* 143₃₇, *Jéfus [...] teip' ant' dūβios nulúdes búwo* 152₅₁ ~ *fie ták bárzo ná duβy smęcił* 158₃₈.

Junginio *ant dūšios* vartojimą lemia kai kurių lenkiškųjų religinių klišių pažodinis vertimas (*na duszy* įprastas sintagmose *ćierpieć na duszy y na cieie, leczyc / uzdrowić na duszy, uleczon na duszy, być panną na duszy* (SP 6, 189): *giałbetoiás mufu kêst tei / kes ant' duβios ir ant' kuno* 507₁₆ ~ *ćierpieć raczył ná duβy y ná ćieie* 552₁₅, *iżgîdis mus tobułei ant' duβios mûfu* 321₃₃ ~ *vzdrowi nas doftátecznie ná duβy náβey* 331₁₉, *nórimeg būt' ant' duβiôs paswéikinti* 321₂₇ ~ *być ná duβy vzdrowieni* 331₁₃, *kuriii [merga] [...] ir ant' βirdés / merga būtu* 439_{22t} ~ *ná umyśle Pánna byłá* 455₁₄.

Su širdies leksema vartojama ir konstrukcija *viduryjeGen* (le. *pośrzódGen*): *iŝtikimus kûio búdelo / priimdinédamos iûs widuriię ŝirdiés* 176₁₀ ~ *przyimuiac ie w pośrzod fercá* 185₂, pagrėčiui vartojamos ir „dvigubos“ prielinksninės konstrukcijos *viduryje*, *viduriuose ant ŝirdies*, *dūŝios*, pažodiniai vertiniai iš lenkų kalbos konstrukcijos *wewnątrz naLoc*, pvz.: *[Jėzus] widuriié ant ŝirdies dziáuages izg mufu izgânimo* 38_{35t} ~ *we wnatrz ŝie ná fercu rádował* 38_{23t}, *dáwe iam atsákima widuriié ant' ŝirdiés* 429₄₃ ~ *dał mu odpowiedź we wnatrz ná fercu* 445₈, *widuriûfia ant dúŝios* 33₂₁ ~ *we wnatrz ná duŝy* 33₈, plg. *O iŝtikimieii wel' widuriûfe likŝminas* 214₆ ~ *A wierni lepák we wnatrz ŝie ná fercu wefela* 222₁₆.

5.1.1.2. Inesyvas ir *poAcc* bei *perAcc*

Konstrukcijos *perAcc* ir *poAcc* yra funkciniai inesyvo ekvivalentai, jomis nusakant lokaciją / išplitimą didelėse teritorijose – su apibendrintos vietos reikšmės leksemomis *pasaulis*, *žemė*, *krikščionystė*. Dažniausiai daiktavardžiu žymimo ploto dydis pabrėžiamas apimties reikšmės būdvardžiu *visas*.

11 lentelė. Konstrukcijos *poAcc* ir *perAcc*

	<i>poAcc</i>	<i>perAcc</i>
1.	<i>Ewangelikai ne wiėnos baŝniczios po wiffa pasauli [...] paródit ne gal'</i> 445 ₄₃ ~ <i>po wŝyŝtkim ŝwiećie</i> 466 ₁₄ , <i>neŝ nu yrá wandėnio po wiffa pasáuli</i> 11 ₁₁ ~ <i>ieŝt wody po wŝyŝtkimŝwiećie</i> 10 ₅₁ ,	<i>[ŝydai] turėio nėkures iŝkalás per pasáuli</i> 89 ₃₂ ~ <i>mieli niektore boŝnice po ŝwiećie</i> 90 ₄₄ , <i>[smiltis] yrá [...] per wiffa ŝėmė</i> 579 ₃₇ ~ <i>po wŝyŝtkiey ŝiėmi</i> 626 ₄₆ , <i>wiffi iŝtikimieii per wiffa pasáuli / kuriė nu yrá / búwo / arbá bus</i> 572 ₄ ~ <i>po wŝyŝtkim ŝwiećie / ktorzy kteraŝ ŝa</i> 619 ₈ ,
2.	<i>Báŝniczia io ŝwetóii po wiffa pasáuli yr paŝiftama</i> 61 ₁₀ ~ <i>po wŝyŝtkim ŝwiećie ieŝt znáŝomy</i> 60 ₃₃ (t. p. 226 ₃₁ ~ 235 ₁₆),	<i>[baŝnyčia] paŝiftama per wiffa pasáuli</i> 227 ₃₅ ~ <i>znáiomy po wŝyŝtkiemu ŝwiátu</i> 236 ₁₅ ,
3.	<i>Ewantgelia [...] po wiffa pasauli turėio / ir izpaŝino wiffadós</i> 86 ₉ ~ <i>po wŝyŝtkim ŝwiećie trzymáło y wyznawáło ŝáwŝe</i> 87 ₃₉ ,	<i>wiffá per pas{á}uli Baŝniczia krikŝczioniŝká / [...] turėio wiffadós ŝita búda małdú</i> 547 ₈ ~ <i>wŝyŝtek po ŝwiećie Koŝcioł [...] miał</i>

		<i>záwβe ten obyczáy modlitw 594₅,</i>
4.	<i>[tikėjimas] ne tiekiái Rimę / bęť ir Cžękűřę / Ungurűřę / Angliói / Hiřpaniói / ir powiřsa Krikczi-oniřta [...]řaugotas yrá 444₇ ~ po wβytkim Chřiřćiřáňřtwie 464₃₅,</i>	<i>ne tiektái Lekűřia / bęť ir Cžękűřia / ir Ungurűřę / Angliói / Hiřpaniói / ir per wiřsa Krikczi-oniřta / ne kitas tikėjimas bū 443₁₁ ~ po wβytkim Chřiřćiřáňřtwie 463₃₁,</i>
5.	<i>tapo támfumai po wiřsa źeme 173₅ ~ řtály řie ćiemnořci po wβytkiey źiemi 182₁₄.</i>	<i>tamfibes tápuřios eřt per wiřsa źeme 173₁₉¹¹⁷.</i>

Prielinksninių konstrukcijų figūra – keli objektai (*bažnyčios, iškalos, ištikimieji*), substancijos (*vanduo, smiltys*) (1), dvasiniai / verbaliniai procesai (*tikėjimas, evangelija, maldos*) (2, 3, 4), atmosferos reiškiniai (*tamsumai*) (5), kurių lokacija / paplitimas nusakomas pateiktuose DP kontekstuose, plg. inesyvo vartoseną: *Nórint' tađ muřiie būť pařáuliie papíktinimai 519₂₃ ~ muřa być ná řwiećie źgorřenia 564_{51t}, iweizdēs teip daźniēmus o tikrai wiřdienamus mirimámus źmoniu pařáuliie / ir řenu ir iaunu / ir maźú ir didźiu 580₂₄ ~ řmierćiom ludźi ná řwiećie 627₃₀, pařáuliie ner niėko patekanczi 581₄₆ ~ ná řwiećie nie mář nic trwálego 628₄₈, ner' to daikto pařáuliie / kurió ne padarítumbei 527₃₃ ~ ty nie mář tey rzcęzy ná řwiećie / ktoreybyř nie ućzynił 573₄₁*. Nors visos trys raiřkos priemonės kontekstuose su apibendrintos vietos reikřmės daiktavardžiais viena kitą pakeičia, galima įvardyti skirtingus jų reikřmių niuansus. Inesyvas nuo prielinksninių konstrukcijų skiriasi figūros išsisklaidymo masto nusakymu (Talmio vadinamu *degree of dispersion*, Talmy 2005, 215t): tai yra neutrali raiřkos priemonė, neimplikuojanti figūros sklaidos / išsibarstymo reikřmės ir pabrėžianti objektų grupės lokalizaciją, o prielinksniai *poAcc* ir *perAcc* – jų išsklidimą, paplitimą. Konstrukcijos *perAcc* ir *poAcc* viena nuo kitos skiriasi trajektorijos kontūro pobūdžiu (Talmy 2005, 218). Jų vartoseną su statiniais veiksmažodžiais neabejotinai yra antrinė: konstrukcija *poAcc* įprasta žymėti judėjimą iš vieno vidinio regiono į kitą arba

¹¹⁷ Sakinys lenkiškose perikopėse atitkmenis neturi, jo nėra ir Vilento EE. Šiame kontekste dažniau randamas junginys *poAcc*, pvz.: *buwo tamfibes po wiřsa źeme 61₄ ~ były ćiemnořci po wβytkiey źiemi 60₃₈, uź temo řaułę [...] po wiřřá źeme 180₂₈ ~ po wβytkiey źiemi 189₂*. Tekste nuo sintagmos *tapo támfumai po wiřsa źeme 173₅ ~ řtály řie ćiemnořci po źbytkiey źiemi 182₁₄* kalbamąjį pavyzdį skiria vos keletas eilučių, bet Daukša pasirenka kitą raiřkos priemonę.

padriką trajektoriją vieno regiono ribose (*prekúies po íarmarkus wažinêie* 211₁₉ ~ *kupiec po íarmárkách iedži* 219_{16t}, *Galêio iifái wáikþcziot' po marés faufomis kóiomis* 347₁₃ ~ *po morzy* 358₂₃), *perAcc* – linijinę slinktį vidiniu fono regionu (*Ineies Iefus / eio per Iericha* 571_{4∞} ~ *Wþedþy Iezus / þedþ przez Ierycho* 617₄₄, *eidami per wiffa pafauli Ewangeliã Christaus tóli ir płaczei iþneþe* 621₃₈ ~ *idac po wþytkim þwiecie Ewángelia Chtyftufowe dáleko y þeroko rozniešli* 540₃₈). Su statiniais veiksmaþodþiais vartojamų konstrukcijų *perAcc* ir *poAcc* judėjimo reikšmė nėra visiškai eliminuojama, kontekstai „tarsi eliptiniai“ (Valiulytė 1998, 42), išplitimo reikšmė tarsi nutylėta, pvz.: *kaip dâug žmonių krikþczioniþku yrã per pafauli* 572₃₂ ~ *iãko wiele ieft ludþi Chrześciãjãnskich ná þwiecie* 619₃₄. Statinių situacijų apibūdinimas judėjimą žyminčiomis raiškos priemonėmis yra tipologiškai labai paplitęs reiškinys, įvardijamas *fiktyviu judėjimu* (Talmy 2000a, 99tt) / *abstrakčiuoju judėjimu* (Langacker 1991): judėjimo trajektorija „nuskenuojama“ suvokėjo mintyse.

Dažniau abi konstrukcijos randamos su garsinės sklaidos ir distribucinės reikšmės judėjimo veiksmaþodþiais:

12 lentelė. Konstrukcijos *poAcc* ir *perAcc* su aktyvaus veiksmo ar garsinės sklaidos veiksmaþodþiais

Veiksm.	<i>poAcc</i>	<i>perAcc</i>
	<i>Asmenų ar reiškinų paplitimas</i>	
<i>iþbarstyti, iþpustyti</i>	<i>W. Diéwas [...] (þydus) iþbãrste po wiffa pafãuli</i> 410 ₁₄ ~ <i>one roþproþył po wþytkiemu þwiãtu</i> 424 ₂₀ (445 ₃₈ ~ 466 ₈ , 311 ₃₇ ~ 321 ₈ , 89 ₂₉ ~ 90 ₃₁),	<i>o anús [þmones] per wiffa pafãuli iþbãrste</i> 50 ₃₇ ~ <i>y one po þwiecie roþproþono</i> 50 ₄ ,
<i>iþneþti</i>	<i>tikéiima Apãþtałai þwentiéii iþneþe po wiffa pafauli</i> 254 ₆ ~ <i>rozniešli po wþytkiemu þwiãtu</i> 262 ₁₂ ,	<i>kurii [dvasia þventa] per nafrūs Apãþtału iþneþe [tikéjima] per wiffa pasãuli</i> 262 ₂₆ ~ <i>þrez ufta Apoftolþkie rdznioþł po wþytkiemu þwiãtu</i> 269 _{48t} (622 ₁₂ ~ 541 ₉),
<i>paséti, iþséti mokslã</i>	<i>þodi sawa þwenta iþþêio po wiffa pafauli</i> 385 ₂ ~ <i>rozþiał po wþytkim þwiecie</i> 399 ₁₀ ,	<i>mókþta Ewangeliós þwetós per wiffa pafauli pafetu</i> 618 ₃₇ ~ <i>po wþytkim þwiecie rozþiewáli</i> 538 ₅ ,
<i>iþplatinti</i>	<i>gãrþe wãrdo táwo þwéto iþþlátino po wiffa pafauli</i> 572 ₂₇ ~ <i>rozþerzył po wþytkim þwiecie</i> 619 ₂₉ ,	<i>[baþnyčia] iþþlátinta per wiffa pafãuli</i> 89 ₅₁ ~ <i>rozþerzony po wþytkiemu þwiãtu</i> 91 ₇ (t. p. 90 ₁ ~ 91 ₁₀ , 92 ₈ ~ 93 ₈),

<i>nuplasti, išplasti, praplasti</i>	<i>bažnīcīa / po wīssa pasáuli išplátufe 573_{15t} ~ po wβytkim šwiećie rozβerzony 620_{13t}, mažīntela kâimene [...] praplátu po wīssa pasáuli 87₄₂ ~ rozβerzyl po wβytkim šwiećie 89₁₃,</i>	<i>ii [Bažnyčia] nuplátus per wīssa pasauli 40_{11t}¹¹⁸, [bažnyčia] išplátu per wīssa pasauli 92₈ ~ sie [...] rozβerzyl po wβytkiemu šwiátu 93₈ (t. p. 403₈ ~ 416_{54t}),</i>
<i>Garsinė sklaida</i>		
<i>skelbti</i>	<i>po wīsus Antkalnius Judéos skiálbe wīsus tūs žodžiūs 461_{16t} ~ po wβytkim pogorzu Judskim przepowiedano te słowá 488₁₆,</i>	<i>skēlpi per pasáuli 17₄₀ ~ ošlâwiác po šwiećie 18₅, [palaiminimas] per pasauli paskēbtas 533₉ ~ po šwiećie rozšlawiono 579₄₄,</i>
<i>sakyti</i>	<i>[Ewangeliją sakys] po wīssa pasauli 373₂₄ ~ po wβytkiemu šwiátu 387₁₃ (t. p. 13₄₃ ~ 13₄₃), Christus [...] kártais fynagógofe kártais pokálnus / po łaukús / ir wel' lûtufe fâke 289₃₃ ~ w Božnicách / czáfem po gorách / po polách / y teź w łodžiách kazał 297₂₈,</i>	<i>Apaštalai S. fâke Ewangeliá per ta pasáuli 212₃₅ ~ przepowiadáli Ewángelia po šwiećie 220_{50t},</i>
<i>balsui išeiti</i>	<i>bâłfas iβéis po wīssá pasauli 15₈ ~ glos rozniešie sie po wβytkiemu šwiátu 14_{51t},</i>	<i>per wīssa žême iβeio bâłfas iu 399_{1t} ~ po wβytkiey žiemi rozβedł sie glos ich 412₄₂,</i>
<i>mokyti</i>	<i>môkidamas po wīssa Judéa pradéies nuğ Galiléos net ik' tólai 164_{22t} ~ ucžac po wβytkiey žiemi Żydowskiey 170_{26t},</i>	
<i>Kartotinė slinktis fono ribose</i>		
<i>daužytis</i>	<i>ne pridê{r}êio mērgai páczei wiénai [...] daužitis po pasáuli 418₅₅ ~ tułác sie y kolátac po šwiećie 433₂₉.</i>	<i>Węlinas [...] dáužos per pasáuli kaip' išbauktiëi su anũ kitú latrú Câimu 168_{16t} ~ tułáia sie po šwiećie 178₁₆.</i>

Daukša dažniau renkasi konstrukciją *poAcc*, įvairesni ir jos vartosenos kontekstai. Pavyzdžiai rodo, kad būdingas konstrukcijų vertimo šaltinis – *poLoc*, kitų lenkiškų junginių pasitaiko retai, pvz.: *Nuęie po wīssa pasáuli / fakîkite Ewangelia 226₃₅ ~ Szedβy ná wβytek šwiát / przepowiadaućie Ewángelia 235₂₀, kas iu yrá per pasauli 579₄₀ ~ co go iešt ná šwiećie 626₄₉, io arba' niekur per pasáuli ne bū 445₃₁ ~ na šwieće nie było 466₁, [eretikų bažnyčios]*

¹¹⁸ Sintagma lenkiško atiktmens neturi.

niekur per pasauli ne búwo nei girdétos / nei regétos 92₁₉ ~ *nigdzież ná swiećie* 93₁₈, *iżpažinkimé [...] per wiffa pafsâuli* 267₁₂ ~ *wyznawaymy [...] przede wbytkim swiátem* 274₁₃¹¹⁹. Galima teigti, kad konstrukcija *poLoc* skatino Daukšą dažniau vartoti lietuviškąjį jos atitikmenį – prielinksnio *po* junginius su akuzatyvu.

Minėtina, kad konstrukcija *poAcc* gali būti semantiškai artima inesyvui net tik su dideliu regionu žyminčiomis leksemomis, bet ir nurodant lokaciją tam tikrose erdvės dalyse, plg.: *fâule kurîi mus cze bìldže / ir apžiébiê yra tûieus ir ant' dagâus / ir wâkarûfe ir rîtuife / ir po wifsás balis tó pasâulo* 133₄₉ ~ *ieft zâraz y ná niebie / y ná wfchodźie / y ná zachodźie / y po wbyftkich ftronách swiátá* 140_{41t} ir *iżgîrfime ana díena pabagos to pasâulo galûfe / anûs ßwełnius ir méilus žódzius* 309₁₅¹²⁰.

5.1.1.3. Inesyvas ir *viduryjeGen*, *vidujeGen*

Konstrukcijos žymi vietą fono viduje su žemės bei rojaus leksemomis: *Diéwas weikalâwo iżgânima mûfu widuie źémes* 598₂₀ ~ *w pośrźodku źiemie* 458₃₁, *ansái mêdźes giwâtos widuriié rôieus* 138₃₈ ~ *drzewo żywotá w pośrźod Ráiu* 145₂₇, *[medis] yra ifodintas widuriié Róiaus Baźnîczios mûfu* 429₆ ~ *w pośrźodku Ráiu Kościolá BOźego* 444₂₅. Jomis perteikiama detalė vietos informacija nei inesyvu; visais atvejais jų atsiradimą implikuoja vertimo šaltinis – lenkiškame tekste randamos sintagmos *w pośrźódGen*, *w pośrźodkuGen*.

¹¹⁹ Lenkiškoji konstrukcija atitrūkusi nuo vietos reikšmės. Przybylska skiria *przedInstr* vartosenos tipą *figūra (asmuo) kalba fono (kito asmens) akivaizdoje* (2002, 398).

¹²⁰ Le. atitikmens nėra.

5.1.1.4. Inesyvas ir tarpGen

Prielinksnine konstrukcija *tarpGen* DP įprasta žymėti vietą tarp dviejų ar daugiau objektų¹²¹. Buvimo tarp dviejų objektų reikšmė, labiausiai siejanti prielinksni su jo etimologiniu šaltiniu, daiktavardžiu *tarpas*¹²², DP pasitaiko retai:

a) figūra gali būti erdvėje, apribotoje iš šonų (horizontalumo ašis), *kuri užmušete tarp Bažnícziós ir áltôreus* 408₃₀ ~ *ktoregoście zábili miedzy kościołem y ołtarzem* 423₄, *Gédißka draugé / kabót tarp' lątrú* 176₃₉ ~ *wiśieć miedzy łotry* 185₃₁, plg.: *Tenái iú nukrižewoio: O fu iú kitú du lątrú / Wiéna po dēßinei / o antra po kâirei ßâli io. O Jefu widuriié* 171₄₃–172₂ ~ *á w pośrzodku Jezufá* 181_{15t};

b) figūra randama erdvėje, apribotoje iš viršaus ir apačios (vertikalumo ašis): *teip dâugio tûkftancziu mētu / kiek grudęlu žiezdrú tilpi gâli tarp dâgaus ir žêmes / bûtú iu kâncziós pâbektos* 11₇ ~ *ile sie žiarnek piąsku zmiesćić može miedzy niebem y žiemia* 10_{47t}, *toié wiffoy' wietoi / kuri irá tarp dagaus ir žêmes* 11_{5t} ~ *ieft miedzy niebiem á miedzy žiemia* 10₄₆ (t. p. 11₆ ~ 10₄₇), plg.: *bažníczióie / kurii yrá widuriiie târp dagáus ir târp' prâgaro* 526b₁₆ ~ *w pośrzodku miedzy niebem á miedzy piekłem* 572₃₂.¹²³

¹²¹ Tarmėse pasitaiko atvejų, kai *tarp* žymi vietą ir vieno objekto ribose (vientisame orientyre), pvz., rytų panevėžiškių tarmės šiaurinėje dalyje: *košė verda tarp puodo, tarp tos skylės, tarp dūmų, tarp plataus maišo* (Zinkevičius 1966, 200). Pasak Talmio, tipologiškai fono skaidumo (*number*) kategorija gali turėti keturis narius: orientyras yra vienas, orientyrą sudaro du objektai, keletas objektų arba daug / masė objektų (pvz., pirmuoju atveju anglų kalboje bus vartojamas prielinksnis *near*, antruoju – *between*, trečiuoju – *among* ir ketvirtuoju – *amidst*, pvz.: *The basketball lay near the boulder / between the boulders / among the boulders / amidst the cornstalks* 'krepšinio kamuolys gulėjo prie akmens, tarp dviejų akmenų, tarp kelių akmenų ir tarp kukurūzų'. Nėra kalbų, kuriose uždariosios klasės elementas (vietos prielinksnis ar vietos linksnio morfema) implikuotų, kad orientyrą sudaro, pavyzdžiui, trys objektai, lyginis objektų skaičius arba labai daug objektų (Talmay 1999, 3).

¹²² Pasak Ambrazo (2006, 290), *tarp* savo kilme yra naujybinis prielinksnis, praradęs ryšį su daiktavardžiu *tarpas* (pirminė reikšmė – 'daiktus skirianti erdvė'). Vieną kartą DP pavartota ilgesnė prielinksnio forma *tarpu*: *stiois pakauliimas tarpu Apástałú* 496₄₇ ~ *sie sftal pofwarek miedzy Apostoly* 532₄₉).

¹²³ Kai kalbama apie du objektus, konstrukcija *tarpGen* daug dažniau vartojama kitomis reikšmėmis, pvz., žymi lyginamus objektus (*dídís yrá škirius tarp tu dwieiu Adwéntu* 13₁₂ ~ *rožność miedzy tym dwoygiem Adwentem* 13₁₄, *Néffa târp ławôno žmôgaus ir maitós ßunes / ne kokio numirus škíriaus ne ráfi* 583_{19t} ~ *miedzy trupem pšim á człowieczym* 630₁₇, t. p. 406₁₀ ~ 420₁₇), būseną, santykį, tarpininkavimą tarp dviejų asmenų ar grupių (*kaip' tarp' Téwo ir Sunáus bedrâ pažintis / teip' wel' tarp' piemenés*

Inesyvo funkcinis ekvivalentas konstrukcija yra su daiktavardžiais, žyminčiais kelių objektų grupę (plg. 4.2 inesyvo tipą), – inesyvo atveju atskleidžiamas grupės kaip sankaupos ar visumos suvokimas, *tarpGen* – fono skaidumas, jo sandara iš pavienių sudedamųjų dalių. Prielinksnis *tarp* valdo kuopinius ar daugiskaita vartojamus daiktavardžius *šeimyna*, *minia*, *žmonės*, *erškėčiai*, *kirmėlės*, *vilnys*, pvz.: *An to tur gimdítóiey priweiždet / idánt' wel wáikai tarp βeiminos dargios ne butu* 65₄₉ ~ *áby fie dźieći miedzy czeládzia sprofna nie bawily* 66₄₆, *vžkietéiuſiu / kokié búwo žókonno Dâktarai ir Pharizéuſbai tarp' anós minióš* 91₅₃ ~ *miedzy ona rzeſa* 92₅₅, *ſunęlis táwas padétas yr' ant' nupúlimo / ir kelimos tútu tarp žmoniu* 50₃₀ ~ *położon ieft ná upad y ná powſtánie mnogich w ludu* 49₄₇, *Kurie tarp erβkeeziu* 100_{5m} ~ *Co miedzy ćienie* 101_{8m}, *Kame [žmogus]? karſte / ſmarwéia / ſupuwume bieurume / târþ kirmêlu* 583₁₈ ~ *miedzy robaki* 630₁₅, *daugéſn' daužítis tarp wîlniu / o neğ waikβczioť ant' žêmes* 400₁₈ ~ *wiecey fie tľuc miedzy nawáľnoſćiami* 413_{49t}. Beveik visais atvejais (išskyrus žmonių leksemą) *tarpGen* perteikiami lejunginiai *międzyGen*.

Chriſtaus ir awiu io 207_{36t} ~ *íako miedzy Oycem y Synem ieft ſpolecźne poznánie / ták ieź miedzy Páſterzem Chryſtuſem y owcámi iego* 215_{48t}, 120₁₃ ~ 127₁₁, *paźink' tarpinika tarp Diéwo ir tarp žmoniu* 422₄₁ ~ *poznay Poſrzedniká miedzy Bogiem á miedzy ludźmi* 437₂₇).

5.2. Adesyvas

Adesyvas Daukšos *Postilėje* randamas ± 918 kartų, adesyvo lytys pateikiamos antroje (II) priedo lentelėje. Iš viso nagrinėti 853 adesyvo vartosenos kontekstai. Šio linksnio reikšmę įprasta nusakyti lokacija prie objekto („veikėjas ar veiksmas yra prie to daikto, kuris pasakomas šiuo linksniu“ (Zinkevičius 1980, 259, Ambrazas 2006, 265)) ar apibūdinti diferenciniais požymiais *rimtis* ir *nevidus* (Rosinas 1995, 54). Daugelio tyrėjų teigiama, kad adesyvas 16–17 amžiaus tekstuose buvo jau benykstantis, jį paminėjo su inesyvu (Laigonaitė 1957b, 27, Ambrazas 2006, 265, Gelumbeckaitė 2002, 96), aliatyvu (Maskuliūnas 2006, 53), autoriai ne visada suvokdavę statinių linksnių reikšmės niuansų (Palionis 1967, 170). Kavaliūnaitės (2001, 109) teigimu, Chylinskis adesyvo ir inesyvo reikšmių ribas aiškiai skyrė ir nepainiojo. Inesyvo ir adesyvo vartoseną ChNT priklauso nuo gyvumo ypatybės: „inesyvo ir adesyvo priešprieša remiasi gyvumu, o ne žymimo erdvinio santykio atžvilgiu“, „inesyvas ir adesyvas yra vieno linksnio variantai. Adesyvas yra inesyvo variantas, būdingas gyvumo požymį turintiems vardažodžiams“ (Kavaliūnaitė 2003, 46). Ši išvada iš dalies patvirtina Wojcieho Smoczyńskiego teiginį „Istotna jest dalej okoliczność, że przy danym temacie litew. spotyka się z reguły nie więcej niż dwa „przypadki lokalne“. Obserwuje się współwystępowanie (I) illatiwu z lokatiwem oraz (II) allatiwu z adessiwem, a to w zależności od znaczenia tematu: przy nieżywotnych n. miejscowości – (I), przy żywotnych (zwł. osobowych) i przy n. osób – (II)“ (Smoczyński 2001, 215).

Dažniausiai adesyvas atitinka lenkų kalbos konstrukcijas *uGen* ir *wLoc*, rečiau – *przedInstr*, po kelis kartus – *odGen*, *poDat*, *naLoc*, *doGen*, *kuDat*. Kartais adesyvo semantikai suvokti svarbus dviejų pirmųjų vertimo šaltinių skirtumas lenkiškame tekste, nes tik iš jo suprantami šio linksnio reikšmės niuansai, plg.: *teip' cze wel' didi wáifju zâda / kuri tu' atnébt' / kurié iemimp' giwêna* 606₂₈ ~ *ktory przynieść máia w nim miebkáiacy* 470₄₈ ir *giwênima iam p' padarísime* 235₃₀[∞] ~ *y miebkánie v niego vczynimy* 244₆, pirmuoju at-

veju (le. *wLoc*) vartojamas religinis posakis, galimas perfrazuoti *gyvena Dieve, Kristuje, juo tiki*, antruoju (le. *uGen*) adesyvas turi vietos Dievo aplinkoje, jo buveinėje reikšmę. Senojoje lenkų kalboje¹²⁴ prielinksnio *u* konstrukcijos žymėjo vietą prie objekto / asmens ('*przy, obok, blisko*, lo. *ad apud, prope, propter, iuxta, in propinquo, proxime*'), kokio nors asmens valdose, namuose, darbo regione ('*u kogoś, w czyimś domu*, lo. *apud aliquem, in domo, in possessione alicuius*'), nurodė turėjimą / priklausymą (*w czyimś posiadaniu, dyspozycji, władzy*, lo. *in aliquius possessione, potestate, apud, penes aliquem / wymienia to, do czego coś przynależy, significat rem vel personam, ad quam aliquid pertinet*), įvykio liudininką (*wobec kogoś, na rzecz kogoś*, lo. *coram aliquo, alicui commodo*), asmenį, iš kurio kas nors gaunama (*od*, lo. *ex, ab*), kurio prašoma (*od*, lo. *ab, ex*), per kurį kas nors gaunama (*przez*, lo. *ab*), laiką (SS 9, 257–261).

Adesyvo vartosenos tipai

1 tipas. Konkreti vietos reikšmė – artumas. Figūra yra asmuo ar su juo susijusi veikla, fonas – negyvas objektas. Iš viso rasti 68 atvejai; vartojamos šios adesyvo formos: *altoriup* 5x, *durysemp* 1x, *grabieip* 6x, *Jordanieip* 1x, *keliuosemp* 1x, *kiemelip* 1x, *kojosemp* 19x, *krūtysemp* 2x, *langieip* 1x, *skomiaip* 17x, *sožiaukaip*¹²⁵ 1x, *stiebiep* 1x, *šulinp* 1x, *ugnip* 2x, *vartuosemp* 5x.

1a. Fonas – trimatis objektas.

altoriup: *Waytiékus ś. prieg Miβei S. altóriup vžmuβtas* 443₃₅ ~ *Woyćiech S. przy Mβey ś. v ołtarzǎ zǎbit* 464₈, [*maldos*] *darómos / yrá Diéwui altoriup io* 551₁₃ ~ *v ołtarzǎ iego* 597₃₈, 547₃₄ ~ 594₂₇, 296₁₀ ~ 304₂₃, 539_{50t} ~ 587₇,

¹²⁴ Prielinksnis *u* 16 amžiaus kalboje buvo vartojamas daug dažniau ir įvairiau. Išsamiai apie dabartinę vartoseną – Przybylska 2002, 518–543. Su konkrečiais gyvumo ypatybės neturinčiais daiktavardžiais *uGen* vartoseną labai ribota, būdingesnė ji lenkų tarmėms: „Okoliczniki przybliżonego miejsca ‘około, w pobliżu’ wyrażano przyimkiem *u*, może zresztą tylko gwarowo, np. *u Warszawy, u mostu*. W gwarach tego rodzaju przykłady są bardzo pospolite: *postawił parobka u koni, u lnu-ch była, dom stoi u rzeki*; to *u* ma niekiedy także znaczenie *w*, np. *u Ratowic dziewki stare, u Laskowic są młodzieńskie; u jeziora zimna woda*.“ (Klemensiewicz et al. 1955, 428).

¹²⁵ *Sōžiauka* – *sōželka* – kūdra, LKŽ.

grabiep: *ižganîtoies mûfu grâudžei wêrke grâbiep Lózorïaus 583₂₅ ~ 3báwićiel náβ rzewno płákal v grobu Lážárzowego 630₂₂, kurïos [móteres] aksti bũ grâbiep 189_{23∞} ~ ktore ráno byly v grobu 188₃ (180_{5m} ~ 188_{14m}, 458₄₉ ~ 485₅₂, 546₁₉ ~ 593₂₀, 202₂₉ ~ 210₃₈),*

kiemelip: *[kūnas] wiename karste kiemēlip Getfemani bũ pałaidotas 494₃₄ ~ w iednym grobie v wiofki Getfemani było pochowane 524₄₄.*

Du kartus adesyvo linksniu vartojama Archos ‘skrynios’ leksema (*giedókime / žáifkime / ir džéugkimes [...] teip Archaiþ bitáip Archaiþ S. 267₁₆ ~ śpiewaymy / graymy / y wefelmy fie [...] przed ta Archa S. 274₁₆*), taćiau Archa ćia vartojama eucharistijos reikšme ir gali žymėti objektą kaip priežastį, sukeliantį veiksmoždziais įvardytus veiksmus ir emocijas (ši reikšmė būdinga lenkiškajai konstrukcijai *przedInstr*).

Kai adesyvo forma išreikštas daiktavardis žymi trimatį objektą, lokacija nusakoma šalia jo ribos (*kiemelis*) ar šono / šoninės sienos (*grabas, altorius*).

1b. Fonas – plokštuma:

durysemp: *W. Christus [...] ftówi dúrifiamþ mufu 45₄₉ ~ ktory stoi v drzwi náβych 45₁₁,*

langiep: *[Angelas] ios [Marijos] [...] nei dūrifę nei łagiep / beródanczios / ir bęweizdincziós 440₁₆ ~ iey nie zástal [...] áni we drzwi / áni w oknie / okazañiaća fie 456_{2t},*

vartuosemp: *Lózorïus [...] gulêio wartũfemp didžturio 271₃₄ ~ ležal v wrot 278₄₄ (t. p. 270₄₈ ~ 278₁₀), iis dažnai klambena wãrtũfemp βirdies mûfu 41₆ ~ kołáće v fortki 40₃₄,*

krūtysemp: *Kudikēli krutifiámþ garbinatę / kudikēlui krutifiámþ klónioiates 425₂₂ ~ Dziećiatko v pierśi chwalićie / dziećiatku v pierśi fie klániaćie 440_{24t},*

keliuosemp: *Pētras / pũle kēlũfemp Iéfaus 288₄ ~ upadł v kolan Iezusowych 296₆,*

kojosemp: *Mariá sefũ Mortós [...] sedéio kóiofiamþ Wieβpatiés 491₄₂ ~ siedział u nog Pána 525₁₄, 492₄₇ ~ 536₇, 493₃₀ ~ 526₄₅, 491₄₄ ~ 525₁₄.*

1c. Fonas – išilginis objektas ar geometrinės idealizacijos būdu suvokiamas kaip linija, prie kurio lokalizuota figūra.

Jordaniēp: *kuris būwo fu tawimi Iordâniēp* 18₁₈ ~ *ktory był z toba v Iordanu* 18₂₃,

skomiāip: *Kad sedēio fkomieīp' wienūlika mókitiniu* 226₁₅ ~ *siedžiálo v stolu* 235₁, *[Katalikai] βwetūsius fkomieīp Wieβpatieš [...] minédawo* 539_{50t} ~ *v stolu Páñskiego [...] wspomniano* 587₇ (t. p. 95₂₁ ~ 96₃₆, 25₁₂ ~ 25₃₉, 479_{5t} ~ 512_{34t}, 499₃₈ ~ 535₂₈, 278₂₁ ~ 285₂₄)¹²⁶,

sožiaukaip: *[Viešpatis] Iβwido hóru pážeifsta fožeu kaiip: ir žótağ ii iżgāde* 335₄₈ ~ *Vyžrzał powietrzem zarážonego v sadzawki: y wnet go vzdrowił* 346₃₄.

1c1. Tarp figūros ir fono galimas kontaktas:

stiebiep: *régēt Diēwa ir wieβpati sawo wifso futwerimo / nūga / stiebiep pririβta / teip' smārkei iżkirfta / nūplaktá* 169₁₂ ~ *v stupa vviažánego* 177₈.

1d. Fonas geometrinės idealizacijos būdu suvokiamas kaip taškas (adesyvai **šulnip** ir **ugnip**):

wadina kita [...] kaip' Samritônka / ana βulnip 356_{3t} ~ *iáko Sámárytanke one v ftudni* 367₃₇, *βildes' úgnip [Petras]* 158₆ ~ *grzał sie v ogniá* 164₁₅ (158₄₀ ~ 165₄).

Duotuose sakiniuose adesyvas yra referencijos objektas, prie kurio lokalizuojama figūra. Topologinį adesyvo aspektą apibūdina figūros ir fono artumas. Figūra yra išoriniame fono regione, šalia jo ribos ar šono. Percepciniu požiūriu figūra ir fonas yra vienodai matomi stebėtojai, jėgų dinamikos aspektas nėra relevantinis. Kalbamoji adesyvo reikšmė yra lokalinė ir etimologinė, tačiau Daukšos *Postilėje* ji esti adesyvo reikšmių periferijoje – tesudaro 7,4% visų pavartojimo atvejų.

Konkrečiōs vietos šalia objekto reikšmės adesyvas beveik visais atvejais atitinka lenkų kalbos konstrukciją *uGen*, tačiau juo gali būti verčiami ir *przedInstr* junginiai, pvz.: *ēlgeta wardu Lōzorius kuris gulēio wártūfemp io* 270_{37t} ~ *Lázarz / ktory leżał przede wroty iego* 277₄₉, *wifsi túrimę stowét fóstiep io* 360₅ ~ *stáwoć przed stolica iego* 350₃₉ (t. p. 360₁₂ ~ 351₁), –

¹²⁶ Plg. DK atvejį *pátaliep [žegnojamēs]* DK 19₁₉ ~ *v łóžká* 14_{16t}.

pirmuoju atveju lenkiškame tekste perteikiama priešakio reikšmė, žymima konkreti vartų pusė, antruoju – be lokalinės reikšmės ryškus funkcinis figūros ir fono ryšio aspektas – fonas žymi teisingumą vykdančią asmenį (kolokacijos *stotis sostiep, ties sostu* – le. *przed troniem, stolicą* (a. *oblicznością stolicy*), *majestatem*, lo. *ante thronum, in conspectum throni*).

Peržvelgus adesyvo vartosenos atvejus, į akis krinta tai, kad fonas juose dažniausiai žymi gyvas būtybes. Apie adesyvo sąsają su gyvumu jau rašyta (Zinkevičius 1982, Smoczyński 2001, Kavaliūnaitė 2001, 2003, 2005, Žilinskaitė 2007). Kai fonas yra gyvumo požymį turintis vardažodis (beveik visais atvejais – asmuo¹²⁷), žymimas nebe figūros ir fono artumas erdvėje, o figūros buvimas fono aplinkoje, jo teritorijoje. **2 vartosenos tipe** figūra – asmuo ar jo veikla, patenkanti į fono sferą, kuri iš konteksto gali būti suprantama labai įvairiai:

2a. namai: *Wießpatis Iéfus yra Pharižėjusieþ ant' pietú* 478₃₀ ~ *Pan IEžus ieft v Pháryzeuþá ná obiedžie* 512₁₀, *Tafsai wel' élgeta ta gâmtą turéio sawímþ / ioğ ana didi wárga grînumo ir ligós teip kentéio ne tiektái patís bûdamas sawímþ*¹²⁸ / *bei ir tú metú kád gulêdamas wártúfemp io / regéio didi aná âpsta ir pałáima didžturio / ir dídí nûžmuma io prieß sáwé* 271₅ ~ *žebrak te cnotę miał w sobie / iż onę wielka nędze wboftwá / y choroby ták ćierpliwie znošł / nie tyko sam będac w siebie* 278₁₇. Paprastai šios reikšmės adesyvai yra vienaskaitos, tačiau galimos ir daugiskaitos lytys, pvz.: *Todéleig Mortá þíta priéžafsti dawe numirmo*¹²⁹ *brólo sáwo / ioğ Wießpatis Chriřtus fenéi iúfiámþ ne búwo. Wießpatie / tieğ / kad butúmbei búwes cze: butú ne miręs brólis mánas* 334₄₆ ~ *že Pan Chryřtus dawno v nich nie był* 345₃₇;

2b. darbo ar veiklos vieta: *iï [Kristų] wel węde Caiphóþeuþþ / kuriámþ kaip' augþcžéufiamþ kunigieþ / búwo surikímas Dáktaru ir wîrefniuiu* 159₃₄ ~ *v ktorego / iáko v nawyžþego Biřkupá* 165₃₈. Šiam potipiui priskirtini ir

¹²⁷ Gyvūno pavadinimo adesyvas tik vienas: *Danielui dūbeiá lútúfiámþ atktancžiam nufiúftu búwo nūğ Angelo per Abákuka piétus* 523₅ ~ *Dánielowi w dole v lwow lánnacemu* 568₁₈.

¹²⁸ *Sawimp* (le. *u siebie*) – 'savo namuose'.

¹²⁹ Klaida vietoje *numirimo*.

posakiai gyvenimą *jamp* (*Dieviep*) padaryti ‘pas jį apsigyventi’, turėti tarpininką *Dieviep*, jei Dievas suvokiamas kaip konkretus asmuo, o dangaus karalystė – jo buveinė: *Iei mané kas míli / faugos arba láikis žódí mána / ir Téwas mânas numilés ii / ir iop a téifime ir giwênima iamþ padarífsime* 235₃₀¹³⁰ ~ *y mieþkánie v niego vcžynimy* 244₆ (237(137)₂ ~ 245₄₉, 24₄₉ ~ 25₂₃, 236₃₃ ~ 245₃₀, 230₅₁ ~ 239₂₄), *Ir Iónas S. Páfâkes ioğ túrime tarpinika daguie Diéwieþ Iefu Chríftu* 224(223)₃₈ ~ *mamy przyczyñce w niebie v Bogá Oycá Jezusá Chrystufá* 232₅₄ (229₂₇ ~ 237₅₁, 280₁₀ ~ 287₂₉, 537₁₆ ~ 538₃₇);

2c. pasaulis, valstybė, miestas ar religinių įsitikinimų vienijamų žmonių gyvenama teritorija: *Ne búwo niekad didžęus páwârge ir nełáimeþni žmones ant’ to páfáulo. Nes iúfémþ vžtękéio fáule tiefós / o iie wienók ne regéio: iúfémþ búwo giwatá tikróii / o ânis níeko ape ianežinio: iúfemþ Diéwas þarôdes musu žmogifteie / o iie tacžiau to ne dabóios* 40_{48tt} ~ *Bo v nich wschodžilá sviátlość prawdziwa / á oni tey przedfie nie widzieli: v nich byl żywot prawdziwy / á oni nic o nim nie wiedzieli: v nich się Bog ziawil w náþym człowieczeniþstwie / á oni przedfie tego nie baczyli* 40_{24tt}, *mókitinei W. Chríftaus fekdamí wiéra arbá tikéiima io Rimionifémþ wardú místro fáwo* 455₃₆ ~ *vcžyniowe Páná Chrystufowi þczepiac wiére iego v Rzymiánow* 482₂₇, *tokiú Pilôtu ar ne pilní yrá / dwárai / fûdai / ir vrêdai musímþ búczia krikþczionifiimþ?* 171₁₃ ~ *v nas w rzeczy Chrześcijánow* 180₁₄.

Teritorija gali būti aiški iš konteksto (įvardį vartojant anaforiškai) ar ji patikslinama po įvardžio adesyvo einančiu inesyvu, pvz.: *Púnos yra to Hiftorios ir sênofios ir náuiofios / kas’ pim’ dêios Grecioie / kas páþkui to amže musu Anglioie / Francioie / Wôkioie / Flandriioie. Tadág wel’ W. Diéwas teiþei ant’ iu pérłaide ta iþkaroiima / ioğ atêio ant’ iu átakios krâuio téifaus kurí praliéio / ir namái ir miestai atlíkos nuğ Túrko / ir nuğ kitú priéþakíu izþúftiti / o kas pikteþnio namái Diéwo tikrái iúfiámþ kuginéis pawîrto* 412_{2t} ~ *domy Bože práwie fie v nich chlewy obrocíly* 426_{8t}. Kartais Daukša, pritaikydamas tekstą tikrajam adresatui, patikslinimą išplečia (*Búwo dabar kiti pakłaidûnai*

¹³⁰ Ekumeniniame Biblijos leidime šie *logia Jesu* išversti Jn 14,23: „Jėzus jam atsakė: ‘Jei kas mane myli, laikysis mano žodžio, ir mano Tėvas jį mylės; mes pas jį ateisime ir apsigyvensime‘“.

kaciêruis / kuríu pâlikûnis muſimp Lákûfia ir Lietuwoię ne fenei râdos 44₂₁
~ v nas w Polſcże 43₃₈) ar jo visai neverčia: Né dęra ßwéntefe ſwódbu teip' redít'
kaip' cże musímþ iêio inę páproti / Ju anáia pompá 340₃₄ ~ iáko tu w
Poznániu w zwyčaj weſło 351₂₃.

Kai figūra yra abstraktus daiktavardis ar kokio nors reiſkinio apibūdinimas, dažnas abstraktesnis aplinkos suvokimas, pvz.:

2e. tai gali būti kontekstu nekonkretizuota asmens aplinka: O muſimp girtíbe
likſmumú wadína 294₇ ~ v nas pijaństwo dobra myſła zowa 302₂₉, Bęť rêgime /
ioę ir muſimp / daugeſn' ſaw' brágina ßuni neę žmógu 339₂₉ ~ v nas mnodzy /
wiecey ſobie waża pfá niźli cźłowieká 350_{25t};

2f. asmenų aplinka gali būti susieta su tam tikru laikmečiu: O Cyrillus S.
apraſinêdamas parêdka Míßios S. kokí búwo vž ámžiu io ir kokí nú musíp /
târp kitu daiktú téip býlo 545₃₇ ~ opifuiac porzadek Mßey ś. iáka byłá zá cźáfow
iego / y iáka dźiś v nas 592₄₀;

2g. religija ir joje paplitę įpročiai: Nes' kaip' anų męťú židûſiamþ / teip' nú
musímþ krikſczionísiamþ tarp' kitú dáiktú / kęturí piktí paúukimai inę
búda iêie búwo 340₄₃ ~ v Żydow / ták y teraz v nas Chrześcijánow / [...]
cźterzy złe zwyčajie w obycżay były weſły 351_{31t}, túſemþ [evangelikuosemp]
atżagarei wiſa 277₁₄ ~ v tych wſytko opák 284₂₂;

2h. tauta ir joje paplitę papročiai: tu ne pabucziawái wéido máno (nóriní tatái bū
anų męťú Żydûſiamþ paiukimę) 481₂₄ ~ to było ná on cźás v Żydow
poſpolita 513₄₃, plg.: mótina Samuelo budamá be berne labái ilgai (kas búwo anų
metu Żydûſe dáiktas gédißkas) 562₄₀ ~ (co byłá ná on cźás w Żydowſtwie
rzecz sromotna) 609₂₁, Bęť nu muſimp ant' krikſtinu ant' ſwodbu ir ant' kitú
pútú / ir ſaeigu / tókiös biauribes vžpludo / teip ertés ir tarp páhoniu niékad
tokiös ne eſť 474₄₆ ~ v nas 505₂₇;

2i. kalba: kas iżguldźias Petrus arbá pétra / tatái eſť ulá. Nes' tatái
Grękûſiamþ vž wień 468₅ ~ bo to wſytko v Grzekow zá iedno 495₂₂;

2j. rašytiniai šaltiniai, pvz.: Baſilius / Chriſtoſtomas / Ambrazíeus' Auguſtinus /
Bernárdus / ir kití Dáktarai Bažnícziös negal' nugírťiś to páſniko / ape kuri
newiéna sákima iũſiamþ raffi 108₄₄ ~ o ktorym nie iedno kazánie v nich
naydźieß 110₁₀, Magdęlena bū kuriíi wiſſûſiamþ kęturiũſiamþ

Ewangelístofiamþ Wiéßpati pátepe 478₁₃ ~ *ktora v wßytkich czterzech Ewángeliftow Páná pomázálá* 511_{45t}. Jei nurodomas autorius ir teksto vieta, pirmojo visada vartojamas adesyvas, o antrojo – inesyvas, pvz.: *Lukóßiup dwieiu deßimtu pirmoié kapituloié* 6₃ ~ *v Lukaßá w 21. Kápitulum* 6₁₀, *Dówidieþ pfalmúfe rádame* 253_{34t} ~ *v Dawidá w Pfálmiech náydúemy* 261₄₂. Tokia adesyvo vartosena, žyminti vietą rašytiniame ar sakytiniame šaltinyje ir nurodanti jo autorystę, sudaro kiek daugiau nei dešimtadalį visų adesyvo vartosenos pavyzdžių (13,94%)¹³¹. Kalbamasis adesyvas artimas posesyvinėms (priklausymo, t. y., intelektualinės priklausomybės) konstrukcijoms, tai rodo ir skirtinga vienodų vertimo šaltinių interpretacija, plg.: *Iáko nápiþano w kúiegách Mow Izáiaßá Proroká* 29₃₀ ~ *Kaip paraßíta knigofia kalbú Jfáios Prânaþo* 29₁₉ ir *iáko iest nápiþano w kúiegach Mow Izáiaßá Proroká* 26₁₀ ~ *kaip paraßíta yr / Ifaiieþ Prânaþieþ* 25₃₄.

3 tipas. Buvimas žmogaus aplinkoje, jo asmeninėje sferoje implikuoja tam tikrą figūros ir fono santykį. Tokiais atvejais lokalinė reikšmė nebėra tokia aktuali, išryškėja adesyvo linksniu išreikšto asmens funkcija figūros atžvilgiu. Apie 6,2% pavyzdžių (±57 atvejai) adesyvas įgyja vertintojo, kurio požiūriu nusakoma figūros kokybė, funkciją, pvz.: *Nikodemú žmôgumi anú métú* 3ydußemp / *ir môkšto ir þwéntibes didés* 254₁₇ ~ *Nykodemem / człowiekiem ná on czás w 3ydoftwie / y náuka y swiętobliwoúcia zacnym* 262₂₂. *Adessivus iudicantis* konstrukcijoms būdinga apibrėžta sintaksinė struktūra:

a) *N1+V(būti)+N2loc ((didime/didesniame) branginime, pagerbime, garbėje, neapykantoje, stebukle)+ N3adess*, pvz.: *[Jonas krikštytojas] buwa didimę braginimę teip pharižíußúfamp / kaip' ip*¹³² *žmonefiámp wifsókiوسفmp* 45₂₉ ~ *by w wielkiew wadze ták v Pháryzeuþow / iáko y v poþpolftwá* 44_{44t}, *Kaipog*

¹³¹ Iš viso – 128 atvejai, dažniausi – antroponimų adesyvai: *Ambraziejup* 1x, *apaštaliup* 1x, *Augustinieþ* 1x, *Baziliuþieþ* 1x, *Chrizostomieþ* 1x, *daktaruosemp* 1x, *Dovydieþ* 2x, *Elajoþiup* 1x, *Esajoþiup* 4x, *evangelystaip* 2x, *evangelystosemp* 1x, *Ezdraip* 1x, *Ezehielip* 2x, *Jeremioþiup* 4x, *Jeremieþ* 1x, *Jobieþ* 2x, *Jonieþ* 19x, *Jopieþ* 2x, *Jozephieþ* 1x, *Izajieþ* 1x, *Izajoþiup* 4x, *juosemp* 1x, *Lukoþiup* 28x, *Malachijieþ* 1x, *Mateuþieþ* 19x, *Morkup* 5x, *Neemioþiup* 1x, *Ozizieþ* 1x, *Povilieþ* 4x, *pranaþuosemp* 2x, *pranaþieþ* 10x, *Tobijoþiup* 3x.

¹³² Klaida vietoje ir.

musím̃p ne tur̃ kūt¹³³ tolí didėfnimė pagerbimė ir braginimė bitoii dūna giwóii / kuríii iž dagaus nūženge 267₈ ~ v nas nie ma być dáleko w wietβey czći 274₉, bitái tūiaus kaip̃ vžgime / pradėio bút' wifsũfiam̃p stėbuklę / 462₂₅ ~ poczał być v wβytkich w podžiwienu 489₃₀;

b) *N1+V(būti)+Adj+N2adess*, pvz.: *Ir tafsái lūmas 3îdũfiam̃p bū labái βwėntas 137₄₄ ~ A ten stan v 3ydwow byl̃ bardzo świety 144₃₆, idánt' muřim̃p lúdiimas Simėono tū brágef̃nis butú 429₂₅ ~ ážby v nas świádectwo Symeonowe tym waźnieyβe bylo 444₄₃, Chríftus nórini pafaulĩp plákas ir paniėkintas 603₄₁ ~ P. Chryřtus ácz v świátá byl̃ podty y wzgárdzony 468₂₃;*

c) *N1+V(turėti)+N2acc+N3adess*, pvz.: *Ióžep̃has [...] turėio wiffũfiam̃p řenėi gera wārda 564₄ ~ miał dawno v wβytkich dobre imie 610₅₄, wienókiğ pírma wiėta padōrei muřim̃p tūr / turėt / ižtikimas / graudinimas ir prisâkimus W. mũfu 220(219)₃₇ ~ pierwβe miešce v nas řlūβnie mieć ma 229₂₃, giwedami bę nūtartiės / turėio didė wiffũfiam̃p malónę 464₁₅ ~ mieli wielkie v wβytkich 3áchowanie 491₁₉.*

Figūros savybė, vertinama fono, daŃniausiai yra laipsniuojama, – tokiais atvejais adesyvo vertintojo funkcija abejonių nekelia, kadangi vertinimas yra subjektyvus. Dabartinėje kalboje kalbamuosiuose kontekstuose vartojamas vertintojo naudininkas, sintaksiniu požiūriu laikytinas laipsnio rodiklio valdiniu (Holvoet et al. 2005, 89t), jis kartais randamas ir Daukšos tekste, plg.: *Nėřfa ner' ne wiėno dáikto meilingėřnio Wiėβpati Diėwui / kaip̃ tafsai 389₄ ~ nie iest žadna rzeć wđziećńnieyβa Pánu Bogu 403_{2t}, Ir erteš niėko nera Diėwiėp bíaurėřnio / kaip̃ taffái mekas tinginis 353₁₅ ~ nic nie iest przed Bogiem mierźieńβego 364₃₁, kartais ir viename sakinyje: *nieko Diėwui meilafnio o nieko žmoneřiam̃p rėřefnio nera 497₄₄ ~ nic Bogu wđziećńnieyβego / á nic v ludźi ržadβego 533₄₃, darbái io bus tobułefni / ir mēilingefni Diėwui: ir tū didefne tur̃ nūpėlna iamip̃ 561₂₆ ~ vcžynki iego bėda dořkonalβe / y wđziećńnieyβe Bogu: y tym wietβa máia wyřluge v niego 608_{3t}.**

¹³³ Klaida vietoje *būt*.

4 tipas. Be vertinimo santykio, buvimas žmogaus aplinkoje implikuoja turėjimo santykį: posesorius posesyvinėje konstrukcijoje gali būti interpretuojamas kaip vieta / asmeninė sfera, kuriuoje lokalizuojama figūra. Lokalinės ir posesyvinės reikšmės artumas yra seniai pastebėtas reiškinys, o lokatyvinių konstrukcijų vartojimas posesyvumui žymėti tipologiškai yra labai paplitęs¹³⁴.

Predikatyvinių posesyvinės reikšmės konstrukcijų narių tvarka [Nadess (posesorius), veiksmažodžio *būti* formos ir *Nnom/gen* (posesumas)] *Postilėje* nėra griežtai fiksuota, neretos ir neigiamosios formos, pvz.: *páhoniſiamp̄ priéβus búwo búdas* ‘paprotyš’ 138₁ ~ *v Pogánow przećiwny był obyczay* 144₄₅, *mûſimp̄ to búdo ner’* 631₈₆ ~ *v nas tego obyczáiu nie máβ* 302₁₈, *Didėfnis [tikėjimas] búwo taip’ ligóniſ žmonáiſ* 369₁₄ ~ *Wietβa [wiara] byłá v tey chorey niewiáſty* 381₂₉, *Néſſa teip’ didžiu gėriu ner’ ir mûſimp̄* 615₃₅ ~ *tak wielkich roſkoβy nie máβ v nas* 528₁₂. Dažniausiai kalbamosios adesyvinės konstrukcijos atitinka lenkų kalbos junginius *coś (jest) u kogoś*, taip pat turėjusius posesyvinę reikšmę (*‘ktoś coś ma, aliquis aliquid habet’*, SS 9, 260), tačiau kartais galimas ir kitas prielinksninis vertimo šaltinis – *wLoc*, pvz.: *Nûg pado kóios / neĭ ik wirβui gałwós neĭ muſimp̄ ſweikatos / ir neĭ ne wienós daliés kuriū ne butú tũ gâilumu pažeiftá* 423₂₅ ~ *nie máβ w nas zdrowia: y nie máβ żadney cżáſtki* 438₇.

Kalbamajam adesyvo vartosenos potipiui sąlygiškai galime skirti adesyvą religinėje formulėje *žodis buvo Dieviep / Dievas buvo Dieviep* (17x, Jn 1,1: *ANt pradžios buvo žodis / ir žodis buvo Diewíep / o Dîewas búwo žôdis* 42₃₆[∞] ~ *NA poczatku było Słowo / á Słowo było v Bogá / á Bogiem było ono Słowo* 42_{5t}, *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*, Έν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, *Pradžioje buvo Žodis. Ir Žodis buvo pas Dievą, ir Žodis buvo Die-*

¹³⁴ Predikatyviajam posesyvumui žymėti tipologiškai vartojami 8 dominuojantys būdai (Heinés vadinami *event schemas*, Heine 1997, 46), iš kurių 3 susiję su vietos raiška: *Y is located at X (Location)*, *Y exists for/to X (Goal)*, *Y exists from X (Source)* (šimto Europos, Azijos, Afrikos, Amerikos ir Indijos / Ramiojo vandenyno kalbų statistiniai duomenys rodo lokacijos schemą esant dažniausią predikatyviojo posesyvumo šaltinį, op. cit., 75). Atributinio posesyvumo šaltiniai – 5 schemas, iš kurių 3 yra vietos raiškos (*Y at X (Location)*, *Y from X (Source)*, *Y for/to X (Goal)*, op. cit., 144).

vas¹³⁵), kur figūra (žodis) Jono evangelijoje žymi a) Dievo išmintį, b) Kristų kaip Dievą (žodį, tapusį kūnu), taigi galimos tiek adesyvo–posesoriaus, tiek adesyvo–asmens aplinkos interpretacijos. Visais atvejais adesyvas atitinka lenkų kalbos konstrukciją *uGen*.

Minėtomis predikatinėmis adesyvo konstrukcijomis nežymimas prototipinis posesyvumas (posesumas prototipiniu atveju yra negyvas objektas, esantis posesoriaus įtakos sferoje)¹³⁶, jų figūra – psichinės ar kultūrinės savybės žymintys daiktavardžiai (*sveikata, nobažnumas, tikėjimas, viera, gėda, tylėjimas, makūla* (‘nuodėmė’), *atkaklumas, atmaina, tiesa, stiprumas, gėriai, pasninkas, paprotys*). Adesyvo linksniu išreikštas fonas yra būsenos ar požymio turėtojas.

Be veiksmazodžio *būti* junginių, adesyvas randamas ir *turėti* tipo posesyvinėse konstrukcijose, tačiau čia jis yra vartojamas pleonastiškai, pvz.: *Nes’ kaip Têwas túri giwâta fawimp’ pacziamp: teip dáwe ir Sunui turei giwâta fawimp’ pácziamp’* 544_{9∞} ~ *iáko Oćiec ma żywot w fámym sobie: ták dał y Synowi mieć żywot w fámym sobie* 590_{45t}, *Neffa kas ne tiki ing Chrifitu / tasiau tuř príéžastí sáwimp’ pafmerkímo* 243₂₃ ~ *ten iuż ma w sobie przycżyne fwego potępienia* 251₄₂. Tokių sintagmų posesorius dažnai yra gyvumo ypatybės neturintis vardažodis, pvz.: *manná kurîi izğ dagáus pûle [...] gêri fawimp’ paczeip’ turêio* 596₁₈ ~ *w fámey sobie miálá* 122₅₁, *TOi Ewaugeiá kuria girdéiote [...] turi fawimp’ dwieôpa prilîginima* 87₅ ~ *ma w sobie napierwey dwoiákie podobieństwo* 88₁₉, *mârios [...] tur fawip’ fawûsius tikrûsius wadenis* 596₂₁ ~ *ma w sobie fwe wlafne wody* 122₅₄, *[sakramentas] tuř fawimp’ tikraii kûna / ir krâuia W. Iefaus* 51₂₈ ~ *ma w sobie* 50₄₆. Visada vartojamas sangražinio įvardžio adesyvas, o konstrukcija *turėti savimp* atliepia lenkiškąją *mieć w sobie*.

5 tipas. Su adesyvo–posesoriaus reikšme susijusios kitokios struktūros sintagmos: *N1nom+V+N2acc/gen+N3adess*, kur N2 ir N3 atitinkamai žymi

¹³⁵ Dar žr.: 43₃₈ ~ 43₈, 43₃₉ ~ 43_{8t}, 44₃₀ ~ 43₄₇, 44₃₂ ~ 43₄₈ (2x), 42_{37∞} ~ 42₇, 44₁₅ ~ 43₃₂, 43₄₃ ~ 43₁₃, 46₂₆ ~ 45_{40t}, 259₉ ~ 266₄₉, 602₂₃ ~ 462₂₈, 47₅₁ ~ 47₁₀, 43₄₂ ~ 43₁₁, 239₄₇ ~ 248₃₁, 44₁₅~43₃₂ (2x).

¹³⁶ Prototipinis posesyvumas adesyvo konstrukcijomis žymėtas adesyvą išlaikiusiose tarmėse, pvz.: *jiésimp stálo nebit* (Zinkevičius 1966, 293), *b’it jeip vaikútas v’i’nas* ZŠŽ, 247.

figūrą ir foną, o veiksmožodžiu įvardijamas prašymas ar reikalavimas: (iš)klausti(s), (iš)prašyti, geisti, elgetauti, ieškoti, įgyti, gauti, nupelnėti, rasti / turėti malonę, garbę, algą, pvz.: *Kadā tad mótina funú Žebedėušo priėio klóniodamos ir prašidama / geizdamā kógi iam p̄ 483₃₅ ~ žadaiac cžegoš v niego 516₂₄, iėškome pášalpos pasáulip̄ / wėliniėp̄ ir draugũfiamp̄ io 115(116)₈ ~ bukamy pomocy v šwiátá 116₁₉, ka múmús W. Chrístus judėrino ir įgiuo per numírima sawa Diewiėp̄ Téwiep̄ 216₂₅ ~ co nam Pan Chryftus ziednał y otrzymał przez śmierć swoie v Bogá Oycá 224_{38t}. Figūros vaidmenį atliekantis vardažodis paprastai yra abstraktas. Kai prašymo objekto nėra, adesyvas suvokiamas kaip žymintis vietą aplinkoje, plg.: *O múfu krikšczionis ertės Żydũšemp' elgetauia 631₈₃ ~ A náby Chrześcijanie ſnadź v Żydow żebrza 302₁₇ ir anie búwo elgėtos Hierufalimé ant' kuriú Pówiłs S. Ialmúžnos Korinczionisiam̄p̄ elgėtawo 308₂₉ ~ Páweł S. iáłmužny v Korynthow žebrał 317₂₈.**

Adesyvas minėtuose kontekstuose (iš viso 77x; 8,4%) galimas aiškinti dvejopai:

a) jis yra paveiktas lenkų kalbos konstrukcijos *uGen*, būdingiausio adesyvo šaltinio, – mat kalbamoji adesyvo vartosena nėra aptikta ištirtuose vertimuose ne iš lenkų kalbos: pavyzdžiui, iš lotynų bei vokiečių kalbų verstuose Bretkūno tekstuose veiksmožodis *klausti* vartojamas su akuzatyvu ir genityvu (Gelumbeckaitė 2002, 71t) bei *nuogGen* (Bukantytė 2007, 53). Pasak tyrėjų, akuzatyvo ir prielinksninės konstrukcijos vartosena skatino atitikmenys vertimo šaltiniuose¹³⁷.

b) figūra, įvardijanti prašymo objektą, yra adesyvo linksniu išreikšto fono dispozicijoje, jo dvasinėje sferoje, jam ar nuo jo priklauso, taigi kalbamoji var-

¹³⁷ DP su veiksmožodžiu *klausti* dar vartojamas akuzatyvas, genityvas, konstrukcija *tarpGen*, su *trokšti*, *įgyti*, *prašyti* – *nuogGen*, pvz.: *ko man é klaufi Kłauřk t ũs kuriė girdėio / ka ař biłóieu 158₁₀ ~ co mnié pytař? pytay tych ktorzy řlybeli 164₁₉, ioğ io [Jėzaus] norėio klaufř / ir táre iėemus: Ape tai kláufetes tarp' řawés 211_{3∞} ~ go chėieli pytác / y rzekl im: O tym řie pytaćie miėdzy řoba 219₂, žmónes Iřráelo / kog W. Diewas trókbta / n ũg i ũfu 94₄₃ ~ cžegoř Pan Bog twoy žada po tobie 96₇, pášalpa ir palinxmínima n ũg io iğitũmbimę mętu priderancziu 152₂₈ ~ od niego otrzymáli 158₁₇, PRiėio Wieřpatiėřp Iėfaufř mótina funú Žebedėušo / klóniodamós ir prašidama koğ n ũg io 483₂ ~ prořac cžegoř v niego 515₁₈.*

tosena galėtų būti pagrįsta adesyvo–posesoriaus samprata¹³⁸. Adesyvas konstrukcijose su reikalavimo, prašymo veiksmažodžiais nurodant asmenį, iš kurio norima ką nors įgyti, natūraliai yra galimas kai kuriose adesyvą turinčiose kalbose (pvz., estų, Torn 2006, 509). Laigonaitės teigimu (1957b, 33t), adesyvo vartosena su veiksmažodžiu *klausti* būdinga adesyvą išlaikiusioms lietuvių kalbos tarmėms. Nors ir kalbamojo tipo adesyvas dažniausiai atitinka konstrukciją *uGen*, juo gali būti verčiamos ir kitokios lenkiškosios konstrukcijos (*odGen* 3x, *naLoc* 1x ir *poDat* 4x, pvz.: *O Hêrodas wel' regédamas / ioğ iamîmp ne ž{ô}džio izkláuſt' ne galéio* 167a(164)₆ ~ *że sie ná nim y ſłowá dopytác nie mogli* 172₄₈, *ſurînko wiſſus wîreſnius kunigú ir Dâktarus Żydu / ir kláuſes iûfiám p wîetos / kur turétu Chrîſtus vžgimt* 60₃₆ ~ *y pytał sie od nich mieſcá* 60₁₁ (t. p. 58_{7∞} ~ 57₁₄, 452₃₄ ~ 479₃₈), *kuréis dáiktáis múmus Chrîſtus pagálba dűſt': {a}nt' gáło / ko musîmp gêidze* 327₆ ~ *cżego po nas żada* 337₂₀), kartais lenkiškame tekste atitikmens visai nėra (plg.: *Tóii nupéłne Dié-wie p / idánſ' ángelas ia atłakitú* 472₃₅ ~ *Bo ktora záſłużyłá od Anyoła być ná-wiedzóná* 503₂₄ ir *idáni tatái po ſmêrti turétu Dewiép nupéłnit'* 551₂₇ ~ *to miał po ſmierci w Bogá záſłużyć* 598₃), – visa tai rodo, kad adesyvas kalbamuosiuose kontekstuose Daukšai galėjo būti įprastas.

6 tipas. Aptartais predikatinio posesyvumo atvejais posesumas dažniausiai yra būseną įvardijantis daiktavardis, o posesorius – būsenos turėtojas. Posesyvinė interpretacija čia implikuojama konstrukcijos struktūros, nors jų adesyvą–posesorių neretai galima būtų interpretuoti ir kaip eksperimentą, pvz.: *Kokís draſumas ſektóriûſiam p yra wiſſadós* 219₄₂ ~ *Jákie beſpiecżeńſtwo w Sektarzow ieſt poſpolite* 227_{48t}, *Tokſái iamimp geidulís bû tarnâwimop Díewo* 66₈ ~ *Táka w nim chuć byłá ku ſłuźbie Bożey* 67₅. Eksperiento reikšmė ryškesnė kitokios sandaros sintagmose: jose veiksmažodžio *būti* konstrukcijas keičia įvairesni predikatai. Figūros vaidmenį atlieka emocijų ar dvasinių

¹³⁸ Przybylska Ie. konstrukcijos *uGen* vartosena su ieškojimo ir prašymo veiksmažodžiais motyvuoja tuo, kad abstrakti figūra tokiais atvejais yra interpretuojama kaip periferinė asmens (psichinės ir fizinės visumos) dalis (Przybylska 2002, 537), – tai kalbamuosius kontekstus sieja su prielinksnio *u* konkrečiąja vietos reikšme, kuri apibrėžiama kaip buvimas prie pat kraštinės fono dalies.

potyrių įvardijimai, taip pat *Dievo, Kristaus, Šventosios Dvasios* lekšemos, fono – asmuo. Figūra veikia asmens psichinėje, dvasinėje sferoje, kuri yra neatski-riama žmogaus dalis, taigi ši adesyvo vartoseną iš esmės yra inesyvinė. Atkreiptinas dėmesys, kad adesyvas tokiais atvejais atitinka lenkų kalbos konstrukciją *wLoc* (perikopėse – ir lotynų *inAbl*). Kalbamąją vartoseną galima pailustruoti tokiais potipiais:

6.1. Nemažą grupę atvejų sudaro sintagmos, žyminčios įvairių Dievo pavidalų reiškimąsi žmoguje (didžiausia grupė – su veiksmažodžiais *gyventi, patekti* ('gyventi, išbūti, trukti, tęstis, išsilaikyti'), *būti*), pvz.: *Dwaſia S. búwo iamímþ* 429₃₄ ~ *Duch S. był w nim* 444₅₁, *Iei manimp patekfite / ir žódže maniéii iufip patéks* 603_{15∞} ~ *ſłowá moie w was trwác beda* 467₁₈, *Wießpatis Diéwas musímþ giwêna* 233₁₃ ~ *w nas mießka* 242₂. Adesyvo patyrėjo, jo dvasinės, o ne fizinės aplinkos reikšmę rodo ne tik vertimo šaltinis, bet ir platesnis kontekstas, pvz.: *geréiimas io [Kristaus] butú giwéní fu mumis ir mufimþ / o kažg izg to kad' wêtos ner?* 41₄ ~ *Roskoßby iego byłá mießkác z námi y w nas* 40₃₁, *Nes' ius esté Bažnícze Diéwo / kaip' bîlo W. Diéwas. Giwefiu iúfiámþ ir waikßtinéfiu tarp iu / ir búfiu iu Diéwú* 319₂₅ ~ *Bede mießkał w nich / y bede ſie przechodził miedzy nimi* 329₁₈.

6.2. Sintagmos intranzityviniais momentiniais (*parodytis, įvykti, pradėtis, užgimti, išpildytis, rasti, įgeistis*) ar procesiniais (*daugintis, žibinti, vykti, kalbėti, karaliauti, užaugti, atilsėtis, veikti, dūmoti*) veiksmažodžiais, kurių figūra – būsenų ar Dievo pavidalų įvardijimai: *tóii małone ne tuiáus iamimp paródes* 53₆ ~ *tá láfká nie záraz ſie w nim pokazáłá* 52₁₇, *dáuginaš žmóguþ tíkras likſmúmas dwaſiþkas / ir džeugſmas siéłos* 322₂₈ ~ *mnoży ſie w człowiecze práwa poćiechá duchowna* 332_{34t}, *Bęł' mufimþ wikſta anſai Pranaßo žodis* 508₄₆ ~ *ſie w nas pełni ono Prorockie ſłowo* 554₁₀, *idánt W. Diéwas patis musímþ / ir kitúfiámþ wiſſôfiámþ žmonefiámþ karaláutu* 333₂₀ ~ *áby Pan Bog ſam w nas / y w inßych wßytkich ludžiách krolował* 343₄₁.

6.3. Junginiai su tranzityviniais veiksmažodžiais, kuriuose subjektas (dažniausia – Dievo pavidalai, tikėjimo veiksniai ar pojūčiai) veikia / sužadina emocijas žmogaus dvasinėje aplinkoje: (*pa*)*daryti garbę, malonę, kantrumą, baimę,*

įvadinėjimą Dievo, visa gera, pažvilimą nuodėmėsp, dvasišką apipjaustymą; uždegti geidulį; pabudinti vierą; išvaistyti geidulį; veikti tikrą sugrįžimą ir gerus darbus; duoti liudijimą; gimdyti vaisius gerų darbų; užturėti dvasią; (į-/pa-)judinti norus šventuosius, širdį, meilę, baimę; nuliūdinti afektą meilės; koroti nuodžių, nuodėmę; pataisyti šilimą meilės; tvirtinti, drutinti tikėjimą, pvz.: *intikėiimo / kurís’ per méila wêikę iam p̄ [muitinyke] tíkra sugrįžíma ir dárbus gerús* 317₆ ~ *sprawowála w nim práwe náwrocenie* 326₃₂, *ioğ priešpaudos dâro musimp kântruma* 215₄ ~ *iż wćifki czynia w nas ćierpliwość* 223₇. Retais atvejais subjektas būna pats asmuo, išgyvenantis būseną (visuomet vartojamas refleksyvinio įvardžio adesyvas *savimp*: *nešioti, marinti, nutverti, pažinti, jausti savimp*; kartais pleonastiškai), pvz.: *o bie ii [Viešpatį] sawimp neβioia kûnę sawame* 40₉ ~ *go w sobie noβa w ćiele swoim* 39₄₁, *maríndamí sawím p̄ žmógu ſenaii fu wíſais wéikaleis ir géiduleis* 396₅₀ ~ *martwíac w sobie człowieka ſtarego* W²20_{10t}, *ne wiéno błáko małónes negalêio nutwért’ sawím p̄* 396₃₄ ~ *nie mogli zâtrzymáć w sobie* W²19_{33t}.

7 tipas. Atskirai vertėtų aptarti adesyvus, Daukšos tekste atsiradusius dėl vertimo ypatumų, dažniausiai perteikiant religines klišes.

7.1. Adesyvo *Dieviep* vartosena kontekstuose *gyventi, elgtis, veikti, atleisti Dieviep*, perteikianti veiksmo būdo funkciją ‘Dievo vardu, teisingai, krikščioniškai’, laikytina vertimo padariniu, atsiradusiu verčiant inesyvinę konstrukciją *wLoc / Vulgatos inLoc: idani parodituš darbái io / ioğ Diewiép padaríti yra* 240_{38∞} ~ *áby ſie obiáwily ucžynki iego / iż w Bogu ſa ucžynione* 249_{17t} (Jn 3,21: *qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur eius opera, quia in Deo sunt facta, O kas vykdo tiesą, tas eina į šviesą, kad išryškėtų, jog jo darbais atlikti Dieve*), t. p. 244₃₁ ~ 252₄₇; [Šventoji dvasia] *Kaip muſip prábo vž mus teip ir Téwiep nūdemes mumús atlêidže draugia fú Téwu* 250₃₃ ~ *Iáko w nas proši zá nas / ták y w Oycu grzechy nam odpuſcza poſpolu z Oycem* 258₂₇. Nevienodai traktuotini adesyvai religinėje formulėje *Kas wâlgo mána kûna / ir gêre krâuia mána / manimp giwéna / ir aſ iemím p̄* 262_{43∞} ~ *we mnie*

mieβka / á ia w nim 270₁₂¹³⁹, ir įvairiose jos variacijose. Adesyvas *jamimp* suprantamas kaip Dievo reiškimosi vieta, taip įvardijant būsenos patyrėją, o *manimp* – Dievo sfera, todėl raginimas *gyventi Dieviep* veikiau nusako veiksmo būdą (kai kuriuose kontekstuose eksplicitiškai patikslinama, pvz.: *Giwekite manimp: (iβmanik per intikêiima ir per meila) ir aβ iufimp giwefsiu* 606_{4t} ~ *Mieβkaycieβ we mnie: (rozumiey przez wiare y przez miłość) á ia w was mieβkać bede* 470₂₅).

7.2. Lenkų kalbos poveikiu reikia aiškinti adesyvo vartoseną kontentyvo funkcija su veiksmoždziais (*pra*)džiugtis, *papiktintis Dieviep, manimp, grožėtis savimp, (pa)duksėti(s); turėti, guldyti, padė(dinē)ti duksejimq, paduksj + adess* (le. *ufac w Panu Bogu, w Boga, (d)ufanie miec w Bogu, miec, klaśc nadzieję w (Panu) Bogu (Ojcu)*), pvz.: *ANuo metu: Biłoio Iefus nekuriump / kurie fawimp dukseios / kaip butu teifinikai* 313_{17∞} ~ *ktorzy w sobie dufali / iakoby frawie* 322₃₄¹⁴⁰, *Szitai galai tu kurie Wieβpatip fawa padukfi padest* 81₄₉ ~ *Oto koniec tych / ktorzy w Panu fwa nadzieie pokladaiia* 83₈, *Akis wifsokio padaro paduksi tur tawimp / Wieβpatie* 332₅ ~ *vfaiia w tobie* 342₃₀, *pradziaugos dwašia maná / Diewiep izganitooip manamp* 471_{13∞} ~ *A wradowal sie duch moy / w Bodze zbawicielu moim* 502₈ (Lk 1,47: *et exsultavit spiritus meus in Deo salvatore meo, mano dvasia dziaugiasi Dievu, savo Gelbetoju*); *palaimintas yra / kurfai ne papiktifis manimp [Kristup]* 17_{10∞} ~ *A błogosławiony iest / ktory sie nie zgorby we mnie* 16₄₂ (Mt 11,6: *et beatus est. qui non fuerit scandalizatus in me, και μακάριός ἐστιν ὁς ὁ ἐὰν μὴ σκανδαλισθῆ ἐν ἐμοί, Ir palaimintas, kas nepasipiktins manimi*); *patis' fawimp grozifsi / iei kokias elemozinas padaro* 291₃₀ ~ *sie sam w sobie kocha* 299₂₄. Lenkų kalbos konstrukcija *wLoc* su veiksmoždziais *weselić się, radować się, gorszyć się* laikytina klasikinių kalbų interferencijos padariniu, *wLoc* palaipsniui keista instrumentaliu (Klemensiewicz et al. 1971, 22, Kałkowska et al. 1972, 26).

¹³⁹ Jn 6,56: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo.*

¹⁴⁰ Plg.: Lk 17,9: *Kai kuriems žmonėms, kurie pasitikėjo savo teisumu, o kitus niekino, Jėzus pasakė palyginimą, Dixit autem et ad quosdam, qui in se confidebant tamquam iusti et aspernabantur ceteros, parabolam istam.*

7.3. Versdamas junginius le. *V+w* *sobie*, Daukša adesyvą *savimp* vartoja:

7.3.1. reciprokinė reikšmė (pvz., *kalbėti savimp*) ar nusakydamas sąmonėje vykstančius procesus (*kalbėti, melstis, tarti, byloti savimp*), pvz.: *Ir pradėjo kurie draugia jedėjo kalbėti fa w i m p̄: kas tatái yrá kurís ir nūdžias atłaidžia?* 476₂₉[∞] ~ *poczeli społem siedacy mowic w sobie* 510₂₁ (Lk 7,49: *sédintieji kartu už stalo pradėjo svarstyti, Et coeperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se*, t. p. 346₂₆[∞] ~ 357_{15t}, 368₈[∞] ~ 380₉)¹⁴¹, *Pharizéus stowédamas teip fa w i m p̄ mēldes* 313₂₁[∞] ~ *Pháryzeuβ stoiac ták fie w sobie modlił* 322₃₈ (Lk 18,11: *Pharisaeus stans haec apud se orabat, Fariziejus atsistojęs taip sau vienas meldėsi*)¹⁴²;

7.3.2. kaip intensifikatorių: junginiuose (*yra*) *pakakintas, pakankqs, privalqs savimp* adesyvas pastiprina įvardžio *pats* reikšmę ‘pats sau, pats savaime’ (le. *sam w sobie* ‘w swej istocie, naturze, w rzeczywitności, in natura sua, re vera, reapse’ SS 8, 169), pvz.: *tafsái [Dievas] kurís’ nieko nepriwâlo tarnâwimo mûfu / kadág patís fa w i m p̄ pakâkintas* 95₁₇ ~ *gdyż sam w sobie ieft doftáteczny* 96₃₁, (24₂₆ ~ 25₂, 422₃₁ ~ 437₁₈), *anfái [Kristus] kurís patís fa w i m p̄ yra pakánkas / nieko ne priwâlas* 241₃₀ ~ *on ktory sam w sobie ieft doftáteczny* 250₆, *Néffa koks [miestas] patís fa w i m p̄ yrá / ne wieni žôdžei išfakít’ ne gâl’* 542a(542)₄₃ ~ *iákie fámo w sobie ieft* 588₄₃, *[Šventoji Dvasia] pati fa w i m p̄ βwentá yra* 238(138)₁₂ ~ *sam w sobie ieft šwietym* 247₂;

7.3.3. pleonastiškai, pažodiškai versdamas, pvz.: *kadág wifsôkia karáliftá fa w i m p̄ p̄rskirta túri izgáiβti* 119₃₃ ~ *gdyż kázde krolestwo w sobie rozdwioione / zginać muśi* 126_{33t}.

7.4. Originalo konstrukcijų paveiktas adesyvo vartojimas sintagmoje *turėti pavaizdq+adess*, pvz.: *Kaip turim pawáyžda Helip kunigiep / kuriōp tarp kitu žôdžiu teip Wieβpats bילוio* 65₁₄ ~ *Iáko mamy przkład w Helim Káplanie* 66₁₄.

¹⁴¹ Plg. *ánis kalbėio tarp’ fa w és* 189₈ ~ *oni rozmawiałi miedzy soba* 197₇, *[Apaštalai] kálba tarp’ fa w és* 212₂₄ ~ *rozmawiaia* 22₄₀.

¹⁴² Kaip matyti iš duoto pavyzdžio, Biblijos ekumeniniame leidime tokį adesyvą atitinka *dativus ethicus*. Dar plg. Lk 16,3: *Ir táre tiúnás patís fa w i m p̄* 305₁₄[∞] ~ *Y rzekł Báfaryz sam w sobie* 314₈, *Ait autem vilicus intra se, O tasai taré sau* (t. p. 476₁₃[∞] ~ 510₄).

5.2.a. Apibendrinimas

Išskirti 7 adesyvo vartosenos tipai, kurie atspindėti 13 lentelėje. Adesyvo vietos reikšmė yra šio linksnio reikšmių periferijoje¹⁴³: pirmasis tipas sudaro 7,4%, antrasis – apie 10% visų pavartojimo atvejų. Prototipinis adesyvas DP yra asmuo, o statistiškai pagrindine reikšme reikėtų pripažinti 6-ąją, atitinkančią lenkų kalbos junginį *wLoc*. Tai tipinis inesyvo vertimo šaltinis, todėl galima teigti, kad lokaciją vietose, objektuose linkstama nusakyti vartojant inesyvą, o asmenų būseną – adesyvą (apie šių linksnių santykį dar bus kalbama skirsnyje 5.3).

13 lentelė. Adesyvo vartosenos tipai

Vartosenos tipas	Pavyzdys
1. Adesyvas – daiktas, prie kurio lokalizuota figūra (<i>uGen</i>)	<i>moterys grabieip, Lozorius vartuosemp, mokytiniai skomiaip, Petras ugnip, Dievas pririštas stiebiep</i>
2. Asmens aplinka (<i>uGen</i>)	<i>Jėzus farizeušieip</i>
3. Asmuo vertintojas (<i>uGen</i>)	<i>Jėzus žmonėsemp branginime</i>
4. Asmuo posesorius (<i>uGen</i>)	<i>pagonysemp priešus buvo būdas, nēr didžių gėrių mūsieip</i>
5. Asmuo, kurio prašoma (<i>uGen</i>)	<i>prašyti, geisti ko nors jam</i>
6. Asmuo eksperimentas (<i>wLoc</i>)	<i>malonė jamieip parodės</i>
7. Dėl lenkiškosios konstrukcijos <i>wLoc</i> atsiradę vartosenos atvejai	7.1. veiksmo būdas: <i>padaryti darbus Dievieip;</i> 7.2. kontentyvas: <i>grožėtis savieip;</i> 7.3. <i>savieip</i> vartojamas reciprokine reikšme, kaip intensifikatorius, pleonastiškai; 7.4. pavyzdys: <i>turėti pavaizdą Helip kunigieip.</i>

5.2.1. Adesyvo sąsaja su artumo prielinksniais

Konkrečiai vietai fono artumoje žymėti vartojamas *adesyvas* ir prielinksninės konstrukcijos *priegDat/Gen/Instr*, *pasAcc*, *tiesInstr*, *užGen*, *antGen*,

¹⁴³ Čia matyti paralelių su estų ir suomių kalbų adesyvu. Tekstyno duomenų tyrimas parodė, kad estų kalbos adesyvas vietos ir laiko reikšmėmis pasitaiko vienodai dažnai, o posesyvine – beveik du kartus dažniau (Matsumura 1994, 226). Suomių kalboje, kai fonas yra gyvumo ypatybę turintis daiktavardis, adesyvas vartojamas statiniams posesyvumo ryšiams nusakyti (Huomo et al. 2006, 14).

poDat. Su kai kuriais daiktavardžiais gali būti vartojamos kelios raiškos priemonės, pvz.:

skomia: *Kad fedêio fkomieip' wienũlika mokitiniu* 226₁₅ ~ *šiedžiálo v stolu* 235₁, *kurié fu mumis prieg̃ tofiag̃ fkomios fêdi* 352₃₅ ~ *przy tymże stole siedza* 364₃, *sedédami fu iũ už fkomios* 485_{20t} ~ *fiedzac z nim zá stolem* 518₂, *idant estumbit ir giartumbit ant fkomios manos karaliftoia manioa* 495_{24t} ~ *iedli y pili v stołu moiego w krolestwe moim* 531_{12t};

vartai: *Lózorius kurís gulêio wártũfemþ* 270₃₇ ~ *ktory ležal przede wroty* 277₄₈, *Lozorius / kurís gulêio pas wartũs* 267₇ ~ *ktory ležal v wrot* 276_{4t}, *kaip þulnis arba rura ties wãrtais tawais ne užgêfsia troþkimo táwo* 328₂₃ ~ *ftudnia ábo rurá przed twym domem* 338₂₇.

Toliau aptariami artumo raiškos priemonių vartosenos kontekstai ir distribucija.

5.2.1.1. *priegDat* / *priegGen* / *priegInstr*

Prielinksnis *prieg* DP randamas su trim linksniais (datyvu, genityvu ir instrumentaliu)¹⁴⁴, jo konstrukcijos DP pavartotos 179 kartus.

Kai figūra yra koks nors objektas (daiktas ar asmuo), o fonas – gyvumo ypatybės neturintis konkretus daiktavardis (**1 tipas**), galimi tokie prielinksnio vartosenos tipai:

1.1. fonas – trimatis objektas (*altorius* 6x, *grabas* 2x): *karftas padétas Konstantinopoliia didžiaufioia baþnicziioia prieg̃ paties altoriaus* 494₄₉ ~ *przy sámym oltarzu* 528₄, *[Sakramento] kitáip̃ ne priimdinêio tiéktái po wiena îpatine / iþêmus kúnigus / ir tatái prieg̃ altôriui* 139₂₃ ~ *przy oltarzu* 146₈, *W. Diéwas pafitprino [tikêjimq] [...] / czía musímp Lekũfe / prieg̃ kúno /*

¹⁴⁴ Dažniausiai randamas datyvas. Instrumentalis aptiktas tik kartą (*prieg̃ karâlumis stowêio* 59₂₅), vienu atveju tame pačiame junginyje vartojamas genityvas ir datyvas: *Prieg̃ Apâþtału faitũfia fantiémus būwo teypaiag̃ Angelas* 523₈ ~ *Przy Apostołówch w wieþieniu bedacych był tež Anyol* 568₂₀. Prielinksnis *prieg* su vienaskaitos datyvu ir daugiskaitos instrumentaliu vartojamas Rytų Lietuvoje (Zinkevičius 1966, 425).

ir prieg grábo Waitiékaus S. 444₁ ~ przy ćielie y przy grobie Woyćiechá świetego 464₂₈;

1.2. fonas – objektas, suvokiamas kaip linija (ežeras 2x, skomia 2x): *iiffai [Jėzus] stowėio prieg Ežéro Genezárėth 287₃₈[∞] ~ on stał przy ieżierze Genezaretřkim 295₁₄, kurié fu mumis prieg tofiagř skomios řėdi 352₃₅ ~ przy tymże stole śiedza 364₃ (341₃₆ ~ 352₂₀);*

1.3. fonas – tařkas: *wifsi krikřcziónis kriżiumi [...] pirtię / řkomiėip / prieg řwakei / ir wifřur řęgnóios arbá řėklinós 455₃₁ ~ przy řwiecy / y wředźie uźywáli 482₂₁.*

Prielinksnis *prieg* nusako vietą išoriniame fono regione, prie jo ribos, tarp figūros ir fono galimas kontaktas (pvz., *Ir iřwído [Jėzus] du lūtũ stówincziu prieg éžéro 287₃₉[∞] ~ Y vyźrzał dwie łodzie stoiace przy ieżierze 295₁₅*), jėgų dinamikos aspektas nėra relevantinis. Kai fonas yra asimetrinis objektas, prielinksniu *prie* įprasta žymėti vietą prie jo šoninių pusių (pvz., pasakymu *kamuolys prie kėdės, žmogus prie mařinos kamuolys ar žmogus* prototipiškai lokalizuojamas ne priešais foną ar už jo, bet iš šonų), tačiau inherentinės fono pusės gali būti ignoruojamos (pvz., *řulinys prie namo* – řulinys gali būti ir priešais namą ar už jo). Ši prielinksnio vartosenos ypatybė matyti ir Daukšos tekste, pvz.: *palik ten' dówána táwa prieg ałtóriaus 292₂₉[∞] ~ zořtaów tám dar tway przed ołtarzem 301₃*, kur lenkiřkasis prielinksnis implikuoja priešakio reikřmę, o Daukša perteikia ją vartodamas prielinksnį *prieg*.

2 tipas. Kai fonas yra asmuo, galimi tokie vartosenos tipai:

2.1. Asmuo suvokiamas kaip fizinis kūnas, figūra yra prie fono (8x), pvz.: *O regėdami tie kurié prieg iaĩ búwo kas turėio bũt / táre iaĩ 154₁₇ ~ ktorzy przy nim byli 160₂₁, O iie třũ}iaugř metũ fugrřžo inğ Ierufałem / ir rádo fufirinkuřiu wienũlika Apářtału ir fu kitáis / kurié prieg iiemús bũ bebũłanczius 193₅₁ ~ ř inřymi / ktorzy przy nich byli / mowiace 202₂ (185₃₉ ~ 194₅, 297₈[∞] ~ 305₁₁, 298₅ ~ 306₂₇, 298₃ ~ 306₂₆, 298₁₉ ~ 306₄₁, 185₃₉ ~ 194₅, 198₂₈ ~ 206₄₄). Junginiuose vartojami veiksmažodžiai *bũti, trukti, karoti, luku-riuoti prieg jam, man, jiemus, prieg Vieřpaties, prie řono Kristaus (być, trwać, bawić się przy mnie, nim, Panu, przy nich, przy boku)*. Konstrukcijos reikřmė*

yra komitatyvinė, – tai rodo ir perikopių sintagmų palyginimas su ekumeniniu Biblijos leidimu: Mk 8,2: *Gaila man minios, nes jau tris dienas žmonės pasilieka su manimi ir neturi ko valgyti, Misereor super turbam, quia iam triduo sustinent me, nec habent, quod manducent, Néřfa iau tris dienás [minia] káro prieg mań [Jėzaus] / o ne tuř ka wálgitu 297₈[∞] ~ trwáia przy mnie 305₁₁.*

Kituose vartosenos tipuose tarp figūros (asmens) ir fono (asmens) atsiranda tam tikras funkcinis santykis, kuris grindžiamas abiejų erdvinės scenos dalyvių statuso skirtumais.

2.2. Figūra – asmuo, fonas – būtybė, susijusi su figūros vykdoma veikla, funkcija, darbu, užduotimi (4x), pvz.: *kurfai piemũ prieg awiu ne giwėna 247₁₉ ~ ktory pářterz przy owcách nie mieřka 255₂₁, Prieg Apářtału faitũfia řantiėmus būwo teypaiag Angelas / ir káline iėmus atadāre infakėdamas idant’ bařnėczioia řōdi Diėwo apřakinėtu 523₈ ~ Przy Apofřtołách w wieřzeniu bėdacych był teř Anyol 568₂₀ (568₂₀ ~ 615₁₈, 523₆ ~ 568₁₉).*

2.3. Figūra – situacija ar veiksmas, fono vaidmenį atliekantis asmuo įgyja veiksmo liudininko funkciją:

2.3.1. Veiksmas (*daryti, pasakyti, tiktis* ‘įvykti’) arba sukeliama / išgyvenama būseną (*girti / gėdėtis*) vyksta fono (asmens) akivaizdoje (6x): *iog moterėřtes arba wėdėmai ir tėkeiimai ne pakampėmis / ir ne řłaptė / bėt áiřkiei ir řwiefiai řu walà gimdėtoiu prieg dāugio lūditoiu / o daugiausiái bařnėczioiė prieg řawiřkio piemenės tuř būt darėti 71₃₆ ~ małżeńřtwá [...] przy wielu řwiádkách / á [...] przy řwym włafnym pářterzu / máia być řpráwowáne 72₃₁, Nes’ gerefń cze gėdėtiř ta wálanda prieg mářai mínėi řmoni u / o neř diėna pařkutėnę 186₄₂ ~ lepiey řie tu wřřtydźić [...] przed małym pocřřtem ludźi 195₃ (20₂₈ ~ 20₂₁, 370₄₁ ~ 383₂, 592₂₉ ~ 119₂₄).*

2.3.2. Be liudininko reikšmės, fonas įgyja dar ir figūros veiksmo vertintojo funkciją, daro įtaką veiksmo kokybei, nustato elgsenos standartus (2x): *iei ioiė teip ne éłkfimes / kaip pridėra namũsė / ir prieg řkómiei Karālaus ir Wiřpatiės [sic!] tokío / ir prieg tiėmus / teip łabėimus řwecziamus? 352₃₀ ~ przy ták zacnych gořciách 363₅₃, mōkia iũs kaip túri wėiktis prieg dwári io 434₁₇ ~ iáko řie máia řpráwowác ná dworze iego 450₈.*

Kitos prielinksnio reikšmės nėra lokalinės, toliau jos trumpai išvardijamos:

3 tipas. Vartosenos tipu 2.2 yra motyvuoti tokios sandaros junginiai: N1anim+V(stipriai) stovėti, būti, patekti+priegN2 (16x), kurioje figūra yra asmuo, fonas – *Kristaus, bažnyčios, popiežiaus, karaliaus* leksemos ir (ar) juos pakeičiantys trečiojo asmens įvardžiai, o sintagma perteikiama reikšmė – ‘figūra yra prie fono → figūra palaiko, remia foną, laikosi jo nustatytų normų, standartų’: *Nes’ [išminčiai] bū dūmomis karāliu / ir wiśad’ prieg karālumis stowêio* 59₂₅ ~ *przy Krolách stali* 58₄₈, *Hêtmonas ir wádas mûsu [...] wiśad yra prieg múmus* 107₂₉ ~ *ieft przy nas* 109₅, *katolíkai / priymdinéia Ewangelía tiefós / ir stówi stíprêi prieg iey* 20₅ ~ *stoia mocno przy niey* 20₁, *regédamas ioğ prieg iam [popiežiui] stówi Ambražieius Medioláno Bískupas* 444₄₄ ~ *przy nim stoi Ambroży* 465₁₅ *túrimę ii wiśámę fakiót’ / iam’ būt’ pakłufnumís / stiprei Prieg iam’ stowét’ / ir niekad nūğ io notstót’* 416₁₄ ~ *mamy [...] státecźnie przy nim stác* 430₂₀ (20₅, 416₁₄, 298₁₈, 534₄₀, 112₄₅ 484₁, 489(490)₃₁, 450₂₈, 72₄₁, 610₅₁, 444₅₂).

4 tipas. Posesyvumas. Lokaline reikšmė paremta posesyvinė reikšmė perteikiama sintagmomis *turėti prieg sau, tawés (esanti)* (le. *mieć przy sobie / tobie, mieć kogoś obecnego*)¹⁴⁵: *Néffa pažintís patíés sawés / grâudumas ir gailêiimas už nūdemes iei ne túri prieg saw to páduksio nūdememus / atłaidímo* 316₂₆ ~ *iefli nie ma przy sobie tey nádzieie grzechow* 326₁, *prieg tawés yra labái artí žôdis / nafré tawamé* 529₃₃ ~ *przy tobie ieft bárdzo blisko slowo* 576₅, *Todrinağ kolai manę teip turitę / prieg saw éffanti / ir mokštu ir pawaiždu ir priewais* 509₁₃ ~ *poki mie maćie obecnego* 554₂₈, plg. *laisvesnį vertimą: Néffa kaipo daug dagūs džêuges izğ ios [Marijos] prieg saw fanczios / ar neit páfkuui to / idani taffai žêmefnis pafaulis mûsu tiek’ wêrktu ios su sawimi ne turêdamas?* 616₁₆ ~ *Abowiem iáko się wiele niebo raduie z iey obecności / izali zátym nje idźie / áby ten niźby świát náß tyle płákał iey niebytności* 529_{8tt}.

¹⁴⁵ Artumą erdvėje žymintis prielinksnis *pri* posesyvine reikšme vartotas kroatų, lenkų, rusų kalbose (tai rodo kolokacijos kr. *biti pri novcu / parama* ‘turėti pinigų’, kr. *imati pri sebi* ‘turėti su savimi’, kr. *biti pri zdrowoj pameti* ‘būti sveiko proto’, le. *ona jest przy nadziei* ‘ji turi vilties’, ru. *иметь при себе* ‘turėti su savimi’) (Šarić 2006b, 238).

5 tipas. Didžiausią prielinksnio *prieg* vartosenos grupę sudaro laiko reikšmės sintagmos: figūros ir fono artumas erdvėje yra perkeliamas į laiko sritį, taip nurodant įvykių vienalaikiškumą. Laiko raiškos atveju fonas gali būti laiko reikšmę turintis vardažodis (*prieg paskutinei večeriai*), žymėti įvykį ar procesą (*prieg atlaidomus, prieg užgimimui, prieg mišiai / mišios, prieg krikšto, laidojimo / laidojimui, prieg afierai, prieg mirimo / mirimui, mirties / mirti, prieg vartojimui sakramento, prieg viešpaties permainymui*, pvz.: *Tū metu [Marija] kēnteio fōpulus kuriū prieg pagimdimuy ne iaute* 52₅ ~ *ktorych przy porodzeniu nie uznála* 51₁₇, *pawaizdú W. Chrístus mus pamôke kokíos kálbos mûfu túrí bût' prieg wálgíamamus ir prieg pútú: daugéus garbios gražios* 341₃₄ ~ *iákie rozmowy náŕe máia byc przy ftolech / álbo przy biešiedźiech* 352_{17t}), būseną (*prieg kančiomus*), asmenį (metonimiškai nurodant jo valdymo laiką, pvz., *Néŕfa prieg Waytiékui S. Pírmaius tikéio krikšczionis ing Diéwa* 443₂₆ ~ *Abowiem zá Woyćiechá świetego* 463₄₅¹⁴⁶). Kartais laiko reikšmė išryškėja tik kontekste: *Ir todrînağ nêtare / Náuiies / nei fu iumis (kaip' prieg kiéliko) iog ne wálge fu Apâstalais* 193₂₇ ~ *iáko przy kielichu* 201₃₅.

6 tipas. Retai pasitaiko kontekste išryškėjanti būdo reikšmė: *Tadağ ne tiekái Ewangelikai / bęť ir Ewángeliczkos prieg kúlpíamus bibliá ŕwaito* 474₄₈ 'prie taurių, gerdami' ~ *przy kuflách / Biblia ŕermuia* 505_{29t}.

5.2.1.2. *pasAcc*

Konstrukcija *pasAcc Postilėje* reta, ji pavartota tik 17 kartų (15 atvejų rimties kontekstuose, 2 – slinkties). Dabartinėje bendrinėje kalboje prielinksnis *pas* yra susietas su gyvumu, bet DP, kaip ir kai kuriose tarmėse, tokios sąsajos jis neturi: 9 kartus fono vaidmenį atlieka gyvumo ypatybės neturintis daiktavardis, 6 kartus – asmuo. Dažniausias konstrukcijos vertimo šaltinis – prielinksniniai lenkų kalbos junginiai *podleGen / wedleGen* 11x, retai pasitaiko kitų – *uGen* 2x ir *przedInst* 1x.

1 tipas. Fonas – negyvas konkretus objektas.

¹⁴⁶ Lenkiškame sakinyje pavartota laiko reikšmės konstrukcija *zaGen*.

1a. Fonas – asimetrinis objektas. Toks atvejis pastebėtas tik vienas, – jame nėra užuominos apie lokaciją fono priešakyje / užpakalyje, žymima vieta prie kryžiaus:

Oftowêio pas krîžiu Iéfaus / Motina io / ir fefũ motinos io 172₄₀ ~ *A ftały v krzyżá IEzufowego / Mátká iego / y síoftrá Mátki* 182_{8t}.

1b. Fonas – išilginis objektas / linija (*kelio ir krašto* ‘kranto’ leksema), figūra – *sėklos* leksema ir asmenų įvardijimai, vartojami veiksmožodžiai *būti* ir *sėdėti*. Dauguma pavyzdžių yra perikopių tekstas, todėl šalia duodamos Vilento EE sintagmos, kurios vietos raiškos priemonėmis ne visuomet sutampa:

Ira tad tafsái prilîginimas: Sėkla yra žôdis Diéwo. O kurie pas kėla / bítie yra / kurie kláufo 97₃₀[∞] ~ *A ktorzy podle drogi* 99₁₀, *Atie kurie pas kiele jra* EE 37₂₀ (t. p. 105₄₇ ~ 107₃),

áklas nêkuris sedéio pas kėla êlgetaudamas 102₉[∞] ~ *šlepy niektory fiedzial wedla drogi žebrzac* 103₂, *aklas nekurfai fiedieya pas kelie bebrowodams* EE 42₂ (t. p. 105₄₆ ~ 107₁),

kurís kad búwo pilnas [žuwú] / iżwílke / ir pas krâβta sedédami iβrinko gerafes inğ rikús sawús 524₃₁[∞] ~ *á wedla brzegu siedzacy* 569₄₀, *O kûmetu pilnas jra / tada ifchwelka ant kraschta / ir sedefi / ifchrenka gerafes indŭfna / a piktafes meta fchalín* EE 187₆.

1c. Fonas – plokštuma, figūra – asmuo:

O búwo nêkuris elgeta wardu Lozorius / kurís gulêio pas wartús io 269(267)₇[∞] ~ *ktory leżał v wrot iego* 276₅, *Lozorius kurfai guleia pas duris iô* EE 84₁,

O toii turėio seferi wárdu Mariá / kuri wel’ sedédama pas kóias Wieβpatiés / kláuſe žódžio io 490(491)₄₅[∞] ~ *ktora tež siedzac wedle nog Pánſkich* 523₃₇, *ta sedoffe ties koiomis Iefaus / klaufidama jo βodzia* EE 167₁₇.

1d. fonas – trimatė erdvė (*vietos* leksema):

Téipağ ir Lewítá / kad búwo pas wiéta ána [kur gulėjo pusgyvis žmogus] / ir iβwîdes ii ápleke 322₁₃[∞] ~ *Tákiež y Lewit / gdy był wedle mieyfcá* 332_{19t}, *Taipaieg ir Leuita / kaip ateia ant tos wietas / ifchwides ghy aplenke* EE 107₁₄.

2 tipas. Figūra ir fonas – asmenys.

Ir kad žiurėio ing dāgu ent iam / bitai du wīru stioos pas iūs rūbūfe baltūfé / ir táre iiémus 228₃₉ ~ *dwá meżowie stáneli wedle nich w baćiech białych* 237₁₁, *Nęs' pawadines mažo bęrnęło / paštate ii tarp iu pas sawę* 516₄₂ ~ *poštawil ie miedzy nimi podle siebie* 562₃₂¹⁴⁷.

Vienu atveju vertimo šaltinis – konstrukcija *przedInstr*: *Ir bitai žmógus wándenimis patūlžes stowėio pás ii [Jėzu]* 339₄ ~ *á oto człowiek opuchły stał przed nim* 350₁. Kartą Daukša Wujeko tekstą interpretuoja laisviau: *ie [pa-gonys] teyp labai ápiáko / iog né gal regęť pas sawę fanczio / kuri wiłsi rábtai rôždiar*¹⁴⁸ 61₆ ~ *że nie mogą widzieć obecnego / ktorego wśyftkie piřmá okázuia* 60₃₀.

Pavyzdžiuose, kuriuose fono vaidmenį atlieka asmuo, konstrukcija *pasAcc* nusakoma figūros vieta prie žmogaus kaip fizinio kūno, žymima vieta prie asmens, o ne pas jį, jo aplinkoje.

5.2.1.3. *tiesInstr*

Prielinksninis *ties* dabartinėje kalboje žymi neapibrėžtą vietą, ties kuria lokalizuojama figūra¹⁴⁹. Fraenkeliš (1929, 279) prielinksnio *ties* reikšmę duoda kaip *gerade gegenüber* ‘tiesiai priešais’, sieja su prieveiksmiu *tiesiai* bei, kaip ir Palionis (1967, 187), skiria dėmesio tik prielinksnio valdomiems linksniams aptarti (*ties* vartojamas su genityvu, instrumentaliu, akuzatyvu, DP – su instrumentaliu ir genityvu (pastaruoju – retai, 6x: *ties žvakės* 10₆, *ties savęs* 507₁₇, 477₅, 427₂₅, 355₂₃, *ties akių* 111₄₁). Smoczyńskiš (SEJL 675), susiejęs *tiēs* su prieveiksmiu *tiēsiai* ir būdvardžiu *tiesūs*, duoda penkias prielinksnio *tiesInstr* reikšmes (*naprzeciw, w pobliżu, koło, przy, nad*), negausiai iliūs-

¹⁴⁷ Plg. vienodas DP sintagmas, kuriomis perteikiami skirtingų lenkiškų prielinksnių junginiai (le. *podle* ir *wedle* su genityvu), pvz.: *O bitai Ángėlas Wieβpaties stioos pas iūs / ir βwiefumas Díewo (tay yra dídis) apβwito apfukii iūs* 41₁₅ ~ *Anyoł Páñfki stánał podle nich* 40₄₃, *O bitai Ańgėlas Wieβpaties stioos pas iūs / ir βwiefumas Díewo apžiebe iūs* 38_{2∞} ~ *Anyoł Páñfki stánał wedla ich* 37₁₄. Viento EE minėtoji perikopių sintagma išversta vartojant aliatyvą: *Ir fchitai / Angelas Wieschpaties ataija iju m p* EE 9₁₁.

¹⁴⁸ Leksema *Erratoje* ištaisyta į *ródžę*.

¹⁴⁹ LKŽ duoda tokias vietos reikšmes: 1. ‘žymint daiktą, asmenį kaip vietą, kurios artumoje kas vyksta, yra’ / ‘žymint daiktą, asmenį kaip vietą, prie kurios veiksmu prisiartinama’, 2. ‘žymint daiktą, asmenį kaip vietą, virš kurios kas vyksta, yra’.

truodamas pavyzdžiais (*ties mūsų langais* ‘naprėciw naszym okien’, *nestovėk ties langu* ‘nie stój przy oknie’, *ties galva bitė prazvimbė* ‘nad głową pszczoła brzėcząc przeleciała’).

Postilėje prielinksnio *ties* konstrukcijos pavartotos 47 kartus, jomis be išimties verčiamas le. prielinksnis *przedInstr*, kurio pagrindinė reikšmė yra vietos fono priešakyje (SS 7, 111; SP 31, 172tt).

1 tipas.

1a. Fonas – trimatis objektas: *Theodoziūs Cieforius [...] ties grābai arba reliquiomis Muczelniku / ir Apābtaļu / pūlės ant’ aβutines gulėio* 540(240)₂₂ ~ *przed grobami albo reliquiami Meczennikow* 586₃₁, *[krikščionys] mędzia križiaus turėio garbėi / ir pawėikšta io ant’ kaktu ir ties namais sawais mola-wódawo* 455₁₄ ~ *przed domami fwemi mallowali* 482₇.

1b. Fonas – plokštuma: *Nes’ kaip βulnis arba rurā ties wārtais tawais ne vžgėsia troβkimo tawo* 328₂₃ ~ *studnia ābo rurā przed twym domem* 338₂₇.

Kai fonas yra trimatis asimetrinis objektas, pvz., *namas*, pasitelkus vidinius referencijos rėmus figūra lokalizuojama iš priekinės jo pusės. Kai fonas neturi priekinės / užpakalinės dalies (*grabai / relikvijos*), priekinė pusė jam suteikiama stebėtojo atžvilgiu: figūra yra arčiau stebėtojo, fonas – toliau.

2 tipas. Kai fonas – asmuo, figūra lokalizuojama asmens priešakyje, pvz.: *pūlės ties iū anšai tārnas mėlde i teip bilōdamas* 360₂₆ ~ *Vpadβy przed nim on sługā iego* 351₁₃, *padėio ties iū [Jėzumi] ligōni / idant’ i ant’ kūno iβgiditu* 348₂₆ ~ *położono przedeń chorego* 359₃₇, *žmōgus nēkuris patūlžės wandenime būwo ties iū* 338_{8∞} ~ *człowiek niektory opuchty był przed nim* 384₃₁. Vietos asmens priešakyje reikšmę liudija kolokacijos *ties veidu* 3x (le. *przed oblicznościā / obliczem* 45₁₉ ~ 44_{35t}, 427_{5∞} ~ 442_{4t}, 29₂₅ ~ 29₃₆), *ties akimis* 5x (le. *przed ich oczymā / przed oblicznościā, ante oculos, inter oculos, in oculis, in conspectu, praeter oculos, sub aspectum, sub oculis* SP 31, 175), pvz.: *ties kuriō [Dievo] akimis wifsi dāiktai yra’ / kuriūs dūmoieme* 121₄₁ ~ *przed ktorego oczyma wβytkie rzeczy sa* 128₃₄, *O bėdiewiei wel’ / bė diewiβkai darit’ né metafī: ir ne nōri iβmanit’ tu / teip’ βwiefiu dāiktu: nei rėgėt’ to kas tikrai ties akimis iu gūli* 374₁₅ ~ *co prāwie przed ich oczymā leży* 387₁), pasakymai *imti ties savim / savęs evangelijā / istorijā evangelijos* 8x (*imkimę ties sawęs*

Ewangelia S. βios dienos 507₁₇ ~ *weźmy przed sie Ewangelia S.* 552₁₆, t. p. 502₂₇ ~ 544₁₈, 491₂₆ ~ 524₂₁, 477₅ ~ 510₃₄, 190₂₉ ~ 198₄₂, 427₂₅ ~ 442₂₃, 355₂₃ ~ 367₁₂, 53₃₈ ~ 53₁₉).

3 tipas. Figūra – asmuo, fonas – teisingumą vykdančias asmuo ar institucija. Su priešakio reikšme siejamos ir sintagmos *parodytis, stotis, statytis ties sostu sūdžios* (*stanąć, pokazać się, stawić się przed stolicą*¹⁵⁰), pvz.: *Wifsi turime paróditis ties fôftu fūdžios* 584₁₈ ~ *fie mamy pokázác przed ftolica sedžiego* 631₁₀ (t. p. 595₁₇ ~ 121₅₂, 384₁₆ ~ 398₂₅, 584₃₆ ~ 631₂₆), [*velnias*] *Stóies / tad' ties Maieftotú Sūdžios kalbės* 15₄₇ ~ *stánawβy przed Máieftatem Sedžiego / mowić bedžie* 15₃₆, *statyti ties Kaifošiumi*, pvz.: *Statitas ties kaifoβiumi* 158_{4m} ~ *Stáwion przed Káifaβem* 164_{9tm}.

4 tipas. Fonas – asmuo, prieš kurį nusižeminama, pvz.: *žėmindamiés kũ žiamiáufiai ties Wieβpatimi* 483₂₅ ~ *korzac fie iáko nanižey przed Pánem* 516₁₅.

5 tipas. Priežastis. Fonas – asmuo, konstrukcijos įvardija veiksmazodžiu nusakomo veiksmo priežastį¹⁵¹: *Iėi dagús dreba po akimi sūdžios / ka daris žėme? Iėi dreba ties iũ ir gėrofios dwašios / ka daris dārgus* 14₂₇ ~ *Iefli niebo vćieka przed oblicžnošćia sedžiego / což vcžyni žiemiá? Iefli drža przed nim y βcžyrzy duchowie / což vcžynia sprošni / á cielefni ludžie* 14_{23t}, [*Jėzus*] *kaip' awinėlis nutiło ties tũ kuris iĩ kėrpa* 147₆ ~ *iáko baránek žámilknał przed tymi co go strzyga* 152₃₈.

6 tipas. Vertinimas ir išskyrimas: *Žadėiės bū Wieβpátis Diėwas per Angela / ioğ Iónas turėio būt' didžiú ties iũ [Dievu] / ir ne turėio gėrt' wíno* 462₂₂ ~ *Ian miał być wielkim przed nim* 489₃₆, *dūdamas [svodbose] íam' ties' fawimí píрма wíeta né tiektái žódžeis* 341₁₆ ~ *dáiac mu przed soba pierwβe mieysce* 352₁.

7 tipas. Fonas – asmuo, kurio norima išvengti. Vieną kartą prielinksniu *ties* išversta lenkų kalbos konstrukcija *zakryć coś przedInstr: vž tatái dėkawokime*

¹⁵⁰ Prielinksniu *przed* 9-oji reikšmė: *Wskazuje na osobę (też Boga) lub instytucję powołaną do wymierzania sprawiedliwości (przed majestatem, stolicą, przed oblicžnością, przed sądiem, przed stolicą, przed trybunałem)* (SP 31, 196).

¹⁵¹ Le. konstrukcija *przedInstr* nurodo negatyvių emocijų, dažniausiai baimės ar gėdos, šal-tinį (SP 31, 199t).

*Diéwui Téwui / iog žemiémus / Katholíkamus / ape fáwa maieftôta tatái aprêikþi têtêes / ka têtfei úždege ties didþiúiaczeis Zydaís / Túrkaís / ir Heretikais 262₂₁ ~ co spráwiedliwie zákrył przed pyþnymi Zydy / Turki / y Heretykámí 269₄₃. SP 31, 200 skiriamas atskiras vartosenos tipas, kuriame prielinksnis *przed* nurodo asmenį / situaciją, kurios norima išvengti (su veiksmoždziais *biežec czym; kryc się, kradać się, zakryc (się)* etc. *przed kim, czym*), Daukša tokius kontekstus dažniausia verčia prielinksniu *nuog*, pvz.: *idánt teipaieğ (o daugiaufei nú po Welíku) sêrgetumbimes / ir núğ priéfakiu múfu / núğ kúno / núğ węłino / núğ pasáulo / núğ nûdemes / núğ Hęretíku / vžrakíntumbime gerai durís ir lágus páiautimu múfu ir þirdés múfu 202₃₈ ~ ábyfmy tákiež [...] ostrožni byli / a przed nieprzyiacioły náþymi / przed ciálem / przed czártem / przed śwíátem / przed grzechámí / przed heretykámí / záwieráli pilnie drzwi y okná smyřłow náþych / y fercá náþego 211_{9t} (dar žr. 428₄₅ ~ 444₁₀). Lenkų kalboje kalbamoji reikšmė taip pat gali būti perteikta dviem prielinksniais – *przed* ir *od*, plg.: *kadąğ řłaptęs karalířtes řawós řłapia núğ iþmintiguiu to pasáulo / ir apréiþkia ies nužéminti 434₁₁ ~ táiemnice Kroleřtwá řwego zákrywa od złych á niewdźiecźnych ludźi 450₂.***

5.2.1.4. *antGen*

Konstrukcija *antGen* konkrečios vietos šalia objekto reikšmę turi tik dviejuose kontekstuose: *idant estumbit ir giartumbit ant řkomios manos karalířtoia manoia 495_{24t} ~ iedli y pili v řtołu moiego w kroleřtwe moim 531_{12t} ir Ir atáio inğ wířsa þáli ant Jordôno 25_{32∞} ~ nád Jordanem 26_{8t}, atęio inğ þáli gúłinczia ant úpes Iordôno 28₃₉ ~ przyředł do kráiny leźacey nád rzeka Iordanem 28_{53t}.*

Pirmuoju atveju randamas adesyvas: *Kad fedêio řkomiéip' wienúlika mókitiniu 226₁₅ ~ řiedźiáło v řtolu 235₁*. Prielinksnio *ant* vartosena sintagmoje *ant stalo*, kai nusakoma vieta užstalėje, motyvuoti sudėtinga – galima spėti, kad galbūt kalbamajame kontekste prielinksniu *ant* žymimas mažesnis

atstumas tarp figūros ir fono¹⁵². Lenkų kalbos poveikio čia būti negali, Wuje-
kas vartoja konstrukciją *u stolu*.

Antruoju atveju, su *Jordano* leksema, konstrukcija *antGen* atitinka len-
kiškąją *nadInstr*, kuria, be vietos fono viršuje, įprasta žymėti vietą ant kranto,
prie krašto¹⁵³. Tačiau sintagma veikia aiškintina ne originalo poveikiu, o su-
voktina kaip eliptinė (turima omenyje šalis, esanti ant upės kranto / krantų,
plg.: [*pavargėlis*] *râdo źuwi ant krâbto* 539₄₂ ~ *ná brzegu* 585₅₁). Hidro-
nimo *Jordanas* vartoseną adesyvo linksniumi (*Mířtrę / řitáy anřái / kurís búwo řu*
tawimi Iordâniep 18₁₈ ~ *ktory był ź toba w Iordanu* 18₂₃) sužadina visai
kitokią interpretaciją: *Jordaniep* nusakoma asmens (figūros, suvokiamos kaip
taškas) lokalizacija prie upės, o sintagmoje *řalis ant Jordano* – figūros-plokš-
tumos, esančios abipus Jordano, išsidėstymas. Kalbamuosiuose kontekstuose
išryškėja ir žiūros taško / perspektyvos skirtumas: adesyvo atveju jį galima
įvardyti lokaliu, konstrukcijos *antGen* – globaliu.

5.2.1.5. užGen

Prielinksnis *už*, kaip ir *prieš*, *pirma*, yra projektinis prielinksnis, kuris gali
būti vartojamas pasitelkiant vienerius iš dvejų referencijos rėmų: vidinius arba
reliatyviuosius. Vidiniai referencijos rėmai yra dvinariai, lokacija nusakoma
asimetrinio orientyro užpakalinėje pusėje. Aiškių tokios prielinksnio vartose-
nos atvejų DP nėra (išskyrus vieną *řitái múmus řatônas vź auřiés kúřta*
130₄ ~ *řátan źá vchem řepce* 137₁₉), kadangi ši reikšmė perteikiama prie-
veiksmiu *užpakalyje* ‘už savęs, užnugaryje’ (lenkų kalbos *nazad*), pvz.: *wiřfús*

¹⁵² LKŽ prielinksnio penkta reikšmė duodama ‘prie, šalia (žymi vietą, netoli kurios kas nors yra)’, kuri iliustruojama trim pavyzdžiais (*Ant didźiakelio źemė maiřyta řonč. | Margiai – pievos dideliai pelkėtos ant Salantų kelio Pln. | Vanduo buvo jiemus mūrais ant deřinės ir kairės BB2Moz14,29*), iš kurių galima spręsti tik apie *ant* vartojimą su *kelio* leksema (paskutiniame pavyzdyje žymima konkreti pusė (kairė / deřinė). Fraenkelis taip pat nurodo prielinksnio *ant* pašalio reikšmę ir teigia, kad „Es bedeutet auch ‘bei, an’ und wird fast mit *priē* synonym. Diese Bedeutungerweiterung kann dadurch begünstigt worden sein, daß der Lokativ schon seit alters nicht nur den Ort ausdrückt, innerhalb dessen man sich befindet, sondern auch den, auf oder an dem man ist [...]“ (Fraenkel 1929, 63).

¹⁵³ *Nad* antroji vietos reikšmė – ‘Wskazuje obiekt (najczęřciej zamkniętą przestrzeń), w pobliżu lub wzdłuż którego coś się znajduje lub dzieje; super, supra Vulg’ (SP 15, 426).

dáiktus žemes užpakaliie palik' turime 619₃₅ ~ *wšytkie rzeczy ziemskie ná zad zoftáwowác mamy* 538₄₁, *užmiršes to wiffo ka užpakaliię paliko* 374₃₃ ~ *co ná zad zoftáwił* 387₂₀. Kitais atvejais vartojant prielinksni už pasitelkiami relia-tyvieji referencijos rėmai, kurie yra trinariai, – be figūros ir fono erdvinėje situacijoje dalyvauja stebėtojas, esantis atskaitos tašku, pvz.: [*Zachéus*] *iéβkoio regét' Jėsaus kas būtu / ir ne galéio už miniós / nes' búwo mážo augléus* 571₈ ~ *nie mogł przed tłuβcža* 617₄₇¹⁵⁴, *kuriš [kitas mokytinis] iėio fu Iėzumí ing pałóciu Bifkupo / o Pėtras stowėio vž dūru* 158₃ ~ *Piotr stał przede drzwiámi* 164₁₂¹⁵⁵, *Sžitie dáiktai stōios Bethanioy vž Jordōno* 21₃₄ ~ *Te rzeczy sie sftály w Bethániey zá Jordanem* 22₉¹⁵⁶.

Prielinksninė konstrukcija už*Gen* kaip adesyvo funkcinis ekvivalentas randamas tik viename kontekste – sintagmoje *sėdėti už skomios*¹⁵⁷. Lenkiškame tekste ji turi du prielinksninius atitikmenis – *zaInstr* ir *uLoc*, pvz.:

a) *zaInstr*: *sedėdami fu iū vž skómios* 485_{20t} ~ *siedzac z nim zá stołem* 518₂, *Wieβpatis vžskomios fedeio* 512₄₃ ~ *Pan zá stołem siedzić reczył* 558₁₈ (t. p. 513₃₁ ~ 559₃, 554₄₉ ~ 601₃₁, 499₂₁ ~ 535₁₃),

b) *uLoc*: *kurié fu iū už skomiós sedėio* 140₅₄ ~ *ktorzy z nim v stołu siedzieli* 147₃₄ (t. p. 495_{20t} ~ 531₉, 554₄₉ ~ 601₃₁, 499₂₁ ~ 353₁₃), *Sedėsite [...] vž skomiós manós* 390₄₃ ~ *Bedzićie [...] siedzić v stołu moiego* 404₃₃, *daugi Muitiniku fedeio vžskomios fu Jezufu* 510_{45t} ~ *siedzieli v stołu* 556₆, plg.: *βwetūsius skomiéip Wieβpatiés [...] minédawo* 539_{50t} ~ *v stołu Páñskiego [...]* *wspominano* 587₇.

¹⁵⁴ Zachiejus buvo už minios Jėsaus atžvilgiu. Lenkiškame tekste vartojamas prielinksnis *przed*, šiame kontekste sietinas su priežasties reikšme, plg. Lk 19,3: *Et quaerebat videre Iesum quis esset, et non poterat prae turba, quia statura pusillus erat*, kur prielinksnis *prae* taip pat pavartotas priežasties reikšme, t. y. 'dėl minios'.

¹⁵⁵ Petro vieta už durų nusakoma Jėsaus atžvilgiu, lenkiškame tekste vartojamas prielinksnis *przed*, pasitelkiami vidiniai referencijos rėmai.

¹⁵⁶ Upei suteikiama priešakinė / kita pusė pasakotojo atžvilgiu. Analogiškai du kartus Daukšos *Postilėje* vartojama sintagma *už marių*, kuria verčiamas lenkų kalbos būdvardis *zamorski*: *kaš nu iau pildžės Judióie ir amofę tólimofo už mariu kraštųę* 373₂₁ ~ *w Indiey / w onych dálekich zamorskich kráinách* 386₉, *anofę tólimofo užmariu βaliβę* 278₁₁ ~ *w onych dálekich zamorskich kráinách* 285_{14t}.

¹⁵⁷ Fraenkeliš (1929, 175) duoda sintagmos *sėdėti už stalo* pavyzdžių ir teigia ją atitinkant ru. *сидѣть за столом*, le. *siedzić za stołem*, taip pat la. *sēd aiz galda*, tačiau priduria, kad prielinksnis vartojamas ne tik su *stalo*, bet ir indus įvardijančiomis leksemomis: *už bálto stálo sėdēt, už purpulinių torėkų, už sidabrinių šaukštų válgyt* (pavyzdys tik vienas, kaip šaltinis nurodomas Leskieno ir Brugmanno *Litauische Volkslieder und Märchen...*, 1882).

Taigi vietai užstalėje įvardyti tiek Daukšos, tiek Wujeko tekstuose atitinkamai galima *adesyvo* / *užGen* ir *uLoc* / *zaInstr* funkcinė ekvivalencija. Projektinio prielinksnio vartoseną šiuose kontekstuose bando motyvuoti Przybylska (2002, 343). Pasak jos, tam tikriems negyviems objektams, kuriuos naudodamas pagal paskirtį asmuo su jais liečiasi ar atsiduria vidiniame jų regione (fotelis, kėdė, stalas, drabužiai, avalynė etc.), priešakio ir užpakalio pusės suteikiamos pagal žmogaus inherentines puses, o kalbantieji objektai suvokiami su žmogaus kūnu sudarantys vieną visumą. *Stalo* atveju jo kraštinė dalis, labiau nutolusi nuo žmogaus, gali būti suvokiama kaip priekis, o arčiau žmogaus esanti (nors ir žmogaus priešakyje!), kaip užpakalinė jo pusė. Tokiu savotišku būdu orientyrai suteikus priekinę / užpakalinę pusę, naudojami vidiniai referencijos rėmai.

Vertimo šaltinis *zaInstr* galėjo skatinti Daukšą verčiant pasirinkti prielinksnio *už* konstrukciją, tačiau antrasis vertimo šaltinis, *uGen*, nors ir tris kartus dažniau verčiamas *adesyvu skomiaip*, neabejotinai rodo sintagmos *už skomios* įprastumą Daukšos kalboje¹⁵⁸.

5.2.1.6. *poInstr*

Tris kartus vieta prie fono reiškiamą prielinksnio *po* konstrukcija su instrumentaliu, kuria nusakoma vieta prie kalno (1x) ir kryžiaus (2x): *liépe tarnâmus po kâłnu fu âfîlu lâukt’* 619₃₃ ~ *kazał flugom pod gora 3 oštem czekác* 538₄₀, *pokriżiumi stowédama zuréio* 52_{1t} ~ *pod krzyżem stoiac pátrzáłá* 51₁₄ (t. p. 479₂₅ ~ 512₅₂). Junginys *poInstr*, kai figūra ir fonas yra vienoje vertikalumo ašyje, prototipiškai implikuoja vietą fono apačioje. Kai figūra ir fonas yra skirtingose vertikalėse, figūra lokalizuojama prie fono, pasak Valiulytės, – buvimo vieta yra ties žemutine orientyro dalimi (Valiulytė 1998, 155). Przybylskos nuomone, lenkų kalboje tokiais atvejais metonimiš-

¹⁵⁸ Gelumbeckaitės (2002, 129) tyrimo duomenimis, su *stalo* leksema vietai prie jo nusakyti Bretkūno *Biblijos Evangelijoje pagal Luką* vartojamas prielinksnis *pas* (2x), kuris taisymuose abu kartus pakeistas konstrukcija *užGen*, o Bretkūno *Postilėje* ir Vilento *Evangelijose ir epistolose* aiškiai vėrauja *užGen*.

kai nusakoma viršutinė, geriau matoma fono dalis (*usiedli pod drzewem, czekał na nią pod teatrem*) (Przybylska 2002, 415). Taigi kalbamoji vartosena būdinga tiek lietuvių, tiek lenkų kalboms, todėl minėtose DP sintagmose vertimo šaltinio konstrukcijos galėjo tik paveikti Daukšos pasirinkimą.

5.2.1.7. Apibendrinimas

1. Grynosios vietos reikšmės adesyvo ir artumo prielinksnių vartosena atspindėta lentelėje:

14 lentelė. Adesyvas ir artumo prielinksniai

	<i>adess</i>	<i>priegDat /Gen</i>	<i>pasAcc</i>	<i>tiesInstr</i>	<i>ant Gen</i>	<i>už Gen</i>	<i>po Instr</i>
<i>altorius</i>	<i>altoriup</i> 5x uGen	<i>prieg altoriaus</i> 6x przyLoc					
<i>namai</i>				<i>ties namais</i> 2x przedInstr			
<i>grabas</i>	<i>grabiep</i> 6x uGen	<i>kūnas, grabas</i> 1x przyLoc		<i>grabai, relikvijos</i> 1x przedInstr			
<i>kalnas</i>							<i>po kalnu</i> 1x pod Instr
<i>archa</i>	<i>archaip</i> 2x przedInstr						
<i>sostas</i>	<i>sostiep</i> 2x przedInstr			<i>parodytis, stotis, statytis ties sostu sūdžios (stanąć, pokazać się, stawić się przed stołicą)</i> 5x przedInstr			
<i>vartai, kojios, keliai, durys, lanagas</i>	<i>vartuosemp</i> 5x uGen 3x, przedInstr 2x; <i>kojiosemp</i> 19x uGen 17x, przedInstr 2x; <i>keliuosemp</i> 1x uGen ; <i>durysemp</i> 1x uGen ; <i>langiep</i> 1x wLoc		<i>pas vartus</i> 1x uGen ; <i>pas kojias</i> 1x, <i>pas vietas</i> 1x wedleGen	<i>ties vartais</i> 1x przedInstr			
<i>sožiauka</i>	<i>sožiaukaip</i> 1x uGen	<i>ežeras</i> 2x przyLoc					
<i>skomia Jordanas</i>	<i>skomiaip</i> 18x uGen ; <i>Jordaniep</i> 1x uGen	<i>skomia</i> 2x przyLoc			<i>ant Jordano nad Instr</i> ; <i>ant skomios uGen</i>	<i>už skomios zaInstr</i> , uGen	

<i>kelias, kraštas</i>			<i>pas kelių 4x, kraštą 1x wedlaGen, podleGen</i>				
<i>stiebas</i>	<i>stiebiep 1x uGen</i>						
<i>kryžius</i>			<i>pas kryžių 1x uGen</i>				<i>po kryžiumi pod Instr</i>
<i>šulinys ugnis</i>	<i>šulnip 1x uGen ugnip 2x uGen</i>						
<i>žvakė</i>		<i>prieg žvakei 1x przyLoc</i>		<i>ties žvakės 1x przedInstr</i>			

Vartojant gyvumo požymio neturintį adesyvą DP žymimas figūros ir fono artumas erdvėje. Palyginus jį su kitais artumo prielinksniais, galima teigti, kad

1. adesyvas yra pagrindinė artumą žyminti priemonė;
2. konstrukcijos *antGen*, *užGen*, *poInstr* kaip adesyvo funkciniai ekvivalentai randami tik su keliais daiktavardžiais, jų vartosenos motyvacija atskleista skyriuose 5.2.1.4, 5.2.1.5, 5.2.1.6;
3. junginys *tiesInstr* į lentelę įtrauktas sąlygiškai, kadangi konkrečios vietos reikšme jis žymi vietą fono priekyje;
4. adesyvas ir prielinksnių *prieg* bei *pas* junginiai fonui esant negyvam objektui žymi figūros ir fono artumą, semantinių skirtumų tarp jų nematyti. Kiekviena šių priemonių turi savo įprastą vertimo šaltinį: adesyvas – le. *uGen*, *priegDat/Gen* – *przyLoc*, *pasAcc* – *wedleGen / podleGen*. Pastarąją kartais išverčiama konstrukcija *uGen*.

Dabartinės le. kalbos junginių *uGen* ir *przyLoc* skirtumas toks, kad vartojant prielinksnį *uGen* geometrinės idealizacijos būdu yra aktualizuojama kraštinė fono dalis, o prielinksniu *przyLoc* – nusakoma vieta prie fono šoninės pusės, paprastai plokštumos arba linijos¹⁵⁹ (Przybylska 2002, 518tt, Cienki 1988, 94). Prielinksnio *uGen* vartosenos atveju kraštinė fono dalis dažnai nusakoma eksplicitiškai: ją įvardija tokie žodžiai kaip *góra*, *dół*, *koniec*, *poczatek*,

¹⁵⁹ Nurodoma ir daugiau skirtumų: figūrai ir fonui kontaktuojant, prielinksnio *u* vartosenos atveju kontakto vieta prototipiškai konceptualizuojama kaip taškas (rečiau – linija), o *przy* – linija ar plokštuma (pvz., *miecz u pasa*, *klamka u drzwi*, *kolnierz u koszuli* ir *falbanki przy spódnicy*). Be to, yra skirtumų ir tarp figūros ir fono dydžių: vartojant *uGen*, fonas yra žymiai didesnis už figūrą, o *przyLoc* atveju figūra ir fonas gali būti du vienodi objektai: *głowa przy głowie* (Przybylska 2002, 519tt, Cienki 1988, 93tt).

ar daiktavardžiai, reiškiantys kraštinę kokio nors didesnio fizinio objekto dalį (tai yra kūno dalių pavadinimai (pvz., *kojos, keliai*), trimačių talpyklų kraštinės (*durys, vartai, langas, įėjimas, išėjimas*), plokštumų kraštinės dalys kaip linijos (*lova, stalas, krantas, kelias*) (Przybylska 2002, 522). Tokia prielinksnio *uGen* vartoseną iš dalies matoma ir Wujeko tekste, kuri perteikiama adesyvu (*vartuosemp, kojosemp, keliuosemp, durysemp, langieip; skomieip, Jordaniep*), tačiau ar ši tendencija yra paties adesyvo semantinis bruožas, ar junginio *uGen* vertimo padarinys, teigti neleidžia per menką artumą žyminčių priemonių duomenų bazė.

Esminių kalbamųjų konstrukcijų skirtumų reikėtų ieškoti tarp tų pavyzdžių, kuriuose fonas yra asmuo: tokiais atvejais kontekstinė sinonimija randama retai. Lyginant adesyvą su prielinksnio *prieg* junginiais, išryškėja figūros ir fono statuso skirtumas. Ryškiausias jis adesyvo vartosenos kontekstuose: figūra (asmuo, reiškinys ar būseną) patenka į adesyvo linksniu išreikšto asmens sferą ir jo įtaką, o prielinksniu *prieg* galimas žymėti ryšys tarp vienodo statuso erdvinės scenos dalyvių: figūros ir fono sukeičiamumas sakinyje *Jėzus buvo Pilotieip* neįmanomas, o *minia buvo prieg Jėzaus* – galimas, neiškreipiant pasakymo prasmės (*Jėzus buvo prieg miniai*, abu dalyviai buvo kartu, Jėzus su minia / minia su Jėzumi). Šis skirtumas lemia abstraktesnių reikšmių („ekstremalesnių“ nutolimų nuo vietos reikšmės) genezę. Adesyvo–asmens atveju figūra priklauso nuo fono, tampa jo dalimi, tokiam fonui būdingas aktyvumas ir kontrolė (posesoriaus, vertintojo, asmens, kurio ko nors prašoma, eksperimento funkcijos), o figūrai – atvirkščiai (ji – dažniau abstraktas–būsenos ar reiškinio įvardijimas). Prielinksnio *prieg* figūra dažniausiai išlaiko autonomišką statusą, yra konkreti (tai asmuo ar su juo susijęs veiksmas), o fonas jos atžvilgiu įgyja kokį nors funkcinį aspektą (pvz., vertintojo / veiksmo liudininko).

Prielinksnio *pasGen* vertimo šaltiniai (le. *wedle / podle* konstrukcijos) rodo figūros ir fono artumo erdvėje, o ne fono asmeninėje aplinkoje, reikšmę (tai liudija ir sintagmose vartojamas veiksmožodis *stotis / pastatyti*), su aplinkos interpretacija tesietinas vienas laisviau išverstas sakinytis: *iie [pagonys] teyp*

*labai ápiâko / iog né gal regęt pas sawę fanczio / kuri wifsi râštai rôždiar¹⁶⁰ 61₆
~ že nie moga widzieć obecnego / ktorego wšyftkie pifmá okázuiá 60₃₀.*

¹⁶⁰ Leksema *Erratoje* ištaisyta į *ródžę*.

5.3. Inesyvo ir adesyvo santykis. Gyvumo ypatybė

Iš *Postilės* medžiagos matyti, kad daugiau nei devintadalis adesyvo pavyzdžių sudaro tie atvejai, kai šiuo linksniu vartojami asmenis žymintys vardžodžiai (bendriniai ar tikriniai daiktavardžiai, jų substitutai įvardžiai). Tuo Daukšos *Postilė* nedaug skiriasi nuo kitų senųjų lietuviškų raštų, nagrinėtų kalbamuoju aspektu, taip pat nuo senųjų gramatikų ir adesyvą išlaikiusių tarmių.

1. Daugelyje 16–17 a. tekstų tevertojami pirmojo ir antrojo asmenų įvardžių adesyvai, – Zinkevičiaus duomenimis, tik jie randami Chylinskio *Biblijoje*, Sirvydo *Punktuose sakymų* (1629, 1641), Jaknavičiaus *Evangelijose* (1647), vad. Belarmino *Katekizme* (1677), o Bretkūno *Postilėje* sudaro 75% visų daugiskaitos adesyvų pavyzdžių (Zinkevičius 1982, 33). Vadinamojoje Morkūno *Postilėje* (1600) taip pat vyrauja įvardžių adesyvai¹⁶¹ (59% visų adesyvų formų) (Maskuliūnas 2006, 52, 1 lentelė), tik jie terandami Petkevičiaus *Katekizme* (1598)¹⁶². Zinkevičius (1982, 33) teigia, kad vienaskaitos ir daugiskaitos 1 ir 2 asmenų įvardžių adesyvai gausiai vartojami dėl to, kad jie „pavadoja gyvas būtybes reiškiančius daiktavardžius, o adesyvo formas kaip tik ir buvo labiausiai linkstama vartoti kalbant apie gyvasias būtybes: tokią vartosena senuosiuose raštuose sudaro nuo 70% iki 100% visų atvejų“. Įvardžių adesyvai vyrauja ir Bretkūno NT vertime, o teksto taisymuose adesyvas dėsningai keičia inesyvą, kai kalbama apie asmenį bei jo veiklą (Gelumbekaitė 2002, 98).

2. Polinkis vartoti su gyvumu susijusį adesyvą matomas ir gramatikose. Danielius Kleinas prierieveiksmių skiria kai kurių vardų ir įvardžių adesyvus *Diewipi / Diewip, Jonip, manip, tawip, sawip / manip, tawimp, sawimp*, reišk-

¹⁶¹ Tirta 100 antrosios MP dalies puslapių. Autorius nurodo, kad rasta 51 vyriškosios giminės įvardžių adesyvas ir 8 daugiskaitos įvardžių adesyvai (tačiau į šį skaičių greičiausia yra patekusios ne tik gimininių, bet ir participinių įvardžių formos).

¹⁶² „Mit anderen altlit. Schriftstellern⁴⁾ teilt Malcher Pietk. den nicht seltenen Ersatz des Loc. durch den Adessiv. Die Personalpronomina ermangeln bei ihm wie in der übrigen älteren Literatur völlig des Lokativs und setzen dafür ständig den Adessiv; vgl. Malcher Pietk. 184 *mes regiedami sawimp* (poln. *w nas*) [...]“ (Fraenkel 1947, 13).

kiančius buvimą pas adesyvo linksniu pasakomą asmenį (KG 1957, 506). Gramatikos *Universitas Lingvarum Litvaniae* (1737 m.) skyriaus „De pronomine“ adesyvų formos nurodomos tik pirmojo, antrojo ir savybinio įvardžio: *manimp, musîmp, tawimp, jufimp, fawimp*, – jos duodamos kaip viena iš trijų abliatyvo formų (prielinksninės konstrukcijos *nogGen*, instrumentalio ir inesyvo); kitų įvardžių, daiktavardžių, būdvardžių nurodomos inesyvo formos. Vadinasi, įvardžių vietos linksnis šioje gramatikoje yra adesyvas, daiktavardžių – inesyvas.

3. Adesyvą išlaikiusių Gudijos lietuviškųjų šnektų (Lazūnų, Zietelos, Gervėčių) aprašuose duodami adesyvo vartosenos reliktai rodo tris dalykus:

3.1. vartojami tik gyvus asmenis žyminčių daiktavardžių vienaskaitos adesyvai (DŠŽ, xx; Zinkevičius 1966, 202; 293; Zinkevičius 1980, 259; ZŠŽ 1998, 32), gyvumo ypatybės neturinčių daiktavardžių adesyvai labai reti, pvz., *rudenip, šonip* (Vidugiris 2005, 24);

3.2. dažnesnės tik pirmojo ir antrojo asmeninių įvardžių (vienaskaitos ir daugiskaitos) ir sangražinio įvardžio adesyvų formos; Dieveniškųjų šnekte daugiskaitos asmeniniai įvardžiai turi apibendrintą adesyvo ir aliatyvo formą (*mūsump / mūsup, jūsump*) (DŠŽ, xx). Zieteloje buvo vartojami ir trečiojo asmens įvardžių adesyvai, pvz.: *jiesimp stālo nebīt* (Zinkevičius 1966, 293), *b'it jēip vaikūtas o'inas* (ZŠŽ, 247);

3.3. adesyvai žymi posesyvumą, buvimą asmens aplinkoje, daugiskaitos adesyvas – buvimą / reiškinių paplitimą tarp asmenų.

Kavaliūnaitė (2001, 2003), tyrusi Chylinskio postpozicinius vietininkus, adesyvą ir inesyvą aprašė pagal gyvumo hierarchiją¹⁶³. Bendrieji

¹⁶³ Jos kūrėjas Michaelas Silversteinas hierarchiją taikė gramatinių linksnių distribucijai paaiškinti dalinio ergatyvumo kalbose, – jose vardažodžių vartoseną akuzatyvo arba ergatyvo linksniu priklauso nuo leksinio turinio (aukštesnę vietą hierarchijoje užimantis žodis vartojamas akuzatyvu) (Silverstein 1981, 1986). Gyvumo ypatybė yra vadinama universalieji ekstralingvistinėje konceptualiojoje savybe, daugeliui kalbų turinčia struktūrinės reikšmės (Comrie 1989, 185), o jos universalumą lemia kalbos egocentrizmas ir antropocentrizmas (Wierzbicka 1981, 43, Yamamoto 1999, 8t). Gyvumo hierarchija pasitelkta ne tik gramatinių linksnių distribucijai atskleisti, bet aptariant įvairius reiškinius, pvz., aprašant anglų kalbos posesyvines konstrukcijas (Deane 1987), skiriant semantinius vaidmenis, pvz., ekspertą ir pacientą (Comrie 1989, 61), aptariant tranzityvinių konstrukcijų agento ir paciento žymėjimą linksniais (op. cit., 128), kauzatyvo, instrumentalio, lokatyvo ar abliatyvo vartoseną pagal vardažodžio tipą (Aristar 1997, 315t), linksniavimo sistemas

hierarchijos komponentai yra trys (žmogus > gyvūnas > negyvas objektas), tačiau galimos šios trichotomijos modifikacijos: kai kuriose kalbose išsitenkama su bendresniais (žmogus / ne žmogus, gyvas / negyvas) požymiais arba, priešingai, reikalingas daug smulkesnis skirstymas. Pavyzdžiui, dichotomija *žmogus : ne žmogus* nėra vienalytė: joje išskiriami tikriniai vardai, tam tikri giminystės pavadinimai (nors ir tas pats asmuo gali būti pavadinamas ir tikriniu, ir bendriniu daiktavardžiu), įtakos gali turėti ir lytis (Comrie 1989, 196, Kavaliūnaitė 2001, 103⁵). Tokia gyvumo hierarchijos komponentų įvairovė atsispindi ir skirtingų tyrėjų darbuose (pvz., Anderson 1985, 183, Deane 1987, 67, Corbett 2000, 55). Pasak Comrie (1989, 199), gyvumo hierarchija negali būti apibūdinama tik vienu parametru, – tai ne tik gyvumas, bet ir apibrėžtumas, individualumas, informacijos (teminė / reminė) struktūra¹⁶⁴. Atsižvelgdama į tai, Aristaras pateikia dvi hierarchijas, vadinamas bendru gyvumo hierarchijos pavadinimu (Aristar 1997, 315):

Gyvumo hierarchija (The Animacy Hierarchy):

*Gyumas / inherentinis temiškumas*¹⁶⁵ (*Animacy / Topic-worthiness*): 1st, 2nd pro < 3rd pro < proper names < human common noun < nonhuman animate common noun < inanimate common noun

Neapibrėžtumas (Indefiniteness): definite < referential indefinite < nonreferential indefinite

Pagal kalbamąją hierarchiją aprašyti Chylinskio kalbos esamieji vietininkai rodo, kad adesyvo linksniu vartojami aukštą poziciją gyvumo hierarchijoje užimantys kalbos vienetai, o inesyvu – atvirkščiai:

15 lentelė. Esyviniai vietininkai Chylinskio kalboje
(pagal Kavaliūnaitė 2003, 47)

ChNT adesyvas	ChNT inesyvas
Gyvumo požymiu žymėtos kalbos dalys	Gyvumo požymiu nežymėtos kalbos dalys

(Wierzbicka 1981, 50 tt), rusų kalbos neiginio akuzatyvo vietoj genityvo vartoseną (Timberlake 1977). Pasak Starkės, gyvumo požymis turėjo įtakos ir senosios hetitų kalbos linksniavimo sistemai, – daiktavardžių vartoseną tam tikrais linksniais lėmė tai, ar daiktavardis priklausė semantinei asmenų, ar daiktų klasei ('Personen-' und 'Sachklasse'): kryptiniai ir tiksliai žymėti daiktų klasės daiktavardžiai vartoti direktyvu (Starkės vadinamu terminatyvu), o asmenų klasės daiktavardžiai – direktyvo / lokatyvo reikšmės datyvu (Zeilfelder 1994, 198).

¹⁶⁴ Kiparskis hierarchijai siūlo *the D-hierarchy* pavadinimą, labiau tinkamu kriterijumi jai apibūdinti įvardydamas apibrėžtumą (*definitness*) (Kiparsky 2004, 9).

¹⁶⁵ Dėl lietuviško termino žr. Holvoet 2003a, 86.

Šie ChNT duomenys tyrėjai leidžia daryti išvadą, kad „Inesyvo ir adesyvo priešprieša remiasi gyvumu, o ne erdviniu santykiu, jų pasirinkimas priklauso nuo vardažodžio kategorinių savybių, taigi inesyvas ir adesyvas atskirų linksnių priešpriešos nesudaro.“ (Kavaliūnaitė 2005, 13), o tarp kalbamųjų linksnių esantis papildomos distribucijos santykis, kurį Smoczyński teigia visų senųjų raštų kalbai (Smoczyński 2001, 215, dar žr. Schmalstieg 2002, 237t). Pasak Kavaliūnaitės, „Daukšos idiolekte adesyvo vartojimu besireiškianti gyvumo arba individualumo gramatinimo sfera buvo kiek platesnė negu Chylinskio kalboje, nors principinio skirtumo tarp abiejų autorių adesyvo vartosenos nematyti“ (2001, 104).

Daukšos *Postilės* esyviniai linksniai pagal vardažodžio tipą pasiskirsto taip:

16 lentelė. DP adesyvas ir inesyvas pagal kalbos dalis ir jų subkategorijas

Kalbos dalis / kategorija	Adesyvas 918x	Inesyvas 5748x
<i>Sangražinis įvardis</i>	109x	nėra
<i>Pirmojo asmens įvardžiai</i>	146x: sg. 44x, pl. 102x	nėra
<i>Antrojo asmens įvardžiai</i>	45x: sg. 29x, pl. 16x	nėra
<i>Trečiojo asmens įvardžiai</i>	86x: sg. m. 59x, sg. f. 6x, pl. m. 21x	140x: jame (84x, 65+anim), juose (31x, 16+anim), joje (20x), jose (5x, 1+anim)
<i>Įvardžiai (rodomieji, savybiniai, santykiniai, emfatiniai, bendrumo, klausiamieji, neigiamieji)</i>	75x	1100x
<i>Tikriniai (asmenų) vardai</i>	239x	104x
<i>Asmenų pavadinimai</i>	116x: sg. 46x, pl. 70x	125x: sg. 67x, pl. 58x
<i>Gyvų būtybių (ne asmenų) pavadinimai</i>	1x	2x
<i>Daiktų / vietų pavadinimai</i>	77x	1517x+104x(valstybių pavadinimai)+414x(rašytiniai šaltiniai)+231x(laiko sąvokos)+60x
<i>Būdvardžiai</i>	18x: sg. 6x, pl. 12x	514x
<i>Skaitvardžiai</i>	5x	121x
<i>Abstraktai</i>	1x	1293x

Iš 16-osios lentelės matyti, kad pirmojo ir antrojo asmenų participiniai įvardžiai bei sangražiniai įvardžiai vartojami tik adesyvo forma, šių formų inesyvo nėra nei Daukšos *Postilėje*, nei *Katekizme* (dar žr. Rosinas 2001, 19, 140)¹⁶⁶, – tuo Daukšos kalba nedaug skiriasi nuo kitų senųjų lietuviškųjų

¹⁶⁶ Daukšos *Katekizmo* forma *savi (bragindami iūs [prisakymus] fâwi didžėus ant wiffu daiktu DK 70₁₇ ~ przykázanie iego / ważac go sobie wiecey 43₁₇)* Palionio sudarytoje žodžių

tekstų¹⁶⁷. Daugeliu atvejų toks adesyvas žymi vietą asmens dvasinėje sferoje ir atitinka lenkų kalbos konstrukciją *wLoc*, rečiau žymima asmens fizinė aplinka (le. *uGen*), plg.: *Kodrinağ tađ praβit' tur' nuğ kito / kuris sawimþ gâlî râft' ko iéβko?* 587₁₆ ~ *prošic ma od drugiego / ktory w sobie naleśc może częgo βuka* 634₁₀ ir *Hęretikai [...] tos succęsios kuriü muřimþ teip žibanti yrá / o iie sawimþ atrařt' ne gal'* 505,24 ~ *ktora v nas ták iáfna iest / á oni v śiebie ználeśc nie moga* 546₅₂. Geriausiai norėta perteikti reikšmę tokiais atvejais parodo vertimo šaltinio konstrukcija.

Įvardžiai *savi(m)p* ir *tavi(m)p* atitinkamai 30x ir 5x pakeičia gyvumo požymio neturintį referentą. Įvardžio *savi(m)p* atveju tai yra *upės, evangelijos, manos, davado, priežodžio, pakajaus, teisybės, materijos, gėrybės, Kristaus pažinimo, bažnyčios, užgimimo, vyno medžio, sakramento, kančių, istorijos, dienos, meto, Dievo regėjimo, kąsnelio, eilės, kalbos* leksemos, visuomet vartojami junginiai *turėti, užrakinti, sergėti, laikyti savimp (mieć, zawierać, zachować w sobie)*, pvz.: *Néřa mários wiřřu úpiu wardenis inğ sawé réka / ir ant' to tur sawíp' sawúřius tikrúřius wardenis* 596₂₁ ~ *ma w sobie řwe wlařne wody* 122₅₄, *wiřsas mėtas wieβpatáwimo Augusto užrakína sawímþ mētu pekías dęβimtis ir βęřęrius* 26₄₂ ~ *czás [...] zámyka w sobie* 27₁₁, *kurés [Ceremonijas Kristaus] Bažniczia [...] řerğt' ir wiéžliwai řáugoia ir láiko sawímþ* 319₁₀ ~ *záchowuie w sobie* 329₄. Įvardis *tavi(m)p* visais atvejais vartojamas miesto leksemos vietoje: *Néřsa idánt' butu daríti tie žéklai Sodómoie / kurie tawíp [Kafarnaume] tikoś* 347₃₆ ~ *ktore řie w tobie džiały* 358₄₄.

Pirmojo ir antrojo asmenų įvardžiai linksnių žymėjimo distribucijos požiūriu yra laikomi „gyvesniais“, nors pasak Comrie (1989, 186), pirmojo asmens įvardis *aš* nėra „gyvesnis“ nei daiktavardinis junginys „šios knygos autorius“. Pirmasis ir antrasis asmenys išskirtinę poziciją užima dėl šnekos akto dalyvių statuso, kadangi pastarieji paprastai yra didelio gyvumo laipsnio.

formų rodyklėje nurodoma kaip vienaskaitos inesyvas (DK 720 p.). Pasak Rosino (2001, 140), jos „priskyrimas inesyvui nekorektiškas [...], čia jis atlieka datyvo funkcijas“. Zinkevičius (1982, 33) nurodo neaiškiai atspausdą formą *múfy* DP 47₂₁, tačiau *Postilės* originale yra aiškus galo balsis *-u* (*múfu*), plg. Biržiškos 1926 m. fotografuotinį leidimą.

¹⁶⁷ Apskritai negimininių įvardžių inesyvas 16–17 a. raštuose labai retas (Zinkevičius 1982, 22). Asmeninių participinių ir refleksyvinio įvardžių inesyvo neturi Mažvydo, Petkevičiaus, Sirvydo (Rosinas 1995, 17–20), Chylinskio tekstai (Kavaliūnaitė 2003, 35), bet jis randamas Bretkūno raštuose ir Vilento *Enchiridione* (Rosinas 1995, 17; 2001, 140). Jų vartoseną Kavaliūnaitė teigia atsiradus dėl vertimo šaltinių įtakos (Kavaliūnaitė 2009, 41tt).

Pasak Kavaliūnaitės, pirmojo ir antrojo asmens įvardžiai reguliariau nei kitos kalbos dalys ar jų subkategorijos reiškia su gyvumu susijusias gramatines ypatybes, todėl jų vartoseną adesyvo forma gali būti apibendrinta ir tokiems pirmojo ir antrojo asmens įvardžiams, kurie gyvumo požymio neturi (Kavaliūnaitė 2001, 98). Taigi gyvumo gramatinimas pirmojo ir antrojo asmenų bei savybinio įvardžio adesyvu DP abejonių nekelia.

Kaip matyti iš lentelės, visiems kitiems vardažodžiams būdinga vartoseną tiek adesyvo, tiek inesyvo forma. Trečiojo asmens įvardžių adesyvų – 86x (iš jų gyvumo ypatybės neturi vos keletas *jeip* (*kančioje* 146₄₂ ir *bažnyčioje* 19₄₇), *jamimp* (*mieste*) 335₃₈), inesyvų – 140x, iš kurių 82x pakeičia asmenis žyminčius daiktavardžius. Dažnai trečiojo asmens įvardžių adesyvas ir inesyvas vartojami panašiuose kontekstuose, – juose matyti kalbamųjų linksnių neutralizacija. Tai akivaizdu su veiksmožodžiais *būti*, *gyventi* vartojamomis formomis *iame* ir *iamimp*, įeinančiomis į pagrindinę sakinio predikaciją (t. p. žr. Rosinas 2001, 141), pvz.:

17 lentelė. Gimininių įvardžių adesyvas ir inesyvas

Kontekstas	Inesyvas	Adesyvas
<i>būti jame / jamimp</i>	<i>Bū tad iamę [šimtinyke] dídís tikéiimas 77₂ ~ Bylá tedy w nim wielka wiára 78₂,</i>	<i>Tokšái iamimp geidulís bū tarnâwimop Díewo 66₈ ~ Táka w nim चुc bylá ku ųužbie Božey 67₅,</i>
<i>gyventi jame / jamimp</i>	<i>Kaip patís W. Chrístus fáko bilôdamas: manimp giwêna ir aß iamę 134₂₅ ~ We mnie mießka á ia w nim 141_{15t}, idánt' iis' patís giwéntu mušip ir meş iamé 182₅₁ ~ áby on sam mießkał w nas / á my w nim 191_{2t},</i>	<i>Kas wâlgo kûna mána ir gêria kráu-ia mána tafsái manimp giwêna / ir aß iemimp 132₄₁ ~ ten we mnie mießka á ia w nim 139_{40t}, Iešaus Chrístaus / idánt' iisái giwéntu mušimp omes iemimp 135₂₇ ~ áby on mießkał w nas / á my w nim 142₁₁,</i>
	<i>Giwešiu iúšiamp ir waikßtinéšiu tarp iu / ir búšiu iu Diéwú 319₂₅ ~ Bede mießkał w nich / y bede sie przechodził miedzy nimi: y bede ich Bogiem 329_{18t},</i>	<i>Kaip' Wießpatís biło: Iog giwéšiu iúšé ir waikßtinéšiu / ir búšiu iu Diéwú 237(137)₁₉ ~ Iž bede mießkał w nich / y bede sie przechadzał / y bede ich Bogiem 246₁₅,</i>
<i>(pa)rodytis juosemp / juose</i>	<i>idánt' iúšiamp parôditús štębukliga galíbe Díewo Wießpaties 348₃₆ ~ á izby sie w nich okazála džiwna možność Páñska 359₄₆.</i>	<i>Báime míełausio Díewo izg czia iúšia [Kristaus gimdytojuose] rôdžes / iog kiekwienus mešus wâykcžioio ing Ierušâlem 64₁₇ ~ Boiažñ mílego Bogá stad sie w nich okážuie 65₁₉.</i>

Dar geriau trečiojo asmens įvardžių adesyvo ir inesyvo neutralizaciją parodo jų vartoseną viename sakinyje¹⁶⁸, pvz.: *Nes' kaip' tenai ne wienám' ne žadéio waifiáus atneβímo / kurís iamé [Kristuje, uyno medyje] ne giwêna: teip' czę wel' didi wáifiu žâda / kuri tur atnêβt' / kurié iemimp' giwêna* 606₂₅ ~ *Bo iáko nie obiecał owocu przyniešienia / ktory w nim nie mieβka: ták tu lepák wielki owoc obiecuie / ktory przyniešć máia w nim mieβkáiacy* 470₄₆, *iamé giwêname / iame krutinameš / ir iemimp' efmé* 606_{36t} ~ *w nim žywiemy / w nim sie rušamy / y w nim iestefmy* 471₄, *patís / notškirę iβriktuiú ir βwentuiú šanariu šawú. Nes ir iie iamimp' žégia kaip' ir iamę núžegę ižg dagáus* 454₃ ~ *Bo y oni w nim wstepuia: iáko y w nim duchownie sftapili ž niebá* 481₃. Adesyvo ir inesyvo reikšmės tapatumą rodo ir Wujeko tekstas – tiek adesyvu, tiek inesyvu verčiama lenkų kalbos konstrukcija *wLoc* (*w nim*). Labai retai vertimo šaltiniai gali ir nesutapti, plg.: *Dwafiá S. búwo iame* 426_{39∞} ~ *Duch šwiety byl ná nim* 441₃₈ ir *Dwafia S. búwo iamímþ* 429₃₄ ~ *Duch S. byl w nim* 444₅₁.

Rodomieji įvardžiai dažniausiai yra vartojami junginiuose su daiktavardžiu (neretai artroido funkcija) ir derinami su juo linksniu: įvardis gauna daiktavardžio linksnį (atvejų, kai įvardis gautų adesyvą, o daiktavardis inesyvą ar atvirkščiai, nėra). Rodomųjų įvardžių inesyvo ir adesyvo neutralizacija matyti tais atvejais, kai įvardžiai vartojami anaforiškai, plg.: *Beť kas láiko žódi io / tamímþ iβ tiefós mēile Diéwo tobuła yra* 236₄₅ ~ *Ale kto chowa šlogo iego / w tym prawdžiwie miłość Boža iestdoškonala* 245₄₁ ir *Nes' kas mīli ta mižerna pašauli / tame ner' méyles Diéwo* 67₃₆ ~ *Bo kto miluie ten nedžny šwiát / w tym nie máβ miłości Božey* 68₂₆.

Asmenvardžių adesyvų DP rasta 239, inesyvų – 104. Kaip matyti iš priede esančių lentelių, didelę dalį jų sudaro daiktavardžiai *Dievas*, *Viešpats*, *Tėvas*, *Kristus*, *Jėzus*¹⁶⁹. Tačiau nuodugniau ištyrus kalbamųjų daiktavardžių

¹⁶⁸ Plg.: adesyvas ir inesyvas, žymintys vidinę būseną ar vyksmą asmenų sąmonėje, Bretkūno *Biblijos* Evangelijoje pagal Luką viename sakinyje beveik niekada nevartojami, – Bretkūnas pasirenka arba inesyvą, arba adesyvą (Gelumbeckaitė 1997, 189, 199³¹).

¹⁶⁹ BVŽ vardyno sąrašė daiktavardžiai *Dievas*, *Viešpats Dievas*, *Viešpats Galybių Dievas*, *Visagalis*, *Jėzus*, *Kristus* yra laikomi Dievo vardais, nors etimologiškai antroponimu laikyti-

vartoseną matyti, kad daugelis šių žodžių adesyvų ir inesyvų priklauso tam tikroms religinėms formulėms, vėliau tapusioms religinio naratyvo klišėmis. Pavyzdžiui, adesyvas *Dieviep* ir inesyvas *Kristuje*: tarp dažniausiai atsikartojančių kontekstų minėtini žodis buvo *Dieviep* 13x, *rasti / turėti malonę Dieviep* 10x, *(iš)prašyti Dieviep* 6x, *gyventi Dieviep* 3x, *gyventi Kristuje* 9x. Apskritai inesyvas *Kristuje* (ne tik su veiksmažodžiais *būti / gyventi*, bet ir įvedantis naują predikaciją) bei jo gausa yra sietini su krikščioniškąja siekiamybe – *in Christo Iesu esse*¹⁷⁰. Randama tokių neutralizacijos kontekstų:

18 lentelė. Dievo vardų adesyvas ir inesyvas

	adesyvas	inesyvas
<i>turėti padukšį Kristup / Dieve</i>	<i>ne wienáp kitamp žmógup pádukfio nei patėkéiimoš turét' galeio / tiektaí W. Chrístup 327₂₉ ~ w žadnym inšym cžłowiecže nádžieie áni vćieczki mieć nie mogli / iedno w PAnie Chrystušie 337_{40t},</i>	<i>O czę gal' išmókitiš anie wiší kurié túri páduxi / Wieβpatiię Diewé 174₄₂ ~ ktorzy máia nádžieie w Pánu Bogu 183₄₀,</i>
<i>gyventi Dieviep / Dieve</i>	<i>Nes W. Diéwas yra méile / ir kás giwėna méileie / tas Diewiép giwėna / ir Diéwas iamé 103(89)₃₅ ~ kto mieβka w miłósci / ten w Bogu mieβka / á Bog w nim 105₉,</i>	<i>o kaip butú ne toli geréus o neğ mes / giwentú Diéwe Wieβpatiié 537₃₂ ~ žyli w Pánu Bogu 583₅₂,</i>
<i>pradžiugtis, įsilinksminti Dieviep / Dieve</i>	<i>ir pradžiaugoš dwašía maná / Diewiép iżganítóiiþ manámþ 471_{13∞} ~ A wrádował fie duch moy / w Bodze zbáwićielu moim 502₈,</i>	<i>Dwafiá manóii ifilinkfmino Wieβpatiié Diewę iżganítóie maname 613₁₈ ~ duch moy rozródował fie w Pánu Bogu zbáwićielu moim 507₂₁,</i>
<i>būti Dieviep / Kristuje</i>	<i>Neffa Dwáfia s. kaš saldžeufio yra Diewiéþ 249₁₉ ~ Duch s. coš nařtodβego w Bogu iest 257₁₇.</i>	<i>nųğ méiles Diéwo / kurí yrá Iéšuié Chrístuie Wieβpatiié mųfu 526a₃₁ ~ ktora iest w Iezušie Chrystušie P. náβym 571₅₃.</i>

nas tik *Jėzus* (gr. *Iesus*, hebr. *Ješua*) – ‘Dievas yra išgelbėjimas – Dievas gelbėtojas’. *Kristus* yra pašaukimo / pareigos titulas (gr. *Christós*, hebr. *Mašiah*), – kur šis žodis žymi pasiuntinybę, verčiamas *Mesiju*, o kur vartojamas kaip antrasis Jėzaus vardas – *Kristumi* (ŠR 1563).

¹⁷⁰ Būti *Kristuje* reiškia būti gyvu jo mistinio kūno nariu (1 Kor 1,30) (*wiėnas kūnas efmé Chríftuie wiší wiėna dūna wālgome 605₃*), būti šviesoje (*kurié βwiefoié / tai yra Chríftufe / giwėndami 292₃*). Esantys *Kristuje* yra dori, ištikimi, atsisakantys žemiškųjų dovanų: *Neffa iżtikimiėii giwėna Chríftuie per stípra intikėima ing ii / ir méila iop 608₁₂, Pówilas s. biło / ioğ iau nu pařmerkimo ner' tiėmus / kurié yr' Chríftuię / kurié ne wáikβczioie pagalėi kūna 395₂.*

Didžioji dauguma kitų tikrinių vardų adesyvų nurodo vietą rašytiniuose šaltiniuose. Iš 119 tikrinių vardų (išskyrus Dievo įvardijimus) rašytinio šaltinio priklausomybę nurodo net 104 (pvz.: *Aiaie tad' mokitiney Ióno Wieβpatiesp' / tare iam' kayp' Lukôβiup' S. fġâytomê* 18₄₀ ~ *iáko v Lukaβá S. czytamy* 18₄₂), inesyvas tokia reikšme nepasitaiko. Iš 15 tikrinių vardų adesyvų, nežyminčių rašytinių šaltinių autorystės, 6 turi adesyvui būdingą reikšmę – nurodo vietą asmens aplinkoje *Herodiep, Pilotiep, Kaipošiu* 2x, *Tobiošiu*, *Abromep*. Kiti vartojami kontekstuose, kuriame galimas ir inesyvas:

19 lentelė. Kitų tikrinių vardų adesyvas ir inesyvas

	Adesyvas	Inesyvas
<i>turėti pavaizdą</i>	<i>Kaip turim pawáyzda Helip kunigiep / kurioþ tarp kitu žôdžiu teip Wieβpats biġoio</i> 65 ₁₄ ~ <i>Iáko mamy przykġad w Helim Káþłanie</i> 66 ₁₄ , <i>Kaip' turime pawáyzda Iózephieþ / Dówidieþ / Iópieþ / Thobiôβiup' 214</i> ₅₂ ~ <i>Iáko mamy przykġad w Iozwie / w Dawidźie / w Iobie / w Tobiaβu y w inβych</i> 223 ₂ ,	<i>Kaip' βwieřu pawáyzda turíme Heliie Kunġge</i> 566 ₂₈ ~ <i>iáfnu przykġad mamy w Helim Káþłanie</i> 613 ₈ , <i>kaip' turime pawáyzda ne tiekġai cze Samueliie ir βweczefioie Mergoie / be' ir Išaâke Sûnuie Abrômo / ir Samfone / ir Ione S. Krikβtitoie / ir kitũsse patógiũsse</i> 564 ₁₃ ~ <i>iáko mamy przykġad nie tylko tu w Samuelu / y w nařwie-tβey Pánnie / ále w Izááku fynie Abráhámowym / y w Sámfonie / y w Ianie S. Chrzćicielu / y w inβych podobnych</i> 611 _{6tt} ,
<i>parodytis, pasirodyti</i>	<i>kaip tatái pacziũ dáiktu Pêtriep parôdes / kuris wġena kôżonia tris túkřtanczes zmoniu fugâwo</i> 292 ₄ ~ <i>iáko šie šama rzeczã w Pietrze okazaġo / ktory iednym kazániam / trzy tyřiace ludźi oġowiġ</i> 299 ₅₁ ,	<i>tokié [...] šmónes [...] apwaldziós šême / ne tiekġai ana šême giwġnancziũiu / kuria po šmerti apturés: be' ir kũna šawa / ir βíta šême [...] kaip' Dówide / Iofephé / ir tũlũše kġtu βwieřei pařirôde</i> 533 ₂₉ ~ <i>iáko šie w Dawidźie / w Iozephie y w wielu innych iářnie pokašáġo</i> 580 _{16t} .

Sintagma *turėti pavaizdą+Adess_{anim}/Iness_{anim}*, kaip jau minėta šių linksnių vartosenos tipų aprašuose, be abejonės laikytina pažodiniu vertimu (le. *mieć*

pryklad *wLoc*), kurio Daukša kartais išvengia (pvz., *Te máia w Pánie Iezusie przyklad bárdzo iáfny* 66₅₁ ~ *Tie tur W. Iéfu pawayzda łabay βwiefu / kuri wifsi kalti fakiot* 66₁). Junginyje randami adesyvas ir inesyvas bei vienodas jų lenkiškasis vertimo šaltinis (*wLoc*) rodo, kad vertėjas abu linksnius manė esant vienodai tinkančius reikšmei perteikti. Tas pats pasakytina ir apie paskutinįjį lentelės pavyzdį.

Asmenis žyminčių bendrinių daiktavardžių vienaskaitos adesyvų ir inesyvų koreliacija irgi randama su sintagma *turėti pavaizdą (kaip' turime pawáizda anamę Pharižéuβę / ir múitinikę* 223₄ ~ *iáko mamy przyklad w onym Licemierniku* 231₂₇ ir *kaip' turi pawáizda támpi žmógump / ir taip žmonáip* 371₄₂ ~ *maß przyklad w tym człowieku y w tey chorey niewieście* 383_{53t}, dar plg. 273₃₇ ~ 280₃₇ ir 223(222)₁₃ ~ 231₃₅), taip pat su emocinio vertinimo reikšmės veiksmažodžiais (*mylėti / peikti*): *Bęť kági W. Chrístus pėikia tam p wéidamainip* 315₆ ~ *Ale coż Pan Chrystus gáni w tym Licemierniku?* 324₄₃, *Geruše dwáfiβkúšę tatái iβmaník oż táwa ka míli bróliię* 112₅₀ ~ *W dobrách duchownych to rozumiey zá twoie / co miłuię w brácie* 113₄₂, *Neffa tafsái iztiéfos míl' genti / kuris Diéwa mili gentiie*¹⁷¹ 576₁₅ ~ *ten prawdziwie miłue przyiacielá / ktory Bogá miłue w przyiacielu* 623_{9t}. Posesyvinę reikšmę turinčiose sintagmose galimas ir inesyvas, ir adesyvas. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad linksnio pasirinkimą lemia lenkiškosios priešlinksninės konstrukcijos (inesyvą atitinka *wLoc*, adesyvą – *uGen*, pvz.: *Didęfnis [tikėjimas] búwo taip' ligónip žmonáip* 369₁₄ ~ *Wietβa była v tey chorey niewiásty* 381₂₉, *stębuklingas nobažnumas prięß W. Diéwa / daugiaufęi žalnieriuia páhoniię* 77₅ ~ *dziwne nabożeństwo przeciw Pánu Bogu / zwałęczá w żołnierzu y w pogáninie* 78_{4t}), tačiau atvejai, kai originalo konstrukcijomis nėra griežtai sekama, rodo linksnių neutralizaciją: *Didziáušios gámtos móťeriβkamp tos yrá Gé{d}a / Tiléiimas / ir ne róditis* 472₅₀ ~ *Przednieyβe cnoty białęgłowy ja te / wftyd / mileżenie / á nie dáváć fie widzieć* 503₃₈ ir *Kas móťerife yrá dáiktas tú stebuklingęfnis / ioğ ios yrá izğ*

¹⁷¹ *Gentis* – giminaitis, tos pat giminės (genties) žmogus, giminė (iš gimimo ir iš santuokos), LKŽ.

prigímimo filpnefneis: ir ioğ didėfni troβkuma turí parėdnump' / žemczyûgump' / ir bragiump' daiktump' 525₇ ~ Co w białychgłowách ieft rzecz tym dżiwnieyβa 570₉.

Atkreiptinas dėmesys, kad asmenų pavadinimų daugiskaitos adesyvų rasta daugiau nei vienaskaitos. Toks reiškinys kitiems seniesiems raštams nėra būdingas: įprasta, kad daiktavardžių daugiskaitos adesyvų visai nėra arba randama labai nedaug, bet gausiai vartojami daugiskaitos inesyvai¹⁷². Daugiskaitos adesyvų gausą lemia žmonių aplinkos (vietos tarp žmonių) reikšmė, kuria inesyvas vartojamas daug rečiau, plg.: *ioğ tu ne pabucziawái wéido máno (nórint tatái bū anũ mętu Żydũfiamp paiukimę) 481₂₄ ~ (choć to było ná on czás w Żydow pospolita) 513_{43t} ir mótina Samuelo / budamá be berne labai ilgai (kas búwo anũ metu Żydũfe daiktas gédiβkas) 562₄₀ ~ (co byłá ná on czás w Żydowstwie rzecz fromotna) 609_{21t}. Kartais daugiskaitos adesyvas žymi būsenos turėtoją, pvz.: *idáni W. Diėwas patís musímp' / ir kitũfiamp wifsôfiamp žmonefiám karaláutu 333₂₀ ~ áby Pan Bog fam w nas / y w inβych wβytkich ludźiách krolował 343₄₁.**

Kai adesyvo ir inesyvo linksniais vartojami gyvūnų pavadinimai ir vietų / daiktų / veiksmo įvardijimai, kontekstinė jų sinonimija negalima. Inesyvas turi aiškią buvimo viduje, adesyvas – pašalyje reikšmę, pvz.: *Danielui dũbeiá lûtũfiamp alkstancžiam nufiũftu búwo [...] piétus 523₅ ~ Dánielowi w dole v lwow láknacemu 568₁₈ ir toieğ žuwiié ráftas búwo žiėdas aukso 539₄₃ ~ w teyže rybie naležiono pierścień złoty 585_{51t}, wifsi kurié grábũfe yrá izgírs bálfa io 544_{12∞} ~ ktorzy w grobiech fa 591_{2t} ir kurios [móteres] akfti bū grábiep 189_{23∞} ~ ktore ráno byly v grobu 188₃.*

Iš viso to, kas pasakyta, ir palyginus 16 lentelės skiltis, matyti, kad DP vyrauja tendencija adesyvo forma vartoti gyvumo požymiu žymėtas kalbos dalis, inesyvu – atvirkščiai. Tačiau iš 20 lentelės matyti, kad gyvumas neapsiriboja tik adesyvine raiška: pradedant trečiojo asmens įvardžiais galimas ir

¹⁷² Pavyzdžiui, Chylinskio NT daiktavardžių daugiskaitos adesyvų visai nėra (Kavaliūnaitė 2001, 101).

inesyvas. Trijų paryškintųjų skilčių inesyvas ir adesyvas galimas vartoti vieno-
duose kontekstuose be reikšmių skirtumo, – tai liudija ir trys DP vardažodi-
niai junginiai *žmoneſe bediewiūſemp̄ ir neyβtikumūſemp̄* 44₅₃, *ne wienamę*
žmógup̄ 477₁₈, *žmógup̄ atgimdítame* 255₃₅. Paskutiniųjų dviejų gyvumo hierar-
chijos pakopų inesyvo ir adesyvo reikšmės griežtai skiriamos, neutralizacijos
procesai negalimi.

20 lentelė. Adesyvo ir inesyvo distribucija

1 asmens įvardžiai	2 as- mens įvardžiai	Savybi- nis įvar- dis	Rodomieji / 3 asmens įvardžiai	Tikri- niai vardai	Asmenų pavadi- nimai	Gyvūnų pavadi- nimai	Daiktų / vietų pavadi- nimai
ades	ades	ades	ades / ines	ades / ines	ades / ines	ades / ines	ades / ines

Pabaigai minėtina, kad *Postilėje* egzistuoja keli gyvumo kodavimo tipai
arba sluoksniai:

1. matyti gyvumo gramatinimo tendencija: pirmojo, antrojo ir sangražinio
įvardžio DP vartojami tik adesyvai,
2. trečiojo asmens įvardžių, tikrinių vardų, asmenų pavadinimų būsenai žy-
mėti vartojamas ir inesyvas (žr. 20 inesyvo vartosenos tipą),
3. būseną inesyvu būdingiau nusakyti kitokio tipo inesyvinėmis konstrukci-
jomis: figūra jose esti žmogus, o fonas – būseną, kurioje lokalizuojamas as-
muo (žr. 21 inesyvo vartosenos tipą). Tai lemia inesyvų-abstraktų gausą
Daukšos tekste.

6. Einamieji vietininkai

Einamieji (slinkties, dinaminiai arba liatyviniai) vietininkai iliatyvas ir aliatyvas yra randami kryptingo judėjimo (*translational motion*, Talmy 2000b, 25t) kontekstuose¹⁷³, – juose figūros padėtis fono atžvilgiu (pa)kinta per laiką. Visa kryptingo judėjimo predikacija apima pradinį judėjimo tašką, kelią ir galinį judėjimo tašką / judėjimo tikslą (Talmy 2000a, 218), – iliatyvas ir aliatyvas žymi pastarąjį, tik išryškina skirtingus jo aspektus, kurie bus atskleisti dviejuose tolimesniuose darbo skyriuose.

Dinaminėse situacijose fonas yra iliatyvo / aliatyvo linksniais išreikštas ar funkcinių šių linksnių adekvatų prielinksnių valdomas vardažodis, o figūra nustatoma tokiu būdu:

1. kai konstrukcijoje vartojamas intranzityvinis judėjimo veiksmažodis, figūra yra sakinio veiksnys, semantinis subjektas, išreikštas nominatyvu, pvz.: *miniá Žídu [...] grižo namúfn'* 181₃₉, *[Viešpats] krikβtitus Iordónop atêio* 424₁₀;
2. kai vartojamas tranzityvinis veiksmažodis, figūra yra papildinys, išreikštas akuzatyvu, pasyvinėse konstrukcijose – veiksnys: *idánt' teipaieu (gimdytojai) waikelus sawus wadžiotu bažnicioń* 566₆, *mus fiúnczia Apástałump / ir iu wiétinikumþ* 328₁₇, *Weftas buo Jefus girion* 106_{37t}, nors figūra gali būti ir implicitinė: *[paukščiai] ne sêie / nei piauia / nei rēka klunúfna* 330₄;
3. kai vartojamas veiksmažodis, reikalaujantis instrumentinio papildymo, figūra yra netiesioginis papildinys, išreikštas įnagininku, pvz.: *Žídai [...] múþe ii kúmfcionis [sic!] ing kákla bíłodami* 104₄₀, *kíti pláβtakomis múþe ing wêdaio* 158₃₆, nors dažnai tokiais atvejais figūra yra implicitinė, pvz.: *iei kas tawę iβtikis deβinan' žandán' / paftatik' iam' ántra* 488₃₀.

¹⁷³ Kiti judėjimo tipai, Talmio įvardijami *self-contained motion* (Talmy 2000b, 35t), yra sukimasis (aplink savo ašį), virpėjimas, išsiplėtimas / susitraukimas etc.

6.1. Iliatyvas ir *ingAcc*

Iliatyvas DP iš visų postpozicinių vietininkų pasitaiko rečiausiai – pavartotos 637 iliatyvo lytys, iš kurių 522 yra vienaskaitos ir 115 daugiskaitos. Jų postpozicija paprastai yra sutrumpėjusi¹⁷⁴. Atmetus su daiktavardžiu derinimo ryšiu susietus būdvardžius ir kai kuriuos įvardžius, iš viso nagrinėtas 541 iliatyvo vartosenos kontekstas¹⁷⁵. Į šį skaičių įeina keletas minėtinų prievieksmėjančių ar suprievieksmėjusių iliatyvų, taip pat naujai pasidarytų formų su iliatyvo formantu (pvz., *čion*) bei prielinksnio pozicijoje vartojamų (*vardan* + *Gen*, *vieton* + *Gen*), kurie plačiau nagrinėjami nebus¹⁷⁶.

¹⁷⁴ Vienaskaitos nesutrumpėjusios lytys tėra trys (*daguna* 496₃₆, *ródona* 364₁₃, *padaritona* 499₄₈), daugiskaitos – 39: *iūfna* 448₄₆, *kuriūfna* 17₃₇, *Kuriūfna* 484₄₈, *tūfna* 351₁₅, *ant kalniūfna* 471₄₀, *aufjfná* 319₃₀, 319₃₅, *gírjofna* 484₄₈, *kaľbofna* 514₁₇, *klunūfna* 330₄₀, *krutūfna* 313₂₆, *namūfna* 66₁₁, 298₅, 304₄₈, 316₄₈, 334₃₉, 351₁₅, 358₂₈, 371₃, 471₃₀, 471₄₁, 473₂₇, 476₅₀, 478₅₁, 492₁₄, *oľūfna* 514₆, *paredniūfna* 473₂₃, *purwūfwa* (= *purvuosna*) 353₄₃, *faitūfna* 359₉₀, 361₁₃, *orwūfna* 247₂₄, *Wiftiklūfna* 422₄₅, *prakeiktūfna* 514₆, *fawofna* 298₆, *fawūfna* 316₄₉, 514₆, *fawūfná* 304₄₈, *tawūfna* 66₁₂, *tuwūfna* 358₂₈.

¹⁷⁵ Du kartus Daukša vartoja formą *Cedron*, kuri nėra iliatyvas, o dėl vertimo atsiradęs neintegruotas hidronimas: *pêrėjo per úpi Cédron’* 149₃₃ ~ *przebeďł przez strumieñ Cedron* 155₃₆ (t. p. 159₂₂ ~ 165₂₈).

¹⁷⁶ Pvz.: *čion* 16x / *šion* 1x / *čionag* 1x (*ižg cžion’ iau plūfta wiřsa gęra* 132₅₁ ~ *řtadci iuž wřbytko dobre plynie* 139₄₈), *tolin* 2x (*męř nūg grīnumo kaip’ nūg řatōno tolin’ bęgame* 428₄₆ ~ *dáľeko vćiekamy* 444₁₁, plg. prievieksmišką iliatyvo perdirbinį *tolinui* 32₁ ~ *dáľeko* 31₅₀), *artin* 1x (*ta kuris artin’ iop prieiř* 508₁₆ ~ *tego ktory řie pržyřtapi do niego* 553₃₄), *řalin* 22x / *řalina* 1x (*Te atřoiř řalin tūrgus řalin dwāras* 36₁₄ ~ *Ná řtrone rynek / ná řtrone dwor* 35₄₀, *Eik řatōne řalin* 107₈ ~ *Podž precž řátanie* 108₁₀), (*h*)*oran* 13x (*Iřmetinėkime pátiř’ óran’ wiřřas tas prakės* 313₇ ~ *wyrzucaymy řami precž wřbyřtkie te kupiectwá* 322₂₅), *augř(t)in* 3x (*kęľameř aukřtin* 441₅ ~ *řie wynořimy wřgore* 456₄₁), *virřun* 2x (*iřpindimu padeiwinimo řáwo wirřun’ anř kūno ne iřľáido* 593₅₃ ~ *ná wierzch ná ćiáľo nie wypuřczáľá* 120₄₅), *valion* 1x (*iey palářyřite iūř [waikus] wáľon’* 65₃₃ ~ *ieřli ich řániedbaćie* 66₃₂), įvardžio *kas* iliatyvas *kana* 7x / *kanag* 2x (*kána turiu eiř* 216₈ ~ *kędy mam iřć* 224₂₂). Postilėje matomi keli tokių iliatyvų vartosenos sluoksniai, pvz.: *řmōgus więnas eidamas řwētimen’ řalin’* 386₁₄ ~ *Cřľowiek ieden iádac precž* 400₁₉, *kūnas kuris tawé řalin’ tráuķe* 350₁₄ ~ *ćiáľo / ktore ćie pierwey ná řtrone vnořilo* 361₁₆, *atmēřkimę řalin’ dāřbus támfibiū* 5₂ ~ *odrzućmy ná řtrone ućzynki ćiemnoći* 5₉ (pirmuoju atveju iliatyvas *řalin* nėra atitrūkęs nuo paradigmos linksnis, antruoju jis panařęja į prievieksmį, o trečiuoju tesustiprina veiksmáždžio reikřmę). Prievieksmiřki iliatyvai dařniausiai atliepia lenkų kalbos prievieksmiřius. Su genityvu vartojami iliatyvai *vieton* 23x (*pīľwui wíeton’ Díewo tarnáuiř* 5₃₇ ~ *brzuchowi miáľto Bogá řľužyć* 5₄₂) ir *vardan*+*Gen* 23x. Iliatyvas *vardan* visuomet atitinka lenkiřkąjį *w imię*, taćiau kalbamosios formos atsiradimas sietinas ne su pařodiniu vertimu iš lenkų kalbos, o řęgnonės vertimu iš vokiećių *im Namen*, plg. lo. *in nomine*, lenkiřkoji konstrukcija tik padęjusi iliatyvui įsigalėti (Zinkevićius 2000, 63). Prielinksninis junginys *ing vardą* tekste pasitaiko trigubai dařniau (*vardan* 23x, *ing vardą* – 75x), plg.: *Krikřtidami iūř wardán’ Téwo ir řunáus / ir Dwářios řwentos* 258₃₁ ~ *Chřzcžac ie w imię Oycá / y řyná / y Duchá řwietego* 266₂₁ ir *krikřtidami iūř inę wářda Téwo / ir řunáus / ir Dwářios S.* 226₃₈ ~

Prielinksnis *ing* neturi etimologinių ryšių su iliatyvo postpozicija *-na* (plg. prielinksni *nuo*, pr. *no*, la. *no*, sl. *na*), bet yra siejamas su inesyvo polinksniu *-en* (kaip ir pr. *en*, latvių priešdėliu *ie-* < **en*). Daukšos *Postilėje* prielinksninė konstrukcija *ingAcc* daugeliu atvejų randama kaip iliatyvo sinonimas ir aptinkama beveik du kartus dažniau nei iliatyvas (± 1100)¹⁷⁷. Kadangi abiejų vietos raiškos priemonių vartosenos modeliai beveik nesisiskiria, jos bus aptartos kartu, po to išryškinant skirtumus. Iliatyvas ir *ingAcc* yra dinaminiai inesyvo koreliatai, todėl jų vartosenos tipai duodami tokia pat tvarka.

Vartosenos tipai

Iliatyvo linksniu ir konstrukcija *ingAcc* išreiškiamą viena dinaminės schemos PRADINIS TAŠKAS-KELIAS-GALINIS TAŠKAS dalis – GALINIS JUDĖJIMO TAŠKAS. Jie yra vartojami žymint judėjimą į vidinį fono regioną. Patekimo į objekto vidų reikšmę dažnai išryškina priešdėlis *į-*, įvykio veiksmo ar telinės veiksmožodžių formos. Iliatyvas yra valdomas

a) intranzityvinių judėjimo veiksmožodžių *atvažiuoti, bėgti / išbėgti, eiti / ateiti / įeiti / išeiti / nueiti / užeiti, grįžti / sugrįžti / negrįžti / notgrįžti, įjoti, įkopti, impulti, įsivogti, (į-/in-)tilpti, keltis, kristi, leistis, lipti, iškakti, pažygeti, rinktis, spaustis, sravėti, sueitis, tekėti / patekėti, tektis / intekti, tęsti, vaikščioti, žengti / įžengti / užžengti, iteratyvų impuldinėti, lakioti, siūbuotis;*

b) tranzityvinių judėjimo veiksmožodžių *atgabenti / nugabenti, atduoti rąkosn, dėti / indėti, gaudyti, gridyti* ‘gabenti, nešti, kraustyti’, *įmesti, imti, intalpinti, impilti, įsėti, įsodinti, iškakinti, išmesti, išstremti, įvietoti, (į-/in-)vynioti,*

chrzczac ie w imie Oycá / y Syná / y Duchá S. 235₂₂, Palaimintas kuriffai atáio wárdán' Wießpaties 4₃₇ ~ ktory przybedł w imie Pánfkie 4₅₀ ir Palaimintas tafsai / kuris atáio inğ wârda Wießpaties 5₂₄ ~ ktory przybedł w imie Pánfkie 5₃₁, konórint praßífite wárdán' máno / tá padarifsiu 451₃ ~ oczkołwiek bedżecie prosić w imie moie / to ucżynie 477₃₉ ir praßífite inğ wârda máno 224(223)₂₇ ~ bedżiecie prosić w imie moie 232₄₃.

¹⁷⁷ Beveik pusė amžiaus po DP pasirodžiusiame Slavočinskio giesmyne daugiskaita yra reiškiamą prielinksnine konstrukcija (tėra viena ill. pl. forma), o vienaskaitos iliatyvo ir *ingAcc* pavartojimo atvejų apylygiai (Zinkevičius 1980, 258).

kelti, krauti, nešti / atnešti / pernešti, nuskandinti, paraišti / pakasti / parausti / įrausti / užrausti, pralenkti, pranokti ‘pralenkti’, pūsti, siųsti / nusiųsti, suvežti / užvežti, vesti / atvesti / įvesti / išvesti, iteratyvų išvadžioti, sekioti, varinėti;

c) smogimo / mušimo veiksmažodžių *ištikti, mušti*, valios veiksmažodžių *leisti / įleisti / neleisti / paleisti, priimti, išleidinėti, priimdinėti*, kalbėjimo veiksmažodžių *(pa)kviesti, (pa)vadinti*, rezultatinių aktyvaus veiksmo veiksmažodžių *(su)rinkti / rankioti / surankioti, surišti, įvystyti, suvyurti*, pavidalo keitimo veiksmažodžio *permainyti*, afektinių veiksmažodžių *trokšti, alpti*, veiksmažodžių *(pa)samdyti, zopostyti, afieravoti*;

d) veiksmo pavadinimų *ėmimas (Danguna emimo Mergos Mariós 615₂₃)*¹⁷⁸, *žengimas (dagun’ žėgima 216₆)*, *įžengimas (dagan įžėgima máno 448₂₂)*, *užžengimas (dagūn’ vžžėgima Wieβpatíés 137₄₈)*, *įleidimas (įlaidimé pírβtu aufjfná io 319₃₅)*, *priimdinėjimas (galíbe priimdinėiimo bažniczion’ 470₅)*, *afieravojimas (afierawóiiimo funáus ios Bažniczion’ 49₂₃)*, daiktavardžių *anga (angá gardán’ 484₅₀)*, *kelias (kėlas dagun 448₄₇)*.

1 tipas. Prototipiniu (pirmuoju) iliatyvo ir konstrukcijos *ingAcc* vartosenos atveju galima įvardyti erdvinę situaciją, kurioje figūra juda į vidinį fono regioną, suvokiamą kaip trimatį.

1.1.a. Fonas – patalpų pavadinimai: namų ir ūkinių pastatų, maldos šventovių, įstaigų pavadinimai). Figūros pozicijoje vartojamas asmenį, minią ar daiktą įvardijantis žodis, judėjimo veiksmažodis gali būti tranzityvinis / intranzityvinis, kartinio veiksmo / iteratyvas (*eiti, grįžti, mesti, rinkti* ir jų priešdėliniai vediniai, *vaikščioti, dėti, pralydėti, vesti, vedžioti*). Čia ir toliau pavyzdžiai pateikiami lentelėmis: trečiojoje skiltyje dúodama vartosenos iliatyvo linksniu pavyzdžių, ketvirtojoje – prielinksnine konstrukcija *ingAcc*. Antroje skiltyje pateikiamas vartosenos kontekstas, nurodant foną ir veiksmažodį.

¹⁷⁸ Vieną kartą pavartotas daiktavardis *atėmimas* greičiausiai yra korektūros klaida (= *ėmimas*): *dagūn atėmimo Wieβpatíés 460₁₁ ~ w niebo w žiėčiu 487₈*.

Nr.	sintagma	iliatyvas	ingAcc
1.	(su)grižti, eiti namuosna 32x / ing namus	miniá Žídu [...] grižo nam ūfn' 181 ₃₉ ~ wracáli sie do domu 190 ₁ , žmoná eit' swiatim ūfn' nam ūfna 478 ₅₀ ~ išć do cudzego domu 512 ₂₈ ,	Sugrižiú ing namús manús 118 ₇ ~ Wroće sie do domu mego 125 ₁₂ , eik' iau drafei ing namús tawús 350,13 ~ idž [...] do domu twego 361 ₁₅ ,
2.	įeiti rotušion 2x / ing rotušiq	[Pilotas] iéio wel' Rôtuβion' 167a ₂ ~ wβedł zás w Ratuβ 175 ₇ (t. p. 163 ₂₉ ~ 169 ₁₈),	Iéio [...] [Pilotas] ing Rôthuβia 164 ₂ ~ Wβedł [...] Piłat do Rathuβá 170 ₆ ,
3.	įeiti palociun 2x / ing palocių	[Petras] iéies pałocziun' 158 ₆ ~ wβedβy w dwor 164 ₁₄ ,	kuriš iéio [...] ing pałóciun 158 ₃ ~ wβedł [...] ná páłac 164 ₁₁ ,
4.	(at-/-)eiti, lipti, patekėti, pažygėti, su- eitis, vaikš- čioti, atvesti / (at)nešti Jėzų, imti / vadžio- ti vaikelius, pernešti pa- laikus bažny- čion 29x ¹⁷⁹	túrime wáikβcziot' Bažni- czion' Diewóp 314 ₂₁ ~ chodźić mamy do kościo- lá 324 ₁₁ , idánt' teipaieu [gimdytojai] waikelus sawus wadžiotu bažnícioń 566 ₆ ~ wodźili do kościołá 612 ₄₁ ,	[Marija] nuğ gimdítóiu ing bažníczia pralideta 562 ₂₅ ~ do Kościołá wrowadzona 609 ₉ , ir kitú mergú yrá ir búwo páfkui to ing bažníczia atwêftú 562 ₃₃ ~ do Kościołá przywiezionych 609 _{15t} ,
5.	įmesti, eiti saituosna ¹⁸⁰ 2x, kalinėn 2x / ing kalinę, ing kalėjimą	Pówiłuy ir Siłai nuplaktié- mus / ir kalineń immef- tiémus 523 ₁₀ ~ do ciem- nice wtraconym 568 ₂₃ , imméte ü fait ūfna 359 ₉ ~ wrzucił go do ciemnice 371 ₅ ,	imeftas ing kaléiima 296 ₂₆ ~ wrzucon do wieżienia 304 ₃₉ , Wiéβpatie pažopôstiiés efmí eit' ir ing káline 148 ₂₆ ~ gotowem z toba išć y do wieżenia 154 ₁₁ ,
6.	(su)rinkti, sukrauti klunuosna 1x, kluo- nuosn 1x / ing kluoną	[paukščiai] ne sêie / nei piauia / nei reka klun ūfna 330 ₄ ~ zgromadźáia do gumien 340 ₁₀ ,	kwieczius furinkt ing klúna sawa 83 ₃₃ ~ pβenice zebrác do gumná swoiego 85 ₁₈ ,

¹⁷⁹ Plg. bažnyčios, maldos namų leksemų pozicijoje vartojamus įvardžius: Daug ir mūfu izg małónes Diéwo wáikβczioie bažníczion' / beł' biéus ioğ βítu maž kurié Dwáfoie wáikβcziotu ion' 429₄₉ ~ máło / ktorzyby w Duchu chodźili do niego 445₁₃, βítus namús Diéwo / tús namús małdós / kuri ūfn' wifsi fufiwáikβtineieme bažnícze wadiname 572₂ ~ ten dom modlitwy / do ktorego sie wβyšcy schodźimy 619₆.

¹⁸⁰ Plg. Iónas βwéntas kríkβtítóias / būdamas iau apkáltas fáytúfié (kuri ūfna buwo indétas nuğ Hérodo del' Herodyados 17₃₇ ~ w wieżeniu (do ktorego był wšadzon od Herodá dla Herodyady 18₂).

7.	<i>jeiti kamarėlėn</i> 1x / <i>ing kaniūkštę</i>	<i>iėies Angelas iosp' / tái yrá / ios kamarėlen</i> 599 ₁₃ ~ <i>wβedβy Anyol do niey / to iest / do iey komorki</i> 459 ₂₆ ,	<i>Iėie ing kaniukβte: rādo bernėli wįstiklāis suwįstita</i> 425 ₃₉ ~ <i>Weβli do stāynie</i> 440 _{40t} ,
8.	<i>užėiti kyžion</i> 1x, <i>patekėt karčemon</i> 1x, <i>atvesti stadalon</i> 1x, <i>sugrižti kloštorium</i> 1x / <i>jeiti, dėti ing grabą, (i-?)leisti ing dvarą</i>	<i>Wieβpatís turėtu misernón' / o smardžión' kīžion' tawón' vžeit'</i> 358 ₂₃ ~ <i>Pan miał stepić do nedzney / á smrodliwey chálupy twoiey</i> 369 ₄₈ , <i>fúku krikβczionímus [...] patekėt [...] karcžemon</i> 64 ₂₉ ~ <i>do kárcžmy</i> 65 ₃₀ , <i>átwėde iü [žmogų] stadalon'</i> 325 ₄ ~ <i>przywioł go do gošćińcá</i> 335 ₆ , <i>kiekwiėnas [...] ne gal' klóβtorium' [...] sugriβt</i> 277 ₂₃ ~ <i>nie može sie [...] do Klabtorá [...] wroćić</i> 284 ₃₁ .	<i>kuri krizėwoie / kuri ing grāba dėft'</i> 407 ₁ ~ <i>ktorego klāda w grob</i> 421 ₄ , <i>iėiušios ing grāba</i> 184 _{37∞} ~ <i>wβedβy do grobu</i> 193 ₈ , <i>[{3}łaiftas ing dwara.]</i> 158 _{1m} ~ <i>Wpuβciony do dworu.</i> 164 _{7m} .

Būdingas iliatyvo ir *ingAcc* vertimo šaltinis – le. *doGen*, retais atvejais – *wAcc* (iliatyvai *rotušion*, *palociun*, sintagmos nr. 2 ir 3), *naAcc* (*ing palocių*, sintagma nr. 3), kartais lenkiškosios konstrukcijos su ta pačia leksema varijuoja (*rotušios* ir *grabo* leksemos, nr. 2 ir 8).

1.1.b. Be patalpų pavadinimų, fono vaidmenį atlieka kitokių uždarų objektų įvardijimai, priskirtini tam pačiam vartosenos tipui ir atitinkantys le. *wAcc* / *doGen* junginius, pvz.:

22 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Uždarų objektų pavadinimai

Nr.	sintagma	iliatyvas	ingAcc
9.	<i>įmesti pečiun</i> 2x / <i>ing pečių</i>	<i>βėko lāuko kurís βia diėna yra / o ritóie pėczium' bus imeftas</i> 332 ₂₂ ~ <i>w piec bedžie wrzucono</i> 342 ₄₆ , <i>pėczium' úgnies tureio bût immefti</i> 81 _{35t} ~ <i>w piec ogniſty miely być wrzuceni</i> 82 ₄₇ ,	<i>žóle lāuko kurí βia diėna yra / o rītu ing pėczium' immėtá</i> 330 _{11∞} ~ <i>á iutro w piec wrzucona bywa</i> 340 ₁₆ , <i>[Angelai] imės iūs ing pecziu úgnies</i> 83 ₂₄ ~ <i>wrzucaie w piec ogniſty</i> 85 ₉ ,

10.	<i>įleisti pirštus ausisna 3x / ing ausis</i>	<i>įlaidimé pirštu ausifsná io 319₃₄ ~ wpuščženim pálcow w ušy iego 329₂₇,</i>	<i>inláido pirštús sawús ing ausis io 317₃₃ ~ wpuščít pálce swoie w ušy iego 327₁₀,</i>
11.	<i>imti káshnelį nasruosn 2x, įlįsti ing gomurį 1x</i>	<i>pirmáfis káshnelis kuri imfi nafr úfn' 597₈ ~ pierwšy káfek ktory weźmieš w vftá 123₄₁, impūte nafr úsn šęniui (sakramentą) 140₁₃ ~ wlał w vftá 146₄₅,</i>	<i>nóri iż náuio ilįst' ing gómuri wilko prakieiktoio 206₃₃ ~ chceš znowu wlešć w páščzeker wilká piekielnego 215₁₁,</i>
12.	<i>išvadžioti, užvežti avis olosn 2x, išlaidinėti avis uruosna 1x / dėti ing maišelij, duoti saiką ing ančius</i>	<i>awís Wiešpatiés išwadžioie iżg gardo sawósñ ołofñ kacerfskosñ 246₂₂ ~ owce Páńskie wywodzja [...] do swych iáskiñ kácerfskich 254₂₅, išlaidinéie ies [...] ne vrwúfna látru 247₂₄ ~ do iáskiñ łoterfskich 255_{25t},</i>	<i>tái ne tiekái ing maišéli dėmę 10₁, kunigáigščzei kunigú atėme šidábrinius bilóio / nēdera iu dei ing Carbóna¹⁸¹ 163₂₂ ~ Nie godzi sie ich klášć do škárbu 169₁₁, šaika [...] dūs ing anczius mūfu 251₁₂ ~ miáre [...] dádza w zánádrá naše 259₄,</i>

1.2. Pirmojo tipo potipį sudaro tokie atvejai, kai trimatis fonas nėra visiškai uždaras, jam trūksta viršutinės sienos (laivų pavadinimų, *duobės*, *šulinio*, *gardo*, *prakarto* lekšemos), le. *wAcc / doGen*, pvz.:

23 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Trimačiai objektai be viršaus

Nr.	Sintagma	iliatyvas	ingAcc
13.	<i>impulti / įlįsti duobėn 2x / ing duobę</i>	<i>Ar gáli ákláš / áklam' kela rôdit? Ar ne abu dūben' impūta? 283_{16∞} ~ izali nie obá w doł wpádna? 291₉ (t. p. 286₃₄ ~ 294₁₅),</i>	<i>idant kur tamfumoie ing dūbe ne impútu 553₁ ~ w doł nie wpádli 599₃₅, Dūbe darái idánt' ing ia ilįstumbei 200₃₆ ~ ábyš weñ wlažł 208₄₂,</i>
14.	<i>jeiti, įžengti luotan 1x, laivėn 1x, sudinon 1x / ing luotą, ing aldiją</i>	<i>iėio W. Jėsus łútan 79₈ ~ wštapił Pan Jezus do łodži 80₂₀, Iėsus iżenge laiwen 78_{22∞} ~ Iėsus wštapił w łodź 79₁₇, idánt [...] iėies iu fudinon / nuramintu áudrá 79,18 ~ wšedšy do ich łodži 80₂₈,</i>	<i>Ieies Iėsus ing łuot{a} péries 346_{20∞} ~ Wštapiwšy Iėsus do łodzi 357₁₀ (287₄₁ ~ 295₁₆), iėies W. Iėsus ing áldiia Šimono 289₁₄ ~ Wšedšy Pan Iėzus włodź Symonowe 297₁₀ (t. p. 347₁₃ ~ 358₂₂),</i>

¹⁸¹ *Karbonà* – aukų dėžutė, LKŽ.

15.	<i>impulti šulnin 1x / ing šulinj, duobę, kaminq</i>	<i>áfilas arba íauczes impúls βulnín' 338_{12∞} ~ ošiel ábo woł w ftudnia wpádnie 348₃₆,</i>	<i>íauczia [...] izğ βúlnio arba izğ dúbés / ing kuría impúls íβtráukt' 339₁₄ ~ w ktory upádnie 350₁₁, tús [...] immes ing aná kámina úgnimis lâizdanti 85₃₅ ~ wrzuca w on komin ogniſty 87₈,</i>
16.	<i>ípilti vandens lakonion 1x, kiekvienan [rykan] / ing rykq</i>	<i>akmeningi rikai βeβí padéti [...] pílefi kiekwiēnan podu arba tris wiedrus 68_{8∞}¹⁸² ~ biorac po dwie álbo trzy wiádrá 69₁, Jefus [...] impíle wādenes łakônion¹⁸³ 135₄₄ ~ nálał wody w miednice 143₃,</i>	<i>ríkas púnas [...] beſ' ka nórinf' ing ii impilfi 595₂ ~ co kolwiek weñ wleieβ 121₃₉, laβ{ê}lis wāndēnio beſ' immēstas ing dídi ríka wino 429₁₂ ~ kápká wody / ále wrzucona w wielki ftátek winá 444_{30t},</i>
17.	<i>jeiti ing gardq, jdēti į prakartq, sugrižti į volyklę¹⁸⁴</i>	<i>Tiémus ne CHRISTVS eſt angá gardàn' 484₅₀ ~ nie Chryſtus ieſt drzwiāmi do owczárni 517₃₃.</i>	<i>kas iéit pro ag{a} ing gárda awiu 245_{6∞} ~ wchodži drzwiāmi do owczárniey owiec 253₁₄, tas Diewú yra kuri ing prákarta dēſt' 406₄₉ ~ ten Bogiem ieſt / ktorego w žłob kláda 421₁, fugriže kaip' kêules ing wolíkłe fáwa 188₃₅ ~ Wroćiwβy ſie [...] do kálifká ſwego 196₄₃.</i>

2 tipas. Antrąjį tipą, kaip ir inesyvo, sudaro atvejai, kuriuose žymimas figūros judėjimas į geografinį / topografinį regioną.

2.1. potipis. Iliatyvo linksniu ar konstrukcija *ingAcc* yra vartojami valstybių, miestų pavadinimai, *tėviškės, karalystės, šalies, kiemo* 'kaimo', *grios* 'dykumos, tyrų' lekšemos. Du kartus lenkiškąją konstrukciją *do Polski* Daukša išverčia iliatyvu *lenkuosn: S. Waitiėkus[...] láidos [...] pirm' ing žemė Vngru [...] Lékũfn' 443₆ ~ potym do Polski 463₂₅, karúnu patís' atgabėno Lékũsñ 443₄₃ ~ przyniozł do Polski 464₁₆*. Visais atvejais WP vartojamas junginys *doGen*.

¹⁸² Plg.: *pripílkite rikús wādenimi 68₉ ~ Náleyćie w ftátki wody 69₂*.

¹⁸³ *Lakonià, lakônė* – indas praustis, kam mazgoti, rėčka, LKŽ.

¹⁸⁴ *Volyklė* – išvoliota vieta, LKŽ.

24 lentelė. Iliatyvas ir ingAcc. Geografiniai regionai

Nr.	sintagma	iliatyvas	ingAcc
18.	nugabenti, nueiti Persijon 1x / ing Egiptą, ing Indiją	mędi križiaus S. kuri iis bū [...] Perfyon nugabėnes 507 ₈ ~ do Perfyey zánioš 552 ₉ ,	[Juozapas] nuėio ing Egípta 417 ₁ ∞ ~ vβedł do Egiptu 432 ₇ (51 ₅₁ ~ 51 _{12t}), Nėis Heretikas ing Indiią 246 ₄₂ ~ do Indyey 254 ₄₅ ,
19.	eiti miestelin 1x / ing miestelį, vaikščioti miestuon 1x	DV išg mókيتينiu Wieβpatiės ėio / taiaug diėna miestelin' wardú Emaus 190 ₃₄ ~ βli [...] do miásteczká 199 ₁ ,	Eíkite ing miestėli / kuris yrá priėβ ius 1 ₉ ∞ ~ Idźcie do miásteczká 1 ₉ ,
20.	(at)eiti miestan 9x / ing miestą, sugrižti Jerolimian 1x / ing Jeruzalem, pralenkti, pra- nokti Galilėjon 1x / ing Galilėją	Eio Iefus miestan 333 ₄₀ ∞ ~ Szedł IEžus do miástá 344 _{4t} , fugrižo Jerolimian ¹⁸⁵ 63 ₂₇ ~ wroćili fie do Jerolimy 64 ₁₀ , [Jėzus] turėio iūs pranókt Galilėon' 150 ₁ ~ miał ich upzedźić do Galileiyy 156 ₂ , ius praleks Galilėon' 184 ₄₁ ~ was upzedzi do Gálileiyy 193 ₁₃ ,	ir eio wifi [...] ing miešta fáwa 37 ₃₆ ~ βli [...] do Miástá fwego 37 ₅ , fugrižo ing Jerufálem 65 ₃₈ ~ wroćili fie do Jeruzalem 66 ₃₆ , kad kelfiūs pranóksiu ius ing Galiléa 148 ₂₂ ~ vprzedze was do Gáli- leiey 154 ₉ ,
21.	sugrižti šalin 4x, tėvikščion 4x, tėviškėn 1x / ing šalį, tė- viškę, kara- lystę	fugrižo sawon' βalin 63 ₁₁ ~ wroćili fie do kráiny fwoiyy 62 ₂₇ , žmónes žydu [...] potam wel fugrižo tėwikβczion' sawón' 93 ₂₈ ~ potym zás náwroćił do oyczzyzny swoiyy 95 ₃ (t. p. 543 ₂₈ ~ 590 ₂₂).	fugriβkimę ing ana βali giwėnancziuiu / o ing amžina tėwiškę múfu 63 _{13t} ~ wracaymy fie do oney kráiny żywiacych / á do wieczńniey oyczzyzny náβey 62 _{28t} , Karálus [...] griβta ing karalistė sawa 236 ₄ ~ náwraca fie do Krolestwá swoiego 245 ₄ ,

¹⁸⁵ Nelietuviškų vietovardžių randama ir adaptuotų (integrutų), ir neadaptuotų formų, pgl.: lípame ing Ierofolima 212₃, iie eio ing Jerofolima 63₂₁∞ ir lípamę ing Ierufálem 103(89)₆, eio Iefus ing Ierufalem 326₂₀∞ (228₄₂, 213₂, 195₁₀, 193₅₀, 189₃₈∞, 179₁₉, 64₁₇, 66₇, 131₂₉); atėio ing Nažaretha 63₃₆∞ ir fugrižo ing Galiléa / ing miešta fáwa Nažáreth 49₁₇∞; atáio ing Bėtphage 1₇∞ ir Eio wel tad' ir Iozephas / ing Bettléem miešta Dówido 39₂₁ (58₉∞, 39₂₅, 61₂₁), parodės aniem' dwiem' ėncziam' ing Emaus 202₃₂ (t. p. 137₁₆). Inesyvas randamas tik keturių toponimų (Galilėjon (2x), Gnieznan (1x), Jerolimian (4x), Persijon (1x)), kartais vartojamas iliatyvas miestan, po kurio seka neadaptuota forma, pvz.: atėio Iefus miestan Kápharnaum 76₂₂.

22.	<i>nueiti į kiemą</i>	–	<i>nuëio wiénas ing kiéma fáwa</i> 350 ₃₂ [∞] ~ <i>pošli / ieden do folwárku</i> 362 ₉ ,
23.	<i>eiti, bėgti, sekioti</i> <i>girion</i> 8x, <i>griosna</i> 1x / <i>ing girią</i>	<i>mókikimes [...] Wiešpati Jėsu fakioť [...] ne tiektái miéstan' / bėť ir girion'</i> 300 ₁₅ ~ <i>nie tylko do miásta / ále y ná puscza</i> 308 ₃₈ , <i>žmónęs [...]</i> <i>gíriofna bėgo</i> 484 ₄₇ ~ <i>ná puščže vćiekáli</i> 517 ₃₁ .	<i>Kaip wilkai néit' ing gíria kur niéko ner</i> 302 ₄₀ ~ <i>wilcy / nie poydać ná puščža</i> 311 ₃₃ .

2.2. Iliatyvo forma ir konstrukcija *ingAcc* dažnai vartojami religinius regionus žymintys daiktavardžiai *rojus, dangaus karalystė, pekla, pragaras*¹⁸⁶, jų iliatyvas ar prielinksniniai junginiai atitinka le. *doGen*.

25 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Religiniai regionai

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
24.	<i>užžengti, įeiti dangun</i> 58x / <i>ing dangų</i> ±70x	<i>taffái karáulus [...] úžžege dagún'</i> 3 ₃₃ ~ <i>wstapil do niebá</i> 3 ₅₀ , <i>newienas girtúkłe ne ieis daguna</i> 496 ₃₆ ~ <i>žadén pijánica / nie wnidzie do niebá</i> 532 ₃₉ ,	<i>W. Chrifstus [...] ing dágu užžege</i> 226 ₁₄ ~ <i>do niebá wstapic raczył</i> 234 ₂₁ , <i>nórimé tiefiogui ieit' ing dagú</i> 531 ₇ ~ <i>chcemy wniść do niebá</i> 577 ₂₅ ,
25.	<i>įeiti, įtilpti karalyst(ė/o)n</i> 27x, <i>ion</i> 1x / <i>ing karalystę</i> 37x ¹⁸⁷	<i>ieis karaliften' dagáus</i> 301 ₁ ~ <i>wnidzie do Krolestwá niebieskiego</i> 309 ₁₆ , <i>ius karalifston' iumus padaritana kitaip nę itilpsitę</i> 499 ₄₇ ~ <i>do krolestwá [...] nie przyidziećie</i> 353 _{36t} ,	<i>ieis ing dagáus karalifte</i> 301 ₂ ~ <i>wnidzie do Krolestwá niebieskiego</i> 309 ₁₇ , <i>Kaip piktžódže / ne intilps ing karalifte dagáus</i> 129 ₂₅ ~ <i>nie wnida do Krolestwá niebieskiego</i> 136 ₄₂ ,
26.	<i>sugrižti, įvesti ing rojų</i> 1x / <i>rojūn</i> 1x	<i>rodžia / kuriū dáiktu turi sugrišt Róiu</i> 39 ₅₄ ~ <i>fię maš wrocic do Ráiu</i> 39 ₃₂ ,	<i>iūs ing rôiu iwěft</i> 542b(542) ₄₁ ~ <i>ie do ráiu przywracac</i> 589 ₃₉ ,

¹⁸⁶ Vieną kartą *amžinosios tėviškės* pozicijoje vartojamas santykinio įvardžio iliatyvas: *ámžina téwifkę múfu / kurion mus / teykis iwietoiť* 63₁₄ ~ *Ktorey nas rácž domiešćic* 62₂₉.

¹⁸⁷ *Karalystės / karalystos* leksemų iliatyvas visuomet vartojamas dangaus karalystės reikšme (daiktavardis *karalystė* žemės teritoriją žymi tik kartą, žr. prielinksninės konstrukcijos *ingAcc* 21-ąjį pavyzdį). 7x *dangaus karalystės* pozicijoje vartojamas santykinis įvardis: *Něša tokiū ir' karaliftá dagáus kurion' mus intálpik Téwę wiffagálfis* 486₄ ~ *ktorego nas domiešći Oycze wšechmogacy* 518₃₈ (300₂₇, 486₄, 490(491)₃₇, 262₃₄, 222₂₇, 287₃₀).

27.	<i>intekti, kristi, nužengti</i> <i>peklon</i> 5x / <i>ing</i> <i>pragarą</i> 12x	<i>pekłon' intékfi</i> 519 ₄₅ ~ <i>fię [...] do pieklá doftánief</i> 565 ₂₀ , <i>şęņi žmónes</i> <i>pękłon' kayp' lietús</i> <i>krînta</i> 72 ₄₄ ~ <i>ludžie do pieklá [...] padáia</i> 73 ₃₄ .	<i>daug žmoniu [...] eit ing pragara</i> 272 ₂₃ ~ <i>wiele ludzi do pieklá idzie</i> 279 ₃₂ , <i>iei nužegfiú ing prâgara</i> 261 ₈ ~ <i>iefli sftapie do pieklá</i> 268 ₃₆ .
-----	--	---	---

3 tipas. Trečiajame tipe žymimas judėjimas į regioną, ribojamą objektų sandaupos, kuri yra suvokiama kaip visuma. Iliatyvo linksniu vartojami daiktavardžiai *daržas* ‘sodas’, *vinyčia*, *šilai*, konstrukcija *ingAcc* jų pasitaiko rečiau (įprastas vertimo šaltinis – le. *doGen*). Vieną kartą vartojamas iliatyvas *erškėčiuosn*, kuriuo žymimas judėjimas į šakų ribojamą erškėčių visumą: *kurii [sėkla] impūte erşkeczíúfn* 97₃₄[∞] ~ *ktore wpádło w ciernie* 99₁₅. Kartą pasitaikęs gyvumo požymį turintis fonas pavartotas su prielinksniu *ing*: *núdeme ing ta pafauli ięio / o per núdeme gíltine ięio ir teip' páfkui to ing wifsás žmónes izplúdo* 394₇ ~ *potym ták ná wşytkie ludžie śmierć fię rozęblá* W²15_{39t}.

26 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Objektų sandaupą žymintys daiktavardžiai

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
28.	<i>(at-/į-)eiti, daržan</i> 1x / <i>ing</i> <i>daržą</i>	<i>Kad W. Ięfus atęio daržán'</i> 150 ₃₂ ~ <i>Pan Ięzus przybedł do ogrodá</i> 143 ₃₁ ,	<i>dâržas ing kurí ięio Ięfus</i> 148 ₃₂ ~ <i>ogrod: do ktorego wşbedł on</i> 154 ₁₇ .
29.	<i>nusiųsti vinyčion</i> 10x	<i>núfiunte i{ú}s winîczion fawon</i> 92 ₃₈ [∞] ~ <i>poştał ie do winnice swoiey</i> 93 ₃₈ ,	
30.	<i>užvešti šiluosn</i> 1x	<i>galētu ies (avis) vžwébt' [...] biłúfn' fawúfn'</i> 249 ₄ ~ <i>ie záwieść [...] do borow swoich</i> 257 ₅ .	

4-ajame tipe fonas yra substancija, realizuojama *marių, žemės, žemių, dirvos, ugnies, purvo, purvų* leksemomis:

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
31.	<i>įšokti, leisti tinklą mariosn 2x / ing marias</i>	<i>iiε tinkla láidže mariofn' 377₃₀ ~ oni sieć zápuβczáia w morze 392₈, [Satyras] iβôko maríôfn' 140₁₉ ~ wfkoczył w morze 146₅₀,</i>	<i>beláidženczius tinkla ing marés 377_{7t} ~ puβczáiace sieć w morze 391₇,</i>
32.	<i>įmesti, parausti, puldinėti žemėn 5x, užrausti žemėsn 1x, įsėti dirvon 1x / ing žemę</i>	<i>grúdas kwiéczio imęstas bus žėmen 487₁₀ ~ wrzucono bedžie w žiemie 520₁₅, éme wiéna talenta páraufe ii žėmen' 390₅ ~ zákopał gi w žiemie 403₅₀, Sėkla yra zódis Diewo / kuri [...] βirdįfn žmoniu kaip dírwon' ifėti tėikias 98(103)₃₉ ~ iáko w rola rozsiwác raczy 100₉,</i>	<i>grúdas garfticzius [...] imęstas ing žėme iżáuga 87₃₉ ~ wrzucone w žiemie 89₉, ape sekla Kurii puldinėie ing tularôpa žeme 97₁₄ ~ páda ná rozmáita žiemie 98₁₈,</i>
33.	<i>įmesti, eiti ugnin 5x / ing ugnį</i>	<i>Eikite prakeiktiėi ugnin' amžinon' 309₁₃ ~ Idžcie przekleći w ogieñ wieczny 318₁₂,</i>	<i>Eikite prakeiktiėi ing ugni amžina 171₂₀ ~ Idžcie przekleći w ogieñ wieczny 180₂₁,</i>
34.	<i>įmesti, nužengti purvuosna 1x / ing purvą</i>	<i>priėfakai [...] (šventijų relikviijas) purwufwa imęte 353₄₃ ~ w błoto wrzucili 365₅.</i>	<i>teip didziū pagerbimū Diėwas núžege ing púrwa 406₁₈ ~ Bog sftapil w błoto 420₂₄.</i>

Konstrukcijos *ingAcc* su substanciją žyminčiais daiktavardžiais vartosenos kontekstai įvairesni, pvz.: *įlieti į vandenį, įmesti į ežerą, (pri-/į-)maišyti į miltus, tešla: wiéna βlakėli páβwefto wino ilietu ing wándeni 139₁₁ ~ kropke [...] wlano w wode 145₅₃, tūs kurie dāro ne tiesa / immes [...] ing éžera ugnies ir ferós 85₃₆ ~ wrzuca [...] w iežioro ogniá y siárki 87_{8t}, kaip rugbtis ing tris kętwirczéus miltu primaiβita 92₁₀ ~ kwás we trzy korce maki przymieβány 93₁₀ (t. p. 90₉ ~ 91₁₉), rugbtis ing taβla imiβita 558₅₂ ~ kwás w ciáfto przymieβány 605₃₈. Dviejuose kontekstuose žymimas judėjimas į žmogaus kūno dalis: a) *įkišti pirštą / indėti ranką ing šoną / vietas vinių: Iėi ne regėsiu rakose pradurimo winiu / ir ne ikišiu pírβto máno ing wietás winiu: ir neindėsiu rakos manós ing βóna io / ne tikėsiu 201_{29t∞} (t. p. 201_{35∞}, 401_{7∞}, 401_{8∞}, 401_{12∞}); b) įeiti / nuleistis ing įsčiai: Gáligu žmógus[...] ing ifcia mó-**

tinós fávós ántu kartú iéit' / ir atgímť? 399₁₅ ~ w żywot mátki fwey powtore wniść 413₃ (t. p. 398₄₄ ~ 412₃₆). Judėjimą i substancijos vidinį regioną WP būdinga žymėti wAcc konstrukcija (ši junginio wAcc reikšmė dabartinėje lenkų kalboje nurodoma kaip prototipinė, Przybylska 2002, 247t).

5 tipas. Fonas – lanksti medžiaga, realizuojama daiktavardžiais *vystyklai, prastirija, skepeta*, i kurią įvyniojama figūra (vartojami veiksmažodžiai *įvystyti, įvynioti, suvyurti*). Konstrukcijos atitinka le. kalbos prielinksnio *w* junginius su akuzatyvu, pvz.:

28 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Medžiagos

Nr.	sintagma	iliatyvas	ingAcc
35.	<i>įvystyti vystykluosn(a) 2x / ing vys- tyklus, įvynioti prasti- rijon 2x, suvyurti ske- peton 1x / imti ing skepetą</i>	<i>Wifstiklũfna yra iwifstias 422₄₅ ~ W pieluchy ieft uwinion 437₃₁¹⁸⁸, ü [...] <i>iwiniot gražión' prastirion' 182₄₀ ~ uwinać w cżyfte prześćierádło 190₄₇, ir fuwitures ü [sakramentą] fkępeton' 140₁₈ ~ záwinawby gi w chuftkę 146₄₉.</i></i>	<i>dęft kũna Wieβpaties / ne ing wifstiklus [...] <i>iwifstia 35₁₈ ~ nie w pieluβki [...] uwinione 34₄₅, wĩrai ĩmdawo rákofĩ aná dáli Sakraménto / o móteres ing báłta fkępeta 139₃₄ ~ bráli [...] białęłowy w biało chuftkę 146₁₇.</i></i>

Šis tipas atliepia 7.1 inesyvo potipį. 7.2 potipyje aprašyta inesyvo vartosena, kuriame figūra – asmuo, fonas – drabužis, atitikmens iliatyvo neturi, tačiau rasti du abstraktūs konstrukcijos *ingAcc* kontekstai, kuriuose kalbama apie pavidalo pakeitimą kaip jo apsilvilkimą (vartojamas veiksmažodis *apvilkti(s)*, le. *przyoblec, obłóczyć się, oblekać się wAcc*): *Tataiğ aná βwiefibe apwĩłki mumus teykes ing latêrna¹⁸⁹ kũno žmogaus / ir teip' ia mumus paróde 46₄₀ ~ one świátłóść przyoblec nam raczył w láterne ciálá człowieczęgo 45₅₃, Pówiłas S. βwieféi ródzia / ioğ dwęiopai apwelkames ing W. Chriftu / pirm' per intikêiima / kad krikštiiemes (kurié nórint' apkrikštiti Chrifstufé / apwĩłkotes Chrifstumi) o ántu kárta per méile ir fakióiiimá giwátos io βwentos*

¹⁸⁸ Plg. *βitié plakiéii wifstikłái / kuriũfn' yra iwifstias? 424₂₅ ~ te podle pláty / w ktore ieft uwiniony 439₄.*

¹⁸⁹ *Liaterna* – žibintas, LKŽ.

353_{50tt} ~ *dwoiáko fię obłoczými w Páná Chrystufá / raz przez wiáre ná chrzćie (ktożyściekolwiek ochrzczęni w Chrystusie / oblekliście fię w P. Chrystufá)* 365_{11tt}. Antruoju atveju le. *wAcc* išversta dvejopai: konstrukcija *ingAcc* ir instrumentaliu, kuris, kaip minėta aprašant kalbamąją inesyvo vartoseną, DP yra dažnas ir įprastas.

6-axis tipas (kaip inesyvo aštuntasis) apibūdina figūros pavidalo pasikeitimą. Skiriami du jo potipiai:

6.1. figūra – pavieniai objektai, fonas – naują, suvienytą figūros formą / lokaciją nusakantis daiktavardis (*kūliai, pėdai, krūva, guotas*¹⁹⁰), vartojamas po veiksmoždzio, žyminčio figūros suformavimą (*surišti, rankioti, surinkti, susieti*). Tokiuose kontekstuose randamas tiek iliatyvas, tiek *ingAcc*, abu dažniausiai atliepia le. *wAcc*, išskyrus iliatyvą *draugėn*, atitinkantį le. kalbos prieveiksmį. Minėtina, kad iliatyvas *krūvon* lenkiškąjį atitikmenį turi tik lentelėje pateiktame pavyzdyje, kitais atvejais jis Daukšos pavartotas stiprinant veiksmoždzio *surinkti(s), rankioti* (le. *zgrupadzać, skarbić*) reikšmę¹⁹¹, – tai liudija iliatyvo prieveiksmėjimo atvejus ir rodo tokią vartoseną buvus būdingą.

29 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Pavidalas

Nr.	sintagma	iliatyvas	ingAcc
36.	<i>surišti</i> <i>kūliuosn 1x,</i> <i>pėduosn 1x /</i> <i>ing kūlius;</i> <i>surinkti(s),</i> <i>rankioti</i> <i>krūvon 9x /</i> <i>ing krūvą,</i> <i>ing guotą</i>	<i>Angelái [...] piktūfius wel</i> <i>kaip' kulūfn furiþe 83₄₂ ~</i> <i>w fnoþki powiazawþy</i> <i>85₂₇,</i> <i>Iþlafikite pirm kukalús ir</i> <i>furiþkite ús pedūfn ant</i> <i>fudėginimo 82₄₂∞ ~</i> <i>powiazćie gi w fnoþki ku</i> <i>þpaleniu 84₆</i> <i>Pharizeuþái [...] furínkoš</i> <i>kruwón' 342₇∞ ~</i> <i>Pháryzeuþowie [...] zebráli</i> <i>fię w kupę 352₃₇,</i>	<i>bėdiewięi / kaip' kukálei</i> <i>furiþti ing kulús 86₂₄ ~</i> <i>iako kokol powiazány w</i> <i>fnoþie 87₄₉,</i> <i>kurâþkomus / kuríos</i> <i>rákioie ing gúta waikús</i> <i>91₃₅ ~ ktore zgrupadzáia</i> <i>dźieći 92₃₈,</i> <i>[dukterys] furikufios ing</i> <i>krūwa wifsús paiáutimus</i> <i>/ ir wifas dumás iu fu</i> <i>38₁₇ ~ zebrawþy w kupę</i> <i>wþytkie zmyþty y wþyftkie</i> <i>myþli 38₆.</i>

¹⁹⁰ *Guotas* – banda, būrys, gauja, LKŽ.

¹⁹¹ Pvz., *nórėiau aþ furinkť kruwón' funú tawú 410₃₁ ~ chćialem ia zgrupadzćić fyny twe 424₃₆,*
kurié rakioia krūwon' fidâbra ir áuxa 528₃₀ ~ ktoży þkárbia šrebro y złoto 629₃₀.

37.	<i>surankioti, surinkti, sudėti avis vienybėn 4x</i>	<i>Christus [...] furákioie wiéniben' wífsás awis sawáfes 207₄₇ ~ zgromadza w iedność 216₈,</i>	
38.	<i>susieiti draugėn</i>	<i>Pharižėuβai [...] fuėioś draugen' 343₄₃ ~ Pháryzeuβowie [...] zeβti fie społu 354₄₀.</i>	

6.2. Antrajam potipiui priklauso kontekstai, kuriuose kalbama apie figūros išskirstymą. Figūra – objektas, keičiantis savo formą, fonas – naują, išskaidytą figūros formą žymintis vardažodis. Kontekstuose vartojami skaidymo, išskirstymo veiksmažodžiai *sulaužytis, plėšyti, draskytis, išbarstyti, išdalytis, išskirstyti, perplyšti, perdalyti, pabirti*, pvz.: *kad' žerkołas ing daug ftukėlu suláužoš 134₅ ~ fie žwieciádlo w wiele βtucžek žłomi 140₅₁, iei kada ii [deimantą] wiėna kárta futrúpina / tad' teip ing mažas dúlkias pobíra 9₂₂ ~ tedy fie w ták mále proβki rofypuie 9₁₇, idant' plėβitu ir draškítú /ir ing túlas sektás izbarfitu tas awėles 303₂₆ ~ ná rozmáite fekty rosprašáli te owiecžki 312₂₁, wífsos žmones po nukakinimuy Wieβpaties izdalios ing keturias dalís 52₁₅ ~ rozdziłil fie ná cžterzy cžėści 51₂₅ (t. p. 17₃₂, 148₄, 179₂, 260₇, 579₄₃). Iliatyvas šio potipio konstrukcijose niekada nevartojamas, randami tik *ingAcc* junginiai.*

7 tipas. Septintajame tipe, atitinkančiame inesyvo devintąjį, figūra juda į vidinį fono regioną, kuris apibrėžiamas ne geometrinio, o jėgų dinamikos aspektu: figūros padėtis kontroliuojama bent iš dviejų pusių. Abiem raiškos priemonėmis vartojamos *rankos* ir *rankų* lekšemos, o konstrukcijoje *ingAcc* – ir daiktavardis *retežiai* ‘grandinės, pančiai’, pvz.: *idant' kaltúfius izlúsútu / nekaltáfes rakás sawás ing iu rėtežius indėio 423₄₂ ~ niewinne fwe rece w ich łancuchy wpráwił 438₂₄.*

30 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Jėgų dinamikos aspektas

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
40.	(<i>in</i>)duoti lazda, nendrę rankon 1x / <i>ing</i> ranką	dāwe lāzda iž nendres rakon' io 169 ₄₂ ~ dāli lazke ze trzćiny w rēke iego 178 ₈ ,	nēndrē ing dēβine raka io īndawe 168a(168) ₃₀ ~ wložyli [...] trzćine w prāwa rēke iego 174 ₁₈ ,
41.	imti sakra- mentą, duonos rankon 1x, rankosn 1x / <i>ing</i> rankas	wīrai īmdawo rákofn̄ aná dāli Sakramėnto 139 ₃₄ ~ mežowe brāli w rēke one cząstke Sákramėntu 146 ₁₇ .	éme Iėfus ing rakás ana septīneta dūnos / ir maž žuwú kurės turėio 299 ₂₉ ~ wział w rece one siedm chlebow 308 ₁ .

8 tipas. Aštuntajame tipe, atitinkančiame inesyvo dvyliktąjį, iliatyvo linksniu ir (ar) konstrukcija *ingAcc* vartojami susiejimų, susibūrimų, įvykio vietų pavadinimai (lekšemos *svodba*, *puotos*, *roda*, *sūdas*, *jarmarkas*), atliepiantys *le.naAcc* arba *wAcc*, pvz.:

31 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Susibūrimų vietų pavadinimai

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
42.	eiti, (<i>pa</i>)kviesti, vadinti, svodbon 6x / <i>ing</i> svodbą, patekėti puo- tosn 1x	ėikite fwódbon' 350 _{32∞} ~ podźćie ná wesele 362 ₉ , krikβczionimus [...] patėkėt [...] pūtófn̄ 64 ₂₉ ~ ná biešiady 65 ₃₀ ,	apžiedūtinis [...] inėio fu iū ing fwodba 567 _{16∞} ~ weβly z nim ná gody 613 ₄₂ (352 ₂₈ ~ 363 ₅₁), ieit' ing [...] ing fwodba Wieβpatiės 549 ₂₈ ~ w ono wesele Páná 596 ₁₂ ,
43.	susieti, vesti rodon(a) 4x / <i>ing</i> rodą	fuėioš wifsi ródon' wīrefniei žmoniū ir kunigâikβczei kunigú 163 ₅ ~ zeβli fie w rade 168 ₄₆ , iėie ródon' nupírko vž iūs dīrwa pūdžidžio 163 ₂₃ ~ wβedβy w rade 169 ₁₂ ,	wēde ii ing rōda fáwa biłódami 163 ₇ ~ wiedli go do rády 169 ₁ ,
44.	jeiti <i>ing</i> sūdą, eiti <i>ing</i> jar- marką		ne ieik' fu ie ing fūda 546 ₂₇ ~ nie wchodź z nia ná fad 593 ₂₇ (171 ₁₇ ~ 18 ₁₈), Eikimę wifsi ing tokí iarmarka 383 ₈ ~ Podźmy wβyšcy ná tá- kowy iármárk 397 ₂₅ .

9-ajame tipe, neturinčiame statinio atitikmens inesyvo posistemyje, iliatyvas ir *ingAcc* vartojami su smogimo / mušimo reikšmės veiksmoždziais. Tokiais atvejais žymimas ne fono vidus (talpykla, ertmė), o jo paviršius, su kuriuo kontaktuoja figūra.

9.1. Fonas – žmogaus kūno dalis (*krūtys, žandas, kaklas, kaulai, veidas*)¹⁹², į kurį nukreiptas judėjimas pasibaigia figūros ir fono kontaktu; vartojami veiksmoždziai *mušti(s), ištikti*:

32 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc* su mušimo veiksmoždziais

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
45.	<i>mušti krūtysna</i> 1x, <i>ištikti žandan</i> 1x / <i>mušti(s), ištikti ing krūtis</i> 5x, <i>mušti į veidą</i> 1x, <i>kaklą</i> 1x, <i>kaulus</i> 1x, <i>ištikti į kojas</i> 1x	<i>múitininkas [...] múþe krutířna sáwo biłòdamas</i> 313 ₂₆ [∞] ~ <i>řie bił w pierři swoie</i> 322 ₄₃ , <i>iei kas tawę iřtikis deřinan' žandán' / pařtatik' iam' ántra</i> 488 ₃₀ ~ <i>ieřli čie kto vderzy w práwy policzek</i> 521 ₂₈ .	<i>[múitininkas] múþes ing krutís řawas</i> 315 ₄₇ ~ <i>řie bił w pierři řwe</i> 325 ₂₄ , <i>kíti plářtakomis múþe ing wêida io</i> 158 ₃₆ ~ <i>drudzy dloniámi bili w twarż iego</i> 164 ₄₃ , <i>řídai [...] múþe i kúmfcionis ing kákła</i> 104 ₄₀ ~ <i>bili go řá řyie</i> 106 ₃ , <i>muřdami řřřkeczius ing káulus io</i> 170 _{2t} ~ <i>pobijáiac čiernia w kořci iego</i> 178 ₂₀ .

Figūra šiuose kontekstuose gali būti implicitinė (iliatyvo ir pirmasis konstrukcijos *ingAcc* pavyzdys) ar išreikšta (*plařtakos, kumščios*). Dažniausiai tai asmens kūno dalis, nors pasitaiko ir kitokių kontekstų (žr. paskutinįjį *ingAcc* atvejį, dar plg.: *[abrozo] kóios mólinos: ing kurias kaip' akmũ wiénas iřkirřtas iř kátno iřřtiko* 581₂₇ ~ *á nogi gliniáne: w ktore řkoro kámieñ ieden wyćiety ř gory vderzył* 628_{30t}).

9.2. Fonas – daiktas, priemonė, kliūtis, į kurį smogiant susižeidžiama, pvz.: *idanř ne pažeiftumbéi ing ákmęni kóios tawós* 522₃₆ ~ *ábyř nie obráđřil o kámieñ nogi twoiey* 567₅₂ (t. p. 107₅[∞] ~ 108₅, 521₄₅ ~ 567₉). Šiame kontekste vartojama tik konstrukcija *ingAcc*, kuri atitinka le. *oAcc* (apie le. *wAcc* ir *oAcc* skirtumą Przybylska 2002, 255t).

¹⁹² Konstrukcija *ingAcc* vartojamas junginys *uola řirdies*, pvz.: *Diéwas iřřtikis ing ta ũła řirdiés múřu* 477₆ ~ *Pan Bog vderzy w te opoke řercá nářego* 510₃₅.

Kiti *iliatyvo* ir (ar) *ingAcc* vartosenos tipai žymi abstraktesnę lokaciją, judėjimas į orientyro vidų dažniausiai yra reiškiamas metaforiškai.

10 tipas. Laiko iliatyvas DP itin retas, – aštuonis kartus tepavartotas laiko reikšmės leksemos *diena* iliatyvas *dienon*:

a) žymint sutampantį laiką (plg. 13 inesyvo vartosenos tipą). Toks iliatyvas atliepia trejopas lenkų kalbos konstrukcijas: *kaiþ ir anþái nêbilis ßioñ dienón [...] prabiłome* 124₁₄ ~ *iáko y on niemy dżiś tydżieñ [...] przemowili* 131₂₀ (t. p. 279₃₁ ~ 287₉, 423₃₉ ~ 438₂₁), *SŻiôn’ dienon’ girdeiome brôlei miêlauþieii* 274₂₈ ~ *Przeþłey Niedziewe słyþelifymy* 282₅, *ROdżia páfkui to Ewangelistá S. antra pafsirôdima Wieþpaties / toian dienon’ po Weliku (kaiþ’ tatái ßiadiéna)* 204₁₆ ~ *w tydżieñ po Wielkieynocy (iáko to dżiś)* 212₂₉;

b) konstrukcijoje *atguldinėti nuog dienos dienon* 3x, kurioje iliatyvas yra reikalaujamas veiksmožodžio: *ne atguldinék’ nuğ diénós dienon’* 356₄₉ ~ *nie odkładay ode dniá do dniá* 368₃₀ (478₃₅ ~ 512₁₄, 472₂₃ ~ 503₁₂).

Sintagma *ingAcc* laiko reikšme nevartojama, išskyrus vieną su laiku sietiną atvejį, kuriame prielinksni *ing* su akuzatyvu valdo veiksmožodis *jeiti* (įdomu, kad tam pačiam junginiui priklausantis laiko reikšmės daiktavardis *metai* pavartotas jau inesyvu): *Beį kadağ tatái bus? Vżtiéfa kađ izþiłdifsis diénos Sekminiú (diénos þektdeþimties) tatái yř dienu þekios dêþimtis. łáimus ius / kurié iêiote ing þékdeþimtine átiłfio / ir mêtúfe fufimilimo* 251₁₄ ~ *ktorzyście iuż weþli w Piedżieśiatnice odpoczynienia / y w rok miłóściwy* 259₆.

11 tipas. Šiame tipe rašytinės ir sakytinės priemonės (*žodžių* ir *knygų* leksemos) vartojamos kaip talpyklos perteiktinam turiniui, prasmei, vartojami veiksmožodžiai *surinkti*, *įrašyti* (plg. 14 inesyvo vartosenos tipą), pvz.:

33 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Sakytiniai / rašytiniai šaltiniai

Nr.	sintagma	iliatyvas	ingAcc
46.	<i>surinkti</i> žodžiuosn 1x / <i>įrašinėti ing</i> <i>knygas</i> 1x	<i>kaiþ ir toie Ewangelioie / ka tiektái kadái Wieþpatis môke / ape tikéiima / ir ape gerús dárbus / tatái cze</i>	<i>ka tiektái cze dûmoiimu / / žod{ż}iu / dárbu / nułaidimú / prażêgiamie / tai wifa ing anás</i>

		<i>furiko tũsn' trumpũsn' žódziũsn' 342₃₅ ~ zebrał w te kročiu chne słowá 353₁₈.</i>	<i>knîgas fu didę pilnaft^a iraβinėia 10₁₈ ~ to wβytko w one kšiegi z wielka piłnošcia wpiſuia 10₈.</i>
--	--	--	---

12 tipas. Socialinēs grupēs (*bendrystė, zbaras, draugė / draugystė, bažnyčia*) – talpyklos, o patekimas į jas žymimas veiksmažodžiais *intekti, notgrįžti, atvesti, priimti, priimdinėti, rankioti*, pvz.:

34 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Socialinė lokacija

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
47.	<i>notgrįžti, at-eiti, tekėti, atvesti, priim-dinėti ben-drystėn 1x, bažnyčion 5x / rankioti ing zbarus, in-tekti, priimti ing draugę, draugystę</i>	<i>ik' kōlei tie notgrīβ Bažniczion' tikronáion' / ir bedrīften' iβtikimūiu 403₂ ~ poki ſie či nie wroca do košciolá práwego / á ſpołecznošci wiernych 416₄₈.</i>	<i>átwėda ü [...] inğ drâuge mažós káimėnes ſawú iβriktūiu 319₁₇ ~ przywodži go [...] w towárzyſtwo 329_{10t} (t. p. 597₂₆, 516₂₇), Antichriſtus [...] rákioia inğ ſawŭſius zbarús 120₃₁ ~ zgromadza do ſwych zborow 127₂₉, intekczė inğ draugīſte βwentūiu 214₄₅ ~ doſtał ſie w towárzyſtwo ſwiętych 222₅₂.</i>

13 tipas. Šeštuoju iliatyvo tipu pagrįsti du abstraktieji jo vartosenos tipai, susiję su figūros pavidalo pakeitimu.

13.1. Figūra – objektas, keičiantis pavidalą, fonas – vardažodis, nusakantis naują figūros pavidalą, veiksmažodis – *apgrėžti, apgrįžti, paversti(s), virsti, ap-virsti, atovirsti, pavirsti, eiti, ateiti, žagstyti, apgrįžti, atmainyti(s), permaintyti(s), užaugti, išaugti, pabirti, platintis / daiktavardis permainymas*. Konstrukcijai *ingAcc* tokia vartoseną labai būdinga, šia reikšme ji vartojama 77 kartų, o iliatyvas – tik tris¹⁹³. Penkis kartus žymimas natūralus figūros pavidalo pasikeitimas (*Nes' kaip' kitú žolú ſėmenes tiektái inğ lapús ir inğ laiβkūs iβáuga o garſticziá inğ medėli 90₁₈ ~ ſiemioná tylko w lišcie á w žiolá*

¹⁹³ Kartais randamas instrumentalis, pvz.: *pabúdis wiſús / kurié pirm' teip dáugio ámzia dúlkemis búwo pawirte? 336₃₃ ~ wzbudži wβyſtkich / ktorzy ſie przed ták wiele wiekow w proch byli obroćili 347_{14t}.*

wyraftáia: á gorczyćá w drzewko 91₇)¹⁹⁴, tačiau dažniausi – permainymo kontekstai, kurių didelę dalį sudaro religinių transformacijų įvardijimai *permainyti vandenį į vyną, duoną ing kūną, į dulkes / žemę pavirsti*, pvz.:

35 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Permainymo kontekstai

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
48.	<i>permainyti, apgręžti, apgrįžti, paversti vynan 1x/ ing vyną, pelenuosn 1x / ing dulkę, pikčiausiuosn daiktuosn / ing džiaugsma</i>	<i>Ir kad paragâwo wiriausias wandeni winân permainita 68₁₂∞ ~ wody w wino przemienioney 69₄, peleñûsn' tûs mielûsius ir grazûsius sanarius apgreß 580₅₂ ~ w popioł te miłe á piekne członki obroci 628₂, Néffa tõi yra gĩltine méites kurí ir gėréufius dáiktus pikczéufiûsn' pawércze 339₂₃ ~ naylepße rzeczy w naygorße obraca 350₂₀.</i>	<i>kad' pėrmaine wándeni ing wîna / tad' ne ifâke idánt gėrtú wiřsí 138₄₃ ~ gdy przemienil wode w wino 145₃₁, bitié kûnai mûsu nórini ing dulke apgrifß 578₃₆ ~ te ciála náße choç fie w proch obroca 626₃, tokí nuludíma W. Díewas apgréże ing džéuğfma 213₄₆ ~ tákowy smutek Pan BOg obráca w wesele 222₅.</i>

13.2. Antrasis potipis – religinė kūniškumo ir dieviškumo arba trijų Dievo asmenų susivienijimo metafora. Figūra – keli Dievo pavidalai, fonas – *personos, ypatinės* leksemos, pvz.:

36 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Suvienijimo kontekstai

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
49.	<i>suetis vienon personon 1x / sueitis, suvie- ninti, maišyti, supilti ing vieną personą / sudėti ing vieną ypatinę</i>	<i>ioğ wienón personón Wießpatiés Chrítaus dwí naturi suęios 474₂₀ ~ w iedne persone Páná Chrystufowe dwie náturze zeßły 505₂.</i>	<i>tikrúmas ábeios eřsentios / o ing wiénaperřóna sufieidamas 48₈ ~ w iedne persone schodzac 47₁₇ (t. p. 406₃₀, 266₂₇, 258₅₀, 44₁₂, 258₅₀, 44₁₂), abídwí naturí sudėio ing wiéna fáwa ipatine 430₂₈ ~ oboie náture žlaczył w iedne fwa ofobe 445₄₃.</i>

13.3. Kalbant apie Dievo įsikūnijimą vartojama konstrukcija *ateiti ing kūną: mėiłe muřimþ iúúdina / atėiimas io ing kûna* 6₂₇ ~ *przybćie iego w ciáło* 6₃₁.

¹⁹⁴ Dar [sėkla] vžáugo ing teip' didi mēdzia ir áugßta 87₄₃ ~ wyroźł w ták wielkie á wysokie drzewo 89₁₃, wîno liēmú [...] Pradėio plátintis ing wafaroûgius per wėkala Tėwo 604₁₁ ~ Poczełá fie rozberzac w łátorořle 468₃₄, Iżg tû du łabai łabú Diewiřkós sektos grúdu kaip ing didi wařiu iźdigo 610₄₄ ~ žiárna / w iáko wielkie potomřwo wyrořły 499₄₀.

14 tipas (plg. inesyvo 19). Kūnas ir kūno dalys – talpyklos emocijoms (galva – nuomonei, ausis – žodžiui, garsui, širdis – Dievo žodžiui, būsenoms, dvasiai), vartojami junginiai *dėti, krauti Dievo žodžius širdin, įsivogti, įžengti širdin* (100₂₂, 182₅₀, 461_{18∞}, 63_{37∞}, 308₁₄, 66₁₅), *atsiųsti dvasią / įsėti Dievo žodį širdisn* 253₂₆ / 98(103)₃₉, *krauti žodžius širdžisn* 46₃₂, *įskelti jon (dūšion) šciepe-lius*¹⁹⁵ *gamtų šventųjų* 96₃₉, *įsikrauti galvon*, pvz.: (*Apaštalai*) *faŵ bū ka kíta ape Christu ikrowe gałwón’* 212₈ ~ *fobie byli coś inβego o Chryštušie włożyli w głowie* 220_{24t}. Dažniausi konstrukcijos *ingAcc* kontekstai yra *figūra* (emocija ar Dievo / velnio pavidalai) + judėjimo veiksmožodis + *ing širdį* 8x (598₈, 598₁₀, 407₁₈, 231₃, 202₄₁, 135_{40∞}, 37₁₈, 131₄₃), *ing vidurius širdies* 100₇, *ing širdis* 5x (568₄₂, 233₃, 194_{14∞}, 40₂₂, 84₁₅), *ing dūšių* (37₇, 2₁₉), dar vartojamas junginys *kalbėti ing ausį ir širdį* 232₁₅.

37 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Kūno dalys

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
51	<i>įsivogti širdin / ing širdis</i>	<i>nei galétuš kas kito ifiwôgt βirdin’ mûfu</i> 182 ₄₉ ~ <i>fię wkrásć mogło do fercá naβego</i> 191 ₂ .	<i>[Eretikai] iwôgefi ing βirdis</i> 84 ₁₅ ~ <i>wkradβy fię w fercá</i> 85 ₄₇ .

15 tipe, atitinkančiame inesyvo 20-ąjį, fonas realizuojamas gyvumo ypatybę turinčiais vardažodžiais. Minėtina, kad iliatyvas tokiuose kontekstuose nevar-tojamas, randamà tik konstrukcija *ingAcc*, pvz.: *Angelas táre iey: Dwašia S. atáys ing ta we / ir galibe aukfcziaufio vždégš taŵ* 438_{10∞} ~ *Duch S. nadeydzie ná cię* 454₁₀ (t. p. 47₃₈ ~ 46₄₈, 601₈ ~ 461₁₆, šiame kontekste *ingAcc* atliepia le. *naAcc*), *tatái ing íuš [žmones] ikalbëio* 91₃ ~ *to w nie wmwół* 92₆ (t. p. 91₄₉ ~ 92₅₁), (*Marija*) *daugiafn’ ing fa we małones ir mókřlo iżgánimo priimdi-neio* 492₄₈ ~ *wiecey w fię łáski y nauki zbáwienney przyimowálá* 527₈. Kai var-tojamas asmenį žymintis vardažodis ir kūno dalies pavadinimas, pirmasis ran-damas konstrukcija *ingAcc*, antrasis – iliatyvo linksniu, pvz.: *Yžégť téipaiag pacziam ing fa we / taŵ yr’ βirdín’ fa wón’* 308₁₄ ~ *Wřtapić tákiež sam w fię / to ięft / w ferce swoie* 317₁₄.

¹⁹⁵ Čiepas – šakelė, atauga, skiepas, įskiepis. LKŽ.

16 tipas (plg. inesyvo 20). Figūra – asmuo, fonas – abstraktusis būseną žymintis daiktavardis. Tipas pagrįstas būsenos kaip substancijos, apsupančios asmenį, suvokimu. Dažniausiai randamas veiksmožodis *impulti / impuldinėti* (*impulti nuodėmėn* 105₂₈, 340₃₈, *nopykanton* 340₃₈, *prapultin* 340₃₈, *didėn žalon* 487₄₉, *žalosl* 324₂₉, *nuodžiosn* 478₄₄, *smurto* leksemos pozicijoje pavartotas santykinio įvardžio iliatyvas *kurin* 105₄₂, *impuldinėti nuodėmosn* 12₁₇, *iosn* (*nuodėmėsn*) 188₂₈), dar *atvesti, įvietoti garbėn karalystės dangaus* 566₄₃, *kurion* 5x (*dangaus karalystės garbės* pozicijoje 12₂₆, 106₃₀, 412₃₁, 73₂, 527₄₃), *kurion* 1x (*amžinosios linksmybės* pozicijoje 584₁₅); *eiti prapultin* 270(680)₃, (*įeiti, intekti, iškakti, įvietoti, tektis gyvaton amžinon* 8x (462₃₅, 465₃₄, 181₂₅, 274₁, 337₅₀, 131₂₀, 326₁₅, 346₁₅), *kurion* 3x (*tikrosios / amžinosios gyvatos* pozicijoje 421₁₂, 235₂₀, 292₁₃), *priimti gyvenimuosn amžinuosn* 308₃₅, *jeit juosna* (*gyvenimuosn amžinuosn* 448_{46t}). Po kartą vartojami *tiesos, vieros nežėdos* leksemų iliatyvai konstrukcijose *atstoti iš tiesos netieson* (nurodant pradinį ir galinį taškus 280₂₈), *sugrįžti senojejon vieron* 302₃₃, *paleisti akis nežėdon* 10₂₀.

Be iliatyvo, kalbamuosiuose kontekstuose dažna ir konstrukcija *ingAcc* (± 56 atvejų), jos ir iliatyvo vartosenos kontekstai panašūs: *impuldinėti ing pik-tumus* 234₅₀, *ing pagundas ir nuodėmes* 221(220)₁₃, 120_{12m}, 120₅₁, *ing bjaurybę* 48₃₃; *impulti ing sielvartą* 165₂₄, *pagundas* 165₃₆, 155₅₂, *geidulius* 165₃₇, 330₂₄, *piktybę* 146₁₉, *mirtį* 584₄, *nerėdą ir sumišimą* 393₃₉; *atpulti ing nuodėmes* 197₅₁; *nupulti ing pagundas ir sunkumus* 215₂, *ing neištikėjimą, pažudimą, iškarojimą* 61₇; *eiti ing šviesumą* 229₁₅, *gėrius* 229₁₅, *gyvatą amžiną* 217₃₉, 16₂₃, *pagun-dymą* 149₄; *jeiti ing džiaugsmą Viešpaties* 224(223)₂₃, 34₁₀, *linksmybę Viešpaties* 213₂₄, *garbę Viešpaties / savą / svetimą* 216₆, 192₈, 192₇, 191₁₅, 189_{28∞}, 183₁₈, 183₁₉, 103(89)₁₁, *ing gyvatą* 568₃₀; *neiti ing piktus manus* 95₃₀, *ing pasylįimą ‘prievertą’ kūno* 196₇; *intekti ing garbę* 73₂; *pasikelti ing didžiavimą* 10₁₉; *įduoti(s) ing smurtą* 60₃₀, 70₄₁; *avis paduoti ing smurtą* 209₅; *pergabentis ing ne-pagadinimą* 188₁₈, *ing gyvatą* 188₁₉; *privesti žmogų ing abejojimą* 136₃₈; *įstumti ing klajojimus* 136₄₀; *pralydėti ing palaiminimą* 104₁₃; *gramzdinti žmogų ing pasmerkimą* 165₃₈, *prapultį ir nužudymą* 330₂₅; *įmesti / išmesti ing tamsybes* 33₂ / 73_{30∞}; *įpainioti ing sopulius* 165₄₀; *vesti ing prapultį* 72₅₃; *sugrąžinti ing pakajų*

4₁₁; *priimti ing amžinus gyvenimus* 12₂₁, *ing malonę* 37₁₄, 9₈. Prie būsenos reikšmės konstrukcijų skirtinos ir sintagmos *jeiti, įsodinti, įskelti ing Kristų*, pvz.: *Apâbtalai ir kiti ižtikimiėi priftóio Chrístausp' ir ing ii búwo per intikėima ifodinti ir ifkelti* 604₁₂ ~ *weñ byli przez wiare wfadzeni y wšcžepieni* 468₃₅ (603₃₇, 604₁₉, 573₄₁). Iliatyvas paskutiniame kontekste nepasitaiko, – tai susiję su tendencija gyvumo požymį turinčius vardažodžius vartoti konstrukcija *ingAcc* (žr. 15 tipą).

38 lentelė. Iliatyvas ir *ingAcc*. Būsena

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
52	<i>impulti</i>	<i>aní wísfí péržegiodami Wießpaties ifakima / nũdemen' marínanczion' / tai est' / nopîkanton' Diéwo / ir prapultín' amžinôn' impũla 340₃₈ ~ grzechu šmiertelnego / to iest' / nieprzyiáźni Božey / y potepienia wiecznego / win- nymi fie sftawáia 351_{26t}.</i>	<i>takei ing pagundás ir ing nũdemes impuldi- néiemę 221(220)₁₃ ~ gesto w pokusy y w grzechy wpadamy 229₃₅, kurie gramždina žmógu ing prâpulti ir ing pa- fmerkíma amžina 165₃₈ ~ narzáia žlowieká w zátráčenje y w po- tepienie wieczne 171_{35t}.</i>

17 tipas. Septintuoju tipu pagrįstà jėgų dinamikos aspekto nulemtà abstrakti iliatyvo ir *ingAcc* vartosena. Figūra šiame tipe yra asmuo, fonas realizuojamas kontrolę įvardijančiais daiktavardžiais. Vartojami junginiai *sugauti nevalion* 311₆, *paduoti / perduoti nevalion* 151₁₄, 316₁₉, 362₄₉, *pasiduoti valion Dievo* 370₁₇, *paduoti galybèn šatonui* 284₄₃, *paduoti macin budeliamus* 361₃₁ / *paduoti ing galybę budeliamus* 173₂₉, *paduoti prievaizdon* 523₁₉, *rėdyman ir priekuopon*¹⁹⁶ 9₃₈, *impulti ing žabangus velino* 330₂₄, *nugabenti ing prieglabstį Abromo* 271₂₄, plg. abi raiškos priemonės su *rankų* leksema:

¹⁹⁶ *Priekuopa* – globa, priežiūra; *rėdyti* – vadovauti, tvarkyti, LKŽ šeštoji reikšmė.

Nr.	sintagma	iliatyvas	<i>ingAcc</i>
50	<i>duoti(s), iš- duoti, ata- duoti, impulti, rankosn 6x / paduoti, duo- tis, išduoti ing rankas</i>	<i>Wiffús dáiktus dáwe iam Téwas rakofn' 435₂₉ ~ Wbytkie rzeczy dał mu Oćiec w rece 451₁₂.</i>	<i>Téwas [...] wiffa pádawe ing rakás io 435₂₉ ~ wbytko podał w rece iego 451₁₁, t. p. 42₁₅, 173₁₆, 177₄₆, 149₁₆, 370₁₇.</i>

18 tipe (plg. inesyvo 23-ąjį) iliatyvo linksniu žymimas tam tikros socialinės padėties ar statuso įgijimas, pvz.: *Ir kağ anł' to tarís anie Kunigai / Miníkai / ir Miniβkos / kuriós paβwéntinusios Diéwui kúnus sawús per apžadéiima cziftátos [...] wel' cziũfta motęriston' ¹⁹⁷ ięio? 441₃₈ ~ w małżeństwo wstapili 457₁₉, Todéliğ anié žmónęs βwentiéii del' Biskupistu ir vrédu gíriofna bęgo wegdamí iu waldít. Kuriũfna nu muβiβkiai / ach deia per pęningus per motęriβkiás / arbá per iftoiimus artimuiu sawú gāudo 484₄₉ ~ ktorych dżiśia náβy [...] dostępuia 517₃₁.*

19 tipas. Iliatyvas ir konstrukcija *ingAcc* galinio taško reikšme vartojami su žiūrėjimo reikšmės predikatais: iliatyvas – kontekstuose *pakelti, pakylėti, kiloti akis dangun 6x, ingAcc – (pa)žiūrėti ing dangų 5x, pavyzėti ing priepeklį 1x*, plg.: *múitinikas [...] ne norėio nei akiu dagun pakélt' 313₂₆∞ ~ oczu do niebá podnieść 322₄₃, pakêles dráfei akís sawás dágún' 315₁₀ ~ podniozby śmieie oczý swoie w niebo 324₄₇ (319₂, 315₄₇, 316₃, 307₂₁) ir žiurédami ing dágau 229₁₉ ~ pogladáiac w niebo 237₄₃, koğ ftówíte žiurédami ing dagu? 228₄₀ ~ stoićie pátrzac w niebo 237₁₂ (228₃₈, 317₃₃∞, 319₄₈, 43₂₅, 153₅). Galinio taško viduje raiškos priemonių vartosena motyvuojama konceptualiąja metafora MATYTI YRA ĮEITI (SEEING IS ENTERING, Navarro 1998, 254). Akių judėjimas yra vienas iš fiktyvaus (arba abstraktaus, virtualaus) judėjimo tipų, kurio trajektorija nėra fizinė, – suvokėjas slinktį konstruoja savo sąmonėje (plačiau apie virtualaus judėjimo tipus – Talmy 2000a,110). Minėtina, kad vieną kartą su junginiu *pakelti akis* galinio taško reikšme vartojamas aliatyvas: *Néffa ne driffo**

¹⁹⁷ *Moterysta* – santuoka, LKŽ.

[*muitininkas*] *pakélt' dagáušp akiu fawú* 315₁₂ ~ *podnieść ku niebu oczu swoich* 324₄₉. Jis atliepia aliatyvinę le. konstrukciją *kuDat* ir nuo iliatyvo skiriamasi tuo, kad žymi akių judėjimą kaip kryptį link dangaus, o iliatyvu pabrėžiamas tikslo pasiekimas.

20 tipas. Atskirai minėtinos tam tikros iliatyvinės kolokacijos, tokios kaip *induotis kalbosna* 'pradėti kalbėti' 514₁₇, (*pulti*) *kojosn* 485₂₃, *neinderėti nei vien nan daiktan* 'niekam netikti' 607₁₅, frazeologizmas *dėti kupon* (*kupa* – 'būrys, krūva') 'įsidėmėti'¹⁹⁸. O *ingAcc* randamas pasakymuose *įeiti ing akis* 88₂₀, nusakant patekimą į regos lauką kaip savitą talpyklą, bei *girti ing akis* 20₂₇ 'tiesiai'¹⁹⁹.

6.1.a. Dažnesnė *ingAcc* vartosena

Iš aptartų tipų matyti, kad daugelis iliatyvo ir konstrukcijos *ingAcc* vartosenos atvejų yra identiški ar panašūs, specifinių vienos ar kitos raiškos priemonės reikšmės niuansų nėra: jais žymima slinktis į vidinį fono regioną (trimatę talpyklą, geografines teritorijas, objektų sancaupą, substanciją, medžiaga apribotą plotą). Jei vartojamas daiktavardis, neturintis vidinio regiono, galinis taškas yra paviršiuje (su mušimo / smogimo reikšmės predikatais). Kalbamųjų raiškos priemonių skirtumas galėtų būti nebent stilistinis (tai galėtų liudyti a) DP pastebimas iliatyvo prieveiksmėjimo procesas ir b) statistiniai duomenys: konstrukcija *ingAcc* vartojama beveik dvigubai dažniau nei iliatyvas)²⁰⁰. Vertinant šaltinio įtaką *iliatyvo* ar *ingAcc* vartosenai, galima daryti išvadą, kad len-

¹⁹⁸ *Tūs žódziús idáni kas fawú detu gerái kupón'* 285₃₉ ~ *Te fłowá gdyby kto pilnie vważył* 293₂₀, *kaip wilka památo / wijsi [piemenys] koiofn'* 485₂₃ ~ *wšyfcy w noge* 518₄, *Kurii [Ieva] ieib ne indawufis kalbosna fu wélinu* 514₁₇ ~ *Ktora gdyby sie bylá z czártem w rżecz nie wdawałá* 559₃₆, *Néffa [šakos] átkirftos nuğ fáwo mēdžio [...] ne wiénan' daiktán ne indéra / kaip' kití mēdžei* 607₁₅ ~ *do nicžego sie nie przygodza* 471₃₁.

¹⁹⁹ Pvz., *idáni mús išmókitu sērgetis patúfsimo prakėktoio / ir nē girt ing akís ne wieno / nei prieg gecziu io* 20₂₇ ~ *nie chwalić w oczy nikogo* 20₂₁, *drin' fawós bwiefibes / wijs{i}emus iéit ing akís / o niekad' pafistėpt negal* 88₂₀ ~ *wšyftkim wchodzi w oczy* 89₃₆.

²⁰⁰ Pasak Gelumbeckaitės (1997, 192), Bretkūno Evangelijos pagal Luką vertimo taisy muose konstrukcija *ingAcc* keista iliatyvu dėl stilistinės įvairovės.

kiškosios konstrukcijos vienos ar kitos priemonės pasirinkimui įtakos neturėjo. Tai akivaizdžiai matyti iš lentelėse duotų pavyzdžių – daugeliu atveju lenkiškosios sintagmos identiškos, o Daukšos tekste toje pačioje leksinėje aplinkoje be jokių semantinių skirtumų randamos abi aptartosios galinio taško viduje raiškos priemonės. Tai patvirtina jų semantinį tapatumą, kuris neabejotinai sudarė sąlygas iliatyvo nykimui, – tai liudija jo ir *ingAcc* dažnumo skirtumai Daukšos tekste.

Lyginant iliatyvą ir junginį *ingAcc*, ryškių tik iliatyvui būdingų vartosenos tipų nerasta²⁰¹, tačiau pasitaiko atvejų, kai vartojami tik prielinksnio *ing* junginiai arba pastarieji aiškiai vyrauja.

1. Kontekstuose su išskaidymo reikšmės predikatais nusakant figūros pavidalo pasikeitimą (žr. 6.2 tipą).
2. Kai fonas yra gyvumo ypatybę turintis vardažodis (dažniausiai – įvardis), žr. 15 tipą.
3. Konstrukcijose, kuriose nurodoma slinktis iš pradinio taško (*išGen / nuogGen*, le. *odGen*) į galinį (*ingAcc*, le. *doGen*) (vartojami judėjimo veiksmažodžiai *pernešti*, *pergabenti*, *nueiti*, *vaikščioti*, *sugrįžti*) ar nurodant atstumą nuo vieno taško iki kito, pvz.: *Nueio wel ir Iósephas nūg Galiléos izg miéfto Nazareth / ing žeme Iúdos / ing miéfta Dówido / kuri wadína Betthlé* 37_{38tt} ∞ ~ *Poředł tež y Iozeph od Gálileiey z miáftá Nazáreth do Iudfskiey žiemie / do miáftá Dáwidowego* 37_{7tt}, *wáikšczioio nūg miefto ing miefta* 79₁₁ ~ *chodził od miáftá do miáftá* 80₂₂, *ne arti bū nūg Nazaretho ing Ieruzalem* 64₂₄ ~ *nie blizu było od Názareth do Ieruzálem* 65₂₄. Šis tipas galėtų būti stilistinio iliatyvo ir konstrukcijos *ingAcc* skirtumo pavyzdys.
4. Pasakymuose *veidu ing veidą*, nurodant figūros ir fono orientaciją vienas kito atžvilgiu: *ten' wéidu inğ weida [Viešpatį] apžwalgifsime* 489(490)₅₄ ~ *twarza w twarz ogladamy* 522₄₇ (32₂₅, 106₂₉, 229₁₇).
5. Nurodant kryptį į galinį tašką: *Nákti pakéłkite rákas iúfu inğ dágų* 620₁ ~ *podnoście ręce wáże do niebá* 539₄.

²⁰¹ Išskyrus 18 iliatyvo tipą, kai juo žymimas tam tikro socialinio statuso įgavimas, tačiau toks iliatyvas taip pat nėra dažnas, pasitaikęs tik du kartus.

6.1.b. Apibendrinimas

Bendroji iliatyvo reikšmė – galinis judėjimo taškas talpyklos vidiniame regione. Išskirta 20 iliatyvo (ir *ingAcc*) vartosenos tipų, kurie stipriai koreliuoja su inesyvu. Inesyvo ir iliatyvo reikšmių palyginimas duotas 40 lentelėje. Pirmojoje skiltyje pateiktas vartosenos tipo įvardijimas, antrojoje – inesyvo vartosenos tipo numeris, trečiojoje – inesyvo pavyzdys, ketvirtojoje – atitinkamo tipo iliatyvo vartosenos atvejo numeris, penktojoje – iliatyvo ir *ingAcc* pavyzdys.

40 lentelė. Inesyvo ir iliatyvo / *ingAcc* vartosenos tipų palyginimas

Vartosenos tipas	Nr.	Inesyvas (23 tipai)	Nr.	Iliatyvas / <i>ingAcc</i> (19 tipų)
LOKALINĖS REIKŠMĖS				
Trimatė talpykla	1	<i>pinigai skrynioje</i>	1	<i>grįžo namuosn / ing namus</i>
Geografinis / topografinis regionas	2	<i>Kristus mieste</i>	2	<i>eikite miestelin / ing miestelį</i>
Erdvės dalis	3	<i>saulė rytuose</i>		NĖRA
Objektų sancaupa	4	<i>žmogus minioje</i>	3	<i>impulti erškėčiuosn / išplusti ing žmones</i>
Substancija	5	<i>žuvis vandenyje</i>	4	<i>leisti tinklą mariosn / ing marias</i>
Jutiminiai reiškiniai	6	<i>pekus smarvoje</i>		NĖRA
Medžiagos	7	<i>Kristus vystyklusose, vyras rūbuose</i>	5	<i>įvystyti Kristų vystyklusna / ing vystyklus</i>
Figūros pavidalas	8	<i>rugiai stirtose</i>	6	<i>surišti bedievius kūliuosn / ing kūlius</i>
Jėgų dinamikos aspektas	9	<i>lempa rankose</i>	7	<i>duoti lazda rankon / ing ranką</i>
Fonas – medžiaga, iš kurios padaryta figūra	10	<i>grabas (iškaltas) akmenyje</i>		NĖRA
Figūra – fono dalis	11	<i>kampelis ežere, šakos medyje</i>		NĖRA
Įvykio vieta	12	<i>eretikai surinkimuose</i>	8	<i>eiti svodbon / ing svodbą</i>
		NĖRA	9	<i>mušti(s) krūtysna / ing krūtis</i>
ABSTRAKTI LOKACIJA				
LAIKAS. LAIKAS YRA VIETA	13	<i>užgimė dienose</i>	10	<i>šion dienon prabilome</i>
RAŠYTINIS ŠALTINIS – TALPYKLA INFORMACIJAI	14	<i>parašyta knygoose</i>	11	<i>surinkti žodžiuosn / įrašyti ing knygas</i>
SOCIALINĖ GRUPĖ – TALPYKLA JOS NARIAMS	15	<i>sūnus gimineje</i>	12	<i>priūdinėti bendrystėn / ing draugę</i>

KŪNAS, FORMA – TALPYKLA DIEVO ĮSI- KŪNIJIMUI, PAVIDALAS JAM	16	<i>velnias personoje žalčio, Dievo ir žmogaus natūra Kristuje, Dievas traicėje, Jėzus tarnuose jo</i>	13	<i>permainyti vandenį vynan / ing vyną, dviems natūroms Kristaus susieiti vie- non personon / ing vieną personą</i>
REGOS LAUKAS – TALPYKLA	17	<i>kunigaikščiai akyse žmonių</i>		<i>NĖRA</i>
SĄMONĖ – TALPYKLA MENTALINIAMS PRO- CESAMS	18	<i>žodis atminime</i>		<i>NĖRA</i>
KŪNAS – TALPYKLA JAUSMAMS	19	<i>meilė dūšioje, melas nasruose</i>	14	<i>dėti Dievo žodį širdin / ing širdį</i>
ŽMOGAUS DVASINĖ SFERA – TALPYKLA JAUSMAMS	20	<i>sielojimas Morteje, tikė- jimas Apaštaluose</i>	15	<i>dvasiai ateiti ing tave</i>
BŪSENA – TALPYKLA ASMENIUI	21	<i>žmogus nuodėmėje, di- džturus kančiose</i>	16	<i>impulti nuodėmėn / ing nuodėmes</i>
FONAS – KONTROLĖ	22	<i>Lozorius prieglobstyje, žmogus pančiuose</i>	17	<i>paduoti nevalion / ing galybę</i>
STATUSAS – TALPYKLA ASMENIUI	23	<i>kunigas urėde, merga mergystėje, sužiedavime</i>	18	<i>įeiti moteryston</i>
AKIŲ JUDĖJIMO GALINIS TAŠKAS (MATYTI YRA ĮEITI)		<i>NĖRA</i>	19	<i>pakelti akis dangun / pažiūrėti ing dangų</i>
Frazeologizmai			20	<i>induotis kalbosna, peikti ing akis</i>
Lenkiškojo šaltinio nulemta vartosena	24	24.1. sritis: a) žmonės yra maži tikėjime, b) sekti Kristų moksle, c) būti mokytam zokone; 24.2. kontentyvas: grožėtis zokone, džiaugtis užgimime, duksėtis peniguose; 24.3. priežastis, būdas: pradžiugtis džiaugsme, keltis kilime iš numirusiųjų; 24.4. pavyzdys: regime Judošiuje.		

Iš lentelės matyti, kad dauguma konkrečių ir abstrakčių reikšmių sutampa. Dinaminio atitikmens neturi 3, 6, 10, 11, 18 inesyvo tipas, statinio atitikmens – 9 ir 19 tipas.

6.1.1. Iliatyvo funkciniai ekvivalentai

Be konstrukcijos *ingAcc*, su iliatyvu koreliuoja kiti prielinksniniai junginiai. Dalis jų sutampa su statinio iliatyvo atitikmens – inesyvo – prielinksniniais ekvivalentais. Toliau aptariama junginių *antGen*, *tarpGen*, *viduryje / vidujeGen*, *perAcc* vartoseną judėjimo galinio taško vidiniame fono regione ar paviršiuje reikšme.

6.1.1.1. Iliatyvas, *ingAcc* ir prielinksninė konstrukcija *antGen*

6.1.1.1.1. Konstrukcijos *antGen* slinkties galinio taško viduje reikšmė išryškėja kontekstuose su intransityviniais judėjimo veiksmažodžiais *ateiti*, *užėti*, *įjoti*, *žengti*, tranzityviniais *pralydėti*, *nuleisti*, *užleisti*, *perleisti*, *atsiųsti*, *vesti*, taip pat veiksmažodžiu *kviesti*, daiktavardžiais *atėjimas*, *atsiuntimas*. Prielinksnis valdo:

a) apibendrintos vietos reikšmės daiktavardžius *pasaulis*, *dangūs*, *vieta*, pvz.: *Christus ant to pafáúlo atáio* 2₂₆ ~ *Chryftus ná šwiát przybedł* 2₄₃ (40₃ ~ 39₃₆, 13₁₇ ~ 13₁₇, 12₃₉ ~ 12_{19t}, 42_{19t} ~ 41₄₈, 8₂₂ ~ 8_{20t}, 402₃ ~ 415₄₃), *búdelei [...]* *tawé prálidi ant' wietós pažudimo* 174₁₂ ~ *cie prowadza ná miešce strácenia* 183₁₃ (267₂₃ ~ 276₂₃, 175₄₇ ~ 184₄₁, 171₄₁ ~ 181₁₃, 458₅₀ ~ 485₅₃), *Maria žėgdama ant dagú* 616₃ ~ *Márya wstiepuiać ná niebiofa* 528₃₀,

b) miestų ar šalių įvardijimus, pvz.: *Kiti karâlus to pafaulo iioiē ant karalīstu sawu* 3₂₇ ~ *wiezdziáa ná krolestwá swoie* 3₄₅, *Nuláido Wieβpatis ant Sódómos ir Gomóros fera ir úgni / kaip lietu / nuğ Wieβpatis iz dagáus* 257_{29t} ~ *Spuścil Pan ná Sodomę y Gomorre śiárke y ogieñ* 265_{26t},

c) įvykio, susibūrimų vietų pavadinimus *sūdas*, *svodba*, *krikštynos*, *nuduotuvės*, *palaidojimai*, *večeria*, pvz.: *Ir nūfiunte tarnús sawús wadintu kwieftuiiu ant fwódbos* 350₂₈ ~ *węzwać proβonych ná gody* 362₆, *atwęs tawę Diewas ant fúdo* 10₂₉ ~ *przywiedzie cie Bog ná sad* 10₁₉ (6₂₇ ~ 6₃₀, 12₃₀ ~ 12₁₀), *ant' iu krikbtînu / nei ant' iu pafsawinimu nudútuwiu / ir ant' paláidoiimu ne wáikβcziokime* 304₅₁ ~ *ná ich chrzcínách / ná ich ślubách / ná ich*

pogrzebiech nie bywaymy 313₄₀, ne nor atėit / ant wężczėrios Wieβpatėis 274₃₇ ~ przyść n Pnfska wieczėrza 281₁₂,

d) daiktavardžius *tamsybės, valia*, pvz.: *Nūdemes [...] wėda ant amžin tamsėbiu 224₆ ~ wioda n wieczne cėmności 252₂₃, pafsidawimo ir pafsilaidimo ant wlos Diėwo 177₄₂ ~ fpuβczenie n wola Boża 186₂₈.*

Visais išvardytais atvejais galinio taško viduje reikšmės konstrukcijomis *antGen* verčiami lenkų kalbos junginiai *naAcc*, – pastarieji lemia prielinksninio atitikmens atsiradimą DP, kuris semantiškai nėra motyvuotas ir dėl to laikytinas skolintu (išskyrus atvejį su *Sodomos* ir *Gomoros* leksemomis, kur prielinksnis *ant* yra reikalaujamas vertikaliosios slinkties veiksmožodžio, dar plg.: *[kuriė] tikla Ewangelios S. ant pafaulo vžlide 292₄ ~ n świat rofpuścili 299₅₀*). Tokia pati lenkiškojo teksto įtaka minėta ir aptariant apibendrintos vietos daiktavardžių vartoseną inesyvu bei su prielinksniu *ant*.

Kai kurie minėtieji daiktavardžiai dėl lenkiškojo teksto įtakos vartojami tik konstrukcija *antGen* (pvz., iliatyvo *pasaulin* DP visai nėra, *ing pasaulį* pasitaikė tik 6 kartus). Tačiau sprendžiant iš visų galinio taško fono viduje reikšmės kontekstų, konstrukcija *antGen* kalbamąja reikšme nebuvo tokia įprasta kaip iliatyvas ar prielinksnio *ing* junginiai. Tai rodo DP atvejai, kai le. *naAcc* perteikiama ne tik prielinksnio *ant*, bet ir prielinksnio *ing* junginiais bei iliatyvo linksniu, pvz.:

a) itin dažni junginiai *judėjimo veiksmožodis* + iliatyvas *girion* (pvz., *nueio girion’ 462₂₆ ~ poβedł n puβcže 489₄₀*), kuriais be išimčių verčiama le. *naAcc*, taip pat sintagmos su kitais daiktavardžiais, pvz.: *inneβioiei karūna Križeus Chriftaus ing Rmo pilis 610₂₈ ~ n Rzymfskie zamki 499₂₅, Eikimę wifsi ing toki iarmarka 383₈ ~ Podźmy wβyscy n tkowy irmrk 397₂₅, iβeit’ ūlicźion’ / ir ant iβeigu²⁰² miesto 278₄ ~ wynić n vlice / y n rozftie mift 285₇ (plg. *iβėik’ grėitai ant’ ulicziu ir ant’ fkerfkelu miesto 274_{20t} ~ Wynidź rychł n ulice / y n rozftanie mift 281₁₇*;*

²⁰² *Išėiga* – kryžkelė, LKŽ dešimtoji reikšmė.

b) *ékite fwódbon' 350₃₂ ~ podźcie ná wesele 362₉, eit fwódbon' 353₂₂ ~ išc ná gody 364₃₇, ieiome ing ta fwódba 352₂₈ ~ weβli ná te gody 363₅₁ ir iêifime ant' anós láimos fwodbos 570₅₁ ~ wnidźiemy ná one βcźefne gody 617₃₉; ataietu ing pasáuli 425₃ ~ przyβedł ná świát 440₆ ir nūgas ataiéi ant' to pasauło 307₄₅ ~ nági przyβedł ná ten świát 316₅₀; iβeio bálfas iu / ir ing kraβtús apfkritúmo źêmes źódzei iu 399₂ ~ rozβedł sie głos ich / y ná końcźyny okregu źemie słowá ich 412₄₂, wadinkite fwódbon' 350₃₉ ~ wzowcie ná wesele 362₁₅.*

Priešingų atvejų, kai konstrukcija *antGen* atstoja lenkiškąją *doGen*, pasi- taiko labai retai, pvz.: *ateiima ant' to pasáulo 43₁₃²⁰³, vźźéngé ant dagaus 252₁₀ ~ wftapil do niebá 260₂₃²⁰⁴.*

6.1.1.1.2. Atskirai minėtina prielinksnio *antGen* vartosena su veiksmadžiu *spjaudyti*, pvz.: *[vyrai] spjuede ant wêido io 158₃₅ ~ plwáli ná oblicže iego 164₄₂, (Židai) spjiâudidamí ant' io 168₃₂ ~ A pluiac nań 174₂₁* (t. p. 166b₃₃, 161₇, 158₃₄, 105₂₁, 105₁₉, 145₃₁), kuri koreliuoja su iliatyvo ir *ingAcc* vartosena su mušimo, smogimo reikšmės predikatais. Nors *antGen* junginiais kalbamuosiuose kontekstuose visada verčiami le. *naAcc*, jos vartosena gali būti motyvuota galinio taško paviršiuje reikšmės išryškinimu.

6.1.1.2. *tarpGen*

Prielinksnio *tarp* junginiai yra iliatyvo ir *ingAcc* funkciniai ekvivalentai, kai fono vaidmenį atlieka asmenų ar daiktų sankaupą žymintys daiktavardžiai. Konstrukcija *tarpGen* tokiais atvejais dažnesnė nei iliatyvas ar *ingAcc* (žr. 3

²⁰³ Wujeko *Postilėje* šios frazės nėra, ji prirašyta Daukšos. Tai nėra perikopių tekstas, todėl Vilento EE įtakos būti negali.

²⁰⁴ Prielinksnių įvairavimas pastebimas ir Wujeko *Postilėje* – toje pačioje leksinėje aplinkoje vartojamas ir *na* (verčiama *antGen*, *ingAcc*), ir *do* / *w* (verčiama *ingAcc*), pvz.: *Nie wftepuyže ná fad 293₂₆ ~ Ne iéik' ant súdo 285₄₆, nie wchodź z nią ná fad 593₂₇ ~ ne iéik' fu ie ing fûda 546₂₇, nie racźyl oftepowác w fad 180₁₈ ~ ne iéitú ing fûda 171₁₇, wnidźże iuź ná wesele Páná swoiego 398₃₈ ~ iéikiğ iau ing likfmîbe Wieβpatiés 384₂₇, wnidź do wefela Páná twego 401₁₀ ~ iéik' ing dźéúgřma Wieβpatiés táwo 386₂₈.*

iliatyvo vartosenos tipą), ja visuomet verčiami lenkų kalbos *między*Acc junginiai:

41 lentelė. *TarpGen* galinio taško viduje reikšme

Sintagma	<i>tarpGen</i>
(at)eiti, įšokti <i>tarp</i> žmo- nių, <i>impulti</i> <i>tarp</i> latrų	<i>kad atéis tarp toli mókitęfniú</i> 291 ₁₅ ~ <i>gdy przyida między dáleko uczeńbe</i> 299 ₉ , <i>żmoná eiť [...] tarp' tokiú żmoniu</i> 478 ₅₁ ~ <i>ić [...] między takie ludźie</i> 512 _{28t} , <i>[Povilas] iþókes târp' żmoniu ir praþukes</i> 536 ₂₅ ~ <i>wskoczywþy między tluþcþe</i> 582 ₄₅ , <i>kuris (żmogus) impułe tarp' látru</i> 322 ₂₂ ~ <i>ktory wpadł między zboyce</i> 332 ₂₇ (324 ₄₈ ~ 335 ₁ , 325 ₂₈ ~ 335 ₂₉ , 324 ₃₅ ~ 334 _{39t} , 322 _{10∞} ~ 332 ₁₆ , 322 _{21∞} ~ 332 ₂₈ , 393 ₄₀ ~ W ² 15 ₂₁),
<i>nusiųsti tarp vilkų,</i> <i>spauštis tarp avių</i>	<i>búwo nufiufi kaip áwis tarp smarkiuiú wilkú</i> 213 ₇ ~ <i>byli pořtáni / iáko ówce między frogie wilki</i> 221 ₂₁ , <i>[vilkas] tarp áwiu spaudþeš</i> 303 ₂₂ ~ <i>fie między owce cišnie</i> 312 ₁₇ ,
<i>impulti tarp erškėčių</i>	<i>fêklá kurii impułe tarp erþkeczú</i> 275 ₄₄ ~ <i>ktore wpádło między ciernie</i> 283 ₉ , <i>Iei tarp erþkeczú [uþpuola sêkla] / tad' nóriní núremia þákni</i> 99 ₃₄ ~ <i>Iefli między ciernie</i> 100 ₅₀ (99 ₃₅ ~ 100 ₅₀), plg. <i>[sêkla] impułe erþkeczúfn</i> 97 ₃₄ ~ <i>wpádło w ciernie</i> 99 ₁₅ ,
<i>įmaišyti tarp sêklos</i>	<i>piktôii dwařta tarp tos gerós fêklos immaiþe sawú kukálu</i> 102 ₃₆ ~ <i>zły duch między to dobre síemie námieþał řwego kakolu</i> 104 ₁₇ .

Su veiksmazodþiu *įmaišyti* pasitaiko ir konstrukcija *ingAcc* (1e. *wAcc*), pvz.: *rugþtis ing taþta imiþita* 558₅₂ ~ *kwás w ciářto przymieþány* 605₃₈, *ráugas primaiþitas ing tris ketwircziús miłtu* 90₈ ~ *kwás przymieþány w trzy korce meki* 91₁₈, kuria fonas žymimas kaip vientisa substancija, tuo tarpu junginiu *tarpGen* pabrėžiamas orientyro skaidumas.

6.1.1.3. *viduryje* / *vidujeGen*

Konstrukcijomis *viduryje* / *vidujeGen* su veiksmazodþiais *stotis* ir *pastatyti* žymima figūros (asmens) slinktis į fono (minios) vidurį; kalbamieji junginiai visuomet atliepia lenkų kalbos sintagmas *w pořzodkuGen*: *Stoióř W. Jefus widuriie mókitiniu sawú* 194_{10t} ~ *Stánał Pan Jezus w pořzodku*

*uczłow swoich 202_{15t}, priwadines maža berneli paftate ii widuriie iu 515₄₂ ~ postáwił go w poósrzodku ich 561_{7t}, stóios W. Jéfus widuié iu 195₁₂ ~ stánał Pan JEzus w poósrzodku tych 203₃₃ (t. p. 203₆, 24₃)²⁰⁵. Vienu atveju pavartotas iliatyvas *vidurin*: *Ir kéles' augšcžeufes Biskupas widurin 158₂₂ ~ powstawsy [...]w poósrzod 164_{30t}.**

6.1.1.4. *perAcc*

Be iliatyvo ir *ingAcc* junginių (vartosenos tipas 9.1), su mušimo, smogimo reikšmės predikatais vartojama ir konstrukcija *perAcc* (prie-linksninių lenkiškųjų atitikmenų ji neturi, matyt, Daukšai buvusi įprasta), pvz.: *Židai [...] plábtakomis ii múše per wéida 104₄₇ ~ policzki mu wycínáli 106₉, tos plábtakos iżtikimé per wéida 160₇ ~ w tym policzku 166₁₀, pêrfakioieme tiekkârtū Chríftu iémé gédiname / ir per búrna múšame 161₄₀ ~ w nim fromóimiy y policzkuiemy 167₃₅. Iliatyvo / *ingAcc* ir *perAcc* vartosenos skirtumas aiškintinas figūros ir fono kontakto pobūdžiu: pirmuoju atveju jis suvokiamas kaip taškas, antruoju – kaip plokštuma.*

²⁰⁵ Plg. *prieveiksmį viduryje: Ir atėio Jéfus uždarítomis dúrimis / ir stóios widuriie / ir táre 201₃₃ ~ Przybedł JEzus zamknionymi drzwiami / y stánał w poósrzodku 210₁₁, t. p. 401₁₀, 404₁₆, 23₃₆.*

6.2. Aliatyvas

Daušos *Postilėje* rastos 2395 aliatyvo lytys, jų pasiskirstymas pagal kalbos dalis ir jų subkategorijas matyti ketvirtojoje priedo lentelėje. Atrinkus vartosenos kontekstus, analizuotos 2045 sintagmos su aliatyvu. Aliatyvą įprasta apibūdinti kaip linksnį, rodantį, „kad veikėjas artėja (juda) prie to daikto ar asmens (gyvo padaro), kuris pasakomas šiuo linksniu“ (Zinkevičius 1980, 261, t. p. Laigonaitė 1957b, 34, Ambrazas 2006, 263), ar apibrėžti diferencinių požymių poromis *slinktis* ir *nevidus* (Rosinas 1995, 54). Pasak Ambrazo (2006, 263), tokia reikšmė „veikiausiai remiasi kilmininkui būdinga vartosena su judėjimo veiksmažodžiais reiškiant siekiamą dalyką, taip pat su fizinio kontakto veiksmažodžiais“. Chylinskio NT vertime Kavaliūnaitė (2003, 47) teigia aliatyvą reiškiant tik kryptį bei pašalio semos neturint, – aliatyvas, palyginti su iliatyvu, žyminčiu galinį judėjimo tašką objekto viduje, yra nežymėtas, t. y., neduodantis vidaus ar pašalio nuorodos (op. cit., 45).

Daušos *Postilėje* aliatyvas iš visų PV išsiskiria savo nelokalinių reikšmių gausa. Toliau pirmiausia aptariami konkretieji vietos raiškos aliatyvo linksniu atvejai, palaipsniui pereinant prie abstraktesnių aliatyvo vartosenos kontekstų. Aprašant aliatyvą, ypatingas dėmesys skiriamas veiksmažodžio ir aliatyvo sąveikai, kadangi ji išryškina šio linksnio reikšmės niuansus.

Įprasti aliatyvo vertimo šaltiniai – lenkų kalbos konstrukcijos *k(u)Dat* ir *doGen*: pirmasis žymi kryptį, antrasis – suponuoja judėjimą į fono vidų. *K(u)* vartojamas su datyvu, kuriuo dažniausiai reiškiami gyvumo ypatybę turintys vardažodžiai. Sintagmose su prielinksniu *k(u)* veiksmažodžiu nusakomas judėjimas / veiksmas niekada neperžengia fono ribų, o didžiausias galimas artumas tarp figūros ir fono – kontaktas (Krażyńska 2000, 183tt). Tačiau konstrukcijose su artėjimą žyminčiais veiksmažodžiais (kai veiksmas neperžengia fono ribų) galimas ne tik prielinksnis *k(u)*, bet ir *do* (op. cit., 185), dar plg.: *Artinos Jefaufp Muitinikái ir grießnieii 279₂ ~ przybliżáciacy fie ku Jefufowi celnicy y grzeßni 285₅₁* ir *Artinos / tieğ / Wießpatiéßp Jéfaußp*

Mùitinikai 279₄₀ ~ *Przybliżáli fie / práwi / do Páná Jezufá Celnicy* 286₁₇; *idánt' mus [Kristus] priwóbitu ir pritrauktú sawesþ* 347₂₀ ~ *przyćiagná do siebie* 358₃₀ ir *nórumas priwerftú ir pritéftú sawesþ wijsús* 347₂₁ ~ *przyćiagnelá k fobie* 358₃₁.

Šių prielinksnių skirtumas mėgintas motyvuoti keleriopai (išsamesnę apžvalgą žr. Krążyńska 2000, 233t): 1. *do*, pirma, žymi tikslo pasiekimą, antra, kaip ir prielinksnis *k(u)*, – kryptį. 2. *do* pirmiausia žymi kryptį, o limitacinė (tikslo pasiekimo) reikšmė yra pirmosios atmaina. 3. Iki 15 amžiaus *ku* ir *do* skyrėsi apskritai ne ribų peržengimo / neperžengimo sema, o atstumo iki orientyro samprata: *k* reiškė kryptį link artimų objektų, *do* – nutolusių.

Dabartiniuose lenkų-lietuvių kalbų (pvz., Vaitkevičiūtė 1979) ar lenkų kalbos (SJP 1902, SJP PWN) žodynuose duodama *ku* junginių su datyvu reikšmė yra ‘artėjimas prie, link kokio nors objekto’, tačiau ji nurodoma ir kaip knyginė (SPP 1993). 16 amžiaus pirmaisiais dešimtmečiais prielinksnio *k(u)* konstrukcijos su datyvu imtos keisti *doGen* junginiais²⁰⁶, tai rodo ir cituoti Wujeko *Postilės* kontekstai (dar plg.: *dêra [...] priimdinéi iūs [nusidėjusiuosius] gailéiimop* 281₃₅ ~ *przyimowác ie do pokuty* 289₇ ir *nufidéiáie gailéiimop tur bût priimti* 280₅₀ ~ *grzeþni ku pokućie maia byc przyimowáni* 288₂₁).

Aliatyvas, be *kuDat* ir *doGen* konstrukcijų, atliepia ir le. *naAcc*, tačiau dažniau ne krypties, o paskirties ar tikslo reikšmėmis.

1 tipas. Figūra – dažniausiai asmuo, fonas – negyvas objektas-trimatė talpykla / erdvės dalis, vartojami veiksmažodžiai – *eiti*, *ateitis*, *trauktis*, *persiųsti*, *tęsti*, daiktavardis *peregrimavojimas*, pvz.:

namop: *eitúmbei namopi* 35₂₂ ~ *bedł do domu* 34₄₉ (dar 35₄₃ ~ 35₁₈),

namump: *iei iūs pałáifu áłkánus namúmþ iu páiłs ani kêło* 297_{9∞} ~ *iefli ie rospuþcze głodne do domow ich* 305₁₂,

²⁰⁶ „Okolicznik miejsca [...] ku któremu lub do którego skierowana jest czynność czasownika nadrzędneho, wyrażona przyimkiem *ku* lub *k* z C; ta konstrukcja i dziś znana, ale raczej szcztatkowa i przeważnie zastąpiona przyimkiem *do* z D, w starszej polszczyźnie ma bardzo szeroki zakres użycia“; „W pierwszych dziesięcioleciach XVI w. wychodzą te konstrukcje z użycia, a za przyimiek *ku* pojawia się *do*.“ (Klemensiewicz et al. 1955, 427).

portop: *pralides' mus pórtoþ karaliftes fawós daguiéios* 380₃₉ ~ *przewiedźcie nas do portu krolestwa swego niebieskiego* 394₄₃,

miestop: *W. Chrifstus tũ mętu miéstop ęio / kad tu numireli láidotu néþe* 335₇ ~ *P. Chrystus ná ten czás do miástá przychodźił* 345₄₆,

kuriop: *priártinos miésteloþ kurioþ êio* 189₃₁[∞] ~ *przybliżyli się do miásteczka / do ktorego bli* 198₁₁,

vakarump: *KAip' nakti tułos žwaiždes daguia rodžias / nuğ ritú wakarump teþianczios* 502₃ ~ *od wschodu ná zachod čiagnace* 543_{16t},

šaliesp: *Tóiiğ yra anôii tolimá þalís / kurioþp atéitis fu didžiu wargú* 382₁₂ ~ *Tác ieft ona dáleka kráiná / do ktorey się zá wielka praca prychodźi* 396₂₆,

tėvikštėsp, tėvikščiop: *te traukies toþ / kas ties iũ yra / anosp augþtofiosp tėwikþtesp / kuriosp priėfakis prieti' ne gáli* 374₃₅ ~ *niech się čiagnie do tego / co iest przed nim / do oney żwierżchniey oyczýzny / do ktorey prześládowcá przyštapić nie moþe* 387₂₀, *wifsi ant' þito peregrimáwoiimo / wienofpiğ tėwikþczop fu tróþkimú dūfaiiaczeis ir méileie karþtáís būkitę* 112₄₇ ~ *pielgrzymowaniu do iednyż oyczýzny* 113₃₈.

Išvardytuose kontekstuose aliatyvas turi judėjimo tikslo / krypties reikšmę. Veiksmažodžiu nusakoma figūros slinktis yra nukreipta link aliatyvo linksniu išreikšto objekto, tačiau netikslinama, ar galinis judėjimo taškas pasiekiamas, ar ne. Tai pati bendriausia aliatyvo vietos reikšmė, kuria motyvuota daugelis abstrakčiųjų vartosenos tipų. Ją Kavaliūnaitė įvardija kaip pagrindinę, atskleidžiančią iliatyvo ir aliatyvo santykį (Kavaliūnaitė 2003, 45).

2 tipas. Antrajame tipe figūra (dažniausiai – asmuo), juda aliatyvo forma pavartoto fono link, o galinis taškas yra fono pašalyje (pašalio reikšmė trimačių orientyrų atveju yra lemiama konteksto [yra žinoma, kad slinktis baigiasi prie fono], o kitokio tipo orientyrų – jų leksinės reikšmės).

2.1. Fono vaidmenį atlieka negyvų objektų įvardijimai:

2.1.a. turintys trimatės erdvės požymį. Vartojami junginiai *ateiti, nueiti, atvažiuoti grabop* 3x, *prieti altoriausp* 3x, *vaikščioti grabump* 1x, *altoriump* 1x, *ateiti kiemp* 1x, *maišop* 1x, *prieti portop* 1x, *artintis / priartintis miesteliop* 2x, *Jerolimop* 3x, *Jerichop* 1x. Pašalio reikšmė aiški iš konteksto ar veiksmažo-

džio priešdėlio *pri-*, pvz.: *Ir priártinos [mokiniai] miésteloþ 189₃₁[∞] ~ przybliþyli fie do miástecþká 198₁₁, Ir nuéio nêkurie izg mûfu grâboþ / ir râdo teip' kaip' ir móteres jakie 189₂₅[∞] ~ Y chodzili niektorzy z nábych do grobu 198₅, Tad atêio Iéfus fu iêis kiemóp kuri wadíno Gethsemáni / kur búwo dârþas 148₃₁²⁰⁷ ~ przybedł Iezus do wiofki 154₁₆ etc. Pagrečiui kartais vartojamas iliatyvas ir aliatyvas: pirmuoju žymimas judėjimas į orientyro vidų, antruoju – pašalį, pvz.: *Otho tręczias Rimo Ciéforius atwaþiawo ant' atłaidu Gniéznan' grâboþ Waytiékaus S. 443₄₃ ~ przyiáchał [...] do Gniezná / do grobu Woyciechá S. 464₁₅;**

2.1.b. objektai, konceptualizuojami kaip plokštumos, prie kurių artėjama: *ar-tintis vartump miesto 2x, pulti kojump 1x, keliump 1x, puldinėti kojump 1x, bėgti kitosp (skylės lekšemos vietoje) 1x, ateiti, prieti kalnop 2x*, pvz.: *[Jėzus ir mokiniai] atâio ing Bétphage / kâłnop alíwu 1₇[∞] ~ przyþbli do Betpháge / do gory Oliwney 1₇, kad W. Chríftus ártinos wártump miéfto 335₅ ~ fie Pan Chryftus przybliþał do miesckiey brame 345₄₄;*

2.1.c. objektai, suvokiami kaip linijos: *eiti, prieti, prileisti skomiosp 6x, ateiti Jordonop 1x, ateiti, eiti mariump 2x, sugriþti vemdalop 3x*, pvz.: *[Vieþpats] krikþtitus Iordónop atêio 424₁₀ ~ chrzćić fie do Iordanu przybedł 438₃₈, nei fkomíoþþ Wieþpaties eit 80₂₇ ~ áni do stołu Páñskiego przystepuia 81₄₁;*

2.1.d. taškai: *ateiti, verþtis kielikop 2x, suþaukti šuliniop 1x, prieti ugniesp 1x*, pvz.: *Neffa kurís nuþalés / kad úgniesþ priêies fuþils 250₂₀ ~ gdy do ognia przystapi á zágrzeie fie 258₁₅.*

Minėtina, kad keliuose kontekstuose (13x) žymimas figūros ir fono kontaktas, tačiau tai nėra paties aliatyvo savybė: tokiais atvejais vartojami tranzityviniai veiksmažodžiai su priešdėliu *pri-* (*priristi, priirti, pridžiūti, primušti, prisegti, pridėti, pririšti, priglausti*) bei kontaktą implikuojantys veiksmažodžiai *kabinėtis, mušti*, pvz.: *wîrwe / kuriáie ü ftułpóp pririþþo 167₃₂ ~ ktorym go do ftupá przywiazáli 173₂₀, kuri iau [...] búwo krîżéuþþ priþêge 176₃₅ ~ ktorego [...] byli do krzyżá przybili 185₂₇ (187₂₈ ~ 195₄₀), pridêies gâła winies þwentosp rákofþ io 176₇ ~ przyłózywþy koniec gwozdziá do*

²⁰⁷ Plg. statiškąjį atitikmenį: *[kūnas] wiename karste kiemęlip Getsemani bū palaidotas 494₃₄ ~ w iednym grobie w wiofki Getsemani było pochowane 524₄₄.*

świętey rēki iego 184₅₁, *priūrēs lūtús žemesp̄* 288₁₀ ~ *przypláwiwšy łodzie do žiemie* 296₁₁, *pririte ákmeni dīdi agosp̄ kārsto* 180₉ ~ *przywálili kamień wielki do drzwi grobowych* 188₂₇, *wienas iž' budelu [...] pradeio ia [rankq] krížeušp̄ smarkęi múšti* 176₇ ~ *poczł ia do krzyżá okrutnie przybijác* 184₅₂, *[rūbai] pridžiūwe žaiždump̄ io* 176₁ ~ *przywezály do ran iego* 184₄₆. Visais atvejais toks aliatyvas atliepia *doGen* konstrukcijas, išskyrus *dagius / kurié kiekwiéno drapanosp̄ kabinēies* 303₄₄ ~ *ktore sie kázdemu u suknie wiešáia* 312₃₇, kur dinaminiu aliatyvo junginiu perteikta statinė adesyvinė konstrukcija.

2.2. Fono vaidmenį atlieka gyvų būtybių (asmenų) pavadinimai, figūra taip pat beveik visais atvejais yra asmuo. Figūros judėjimas baigiasi prie aliatyvo linksniu išreikšto asmens (ypač tai akivaizdu su priešdėlio *pri-* veiksmažodžiais, taip pat *artintis / priartintis*), pvz.: *pałaidūne / [...] kad' būwo Chrístaufp̄ prięiūfi* 35₄₀ ~ *do Chrystufa przystapilá* 35₁₅, *prięio Krístušop̄ tafsái žmógus* 369₂ ~ *przystapil do Chrystufá* 381₁₉, *Jonas io ne noreio fa wesp̄ prilaišt'* 500_{36t} ~ *Jan go do siebie niechćiał przypuścćic* 536₁₉.

3 tipas. Figūra (asmuo) juda į aliatyvo linksniu išreikšto fono (asmens) fizinę aplinką. Dažniausiai vartojami intranzityviniai judėjimo veiksmažodžiai *eiti / ateiti / įeiti / išeiti / nueiti / sueitis / užeiti, grįžti / sugrįžti, žengti / nužengti / užžengti, intekti, joti, gobtis, steigtis, skubintis, rinktis / surinktis, vaikščioti / suvaikščiotis, pasitekėti*, tranzityviniai *imti* (pvz., *imti Dievop*) / *priūmdinėti, siųsti / nusiųsti / atsiųsti / susiųsti / siuntinėti, pavadinti, įnešti / atnešti, vesti / atvesti / nuvesti / nuvedinti, išrėdyti pasiuntinį Mariosp, vieną kartą – kryptingos būsenos veiksmažodis trokšti* (*Dūšbia mândo trôβko ta wéšp̄ nákti* 620₄ ~ *Dušá moiá prágnelá ciebie w nocy* 539₇), pvz.: *Sawúmpiump atēio / ir fávieii io ne priéme* 43_{4∞} ~ *Do włafności przybedł / á swoiž go nie przyieli* 42₁₉, *nuwēzdino ü Karâlausp' Hérodop̄* 166₄₁ ~ *odešł go do Krolá Herodá* 172₃₅, *ižwifsite mané / ioğ eimi Téwop̄* 211₃₃ ~ *ide do Oycá* 220₆. Tris kartus pavartoti junginiai su daiktavardžiu *legacija*: *legacia Žydu Ionop krikštitoiop* 21₁₇, *legaciia Diéwop̄* 587₁₃, *legaciia Iona Wiešpatiesp̄ Iésausp̄* 16₄₆.

Aplinkos reikšmė implikuojama ir veiksmožodžio priešdėlių (*už-*, *i-*), pvz.: *Nésa Žídai vžêie ju Wießpatimi Iézumi Annoßeußp̃* 159₃₃ ~ *Żydowie sftapiwßy z Pánem Iezufem do Annaßá* 165₃₇, *ižegeu Téwoþ / ir ta kêla wifsiemus parôdžeu dagún'* 217₁₅ ~ *wftapitem do Oycá* 225₃₄, *[Kristus] kurfáy ftówi dúrifiamp mufu / ir klambena idánt atwêres łagus ßirdies múfu ßwiefá mufúmp iéytu* 45₅₁ ~ *ktory stoi v drzwi náßych / y koláce / áby otworzywßy okná fercá náßego / światłość do nas weßlá* 45₁₁, *Ir iêies Angelas iosp' / tái yrá / ios kamarêten* 599₁₃ ~ *wßedßy Anyoł do niey* 459₂₆. Iš paskutinio pavyzdžio matyti, kad kai galinį slinkties tašką realizuoja du daiktavardžiai, turintis gyvumo požymį ir be jo, pirmasis vartojamas aliatyvo linksniumi, antrasis – iliatyvo arba prielinksniu junginiu *ingAcc*, dar plg.: *imfiu ius saweßp̃ karalifton manon'* 448₂₄ ~ *wezme was do siebie / do krolestwá mego* 475_{16t}, *tús Wießpatís Chríftus priimdinêie sawéßp' ing dagu* 591₉ ~ *tych Pan Chryftus przyimuie do niebá* 63₃₂.²⁰⁸

4 tipas. Ketvirtajam tipui priklauso tokie kontekstai, kuriuose figūra yra statiška.

4.1. Pirmuoju atveju figūra yra asmuo, bet nusakomas ne jo judėjimas, o orientacija fono atžvilgiu (transformacija *figūros judėjimas fono link* → *figūros orientacija veidu į foną*). Vartojami veiksmožodžiai *atsigręžti / atgręžtis* 8x, *apgręžti* 1x, figūra ir fonas visada yra asmenys, pvz.: *O atfigrêžes iumþ Iéfus táre: Dúkteres Ierofolímo ne wêrkite aní manés* 171₃₅ ~ *obrociwßy fie do nich IEZus rzekł* 181₆, *Ir atgrêžes motérißkesp̃ / táre Simonui: Régi ßita motérißke?*

²⁰⁸ Iš viso trečiojo tipo kontekstuose vartojama apytiksliai 203 vienaskaitos ir 113 daugiskaitos aliatyvų. Allat. sg.: *manęsp* 8x, *tavęsp* 15x, *savęsp* 11x, *jop* 48x, *top* 2x, *anop* 2x, *josp* (Marijos vietoje) 5x, *Mergosp Marijosp* 3x, *Mergosp* 4x, *tarnop* 1x, *padarop* 1x, *Jézausp* 18x, *Kristausp* 3x, *Kristusop* 1x, *Dievop* 6x, *Tévop* 25x, *Vießpatiesp* 8x, *sūnausp* 2x, *Herodop* 9x, *Karaliausp Herodop* 1x, *Anošiausp* 4x, *Kaipošiausp* 3x, *kunigaikščiop* 1x, *Pilotop* 1x, *Jonop* 5x, *Simonop Petrop* 2x, *urédop* 1x, *Moizešop* 1x, *sūdžiosp* 1x, *kunigop* 1x, *kuriop* 2x (Dievo lekšemos vietoje), *Ievosp* 1x, *žmogausp* 1x, *Elžbietosp* 1x, *moteriškęsp* 1x, *našlęsp* 1x, *tribunolop* 1x, *vyresnybęsp* 1x, *anosp* (avies lekšemos vietoje) 1x. Allat. pl.: *mūsump* 38x, *jūsump* 17x, *jump* 13x, *gyvumpiump* 2x, *savumpiump* 3x, *savump* 1x, *žmoniump* 2x, *turkump* 2x, *totoriump* 2x, *grėkiškump* 1x, *žydump* 4x, *pagoniump* 3x, *heretikump* 1x, *stabmeldžiump* 1x, *parduodančiump* 1x, *pardavinėjančiump* 1x, *piemenuump* 2x, *aviump* 3x, *aveliump* 1x, *tarnump* 1x, *tautump* 1x, *genčiump* 1x, *teisinykump* 1x, *mokytiniump* 1x, *apaštalum* 2x, *vietinykump* 1x, *kunigump* 1x, *tump* 1x, *kitump* 1x, *ligoniump* 1x, *paduotiniump* 1x, *klejojančiump* 1x, *numirėliump* 1x.

476₂₁[∞] ~ *A obrociwšy sie ku niewieście / rzekł Symonowi* 510₁₃, *Te apgrėž Wiešpatís tawėšp / ir tedũd taú pakâiu* 258₂₄ ~ *Niech obroci PAN oblicze swe k tobie* 266₁₄.

4.2. Antruoju atveju figūra yra motyvuota transformacijos *figūros judėjimas fono link* → *figūros išsitiesimas fono link*.

4.2.1. Figūra yra *rankos* leksema, vartojami junginiai *ištiesti rankq / rankas / rankomis + allat*, pvz.: *Ir iztieses ráka mókitiniump sawúmp táre* 72₁₇ ~ *Wyciągnawšy rėke swa ná vcžnie swe / rzekł* 73₁₀, *rákomis idani maβnúmp iβtiestumbime* 336₁₂ ~ *rece do miešká ściagali* 346₄₉, *iztieseu iufúmp rakás sawás* 96₄ ~ *wyciągałem ku wam rece swoie* 97₁₆;

4.2.2. Figūra yra išilginis objektas (*kelias* leksema), jo vartoseną su dinamiškas kontekstams būdingu aliatyvu yra vienas iš jau minėto fiktyvaus judėjimo pavyzdžių, pvz.: *iifsái yrá wiénatios lipínes ir kėlas Téwoþ* 454₇ ~ *on ieft iedyny wšchod y drogá do Oycá* 481₆, *ródžia mumus tiefa kela wirβutinesp téwikβcžiofp* 50₁₆ ~ *vkázuie nam prosta droge do zwierzchniey oyczyzny* 49₃₄, *kėla iau žinomę ioþ [Kristausp]* 449₄ ~ *droge iuž wiemy do niego* 475₄₆.

5 tipas. Laiko reikšmė. *Postilės* medžiaga leidžia skirti tris laiko aliatyvo atmainas arba vartosenos potipius.

5.1. Aliatyvo linksniu žymima laiko riba / momentas, prie kurių artėjama, – ši reikšmė pagrįsta aliatyvo krypties reikšme. Vartojamos lytys *vakarop* 4x, *šventėsp* 1x, pvz.: *kad' iau ârtiuoš wakaróp to pašaulo* 94₄₄ ~ *gdy sie iuž przybližał wieczor tego šwiátá* 96₈, *eidami arcziáus βwetėšp βios dienós paklâufikime* 625₁₉ ~ *przystepuiac bližey ku šwietu dzišieyβemu* 549₂₅.

5.2. Aliatyvo linksniu žymimas žmogaus amžius, kurio asmuo sulaukia; sintagmose visais atvejais vartojamas veiksmožodis *ateiti*, pvz.: *brôlei / kurié nórint' iau atėiote triiump' deβîmtump' mētu arbá keturiump' deβîmtump' giwátos iúfu* 580₄₇ ~ *iuš przybli do trzydžiestego ábo cžterdžiestego roku żywotá wáβego* 627₅₂, *idánt' ir iie bernėlús sawús / kayp atėis wâfsarump' iβmânimó / imtú bažníczióń* 64₄₆ ~ *przyida do lat rozumnych* 65₄₆.

5.3. Dviem atvejais nusakoma „slinktis“ į aliatyvo linksniu išreikštą laikotarpį, todėl šiuose kontekstuose labiau lauktinas iliatyvas, juolab kad vartojami teliniai veiksmožodžiai *pergabentis, noteiti*, pvz.: *Tatáiġ bus mûfú diená Welġku. Bei iofp pĕrgabentis ne gâlime / neġ / pirm prieis didĕii pĕtnicze / tai yra diená krízeus* 213₃₁ ~ *Lecz do niego przenieść się nie możemy* 221₄₃, [žmones] *iβkalbinĕiġ idánt notaitú tofp brangiofp wĕczĕrioſp* 275₃₇ ~ *aby nie przybli ná te βcžeśliwa wieczerza* 283₂.

6 tipas. Aliatyvas – abstraktus judėjimo tikslas. Šeštajame tipe aliatyvo linksniu vartojamas abstraktas, į kurį nukreiptas figūros judėjimas. Figūra (dažniausiai asmuo) siekia aliatyvų-abstraktu žymimos būsenos ar tam tikro moralinio standarto. Vartojami aliatyvai *labumop* 405₂₃, *slaptump* 36₃₇, *pažinimop* *Viešpaties* 192₂₄, *sakramentop* 35₃₂, *sakramentump* 370₅₀, *šventybėsp* 108₁₈, *didesniump* *daiktump* 82₁₂, *gyvatosp* *amžinosp* 382₁, *palaiminimop* 405₈, *naudosp* 242₂₈, *malonėsp* 94₅₃, *tarnavimop* 24₂₅, *bendrumop* *ištikimujų* 76₄, *gailėjimop* 123₃, *nobažnumop* 479₂₃, *nuodėmėsp* 109₄₄, *apsirijimop* 109₄₄, *nusiminimop* 75₄, *verksmop* 371₅, *gailėjimop* 96₈, *gerop* 522₄₆, *piktop* 106₁₁, *didžiavimop* 109₄₆, *godop* 109₄₈, *nužeminimop* *ir romumop* 497₂₀, *pažinstiesp* *savosp* 609₂₇, *pasisakymop* *ir* *gailėjimop* *nuodėmių* 348₄, *pateriojimop* *lobio aukščiausio* 510₁₁, *kančiump* *ir smertiesp* 183₂₁, *šviesybėsp* 556₁₉, *nuodžiosp* 522₃₄, *sudėrėjimop* 34₂₁, *pakūtosp* 28₃, *meilėsp* *ir pakajausp* 534₁₅, *paniekinimop* *naudos* 512₃, *rūstybėsp* 116₁ etc. Juos valdo intranzityviniai judėjimo veiksmožodžiai *artintis, atgręžtis* ‘sugrįžti’, *bėgti, eiti / ateiti / susieiti / išeiti / prieiti, gabentis, grįžti / sugrįžti, iškakti, įjudintis, lakioti, leistis, skubintis, steigtis, tekėti, tekinėti, tęstis, veržtis, vogtis*, tranzityviniai *atgrąžinti, įvadinti, vesti / atvesti / priversti / atvadžioti / privadžioti, paaukštinti, pergabenti, pralydėti, pritraukti, rodyti*²⁰⁹, *užnešti*, judėjimą implikuojantys veiksmožodžiai *raginti, judinti / pajudinti, privilioti, prileisti*, krypties veiksmožodžiai *palenkti, gręžti / pagręžti*, valios veiksmožodis *priimti*, pvz.: *Iudôβius atĕio tokióp didžiôp piktumop* 155₂₃ ~ *Iudaβ przybedł do ták wielkiey złości* 161₂₁,

²⁰⁹ *Rodyti, rodija, rodijo* – vesti, kreipti kur, LKŽ.

*wiſí kurié prieti' atgimimop / núdžiu atłaidimop / nuteifinimop / numaitinimop kúno / giwátos atnaiinimop [sic!] / o ant' gálo iżgánimop amžinóp 454₁₀ ~ wbyſcy ktorzy doſtepuia odrodzenia / grzechow odpuſzczenia / vſpráwiedliwienia / vmartwienia cíalá / żywotá odnowienia / á nákoniec zbáwienia wiecznego 481_{9tt}, idánt' súnus ios giwátosp amžinósp butú pergabenti 337₃₈ ~ áby ſynowie iego do żywotá wiecznego byli przenieſieni 348₁₂. Šio tipo aliatyvas gali bŭti valdomas ir kryptingos bŭsenos veiksmáždžiu stengtis, norėti (pvz., *O kaſg iżg to kad Hėretikai wienibep ne nōri 411₅₅ ~ heretycy nie tylko do iednoſci niechca 426₂, Toſp tađ / mieláufieii / iżganancziūiu darbú áłgoſp ſugrožėiimu / ſtegkimės 543₄ ~ Do tey tedy [...] zapłáty / z kochánim uſiluomy 589₅₁*), ar psichinės veiklos veiksmáždžiu kurstyti, priversti, primokyti, impratinti, jaukinti, sukeliančių figūros „poslinki“ į tam tikrą bŭseną, pvz.: *ney Anėelas / ney wėlinas gal iūs newáloſp priwėrſt / ney priſpáuſt / ney pałákt piktóp ney gėróp 60₇ ~ áni Anyol / áni czárt nie može ich zniewolić / áni przyćifnac / áni ſkłonić ku złemu / áni ku dobremu 59₃₈, anſáy ſenafis priėfákis ne pałáuiá mūfu piktóp kurftit' 522₄₄ ~ nie przeſtáie nas do złego poduſzczác 568₄, primokikitę iūs [vaikus] męitėſp Dėwo ir ártimo / ir ſwentúmp bŭdump 65₂₉ ~ przyuczaycie ie ku pobožnoſci / y ſwietym obyczáiom 66₂₇, kurié tŭtus imprátina teisib{e}ſp' 542b(542)₅ ~ ktorzy wielu wycwiczáia ku ſpráwiedliwoſci 589₅, idánt ſawūiu krikſtú Iōnas iaukintu žmonės krikſtop Wieſpaties Chriſtaus 29₁₆ ~ ludži nákládał do chrztu Pána Chryſtuſowego 29₂₇.²¹⁰**

Kaip jau minėta, slinkties kontekstuose bŭseną kaip galinį tašką įvardijantys daiktavardžiai vartojami iliatyvo linksniu ir junginiu *ingAcc* (žr. 16 tipą), dar plg.:

²¹⁰ Šiam tipui priklauso ir kai kurie frazeologizmai ar jiems artimi junginiai, pvz., *vaisiausp prieti* 'pastoti', *kaklop priversti* 'nužudyti, nuvesti prie mirties' (le. *o gardlo przyprawić (się) – 'zabić (się)'*, SP 7, 202): *kurii teip priėio waiſiáufp mótinos wáifimo 422₄₄ ~ ktora ták doſtapilá o wocu mácierzyńskiey płodnoſci 437₃₀, Idánt' Vriobiaus móte po akimi Dówido ne pėruſis tađ butu ſwėtimwirę niekad ne tápus / nei Dówido ſukaufp griekóp / nei wiro ſawo ka kłóp priwėdus 473₄ ~ męžá ſwego o gárdło nie przypráwilá 503₄₆.*

42 lentelė. Būsenos daiktavardžiai aliatyvo ir iliatyvo linksniais

	iliatyvas	aliatyvas
<i>surinkti</i> <i>vienybėn /</i> <i>vienybės</i>	<i>awêles / kures W. Chrístus Iéfus</i> <i>/ tikras piemũ surîno</i> <i>wieniben' 303₂₇ ~ zgomádźił</i> <i>w iedność 312₂₂,</i>	<i>piemũ gęras / kurís paźįfta awís</i> <i>fawás / ir iżbarftítas fúrėka</i> <i>wienibesp̄ 208₂₀ ~ zgomadza</i> <i>do iednośći 216₃₁,</i>
<i>sugrižti /</i> <i>sugražinti</i> <i>vieron /</i> <i>vierosp</i>	<i>túli Luterônu paźinoś / ir</i> <i>fianoioion' wierón' fugrîžo</i> <i>302₃₃ ~ wiele się Lutheranow</i> <i>[...] do stárożytney wiáry</i> <i>náwroćilo 311₂₅,</i>	<i>Adriiônas Pópiežius kętwîrtas</i> <i>[...] sugražino Norwėiia</i> <i>wierósp̄ 91₂₅ ~ náwroćił</i> <i>Norwegia ná wiáre 92₂₈,</i>
<i>impulti</i> <i>nuodėmėn,</i> <i>vesti nuo-</i> <i>dėmėsp</i>	<i>wįsi kuríe nũdemen'</i> <i>myrstanczion' impũla 105₂₈</i> <i>~ ktorzy się grzechu</i> <i>śmiertelnego dopuścziáia 106₃₆.</i>	<i>Žinái perfóna kurũi tawé</i> <i>nũdemešp̄ węda 108₄ ~ Wieß</i> <i>perfone ktora cie do grzechu</i> <i>przywodzi 109₂₄.</i>

Iliatyvu ir *ingAcc* visada nusakoma nauja asmens emocinė būklė, o aliatyvas tokiuose kontekstuose gali žymėti artėjimą / kypį link juo įvardytos būsenos (žr. 3 pvz.) arba jos pasiekimą (ypač su rezultata įvardijančiais veiksmažodžiais, žr. 1 ir 2 pvz.). Pasak Kavaliūnaitės, kalbamaisiais atvejais aliatyvas težymi judėjimo tikslą, nenurodant, ar jis bus pasiektas, ar ne (2003, 43). Tai paaiškina itin gausią aliatyvų abstraktų grupę, matomą IV priedo lentelėje (aliatyvai abstraktai dažni ir ChNT, op. cit., 43).

7 tipas. 258 kartus aliatyvas vartojamas adresato funkcija (11 kartų aliatyvas yra rašymo reikšmės predikatų komplementas, kitais atvejais – kalbėjimo). Dažniausiai adresato aliatyvas yra valdomas veiksmažodžių *byloti, tarti* (*Ir bilôio wienas antrop 189₃₆ ~ Y mowili ieden do drugiego 198₁₆, Täre tađ Mariá Angelop 438₉₀ ~ Rzeklá tedy Márya do Anyolá 454_{7t}, Ir wel' täre (Diéwas Tévas funausp̄ ir Dwásiošp̄ βwetóšp̄) 253₅₃ ~ rzekl (Bog Oćiec do Syná y Duchá świetego) 262_{5t}), taip pat veiksmažodžio *kalbėti* (*aš iiėmus nē liepieu / neiḡ ium̄p̄ kalbėiau 246₃₆ ~ iam im nie rofkázował / á nim do nich mowił 254₃₉, idánt' miłėtumbit' iũsum̄p̄ kalbant̄i 576₄₀ ~ ábyście miłowali do was mowiacego 623₃₆, tawes̄p̄ kalbu 585₄ ~ do ćiebie mowie 631₄₃), šaukti (*Kaip anoji [žmona] W. Iėfusop̄ báuke ir práβε padeiimo io 117₃ ~ Iako oná do***

Páná IEzufá wołalá 118₃, Nes ir męs dažnai būkėmę W. Diėwóp fawóp 116₂₃ ~ Bo y my częstokroć modlimy sie do Páná Bogá fwego 117_{25t}), melsti (idant' už mané nufidėiufi Diėwóp melstumbiteš 539₃₄ ~ zá mie / grzeβnego do Bogá modlili 585₄₃), atsakyti (Ir atfakėdamas ium p bėlio 338_{11∞} ~ Y odpowiedáiac do nich mowił 348_{35t}), daiktavardžių meldimas, malda, atsakymas (meldėma didžturio Abrómop' 269(267)₄₁ ~ modlitwė bogaczowė do Abrahámá 277₁₄, idant' mané paβėptumbite maldoffe Diėwop' už mané 537₇ ~ ábyšcie mie wspomogli w modlitwách do Bogá zá mie 583_{28t}, atfakimas gėros fiėlos Wieβpatiėšp Diėwóp 453₉ ~ odpowiedź dobrego sumnienia ku Pánu Bogu 480₁₃). Pasitaiko eliptinių konstrukcijų: O wieβpatėš wėł anóp: Vžtiefa / vžtiefa fakáu taú 255₄₁ ~ A Pan záš do niego 263₄₂, Ir Apaβtałas Pówilás wiffump krikėzionium p: Buwotę [...] 45₃₇ ~ Y Apostoł Páwėł do wβyftkich Chrzešćijánow 44_{51t}.

Adresato aliatyvas koreliuoja su datyvu²¹¹, pvz.: *Anoieė walándoi bėlio Iefus miniómus / ir anúm p kurié búwo atėie iop 154₂₉ ~ mowił Iezus rzeβami / y do nich ktorzy byli przyβli do niego 160_{30t}; plg.: Iėies tad Angelas iosp / táre iei tais žódžiais 440₂₁ ~ Wβedβy tedy Anyoł do niey / rzekl iey tymi słowy 456₈ ir Angelas regėdamas Mergá nugándinta / táre wėł iosp 441₁₂ ~ rzekl záš do niey 567₄₈; Pharižėus [...] Méldėš faú ne Diėwui 315₁₄ ~ Modlił sie sobie nie Bogu 324₅₁ ir idant' už mané [...] Diėwóp melstumbiteš 539₃₄ ~ sie [...] do Bogá modlilieć 585₄₄. Iš pavyzdžių matyti, kad aliatyvu verčiama konstrukcija *doGen*, datyvu – lenkų kalbos datyvas, tačiau linksnio pasirinkimą vertimo šaltinis lemia tik iš dalies, kadangi adresato aliatyvu kartais išverčiamas ir lenkų kalbos datyvas, pvz.: *Táre tad mótinosp fawóšp. Moterėške / βitái Sunús táwas / potam táre mókitinio p 173_{1t} ~ Rzekl Mátce fwoiey: Niewiáfto oto Syn twoy: potym rzekl ucžniowi 182_{11t}. Kai kuriais atvejais datyvas galėtų būti atsiradęs tiek dėl atitikmens vertimo šaltinyje, tiek dėl sakinio stiliaus: galimas dalykas, kad Daukša vengė dviejų tos pačios leksemos aliatyvų greta, pvz.: *Ir iėies Angelas iosp táre iei 440₁₅ ~ Y wβedβy Anyoł do***

²¹¹ Apie adresato aliatyvą ir datyvą Daukšos *Postilėje* žr. Rosinas (2001, 140tt), kituose senuosiuose raštuose – Ambrazas 2006, 263t, Range 1995, 96tt, Gelumbeckaitė 2002, 72tt, Bukantytė 2007, 90tt, adresato aliatyvą Chylinskio NT vertime – Kavaliūnaitė 2003, 40.

niey rzekł iey 456₃, plg.: *regêdamas ioğ dâugumas labái dídís eit io p táre Philîpop* 123₂₂[∞] ~ *widzac iz wielkość bárdzo wielka idzie ku niemu / rzekł ku Philippowi* 130_{11t}.

Aptariant adesyvą, minėta, kad jam būdinga vartosena su klausimo, prašymo, reikalavimo reikšmės veiksmažodžiais, su kuriais aliatyvas niekada nėra vartojamas²¹². Kalbamoji adesyvo vartosena grindžiama tuo, kad prašymo objektas yra adesyvo forma išreikšto asmens sferoje / valioje (žr. 5-ąjį adesyvo vartosenos tipą). Aliatyvo linksniu žymimo adresato vartosena yra motyvuota kalbėjimo kaip kryptingo verbalinio judėjimo link asmens reikšme.

Kalbėjimo reikšmės predikatų grupei skirtini ir veiksmažodžiai *įstotis* ‘ginti, palaikyti, užtarti’ bei *aprašyti* ‘apskusti, apkaltinti’; su jais randamas ir aliatyvas²¹³, ir adesyvas:

43 lentelė. Aliatyvas ir adesyvas su veiksmažodžiais *įstotis* ir *aprašyti*

	aliatyvas	adesyvas
<i>įstotis</i> (le. <i>przyczynić</i> <i>się</i>)	<i>idánt' ii vž mus įstotus / funáusp sawóp o</i> <i>Wießpatiésp musú</i> 506 ₂₁ ~ <i>áby sie oná zá námi przyczyniá do syná fwego á Páná náβego</i> 547 ₄₅ , <i>têikis įiftót vž mané anóp kurió Bažníczia bût nupelnéi</i> 539 ₂₉ ~ <i>rácž sie przyczynić zá mna do onego</i> 585 ₃₈ , t. p. 516 ₂₅ , 540(240) ₁₇ , 540(240) ₄₅ , 74 ₂₄ , 320 ₅₀ , 546 ₂₄ , 562 _{16t}	<i>iifsái [Kristus] įtowêdamas po akim Diéwo / ir įiftódamas vž mus Téwiep</i> 195 ₃₉ ~ <i>on stoiaç przed oblicznością Boża / y przyczyniáiac sie zá nas do Oycá</i> 204 _{11t} <i>idant rôditus wêidui Diéwo vž mus / idant įstotús vž mus</i> <i>Tewiep</i> 229 ₂₅ ~ <i>áby sie okázował obliczu Bofkiemu zá námi / áby sie przyczyniáł zá námi do Oycá</i> 237 _{48t}

²¹² Laigonaitė (1957b, 36t), aprašydama adesyvo ir aliatyvo vartosena kalbamuosius linksnius išlaikiusiose tarmėse, duoda aliatyvo vartosenos pavyzdį su veiksmažodžiu *klausti* (*klausia bobosp*), bet teigia, kad *klausti* aliatyvą valdo tik išimtiniais atvejais, paprastai jis randamas su adesyvu (op. cit., 33). DP su aliatyvu rastas tik daiktavardis *prašymas* (*Iaug tad miélaufieii krikščionis / atdúdinékime kiekwiénám' kas yra io: prakéltiémus pagerbima / báime / paklufnúma / dóni ir įftikima prábima vž iús W. Díewóp* 367₄₀ ~ *wierne prośbe zá nie do Paná Bogá* 379₃₅), tačiau šioje sintagmoje žymimas emocijų ir prašymo nukreipimas į aliatyvą išreikštą adresatą.

²¹³ Aliatyvas aptinkamas ir su dariniais *įstojimas*, *instojėjas* ‘užtarėjas, permaldautojas’, daiktavardžiais *tarpininkas* ‘gynėjas, užtarėjas’, *padėjėjas*: pvz.: *[Marija] yrá greitá [...] ant įftóimo funáusp sawóp miélop* 71₄₂ ~ *ná przyczynienie sie do Syná fwego miélego* 72_{36t}, *Nôri turéł įftoieio ir io p?* 626₄₁ ~ *Chceß miéć przyczynice y do niego?* 550₄₃, *mumus ne wienú tarpiniku nei padeieiu Diéwóp ne rêikia / kadág iiffái mus miéi* 225₂ ~ *nam żadnych przyczynców ani pomocników do Bogá nie potrzebá* 233₁₅. Kalbamoji vartosena sietina su adresato funkcija.

<i>aprašyti</i> (le. oskaržyc)	<i>tad ù tieg / apraišifime</i> <i>paſpałit úm p̄ žmoniu m̄p</i> <i>kaip' gadinanti zókonu 365₄₃ ~</i> <i>tedy go / práwi / ofkáržymy do</i> <i>poſpolitego człowieká</i> <i>377_{45t}.</i>	<i>nêkuris didžturis búwo / kuris</i> <i>turêio Tiúna / ir tas búwo</i> <i>iam p̄ apraišítas kaip' butú</i> <i>išgaišínæs gêra io 305_{10∞} ~ á</i> <i>ten ofkáržon iest do niego</i> <i>314₄.</i>
--------------------------------------	---	--

Su kalbamaisiais veiksmažodžiais adesyvas rastas tik tris kartus, visi jie duoti lentelėje. Adesyvui nebūdinga ne tik tokia vartosena, bet ir pats vertimo šaltinis *doGen*, pasitaikęs tik šiuose kontekstuose. Galbūt adesyvą su veiksmažodžiu *įstotis* būtų galima interpretuoti ne kaip adresato papildinį, o aplinkybę, rodančią vietą adesyvo linksniu išreikšto asmens aplinkoje (tokia adesyvo vartosena įprasta), tačiau tai visiškai neatitiktų vertimo šaltinio. Antruoju atveju adesyvas taip pat galimas interpretuoti aplinkos reikšme (plg.: *rôdiencziu kaip' ù Pilótie p̄ apraišít turêtu 159₃₆* 'Piloto akivaizdoje' ~ *iákoby go przed Pilatem ofkáržyc mieli 165₃₉*), tačiau atsižvelgiant į vertimo šaltinį adresato funkcija čia lauktinas aliatyvas ar datyvas²¹⁴.

8 tipas. Emocinis adresatas.

8.1. Su judėjimo krypties bei tikslo funkcija susiję kontekstai, kuriuose aliatyvas vartojamas su emocinės reikšmės daiktavardžiais ir žymi tikslą, į kurią nukreipta emocija: meilė, neapykanta, rūstybė, paklusnumas, pagerbimas, geidimas, baimė, malonė, pakajus, noras. Emocijų „taikinys“ dažniausiai yra asmuo (±72 aliatyvai), pvz.: *ik kólei turí rústibe ir nopíkanta aní širdés ſawós artimóp 133₁₆ ~ maß gniew y nienawiśc ná ſercu ku bližnemu 140₁₁, teip' pūnu meiles žmoniú m̄p / teip' pūnu pakufnúmo Diéwóp Téwóp ſawóp 178₂₇ ~ pėnym miłóci ku ludžiom: ták pėnym poſtuſeñſtwá ku Bogu Oycu ſwemu 187_{6t}, bâime W. Diéwóp 102₂₉ ~ boiašñ ku Pánu Bogu 104₁₀, ùie túr nóra móterum p̄ 420₈ ~ oni máia chuć ku niewiáſtom 434₂₈, didėfne malóne gimditiou ſawéſp rėgi 79₄₈ ~ wietſa láske rodžicow ku ſobie widža 81₁₁. Emocijos dažnai nusakomos su širdies leksema junginiais *širdį tu-**

²¹⁴ Vilento EE šioje evangelijos ištraukoje vartojamas datyvas: *Buwa nekurfai šmogus bagotas / kuris tureia ofchwaifda / tas buwa iem apraiſchitas / kaip butu ghis lobi ið gaiſchinas EE 98_{17tt}.*

rėti aukštiniui, pakelti (aukštiniui), glausti + *Allat_{anim}*, širdies pakėlimas, žengimas, augštybė širdies + *Allat_{anim}*, širdis tiesi, kreiva, įžūla, neveiki, tingi, kumpi, nežagta ‘nesutepta, skaisti’ + *Allat_{anim}*, pvz.: *Augštiniu tad būrdi Wíēšpatiesp túrime turēt 230₃₃ ~ Wžgore tedy ferce mieć mamy do Pána 239₈, pakėlimas būrdies W. Díewóp 222₄₅ ~ podniešenie fercá ku Pánu Bogu 231₁₆, Ar tok[ī]a būrdimi kreiwá / įžūla Díewóp / ne nupėlnėi idant’ tawė iau ant âmžiu apłeiftu 96₂ ~ tákim fercem miepráwym ku Bogu 97₁₄.*

Dvigubai rečiau ($\pm 35x$) emocinis tikslas yra gyvumo požymio neturintis aliatyvas: *Meile žodžiop Diewo 192_{9m} ~ Miłość ku słowu Bożemu 200_{12m}, didėfni troškuma turí parėdniump’ / žemcziūgump’ / ir bragiump’ daiktump’ 525₉ ~ chuć máia do stroiow / vbiorow / perel y drogich rzcęzy 570₁₀. Kai kalbamosios reikšmės aliatyvo linksniu vartojamas abstraktusis daiktavardis, jo reikšmė priartėja prie bendraties reikšmės, pvz.: *paikėiū ir tingiós būrdies tikėiimóp 189_{27∞} ~ leniwego fercá ku wierzeniu 198₇, iamimp geidulīs bū tarnáwimóp Díewo 66₉ ~ w nim chuć bylá ku słuźbie Bożey 67₅, plg.: iżg méiles ir iżg nóro darít wísa / ka nórint’ dáromę 416₁₈ ~ 3 miłości á chuci cżynić wbyftko / cokołwiek cżynimy 430₂₃.**

8.2. Kaip atskiras emocinio adresato potipis skirtinas religinis adresatas, kuris DP dėl teksto tematinio pobūdžio yra gausiai vartojamas. Dažniausiai tai gyvumo požymį turintis vardažodis (*Viešpatiesp 11x, Dievop 28x, Tėvop 3x, Jėzausp 4x, Kristausp 9x, išganytojop 1x, darytojop 1x, atpirkėjop 1x, byskupop 1x, grėkump’ graikump’ 1x, armėnump 1x, husitump 1x, Cvingliušop 1x, Kalvinop 1x, Servetop 1x, naujakrikščiump 1x, krikščioniump 1x, sekturiump 1x, tarnump 1x, kunigump 1x, padarop 1x, sutvėrimop 1x*) ar Dievo bei kitatikių įvardijimų substitutai *jop 49x, manęsp 19x, tavęsp 5x, savęsp 43x, anop 1x, kuriopig 1x, jump 2x* (iš viso ± 192 atvejų), taip pat *bažnyčios* leksema, tokiais atvejais žyminti konfesiją (*bažnyčiosp 6x / josp 2x, bažnyčiump 2x*). Tokiuose kontekstuose gausiai vartojami įvairūs judėjimo veiksmoždziai, tačiau jie žymi ne konkrečią, o emocinę slinktį link aliatyvo forma įvardytų tikėjimo objektų, pvz.: *Eikite manėsp wísi kurie wārgstáte 32₄ ~ Chodźcie do mnie wbyścy ktorzy prácuiećie 31₅₂, [Viešpats] wíffus ne tiéktái žmonias / bęť ir*

Angelus / teip piktūsius / kaip ir gėriūsius tefia fawes̃p 508₃₆ ~ *počiaga do siebie* 553₅₄, *sugriβkimę Wieβpatiēš̃p Diēwop̃ muf̃u su tokiū tikēiimu* 481₅₃ ~ *náwroomy siē do Páná Bogá fwego* 514₁₉, *iβéikiġ ir tu izġ pinktu to pafáulo / ir eik Iesausp* 36₁₇ ~ *idž do Iezusá* 35₄₄, *[mokytiniai] atstôie nūġ io Żwingliuβop̃ / Calwinop̃ / Serwétop̃ Nauiakríkβcziump̃ pristôio* 302₃₆ ~ *do Żwingliuβá / do Kálwiná / do Serwetá / do Nowochrzczeńcow przystáli* 311_{27t}. Religinio adresato reikšme aliatyvas vartojamas ir su tikėjimo reikšmės leksemomis *nobažnumas, paduksis, duksėjimas, tikėjimas: nóbažnumas Wieβpatiēš̃p Diēwop̃* 472₁₄ ~ *nabožeñstwo ku Pánu Bogu* 503₄, *tikēiimas arba wiera ir padukfis gęrafis Wieβpatiesp Diēwop̃* 57₂₇ ~ *wiárá y nádžieiã dobra ku Pánu Bogu* 56₃₈, *didi intikēiima iop̃ padrutino fawimp̃* 115(116)₁₀ ~ *wielka wiare ku niemu umocniła w sobie* 116₂₀.²¹⁵

9 tipas. Recipientas. Su veiksmoždziais *atsiūsti, atnešti, nunešti*, daiktavardžiu *nešiojimas*, kai figūra yra gyvumo ypatybės neturintis vardažodis (kokio nors daikto pavadinimas ar abstraktas), aliatyvas (visuomet asmuo) vartojamas recipiento funkcija. Tokių atvejų DP nėra daug, pvz.: *praβe Arcibiskupa / idant' ana karsta mergos Marios ir su taís rubais kurié iamę bū vžžeklines atsiuftu ium̃p* 494₄₈ ~ *przešlał do nich* 528₃, *todrinag kũ didęsni judéli arba rika tikēiimo iop̃ [Viešpatiesp] atnēβi / tũ daugiáfñ izġ tos wērsmės prifemfi* 26₁₅ ~ *im wietβy státek wiáry do nie przyniešieβ* 26₃₃, *Nes' kad̃ musum̃p βia díena ta nauiiena atnēβtu* 368₂₁ ~ *do nas te nowine przyniešiono* 380₂₁, *neβiôimę [sakramento] ligôniump̃* 140₄₁ ~ *w noβeniu do chorych* 147₂₀, *kurié [Angelai] wiffados tũs mažitelūsius ápgina / ir abidas iu Diēwop̃ nuneβa* 520₃ ~ *krzywdy ich do Bogá odnoβa* 565₂₉.

10 tipas. Adityvinis aliatyvas. Šio tipo aliatyvu žymimas bet koks objektas, prie kurio kas nors pridedama, o veiksmoždzio pozicijoje visuomet vartojama

²¹⁵ Tokiuose kontekstuose vartojama ir prielinksninė konstrukcija *priešAcc* (le. *przeciwDat*), pvz.: *stębúklingas nobažnumas priēβ W. Díewa* 77₄ ~ *džiwne nabožeñstwo przećiw Pánu Bogu* 78₄ (t. p. 94₁₁, 94₂₂, 77₅₂, 94₃₈, 94₃₉, 95_{11m}, 116₄₄, 144₁₉, 146₃₁, 150₅₁ etc.).

mas priešdėlio *pri-* vedinys: *pripirkti, priduoti / priduodinėti, primaišyti, pridėti / pridedinėti*:

a) figūra ir fonas gali būti tos pačios rūšies objektai, pvz.: *Kiekwieñas tū rupinas / idánt' pralobtu: ir izg' lobigo wifsadà butú lobigiáfnis / idánt' namūs namúm̃p / múra múrop / dárža daržóp / kiéma kiemop / padaritu / ir pripirkťú 488_{43tt} ~ áby dom do domu / kamienice do kámienice / ogrod do ogrodu / wiofke do wiofki / przyczyńiał 521_{40t}, Ne pridudinék' nūdemes nūdemesp 122₃₃ ~ Nie przydaway grzechu do grzechu 129₂₃, [velinas] Hęretikús / kaip' kukalús / wifsur iūs gęrum̃p' [žmonium̃p] primaišidamas 83₃₉ ~ heretyki [...] wbedzje ie do dobrych przymiebywáiac 85₂₃;*

b) figūra ir fonas – skirtingi objektai: *Pridũfiu tófp' sententiofp' ir tatái / idánt' didžeus ftebétumbités: ioğ [...] 521₂₉ ~ Przydam do tey sentencyey y to 566₄₆, Néfsa top purwóp žėmes / síla giwátos primâiše 406₄ ~ do tego błotá žiemfkiego / síle żywotna przymiebał 420₁₁, Ant' gálo smârkausp mušimop / ir kúlimop / dábar smârkefnis kótoimús gėdinimus / ir gałwókartus / žódžeis pridudinėdami 161₁₃ ~ do frogiego bičia y tłuczėnia / iebcze słožbe láiánia / fromocenia y zelżywości słowy przydawáiac 167₁₁.*

11 tipas. Tam tikros sandaros lyginamosiose konstrukcijose su veiksmoždziais *prilyginti* ir *pridėti* 2x aliatyvas žymi lyginimo standartą (19x)²¹⁶. Tókios konstrukcijos artimos adityviniam aliatyvo tipui: lyginamasis objektas „pridedamas prie“ lyginimo standarto pirmojo kokybei nusakyti, pvz.: *wifá žėme [...] pridėta płatáufp' dagáufp' / yrá kaip' mažiáufias punktėlis 579₄₃ ~ wšytka žiemiá [...] przyložona do βerokiego niebá / iest iáko namnieyβy punkćik 626_{50t}, teip yrá wifá giwatá mŭfu giwátosp' Angetu [...] priliginta kaip' βlakialis wandenes wíffóp wandenėfp' măriu / arbá grúdelis smiltiės wifsump' žiezdrump' kas iu yrá per pasauli 579₄₀ ~ ták iest wšytek żywot naβ ku żywotowi Anyołow [...] przyrownány / iáko kropká wody ku wšytkiey wodzje morfkiey / ábo žiarnko piafku ku wšytkiemu piafku co go iest ná świećie 626_{48tt}. Pasitaiko eliptinių konstrukcijų: *kás yrá wiėnas**

²¹⁶ Tokiuose kontekstuose DP vartojamas ir datyvas: *idánt' mes tam pasáului ne priligintumbimeš 112₂₆ ~ ábyfmy fie temu sviátu nieprzyrownywáli 113₂₁.*

blakiális wánderes / wiffúmp' mâriup teip' didžiump' 579₃₆ ~ co ieft iena kropká wody / ku wšytkiemu morzu ták wielkiemu 626₄₄. Vienu atveju Daukša vartoja aliatyvą su prielinksniu prieš (Ir kas wiénas gr{û}delis žwîrždo / prieš ne fufkâitomosp' smiltiép' / kurîi yrá ant' kraštú mâriu 579₃₇ ~ Y co iedno žiernko piafku / przećiw niezlicžoniemu piafku 626₄₅), atsiradusiu dėl atitikmens originale, – tai reikėtų laikyti vertimo klaida arba dviejų palyginimui reikšti vartojamų konstrukcijų (su aliatyvu ir konstrukcija priešAcc²¹⁷) kontaminacija.

12 tipas. Posesorius. Konstrukcijose su veiksmoždziais užgulėti 'priderėti, priklausyti', prigulėti, priėtis 'tekti, priklausyti' (le. *należec*), aliatyvas žymi posesorių: *iam' yra prirašítas apreißkimas funaus / ir tu apštepimu / kurié funáufp' priėtis arba vžgúl 435₄₀ ~ tych táiemnic ktore do Syná przynależa 451₂₂, ne Żydus / nei pāhonis / nei heretikus / kurié toþ nêwadop' 218 bažnícziós wiffur effancziós ne vžguli 526b(526)₂₅ ~ ktorzy do tego niewodu Kościolá powšechniego nie należa 527₃₉. Beveik visais atvejais aliatyvo linksniu vartojamas gyvumo ypatybės neturintis vardažodis. Kalbamųjų konstrukcijų posesyvinis aliatyvas koreliuoja su datyvu, pvz.: *áukfas vžgúl karálu / kodūlas Díewuy 62₁₆ ~ złoto należy Krolowi / kádžiło Bogu 61₃₃, Iei efsi ant' orėdo arba wîrefniu / tad ta w tatái tikrái vžguli 415₁₂ ~ tedy tobie włáśnie to należy 429₂₉.**

13 tipas. Tikslas. Tikslas aliatyvas DP vartojamas gausiai, eina tikslo aplinkybėmis ir galimas pakeisti tikslo bendratimi ar tikslo datyvu. Skirtini keli tokių konstrukcijų tipai:

13.a. Tikslas aliatyvas (būdvardis, abstraktusis daiktavardis, dažniausiai veiksmo pavadinimas) vartojamas sintagmose *greitas, nevertas, primanus / menantis* 'sumanus, sugebantis', *palinkęs, drįsęs, gėdingas, kurčias, pažvilęs* 'linkęs, ketinąs ką daryti', *kaltas, derantis, tingus / tingios širdies, vargas,*

²¹⁷ Pvz.: *Padáre iumus karalífte teip pláczia / ioğ prieš ia niékas yra wiffos karalífes to Pasáulo 229₅₀ ~ Żgotował wam krolestwo ono ták šerokie / že przećiw niemu nic nie ja wšytkie krolestwá swiátá tego 238₂₁.*

²¹⁸ *Nevadas* – didelis tinklas, LKŽ.

patogus, galingas, privalingas + Allat(-anim), pvz.: *Pažikimeš nẽwẽrczẽufẽis tarnãwimop' ßwẽntop' ió 24₂₉ ~ Žnaymy jie naniegodnieyßemi słužby šwietey iego 25₆, efmẽ priemimop' io ne primanumís 389₂₆ ~ ižefmy do przyiečia ich nie spofobni 403₂₁, Nẽffa anfãi ne tiekãi gerop' búwo kurcziu ir nẽbiliu / beť ir piktop' 321₁₉ ~ on nie tylko ku dobremu był gũchym y niemym / ále y ku złemu 331_{4t}, laudís Žydu búwo garbẽšp' dáugio Diẽwũ pažwiũs 258₈ ~ lud Žydowſki był do chwały wiela bogow ſkłonny 265₅₂, gerí darbãi teip ižgãnĩmop' yr priwaligí 292₃₇ ~ dobre uczyunki tãk do žbãwienia ſa potrzebne 301_{11t}, O paikiẽii ir tingiõs ßirdiẽs tikẽiimop' 189_{26t}[∞] ~ O bezrozumni / á leniwego ſercã ku wierzeniu 198₇²¹⁹.*

13.b. Sintagmos su daiktavardžiais priežastis ir metas: *wiſí wiẽna džiaugſmop' priežaſti tuĩ bẽdra 47₉ ~ wßyſcy do rádoſci przyczyne ſpolna máia 46₂₀, priežãſtu nudemẽšp' nóplaidžia 570₁₉ ~ przyczyn do grzechu nie opuſci 617₉ (dar 122₁₉, 105₂₃, 28₂₀, 522₄₀, 473₁₇, 362₄), metãs priemimop' Sakramento 36₂₈ ~ czãs do przyimowãnia Sákrãmentu 35₅₃, mieſce / y czãs do modlitwy ſpofobnieyße 538₂₃, rôdidamas mumũs ir wiẽta / ir mẽta maũdõšp' patõgiaſni 619₁₈ (dar 619₄₁).*

13.c. Sintagmos su veiksmãžodžiais kliudyti, vodyti 'kliudyti, trukdyti', padėti: *Kludẽ ii miniã to paſãulo / regẽiimop' W. Iẽfaus 574₃ ~ Wãdžiãã [...] do widzenia 620₅₀, Apãßtaãamus wõdiio priemimop' Dwãſios S. kũnißkas regẽiimas W. Chriſtaus 216₃₉ ~ zãwadzããã do przyiečia 225₇, Kaip mumus Dwãſia ßwetã padeſt dãrimop' gero 250_{25m} ~ dopomaga do czynienia dobrego 258_{18m}.*

13.d. Sintagmos su bevardės giminės būdvardžiais reikalinga, privalu, naudinga, izoliuotomis veiksmãžodžio formomis pakanka, reikia, pridera, gana, prieveiksmiu gerai, pvz.: *Kas nõrinĩ garbẽšp' iu o ižgãnimop' mũſu yrã reikalingo arbã naudingo? 538₇ ~ co kołwiek ku ich chwale á ku náßemu žbãwieniu ieſt potrebno ábo pożyteczno 584₂₃, Wel dãrimop' gerãi ka muſiþ Dwãſia gerã weikaũauie? 250₄₁ ~ Žãſ do czynienia dobrze co w nas Duch dobry ſprãwuie? 258₃₅, ižgãnimop' pri walũ / idãni norãs mũſu ſuderẽtu ſu noru*

²¹⁹ Plg. Lk 24,25: *O jũs, neiſmanẽliai! Kokios nerangios jũsũ ſirdys tikẽti tuo, kã yra ſkelbę pranaſai!*

Diewo 46₂₁ ~ *do zbáwienía potrzebá* 45₃₇, *Tokióg intikéiimo múmus wel małdofp rékia* 483₅₀ ~ *wiáry nam tež do modlitwy potrzebá* 516₃₈, *ioğ patís tikéiimas gana yrá iżgânimop* 519₂ ~ *šamá wiára dofyć ieft ku zbáwieuiu [sic!]* 564₃₄.

13.e. Sintagmos su veiksmáždžiais *augti* ‘ruoštis, rengtis’, *zopostytis, prizvalytis, ruoštis, rédyti, parédytis, pasirengti, stiprintis, budintis, taisyti / pataisyti, penėti, ganyti, tarnauti, saugoti, keltis, atgydyti*, pvz.: *kuríi mus šaw pašwéntina / rédo ir tâifo giwátosp amžinosp* 244₄₁ ~ *ktory nas sobie pošwiaca / rzdži y špráuwie ku žywotowi wiecznemu* 253₂, *ięi kad’ prizopôstifites bédrawimop tos šwetós afieros* 36₃₈ ~ *iešli šie kiedy przygotuiećie do uczeštnictwá tey šwietey ofiáry* 36₇.

13.f. Kitos sintagmos: *nêšá kríkβtop S. mažús waikélús* 348₁₃ ~ *noša do Chrztu* 359₂₇, *páškui numiríma [...] wálnasties patáifimop ner’* 123₇ ~ *wolności do popráwy nie máš* 129₄₉, *kétes [...] darbóp* 473₁₉ ~ *powstálá [...] ná robotę* 504₄, *dúšt’ wiéta wêlinui pagúndimop* 420₂ ~ *dáie miešće czártowi ku pokušie* 434₂₃.

Aliatyvinių morfemų vartosena tikslo reikšme tipologiškai labai būdinga – tai dažniausia pasitaikanti jų nelokalinė reikšmė (Rice et al. 2007, 472, dar Ibarretxe-Antuñano 2005 dėl baskų kalbos aliatyvo linksnio polisemijos, Kilroe 1994 – prancūzų aliatyvinio prielinksnio à). Tokia aliatyvo vartosena motyvuojama metafora ABSTRAKTUS TIKSLAS YRA JUDĖJIMO / KELIONĖS TIKSLAS (PURPOSES ARE DESTINATIONS, Lakoff 1987): judėjimo tikslas „perkeliamas“ į abstraktesnę sritį.

Minėtina, kad tikslo reikšme DP dažna ir konstrukcija *antGen*, plg.: *padáwes búwo W. Pêtrui [...] ant’ gânimo wišsás awis šawás* 414₁₈ ~ *ku pášieniu* 428₁₄ ir *kuriam’ Wiešpatis indawe gánimop awis šawás* 457₂₄ ~ *ku pášieniu* 484₃₃; *kas túri aufis ant klâufimo / te klâufai* 97₂₅ ~ *všy ku šluchániu* 99₆, *nei aufiú klâufimop / nei liežúwio zóšmesp ne túrime* 321_{22t} ~ *áni všu ku šluchániu / áni iežyká ku mowie nie mamy* 331_{8t}, kartais abi tikslo raiškos priemonės vartojamos viename sakinyje, pvz.: *nórint’ yra iżgânimop tikincziúiu / ir ant’ prapłatinimo ir padídinimo karalíštes*

*Christaus priwalomo 470₁₂ ~ cokolwiek ieft do zbawienia wiernych / y do rozmnożenia krolestwá Chrystusowego potrzebnego 497_{20tt}, paděft múmus łabái nufižeminimop / ir ant' iβmētimo iżg βirdiés wiffótkio łápumo 579₁₄ ~ pomaga nam bárdzo ku pokorze / y ku wyrzuceniu z fercá 626₂₄ (dar 147₁₁, 50₅₃). Iš pavyzdžių matyti, kad skirtingų raiškos priemonių pasirinkimo vertimo šaltinis nelemia, tačiau konstrukcijos *antGen* vartoseną tikslo reikšme greičiausiai reikėtų laikyti lenkiškojo šaltinio (*naAcc*) poveikio rezultatu²²⁰: aptariant *antGen* kaip iliatyvo funkcinį ekvivalentą, minėta, kad tokia vartoseną yra sąlygota lenkų kalbos įtakos, vadinasi, tą patį galima teigti ir tikslo reikšmei, kadangi pastaroji paprastai yra išvedama iš krypties nuorodos.*

14 tipui priklauso kontekstai, organizuojantys religinį diskursą. Skirtini du jo potipiai:

14.1. Aliatyvo linksniu vartojami rašytinių / sakytinių šaltinių pavadinimai *Evangelijosp šventosp 8x, tekstosp 3x, historiosp 2x, išguldymop 1x, raštosp 1x*, valdomi judėjimo veiksmažodžių *eiti, priėti(s), sugrižti*, kuriais pamokslininkas praneša apie perėjimą prie tam tikro teksto, pvz.: *iau éikimę Ewangeliosp S. 185₂₇ ~ iuz przystapimy do Ewángeliey ś. 193₃₈, iau éikime Historiosp kancziós io 148₄ ~ iuz przystepuiemy do Historyey męki świętey iego 153₃₈, priéikimeś téxtop Ewangelíos S. 124₁₉ ~ iuz przystapimy do textu Ewángeliey świętey 131₂₅. Vieną kartą pavartota sintagma *îmkime fawésp Ewangelia S. βíos diénós 195₅ ~ weźmy przedfie Ewángelia 203₂₆.**

14.2. Anaforiškai vartojami aliatyvai *Simeonop 1x, šventėsp 2x, prilyginimop 2x, pirmesniop pamokslop 1x, top 1x*, valdomi veiksmažodžio (*su*)*grižti*, kuriais raginama prisiminti jau minėtą evangelinę temą, pvz.: *Bęť fugriβkimę Siméonop 430₁₃ ~ Ale fie wroćmy do Symeoná 445₂₈, fugriždami top / apé ka pirm kalbéiomę 463₄₀ ~ wracáiac fie do tego / o czymęfmy pierwey mowili 490₄₉.*

²²⁰ 14–16 a. lenkų kalboje tikslo aplinkybės reikštos konstrukcija *kuDat*, kuri keista prielinksnių *na, do, dla, celem* junginiais. Antrajame 16a. ketvirtyje kalbamosios reikšmės konstrukcijų *kuDat* ir *naAcc* konkurencija gana ryški (Klemensiewicz et al. 1955, 429).

6.2.a. Apibendrinimas

Iš 14 išskirtų būdingiausių šio linksnio vartosenos grupių su konkrečia vietos reikšme susiję tik keturi. 1 ir 4 tipai žymi (fiktyvaus) judėjimo tikslą ir kryptį, 3-iasis – galinį tašką asmens aplinkoje, o 2-asis – galinį tašką orientyro pašalyje, tačiau pašalio reikšmė yra lemiama konteksto arba daiktavardžių leksinės reikšmės (dažniausiai aliatyvai, prie kurių artinamasi ar ateinama, yra dvimačiai, vienmačiai arba asmenys, todėl galima tik pašalio reikšmė). Judėjimo tikslo reikšme pagrįsta dauguma abstraktesnių aliatyvo vartosenos tipų, pvz.: laiko ribos (5.1), abstraktaus judėjimo tikslo (6), kalbėjimo ir emocijų adresato (7 ir 8 tipai), todėl ją reikėtų laikyti bendriausia aliatyvo vietos reikšme, o slinkties galinio taško pašalyje reikšmę interpretuoti kaip vieną bendrosios reikšmės instanciacijų (pasak Kavaliūnaitės 2003, 48, pašalio reikšmė apskritai nesanti esminė, jos visai gali ir nebūti).

44 lentelė. Aliatyvo vartosenos tipai

Vartosenos tipai	
1. Aliatyvas – judėjimo tikslas	<i>eina namopi, miestop, pralydi portop</i>
2. Galinis taškas pašalyje	<i>ateina grabop, artinas vartump, prieiti skomiosp, ugniesp, Jonop</i>
3. Galinis taškas žmogaus aplinkoje	<i>užėjo Jonop</i>
4. Krypties tikslas	<i>atsigręžti / ištiesti ranką mokytiniump, kelias Tėvop</i>
5. Laikas	<i>artintis vakarop</i>
6. Abstraktus judėjimo tikslas (būsena)	<i>ateiti piktumop, išganymop, atgimimop</i>
7. Adresatas (kalbėjimo tikslas)	<i>byloti, tarti angelop, sūnausp</i>
8. Emocinis adresatas (emocijos tikslas)	<i>rūstybė artimop, meilė žmoniump</i>
9. Recipientas	<i>atsiųsti karstą jump, atnešti naujieną mūsump</i>
10. Adityvinis tipas	<i>pripirkti namus namump, heretikus primaišyti gerump žmoniump</i>
11. Lyginimo standartas	<i>žemė pridėta platausp dangausp</i>
12. Posesorius	<i>apslėpimai sūnausp prieitis / užguli</i>
13. Tikslas / paskirtis	<i>nevertas tarnavimop, priešastis džiaugsmop</i>
14. Diskurso tipas	<i>eiti tekstop, sugrįžti prilyginimop</i>

Minėtina, kad Daukšos *Postilės* aliatyvo vartosena atitinka tipologiniais tyrimais nustatytus aliatyvinių kalbos vienetų gramatinimo modelius (Rice et al. 2007): ištyrus 44 genetiškai ir areališkai skirtingas kalbas išskirtos 33

aliatyvo reikšmės, tarp kurių įprastos ir paplitusios tikslo, recipiento, kalbėjimo adresato, sutampančio laiko, laiko ribos, benefaktyvo, posesoriaus, emocinio adresato, bendraties reikšmės, mažiau – palyginimo, adityvinės konstrukcijos (op. cit., 473t).

6.2.1. Aliatyvo funkciniai ekvivalentai

DP su aliatyvu koreliuoja genityvas, datyvas, prielinksniniai junginiai *priegDat*, *pasAcc*, *tiesInstr*, *užGen*, *antGen*, kurie aptariami tolesniuose darbo skyriuose.

6.2.1.1. Datyvas

Kontekstuose su veiksmožodžiu *artintis* datyvas galinio taško reikšme pastebėtas du kartus: *múmus priártifis karalífte dagáus* 123₉ ~ *fię nam przybliży krolestwo niebiefkie* 129₅₀, *priártifis iúmus karalífsta dagaus* 485₄₂ ~ *przybliży fie wam krolestwo niebiefkie* 518₂₂. Daukšos *Postilės* sintagmas *artintis* + *Dat* abiem atvejais lenkiškame tekste atliepia taip pat datyvas – junginys *przybliżyć się* + *Dat*, kuris galėjo paskatinti Daukšą pasirinkti konstrukciją su datyvu. Su veiksmožodžiu *artintis* galinio taško datyvą vartoja ir Bretkūnas, perteikdamas Vulgatos atitinkamos reikšmės datyvą (Gelumbeckaitė 2001, 169, 170)²²¹.

Aptariant aliatyvo vartosenos tipus, minėta, kad jis kalbėjimo ir emocinio adresatų, tikslo, recipiento funkcijomis koreliuoja su datyvu. Aliatyvo ir

²²¹ Vulgatos galinio taško reikšmės datyvus „Bretkūnas vertė galinio taško datyvais, pvz., Lk 24,28: Ir priartinaia *miēfteliui* [→ *miēfteliap*] kurap eija – Et appropinquaverunt *castello*, *quo* ibant – VND *fie* kamen *nahe zum Flecken*, *da* *fie hin* giengen“ (Gelumbeckaitė 2001, 170). Daukša šiuo atveju vartoja aliatyvą, atitinkantį lenkišką konstrukciją *doGen*: *priártinos [mokiniai] miēfteloř kurioř êio* 189₃₁ ~ *przybliżyli fie do miāftecžká do kto-rego bli* 198₁₁.

datyvo sinkretizmas tipologiškai yra labai būdingas reiškiny: kalbose, turinčiose datyvą, neretą aliatyvo ir datyvo gretiminė vartoseną tipinėjus datyvo reikšmėmis; be to, aliatyvas dažnas kaip datyvo šaltinis (Creissels 2007, 10).

6.2.1.2. Genityvas

Aliatyvo ir genityvo koreliacija judėjimo tikslo reikšme DP matyti šiais atvejais, plg.: *Kurió [jítikėjimo] priwêft gâtime* 257₂₆ ~ *ktorey dowieść możem* 265₂₂ ir *paſmerkimas / kurióp mus moteríbkę priwêde* 393₁₉ ~ *potępienie / o ktore nas niewiáftá przypráwiłá* W²14₃₁; *bę pigái to priwéſimę* 443_{13t} ~ *tedy ſnadnie tego dowiedziemy* 463₃₄ ir *Kuris bitái wiéna iz' ſkaiczés Apâſtału top priwêde* 155₄₅ ~ *do tego wpráwilo* 161₄₀.²²² Aliatyvo ir genityvo artumą rodo kontekstai, kai jie yra valdomi to paties veiksmažodžio (pvz., *kas vžgul kelímop izg numírufiu / ing dágu žegimo / ir izgánimo amžino* 430₃₃ ~ *co ſie tknie z martwych wſtánia / w niebo wſtapienia / y zbáwienia wiecznego* 445₄₈) ar derinami viename vardažodiname junginyje: *mokidamas to / kas iiems padetu / tikrofioſp baymes Diéwo* 493₃₄ ~ *ſie vcžac tego / coby im pomogło / ku práwey pobožności* 526₄₈. Vieną kartą genityvu perteikta aliatyvinė konstrukcija *kuDat: kiłnókimę dagáus akiſ ſawás* 321₃₀ ~ *podnošmy ku niebu oczy ſwoie* 331₁₅.

Pirmuose dviejuose genityvo pavyzdžiuose šio linksnio atsiradimas DP tekste galėjo būti paskatintas ir atliepinių originale: judėjimo veiksmažodžio su priešdėliu *do*, valdančio genityvą²²³ (toks junginys išverčiamas ir aliatyvu, pvz.: *pórtop prieiſi* 400₃₄ ~ *portu doydzieb* 414₁₇, *bkákt' garbéſp giwâtos amžinós* 371₄₀ ~ *doſtapić chwały żywotá wiecznego* 383₅₂, *tie priéis ałgosp ne*

²²² Aliatyvas ir genityvas koreliuoja ir posesyvine reikšme, pvz.: *Kas vžgúli bſwétimo bſwécziu* 339₃₂ ~ *Co ſie dotyczy ſwiat ſwiecenia* 350₃₀ ir *KAs vžgul numirimop ir iſbeigosp mergos bſwenciáufios iz to paſaulo* 493₃₈ ~ *Co ſie tycze ſmierci y zeſcicia Páunny naſwietbey z tego ſwiátá* 526₅₂.

²²³ 16 a. lenkų kalboje taip vartojami įvairūs daiktavardžiai, pvz.: *dojść, dobiec, dolecić, doróść, dopuścić* (Pisarkowa 1984, 101). „[W] staropolszczyźnie mówiono *czego nas dowiedzi*, ponieważ formant *do* był tak żywo odczuwany w czasowniku *dowieść*, że nie było potrzeby powtarzania go przed określeniem rzeczownikowym.“ (Klemensiewicz et al. 1955, 415).

*ižbîlomosþ / tai yra gíwatosþ amžinosþ 382₁ ~ či doftapia zapláty nie-
wymowney / to ieft žýwotá wieczñnego 396_{15t}).*

6.2.1.3. *Net ikDat / ikGen*

Net ikDat / Gen judėjimui iki tam tikro objekto ar jo ribos žymėti vartojamas retai: daug dažniau konstrukcija reiškia laiko ribą. DP visuomet prieš prielinksnį vartojama dalelytė *net* (*net ikDat / Gen*), atitinkanti le. *až* (*až doGen*), pvz.: *net' ik' dagui pákêlaiþi: býfi nugramzdintas / nêt' ik' prá-garui 347_{33t} ~ do niebá wynioþlo: bedzieþ þtracono áž do pieklá 358_{43t}, ižtiefe þakás sawás nuğ máriu / net' ik máriu 87₄₆ ~ od morzá áž do morzá 89₁₆, aliéius nuğ galwós nužégia [...] nêt' ik' ftérblai io 370₂₋₃ ~ áž do podołká iey 382₁₉. Galima išplitimo raiška vidiniame fono regione, – prielinksnis tokiais atvejais pabrėžia veiksmo ribas: *Bažníczia nuplâto / nêt' ik kraþtâmus paþáulo 378₃₁ ~ Kościół rozþberzył áž do gránic światá 392₄₄.**

6.2.1.4. *pasAcc*

Aliatyvui artima konstrukcija *pasAcc* pavartota du kartus. Fono vaidmenį joje atlieka

- a) asmuo: *Bêt' Samaritônas nêkuris kélú éidamas / atêio pas íí ir iþwîdes ii mielaþbirdumú pakrúintas búwo 322_{14∞} ~ przyþedł wedle niego 332₂₁, plg. Lk 10,33: *O vienas pakeleivis samarietis, užtikęs jį, pasigailėjo; A Samaritanas nekurfai iodams kieliu / vffieja ghy / ir iþchwîdes ghy / paþigaileia iô EE 107_{15t};**
- b) išilginis objektas, suvokiamas kaip linija: *Ir kad fêio / wiená pûle pas kêta / ir pamintá yra / ir pâukþczei hóro fúlaþse 97_{19∞} ~ iedno vpádlo podle drogi 99₁, Lk 8,5: *Jam sêjant, vieni grūdai nukrito pakelėje; a kûmetu ffeya nekuri pûle pas kiele EE 37₄.**

Abiem atvejais prielinksnis turi galinio taško prie asmens ar prie kelio reikšmę. Pirmuoju atveju prielinksnis patekimo į asmens aplinką žymėti

negali – tam prieštarauja tiek vertimo šaltinis, tiek perikopės atitikmuo Vilito EE ir ŠR.

6.2.1.5. *priegDat*

Prielinksnio *prieg* junginiai su datyvu slinkties galinio taško reikšme pavartoti tik du kartus, abiem atvejais fonas yra asmuo: *idánt' butú nufiúntes prieg yβmintigiemus tárna sawa kurís butú iam' ape wísa pafsâkes* 61₃₅ ~ *poštal pr3y Mēdrčách sľuge swego* 61₃ ir *Ir teiau stóios prieg anám Angeľuy dâugumas / karia dagaus* 41₂₁ ~ *stáneľá pr3y onym Anyele wielkość Rycerstwá niebieškiego* 40₄₈.

6.2.1.6. *tiesGen / tiesInstr*

Prielinksnis *tiesInstr* (le. *przedAcc*) judėjimo galinio taško reikšme vartojamas retai, pvz.: *Ar wíena kârta ataidawai ties iu namays êľgetà grînu / ligônimi / nûgu* 16₁₄ ~ *przychodził przed ich domy* 16₂. Aptariant *tiesInstr* kaip adesyvo funkcinę ekvivalentą, minėta, kad jis žymi vietą fono priešakyje, – priešakio reikšmę rodo kontekstai su veiksmožodžiu *imti*, kuriuose fono vaidmenį atlieka asmuo, pvz.: *îmkimę tieš sawés Ewángeliá* 355₂₃ ~ *weźmy przed sie fámo Ewángeliá* 367₁₂ (t. p. 507₁₇, 477₅), *îmkime tiesfawim Ewangelia bios díenos* 53₃₈ ~ *weźmimy przed sie Ewángelia džišieyβa* 53₁₉ (t. p. 190₂₈), plg. vieną kartą minėtame kontekste pavartotą aliatyvą: *îmkime sawésp Ewangelia S. bios diénós* 195₅ ~ *weźmy przed sie Ewángelia święta* 203₂₆.

6.2.1.7. užGen

Prielinksninė konstrukcija *užGen* vartojama kontekste *pasodinti už skomios*: *iūs pasodis už fkomios* 555₁ ~ *ie posadži za stołem* 601₃₃ (le. *zaInstr*), toks atvejis pastebėtas tik vienas. Kai nusakoma buvimo vieta prie stalo, be konstrukcijos *užGen*, dar vartojamas adesyvas ir prielinksniniai junginiai *priegGen* / *Dat* bei *antGen*.

6.2.1.8. antGen

Konstrukcija *antGen* koreliuoja su aliatyvu, kai žymimas figūros ir fono kontaktas, plg.: *kuri iau [...] búwo krîžéusþ prisêge* 176₃₅ ~ *ktorego [...] byli do krzyżá przybili* 185₂₇ (187₂₈ ~ 195₄₀) ir *(Jêzus) ant' krîžeus norêio bût prifagôtas* 147₂ ~ *ná krzyżu chćiał być záwießony* 152₃₄. Pastarąja labiau pabrėžiamas fono paviršius, implikuojamas ir jėgų dinamikos santykis tarp figūros ir fono.

7. Inesyvo ir iliatyvo sąsaja bei adesyvo ir aliatyvo sąsaja

Aptarus PV bei jų funkcinius ekvivalentus bei nustačius inesyvo santykį su adesyvu bei iliatyvo santykį su aliatyvu, belieka apibrėžti inesyvo ir iliatyvo kaip vidaus linksnių ryšį bei aliatyvo ir adesyvo tarpusavio santykį.

7.1. Inesyvas ir iliatyvas

Inesyvą ir iliatyvą, be jokios abejonės, galima vadinti vidaus vietininkais: kaip matyti iš jų vartosenos tipų, inesyvas vartojamas su rimties veiksmažodžiais ar kontekstuose, kuriuose veiksmažodžiai žymi judėjimą fono / orientyro ribose, o iliatyvas – su slinkties veiksmažodžiais, nusakant judėjimą į fono vidinį regioną, į kurį patenkama kertant fono ribą. Tačiau su kai kuriais semantinėmis veiksmažodžių grupėmis galimi abu linksniai (dažnai vartojamas dalyvis):

1. Kontekstuose su veiksmažodžiais *įvystyti / suvystyti* daiktavardžiai *vystyklai / skepetos* vartojami ir inesyvo, ir iliatyvo forma. Vertimo šaltinis pasirinkimo nelemia, plg.: *(Jėzus) wiftiklūfiá arba fkiapetūfia bũ iwiftitas* 500_{30t} ~ *w pieluchy ábo w pláty był uwinion* 536_{13t}, *wiftiklūfe fuwiftito* 438_{8t} ~ *w pieluchy powitego* 445₂₄ ir *Wiftiklūfna yra iwiftitas* 422₄₅ ~ *W pieluchy ieft uwinion* 437₃₁, *ídáni išwiftūmbime Wiéßpati múfu prakarté gúlinti / ir wiftiklūfú*²²⁴ *iwiftita* 35₁₀ ~ *w iázłkach leżacego / y w pieluβki vwinionego* 34₃₈.

2. Veiksmažodis *įvynioti* taip pat galimas su abiem linksniais, atliepiančiais tą patį lenkiškąjį junginį, plg.: *tad ii pirmiêus túrimę iwiniot grażión' praftírion'* 182₄₀ ~ *mamy owinać w cżyfte prześcierádło* 190₄₆ (t. p. 179_{40tt} ~ 188_{18t}) ir *átneþe fúntu iwinióta fkêpetoie* 384₄₉ ~ *przyniořł funt záwiniony w chuftce* 399₅.

²²⁴ Erratoje šis *wiftiklūfu* išstaisytas į *wiftiklūfn'* 629₇₉ greičiausiai dėl DP nebūdingos lokatyvo galūnės -su.

3. Atskirą grupę sudaro dėjimo reikšmės predikatai, plg. *nuémes kûna [...] padêio ii grabé sawamé nauiemé* 179_{40tt} ~ *zdiawβy ciálo [...] položyl ie w gro-bie swym nowym* 188_{18t}, *tûiéu kaip' iûs padêffi rákofę élgetu žmoníu* 101₇ ~ *škoro ie položyβ w rekách ubogich ludzi* 102₁₅ ir *bûdamas iau apkáltas fâytûfiè (kuriûfna buwo indétás nuğ Hérodo del' Herodyados* 17₃₈ ~ *bedác iuž w więzieniu (do ktorego byl wšadzon od Herodá dla Herodyady* 18₂. Iš pirmo žvilgsnio šiais atvejais linksnio vartoseną lemia originalų konstrukcijos, bet pasitaiko ir kitokių vertimo atvejų, pvz.: *drin' užmušimo žmôgaus pafsodintas búwo fâitûfe* 168a(168)_{18∞} ~ *dla mežoboystwá wšadzon do więzienia* 174_{6t}.

Minėtieji tipai nelaikytini iliatyvo ir inesyvo painiojimo pavyzdžiais: linksnių pasirinkimas priklauso nuo to, ką vertėjas labiau nori pabrėžti – ar vietą, ar galinį tašką. Iliatyvas vartojamas, kai implikuojama, kad objektas buvo kitoje vietoje ir prieš atsidurdamas galiniame taške „nuėjo“ tam tikrą kelią, o inesyvo atveju ši informacija neutralizuojama.

Atskirai minėtini du DP atvejai, Palionio (1967, 169) nurodomi kaip iliatyvo ir inesyvo painiojimo pavyzdžiai: *o ne tingi karcžemon / arba pûtófn tarnaut piłwuy* 64₂₈ ir *trôkβta duβía manóii ir âłpsta namûfna tawûfna* 66₁₁. Pirmuoju atveju ištrauka priklauso platesniam kontekstui, kuris toliau cituojamas (išbraukta sakinio atkarpa, kurią Daukša versdamas yra praleidęs): *O nu fúku krikβczionímus kiemûfę giwenantiemus kiek wârftu / patękét bažnicžion ant tarnawimo priencžiofi Wieβpati Díewuy sawam / pagal' priřákima io: o ne tingi karcžemon / arba pûtófn tarnaut piłwuy / kuri vž Díewa túri* 64_{25–29} ~ *A džiš ciężko Chrześcijánom po wsiách mieβkáiacym kilká stáiiow przebiežec do Kościolá: á ~~drudzy w miešéiech tudziež pod dzwonkiem mieβkáiac~~ / lenia fie do Kościolá ná službe powinna Pánu Bogu swemu / według przykazánia tego: á nie lenia fie do karcžmy / ábo ná biešiadý / služyc brzuchowi / ktorego zá Bogá máia* 65_{26–30}. Šiame kontekste iliatyvai *karčemon* ir *puotosn* gali būti susieti su veiksmožodžiu *patekét*, o *ant tarnawimo* ir *tarnauti* veikiau-siai laikytini tikslo aplinkybėmis.

Iliatyvas, kaip ir aliatyvas, su veiksmožodžiais *trokšti* bei *alpti* pavartotas tik kartą, pvz.: *Dûβia mâno trôβko tawéřp nákti* 620₄ ~ *Duβá moiá prágnelá*

ćiebie w nocy 539₇, *OKayp mēyligi yr namáy tawieii / o Diewę kariu trôkβta duβía manóii ir âłpfta namůfna tawůfna* 66_{10tt} ~ *O iáko wdźiecznie fa przybytki twoie / O Boże zaftepow: prágnie duβá moiá y omdlewa do domu twoiego* 67_{6tt}. Veiksmožodžiais žymima kryptinga būsena, reikalaujanti dinamio papildymo, todėl kalbamųjų linksnių vartosena šiais atvejais yra motyvuota. Iliatyvu perteikiamas tipinis jo vertimo šaltinis – le. *doGen*.

7.2. Adesyvas ir aliatyvas

Minėtina, kad kai kuriais atvejais daiktavardžių *kojos* 9x, *skomia* 3x, *keliai* 1x, *sostas* 1x adesyvai vartojami kontekstuose su slinkties veiksmožodžiais *sėstis*, *pulti*, *stotis*, pvz.: *fezdamiés fkomíeiþ / ir kełdamiés nuğ ios* 126₄₅ ~ *siadaiac v stołu* 133₄₀, *Pētras / pūle kēlūsemþ Iéfaus / biłodamas* 288₄ ~ *upadł v kolan Iezusowych* 296₆, *stófsimes sóftieþ W. Chrištaus* 360₁₂ ~ *stániemy przed stolica Pána Chrystufowa* 351₁. Galimos kelios tokios vartosenos interpretacijos:

1. Adesyvas yra vartojamas aliatyvo, kuriam būdinga žymėti judėjimą link objekto, reikšme. Pavyzdžiui, adesyvas *kojosemp* su veiksmožodžiais *pulti*, *stotis* vartojamas 9 kartus, aliatyvas *kojump* – tik 2²²⁵.
2. Adesyvo vartosena šiais atvejais galėtų lemti lenkų kalbos konstrukcija *uGen*, – ji su kalbamaisiais veiksmožodžiais vartojama ir buvimo šalia objekto, ir artėjimo prie objekto kaip galinio taško reikšme, plg.: *Tas gęras žmógus pūle kóiofiamþ Wieβpaties* 369₁₁ ~ *człowiek upadł v nog Pánřkich* 381₂₆ ir *tie dabár fedi koiofiamþ Wieβpaties* 493₃₀ ~ *fiedza v nog Pánřkich* 526₄₅. Iš 19 adesyvų *kojosemp* (tiek buvimo vietos šalia objekto, tiek galinio taško šalia objekto reikšmėmis) 17 yra verčiama lenkų kalbos prielinksninė konstrukcija *uGen*, ir 2 kartus – konstrukcija *przedInstr* (vartojamas junginys *przed nim*):

²²⁵ Bretkūno *Biblijos* Evangelijoje pagal Luką pastebėtas priešingas reiškinys: su veiksmožodžiais *sėsti(s)*, *gulti(s)*, *dėti* vietos prie objekto reikšme vartojamas aliatyvas. Pasak J. Gelumbeckaitės (2002, 124t), aliatyvo atsiradimą šiuose kontekstuose lemia veiksmožodžių junglumas.

pūte kóiofiamp io 370₄₁ ~ upádlá przed nim 383₂ (t. p. 74₂₂ ~ 75₂₇). Aliatyvu *kojump* vieną kartą verčiama konstrukcija *uGen* (*pahóni puldinéieti kóiump io 536₂₂ ~ upadáiacego v nog iego 582₄₂*), o kitu atveju lenkiškame tekste randamas įprastas aliatyvo vertimo šaltinis – *doGen: Prašik' / pulk' kóiump 231₈ ~ Proś / do nog upaday 239₃₂*.

3. Adesyvo vartoseną kalbamuosiuose kontekstuose galėtų sąlygoti ir dalyvines konstrukcijas, pvz.: *stóiuſis izg vβpakalo kóiofiamp io 476₁₀ ~ stánawβy [...] v nog iego 510₂₆, ioğ séduſis kóiofiamp Wieβpatiés Chriſtaus kláuſe žódžio io 479₂₃ ~ siedzac v nog Pánſkich 512₅₀*.

4. Adesyvas šiuose kontekstuose galėtų būti įprastas ir motyvuotas todėl, kad veiksmoždziais *pulti*, *stoti(s)*, *sėti(s)* žymimas ne galinis judėjimo taškas, o figūros padėties fono atžvilgiu kitimas: tokiu atveju galima teigti, kad erdvinis santykis / atstumas tarp figūros ir fono lieka nepakitęs, keičiasi tik figūros pozicija.

Ketvirtoji interpretacija DP atrodytų įtikinamiausia. Veiksmoždziai *pulti*, *stoti(s)* ir *sėtis* nelaikytini gryniaisiais slinkties veiksmoždziais. Jais žymint figūros padėties pokyčius, galimas ir aliatyvas, ir adesyvas, tačiau Daukša beveik visais atvejais linkęs vartoti adesyvą. Taigi vargu ar kalbamuosius kontekstus vertėtų laikyti adesyvo ir aliatyvo painiojimo atvejais; nepastebėta ir kitokių šių linksnių neįprastos vartosenos kontekstų²²⁶.

Minėtina, kad vieną kartą aliatyvas pavartotas inesyvo vietoje (*Tū nufidēſi' labái mūſu Catholíkai / kuríe ir dáiktųſe tikéiimop vžgúlincziump / dréfa drauge turéi fu Hęretikais 281₃₁ ~ W czym owβeki grzeβa náβy Kátholicy / ktorzy y w rzeczách ktore ſie tycza wiáry / śmieia obcowác z Heretykami 289₃*), kur lauktina sintagma – *daiktuose tikėjimop užgulinčiuose*. Lyties užgulinčiuomp vartoseną šiame kontekste bus lėmusi prieš jį pavartota aliatyvo forma.

²²⁶ Plg. Maskuliūnas 2006, 53t.

8. IŠVADOS

1. Daukšos *Postilėje* iš viso pavartotos 9698 postpozicinių vietininkų lytys: dažniausiai randamas inesyvas (5748x, 59%), daugiau nei dvigubai rečiau – aliatyvas (2395x, 25%), o adesyvo ir iliatyvo formos atitinkamai sudaro 918x (9,5%) ir 637x (6,5%).

2. Inesyvą ir iliatyvą galima įvardyti vietos linksniais, o aliatyvo ir ypač adesyvo vietos reikšmė yra šių linksnių reikšmių periferijoje. Aliatyvą ir adesyvą įprasta vartoti abstraktesniems santykiams nusakyti.

3. Iš viso išskirta 24 inesyvo ir 20 iliatyvo vartosenos tipų (iš kurių atitinkamai 12 ir 9 žymi konkrečią vietą fiziniėje erdvėje). Bendroji inesyvo kategorijos reikšmė – TALPYKLA, o iliatyvo (ir konstrukcijos *ingAcc*) – galinis judėjimo taškas vidiniame TALPYKLOS regione. Geriausiai talpyklos vaidmenį atlieka trimatis, uždaras, figūrą iš visų pusių supantis fonas (tai pirmasis inesyvo ir iliatyvo vartosenos tipas), kiti vietos raiškos tipai skiriasi fono kategorizavimu, o abstraktieji aiškintini konceptualiosiomis metaforomis. Inesyvas ir iliatyvas glaudžiai koreliuoja tarpusavyje: daugelis konkrečiųjų ir abstrakčiųjų vartosenos tipų sutampa (žr. 179 p. 40 lentelę).

4. Išskirti 7 adesyvo vartosenos tipai: adesyvas-daiktas, kurio aplinkoje lokalizuojama figūra, adesyvas, žymintis vietą asmens aplinkoje, adesyvas-vertintojas, adesyvas-posesorius, adesyvas-asmuo, kurio ko nors prašoma, adesyvas-eksperientas ir adesyvas, kurio vartoseną lėmė Wujeko *Postilės* sintagmos (žr. 123 p. 13 lentelę). Vietą žymi dvi pirmosios grupės: 1 tipo adesyvo vartosenos pavyzdžiai sudaro 7,4% visų adesyvų, antrojo – apie 10% visų adesyvų. Pagrindinė adesyvo reikšmė DP yra eksperiento, o bendroji adesyvo kategorijos reikšmė neišryškėja.

5. Išskirta 14 aliatyvo vartosenos tipų: aliatyvas – judėjimo tikslas, galinis taškas pašalyje, galinis taškas asmens aplinkoje, krypties tikslas, laikas, abstraktus judėjimo tikslas (būseną), kalbėjimo adresatas, emocinis adresatas, recipientas, adityvinis aliatyvas, lyginimo standartas, posesorius, tikslas / paskirtis, diskursą organizuojantis tipas (žr. 206 p. 44 lentelę). Vietą žymi pirmieji keturi. Bendroji aliatyvo kategorijos reikšmė – tikslas, ja pagrįsta dauguma abstraktesnių aliatyvo reikšmių. Judėjimo tikslas yra vienas iš aliatyvu žymimų tikslų tipų. Tradiciškai aliatyvui priskiriama pašalio reikšmė nėra esminė vietos reikšmė – ji su trimačiais orientyrais yra lemiamą konteksto, o kitokio pobūdžio fonais (plokštumomis / linijomis / taškais / asmenimis) – daiktavardžio leksinės reikšmės. Tiek Daukšos, tiek Chylinskio raštai (Kavaliūnaitė 2003) leidžia aliatyvui priskirti bendresnę judėjimo tikslo reikšmę, tai grindžiama ir tipologiniais tyrimais.

6. Adesyvas DP stipriai susijęs su gyvumo kategorija: daugiau nei 9/10 adesyvų yra gyvas būtybes reiškiančių vardažodžių formos. Tačiau DP duomenys neleidžia patvirtinti Smoczyńskio (2001) įžvalgos, kad inesyvo ir adesyvo sąsaja remiasi gyvumo, o ne erdvės santykiu, o tarp kalbamųjų linksnių esantis papildomos distribucijos santykis (šią sistemą pagrindžia Chylinskio kalba, Kavaliūnaitė 2001, 2003, 2004, 2005, 2009). Adesyvas yra aiškiai paliudytas konkrečios vietos prie objekto reikšme (7,4% pavyzdžių), – šiuo požiūriu DP skiriasi nuo kitų to paties laikotarpio lietuviškųjų raštų, kuriuose adesyvas kalbamąja reikšme jau nebėra vartojamas.

7. Postpoziciniai vietininkai vietos reikšme koreliuoja su šiais linksniais ir prielinksnių junginiais (skliausteliuose duoti tipiški vertimo šaltiniai):

45 lentelė. Postpoziciniai vietininkai ir jų funkciniai ekvivalentai

inesyvas (<i>wLoc, naLoc</i>)	adesyvas (<i>uLoc, przed(e)Instr, przyLoc</i>)	iliatyvas (<i>doGen, wAcc, naAcc</i>)	aliatyvas (<i>doGen, kuDat, naAcc</i>)
antGen (<i>naLoc</i>)	priegDat/Gen/Instr (<i>przyLoc, przedInstr</i>)	ingAcc (<i>doGen, wAcc, aAcc</i>)	Dat (<i>Dat</i>)
perAcc (<i>poLoc, naLoc</i>)	pasAcc (<i>wedleGen, podleGen, uGen, przedInstr</i>)	antGen (<i>naAcc</i>)	Gen (<i>Gen</i>)
poAcc (<i>poLoc</i>)	tiesInstr (<i>przed(e)Instr</i>)	tarpGen (<i>międzyAcc</i>)	net ikGen/Dat (<i>až doGen</i>)
viduryjeGen, vidujeGen (<i>w pośródGen, w pośrzedkuGen</i>)	użGen (<i>zaInstr, uLoc</i>)	viduryjeGen, vidujeGen (<i>w pośrzedkuGen</i>)	priegDat (<i>przyLoc</i>)
tarpGen (<i>międzyLoc</i>)	antGen (<i>uLoc, nadInstr, naLoc</i>)	perAcc (<i>néra</i>)	pasAcc (<i>podleGen, wedleGen</i>)
	poInstr /Dat (<i>podInstr, poLoc</i>)		tiesInstr/Gen (<i>przedAcc</i>)
			użGen (<i>zaInstr</i>)
			antGen (<i>naLoc</i>)

Iliatyvas ir prielinksnio *ingAcc* junginiai daugeliu atvejų vartojami sinonimiškai, skirtumas galėtų būti nebent stilistinis, todėl galima teigi, kad gretiminė jų vartoseną laipsniškai lėmė iliatyvo formų nykimą (*ingAcc* DP vartojama beveik dvigubai dažniau nei iliatyvas).

Kitų išvardytų vietos raiškos priemonių vartoseną skiriasi, postpozicinių vietininkų funkciniais ekvivalentais jie tampa tik tam tikruose kontekstuose. Raiškos priemonės pasirinkimą galėjo paveikti jos sintaksinis ir semantinis atitikmuo Wujeko *Postilėje*, tačiau neatmestina ir vertėjo intencija vartojant skirtingus kalbos vienetų atskleisti skirtingus erdvinės scenos aspektus.

8. Skolinta laikytina sintagmos *antGen* vartoseną buvimo vietai žymėti su daiktavardžiais *sala, pasaulis, svieta, žemė, dangus, dangūs, aukštybės, vieta, oras, puota, svodba, sūdas, turgus, širdis, dūšia*, taip pat junginiuose *viduryje ant širdies, viduriuose ant dūšios*. Tas pats pasakytina ir apie konstrukcijos *antGen* vartoseną slinkties galinio taško reikšmę su apibendrintos vietos reikšmės daiktavardžiais (*pasaulis, dangūs, vieta, čysčius*), taip pat miestų ir

šalių pavadinimais, įvykių, susibūrimų vietos įvardijimais (*sūdas, svodba, krikštynos, nuduotuvės, palaidojimai, večeria*) bei abstraktais *valia* ir *tamsybės*.

9. Veiksmažodžiai *sėsti(s), stoti(s), pulti* laikytini ne gryniaisiais slinkties, o padėties kitimo veiksmažodžiais, todėl aliatyvo ir adesyvo vartoseną su jais (*pūle kóiofiamp̃* 369₁₁ ir *pulk' kóium̃p* 231₈) nelaikytina šių linksnių painiojimo atvejais. Tas pats pasakytina ir apie gretiminę inesyvo bei iliatyvo vartoseną su veiksmažodžiais (*i-/su-*)*vystyti, įvynioti* ir (*in-/pa-*)*dėti* (*wiftiklũfe suwĩftito* 438_{8t} ir *Wiftiklũfna yra iwiftitas* 422₄₅). Linksnio pasirinkimas priklauso nuo to, ką vertėjas labiau norėjo pabrėžti: vietos ar galinio taško reikšmę.

9. ŠALTINIAI

BLP 1965 – *Bibliografia literatury polskiej Nowy Korbut 3: Piśmiennictwo Staropolskie, Hasła Osobowe, N–Ż*, Warszawa: Państwowy instytut wydawniczy.

BP – Postilla [...] Per Iana Bretkuna Lietuwos Plebona Karaliaucziui Prufūfu [...] 1591. (Naudotasi: Aleknavičienė Ona, 2005, *Jono Bretkūno POSTILĖ*, Studija, faksimilė ir kompaktinė plokštelė, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla).

BVŽ – Kimbrys Petras (sud.) 2000, *Biblijos vardu žodynas*, Vilnius: Aidai.

DK – Kathechismas [...] paraszitas per D. Iakvuba Ledesma [...] Išgulditas iš Liežuvio Lankiŝko ing Lietuwiŝka per Kuniga Mikaloiu Daugŝa [...] Išpauftas Wilniue [...] 1595. – Naudotasi fotokopiniu leidimu: Jakštienė Vida, Palionis Jonas, 1995, *Mikalojaus Daukšos 1599 metų Katekizmas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

DP – Poŝtilla Catholicka [...] Per Kūnigą Mikaloiv Davksza Kanoniką Médnikų / iš lėkiŝko pergūldita [...] W Wilniui. Drukārniui Akadēmios Societatis Iesv, A. D. 1599 (VU bibliotekos egzempliorius, sign. L_R 1618).

DP 1926 – Biržiška Mykolas (red.), *Daukšos Postilė*, Kaunas: Lietuvos universitetas.

DP 2000 – Palionis Jonas (red.), *Mikalojaus Daukšos 1599 metų POSTILĖ ir jos šaltiniai*, Vilnius: Baltos lankos.

Mikalojaus Daukšos Postilės elektroninis tekstas. 2006 m. jį parengė Veronika Adamonytė, Milda Lučinskienė, Jūratė Pajėdienė, Mindaugas Šinkūnas, Eglė Žilinskaitė ir dr. Ona Aleknavičienė (grupės vadovė) pagal Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo remtą projektą „Senųjų lietuviškų raštų skaitmeninimas ir duomenų bazės kūrimas“; tekstas saugomas LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. T-46.

Mikalojaus Daukšos Postilės abėcėlinė žodžių formų konkordancija. 2006 m. ją parengė Veronika Adamonytė, Milda Lučinskienė, Jūratė Pajėdienė, Mindaugas Šinkūnas, Vytautas Zinkevičius (programuotojas), Eglė Žilinskaitė ir dr. Ona Aleknavičienė (grupės vadovė) pagal Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo remtą projektą „Senųjų lietuviškų raštų skaitmeninimas ir duomenų bazės kūrimas“; saugoma LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. K-46-1.

DŠŽ – Grumadienė Laima, Danguolė Mikulėnienė, Kazys Morkūnas, Aloyzas Vidugiris (red.) 2005, *Dieveniškų šnektos žodynas*, A–M, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

EE – Euangelias bei Epiŝtolas / Nedeliu ir ŝchwentuju dienofu ŝkaitomofias [...] pilnai ir wiernai pergulditas ant Lietuwiŝchka Szodza / per Baltramieju Willenta [...] Išpauftas Karalauczui [...] M. D. LXXIX. Taip pat naudotasi Baltramiejaus Viento *Euangelijų bei Epistolų* elektronine abėcėline žodžių formų konkordancija, kurią 1998 m. parengė dr. Ona Aleknavičienė, Vytautas Zinkevičius (programuotojas), vadovaujami habil. dr. Sauliaus Ambrazo, VLKK lėšomis pagal LR valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 metų programą; saugoma LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. K-1-2.

FŽ – Paulauskas Jonas (red.) 2001, *Frazeologijos žodynas*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

JKF – *Konstantino Jablonskio fondas*, LMAB RS F-256.

KG – *Pirmoji lietuvių kalbos gramatika (1653)*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1957.

KIŽ – Ramonienė Dalia (red.) 1997, *Krikiŝčioniŝkosios ikonografijos žodynas*, Vilnius: Vilniaus Dailės akademijos leidykla.

LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas*, I–XX, Vilnius, 1941–2002.

SEJL – Smoczyński Wojciech 2007, *Słownik etymologiczny języka litewskiego*, Wilno: Uniwersytet Wileński.

SJP – *Słownik języka polskiego ułożony pod redakcją J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego*, II, V, Warszawa, 1902, 1912.

- SJP PWN – *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005.
- SP – *Słownik polszczyzny XVI wieku*, 1–32 tomai, 1966–2004, <http://kpbc.umk.pl/dlibra/publication?id=17781>.
- SS – *Słownik staropolski*, 1–10 tomai, 1953–1993.
- ŠR – *Biblija, arba Šventasis Raštas*, iš hebrajų, aramėjų ir graikų kalbų vertė Antanas Rubšys, iš graikų – Česlovas Kavaliauskas, Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 1999.
- ULL – *Universitas Lingvarum Litvaniae*, Vilnius: Mokslas 1981.
- V – *Vulgata*. Cituojama iš Nestle–Aland, *Novum Testamentum Graece et Latine*, Stuttgart, 1991.
- Vaitkevičiūtė Valerija 1979, *Lenkų-lietuvių kalbų žodynas*, Vilnius: Mokslas.
- WP² – *Poſtilla Catholicka Mniewſza [...] Przez D. Jakvba Wuyka [...] W Krakowie*, 1582.
- WP³ – *Poſtilla Catholicka Mniewſza [...] Przez D. Jakvba Wuyka [...] W Krakowie*, 1590 (VU bibliotekos egzempliorius (sign. II 5343) ir Palionis Jonas (red.) 2000, *Mikalojaus Daukšos 1599 metų POSTILĖ ir jos šaltiniai*, Vilnius: Baltos lankos).
- ZŠŽ – Vidugiris Aloyzas (red.) 1998, *Zietelos šnektos žodynas*, Vilnius: Moklso ir enciklopedijų leidybos institutas.
- ŽVV – Jovaiša Liudas (red.) 1998, *Žemaičių vyskupijos vizitacija (1579)*, Vilnius: Aidai.

10. LITERATŪRA

Aikhenvald Alexandra Y. 2006, *Grammars in Contact: A Cross-Linguistic Perspective*, in Alexandra Y. Aikhenvald, Robert M. W. Dixon (eds.), *Grammars in Contact*, Oxford: Oxford University Press, 1–66.

Ambrazas Vytautas (red.) 1997, *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, 3 pataisytas leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Ambrazas Vytautas 2005, Baltų kalbų žodžių tvarkos raida tipologijos požiūriu, *Baltistica* 40(2), 159–166.

Ambrazas Vytautas 2006, *Lietuvių kalbos istorinė sintaksė*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Anderson John M. 1971, *The Grammar of Case: Towards a Localistic Theory*, Cambridge: Cambridge University Press.

Anderson Stephen R. 1985, Inflectional morphology, in Timothy Shopen (ed.), *Language typology and syntactic description 3: Grammatical categories and the lexicon*, Cambridge: Cambridge University Press, 151–201.

Aristar Antony R. 1997, Marking and Hierarchy Types and the Grammaticalization of Case-markers, *Studies in Language* 21(2), 313–368.

Bednarski Stanisław Ks. 1929, Geneza Akademji Wileńskiej, in *Księga pamiątkowa ku uczczeniu CCCL rocznicy założenia i X wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego, T. 1: Z dziejów dawnego uniwersytetu*, Wilno: Uniwersytet Stefana Batorego, 1–22.

Bellavia Elena 1996, The German *über*, in Martin Pütz, René Dirven (eds.), *The Construal of Space in Language and Thought*, 73–107.

Bennett David C. 1975, *Spatial and Temporal uses of English Prepositions: An Essay in Stratificational Semantics*, London: Longman.

Berg-Olsen Sturla 2005, *The Latvian dative and genitive: A Cognitive Grammar account*, Doctoral dissertation, Faculty of Arts, University of Oslo.

Biržiška Vaclovas 1960, *Aleksandrynas 1: XVI–XVII amžiai*, Čikaga: JAV LB kultūros fondas.

Bowerman Melissa 1996, The origins of children's spatial semantic categories: cognitive versus linguistic determinants, in John J. Gumperz, Stephen C. Levinson (eds.), *Rethinking Linguistic Relativity*, Cambridge: Cambridge University Press, 145–176.

Brown Penelope 2008, Up, down, and across the land: landscape terms, place names, and spatial language in Tzeltal, *Language Sciences* 30, 151–181.

Būga Kazimieras 1959, *Rinkiniai raštai 2*, sudarė Zigmas Zinkevičius, Vilnius: Valskybinė politinė ir mokslinė literatūros leidykla.

Bühler Karl 1982, The Deictic Field of Language and Deictic Words, in Robert J. Jarvella, Wolfgang Klein (eds.), *Speech, Place and Action. Studies in Deixis and Related Topics*, Chichester, New York, Brisbane, Toronto, Singapore: John Wiley & Sons Ltd, 9–30.

Bukantytė Eglė 2007, *Martino Liuterio Naujojo Testamento (1522–1546) įtaka Jono Brekūno Naujojo Testamento vertimui (1579–1580) sintaksės aspektu*, Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

Cienki Alan Joseph 1988, *Spatial cognition and the semantics of prepositions in English, Polish, and Russian*, Doctoral dissertation, Brown University.

Clark Herbert H. 1973, Space, Time, Semantics and the Child, in Timothy E. Moore (ed.), *Cognitive Development and the Acquisition of Language*, Academic Press: New York, San Francisco, London, 27–63.

Comrie Bernard 1989, *Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology*, Oxford: Blackwell.

Comrie Bernard, Maria Polinski 1998, The great Daghestanian case hoax, in Anna Siewierska, Jae Jung Song (eds.), *Case, Typology and Grammar: in honor of Barry J. Blake*, 95–114.

- Cooper Gloria S. 1968, *A Semantic Analysis of English Locative Prepositions*, Cambridge, New York, Chicago, Los Angeles: Bolt Beranek and Newmann Inc.
- Corbett Greville G. 2000, *Number*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Coventry Kenny R., Simon C. Garrod 2003, *Saying, Seeing, and Acting: The Psychological Semantics of Spatial Prepositions*, Hove and New York: Psychology Press.
- Creissels Denis 2007, Spatial Cases, in Andrej Malchukov, Andrew Spencer (eds.), *The Handbook of Case* (straipsnis internete, žiūrėta 2008-09): http://www.ddl.ish-lyon.cnrs.fr/fulltext/Creissels/Creissels_2007d_.pdf.
- Croft William, D. Allan Cruse 2004, *Cognitive Linguistics*, Cambridge: University Press.
- Deane Paul D. 1987, English Possessives, Topicality, and the Silverstein Hierarchy, *Proceedings of the Thirteenth Annual Meeting of Berkeley Linguistics Society*, 65–76.
- Deane Paul D. 2005, Multimodal spatial representation: On the semantic unity of *over*, In Beate Hampe (ed.), *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics*, Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 235–282.
- Dewell Robert B. 1994, *Over* again: Image-schema transformations in semantic analysis, *Cognitive Linguistics* 5(4), 351–380.
- Dewell Robert B. 1996, The separability of German *über*–: A cognitive approach, in Martin Pütz, René Dirven (eds.), *The Construal of Space in Language and Thought*, 109–133.
- Endzelīns Jānis 1951, *Latviešu valodas gramatika*, Rīga: Latvijas valsts izdevniecība.
- Evans Vyvyan, Andrea Tyler 2005, Rethinking English ‘Prepositions of Movement’: The Case of *To* and *Through*, In Günter Radden, Klaus-Uwe Panther (eds.), *Adpositions of Movement*, Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 247–270.
- Evans Vyvyan, Melanie Green 2006, *Cognitive Linguistics. An Introduction*, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Evans Vyvyan 2007, *A Glossary of Cognitive Linguistics*, Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Fagard Benjamin 2006, *Evolution sémantique des prépositions dans les langues romanes: illustrations ou contre-exemples de la primauté du spatial?*, Doctorat, Université Paris 7, Università Roma 3.
- Fillmore Charles J. 1985, Frames and the semantics of understanding, *Quaderni Di Semantica* 6(2), 222–254.
- Fillmore Charles J. 1997, *Lectures on Deixis*, Stanford, California: CSLI Publications, Center for the Study of Language and Information.
- Fillmore Charles J. 2000, Circumstance concepts, in Geert Booij, Christian Lehmann, Joachim Mugdan, Stavros Skopeteas, *Morphologie. Ein internationales Handbuch zur Flexion und Wortbildung*, Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1117–1130.
- Fraenkel Ernest 1928, *Syntax der Litauischen Kasus*, Kaunas: Valstybės spaustuvė (atspausdinta iš *Tautos ir žodžio* IV ir V knygų).
- Fraenkel Ernst 1929, *Syntax der Litauischen Postpositionem und Präpositionen*, Heidelberg: Carl Winter’s Universitätsbuchhandlung.
- Fraenkel Ernst 1947, *Sprachliche, besonders syntaktische Untersuchung des kalvinistischen litauischen Katechismus des Malcher Pietkiewicz von 1598*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Gelumbeckaitė Jolanta 1996, Vulgatos prielinksnių konstrukcijų santykis su inesyvu J. Bretkūno „Evangelijos pagal Luką“ vertime, *Baltistica* 31(2), 155–161.
- Gelumbeckaitė Jolanta 1997, Postpoziciniai vietininkai J. Bretkūno *Evangelijos pagal Luką* vertime, *Baltistica* 32(2), 179–202.
- Gelumbeckaitė Jolanta 2002, *Linksnų ir prielinksnių konstrukcijų sintaksė Jono Bretkūno Biblijos Evangelijoje pagal Luką*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Gulian Kevork H. 1965, *Elementary Mordern Armenian Grammar*, New York: Frederick Ungar Publishing Co.
- Haspelmath Martin 1997, *From Space to Time. Temporal Adverbials in the World’s Languages*, Lincom Europa: München–Newcastle.

- Hawkins Bruce Wayne 1984, *The Semantics of English Spatial Prepositions*, Doctoral dissertation, University of California, San Diego.
- Heine Bernd, Ulrike Claudi, Friederike Hünemeyer 1991, *Grammaticalization. A Conceptual Framework*, Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Heine Bernd 1997, *Possession: cognitive sources, forces, and grammaticalization*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Herskovits Annette 1986, *Language and Spatial Cognition, An interdisciplinary study of prepositions in English*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Holvoet Axel 2003a, Aktualiosios skaidos problemos, in Axel Holvoet, Artūras Judžentis (red.), *Sintaksinių ryšių tyrimai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 79–98.
- Holvoet Axel 2003b, Sujungiamieji ir prijungiamieji sakiniai formos ir funkcijos požiūriu, in Axel Holvoet, Artūras Judžentis (red.), *Sintaksinių ryšių tyrimai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 99–114.
- Holvoet Axel, Veslava Čižik-Prokaševa 2005, Papildiniai ir aplinkybės, in Axel Holvoet, Rolandas Mikulskas (red.), *Gramatinių funkcijų tyrimai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 65–92.
- Hottenroth Priska-Monika 1991, *Prepositions and Object Concepts: A Contribution to Cognitive Semantics*, Duisburg: Reproduced by L. A. U. D. (Linguistic Agency University of Duisburg).
- Huomo Tuomas, Krista Ojuktangas 2006, An introduction to Finnish spatial relations: Local cases and adpositions, in Marja-Liisa Helasvuo, Lyle Campbell (eds.), *Grammar from the Human Perspective*, 11–20.
- Ibarretxe-Antuñano Iraide 2005, Polysemy in Basque Locational Cases, *Adpositions of Movement*, 271–298.
- Jablonskis Konstantinas 1931, Kiek naujų žinių apie kanauninko Mikalojaus Daukšos (†1613 m. vasario mėn.) kilimą ir gyvenimą, *Tauta ir žodis* 7, 353–422.
- Jablonskis Konstantinas 1933, Papildomos žinios apie kan. M. Daukšą, *Archivum Philologicum* 4, 64–85.
- Jablonskis Konstantinas 1947, Mažvydo gyvenimas ir aplinka, in Vincas Mykolaitis (red.), *Senoji lietuviška knyga*, Kaunas: Valstybinė enciklopedijų, žodynų ir mokslo literatūros leidykla, 89–108.
- Jackendoff Ray 1983, *Semantics and Cognition*, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Jakulis Antanas 1984, „Sumos evangelijų“ ir „Maldų krikščioniškų“ ryšiai su ankstesniais lietuviškais raštais, *Kalbotyra* 35(1), 31–41.
- Jammer Max 1970, *Concepts of Space. The History of Theories of Space in Physics*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Johnson R. Judith, Dan I. Slobin 1978, The development of locative expressions in English, Italian, Serbo-Croatian and Turkish, *Journal of Child Language* 6, 529–545.
- Kałkowska Anna, Krystyna Oszywianka, Jadwiga Twardzikowa 1972, *Zapomniane konstrukcje składni średniopolskiej (XVII wiek)*, wybór przykładów, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, wydawnictwo Polskiej akademii nauk: Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Karaciejus 2001 (rec.), Jonas Palionis (red.), Mikalojaus Daukšos 1599 metų POSTILĖ ir jos šaltiniai, *Acta Linguistica Lithuanica*, 45, 187–205.
- Kavaliūnaitė Gina 2001, Adesyvas Chylinskio Naujojo Testamento vertime, *Acta Linguistica Lithuanica* 45, 93–111.
- Kavaliūnaitė Gina 2003, Postpozicinių vietininkų sistema Chylinskio Naujojo Testamento vertime, *Acta Linguistica Lithuanica* 49, 33–49.
- Kavaliūnaitė Gina 2004, Adesyvas ir inesyvas Samuelio Boguslavo Chylinskio Naujojo Testamento vertime, in Алексей Викторович Андронов (отв. ред.), *Балтийские языки: историческая грамматика, история литературного языка. Материалы XXXIII международной филологической конференции. Выпуск 1. Секция балтистики (5–6 марта 2004 г.)*, Тезисы докладов, Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета, 12–13.
- Kavaliūnaitė Gina 2005, Lietuvių kalbos vietininkai ir gyvumo hierarchija, *Prace Bałtytyczne 2: Język, Literatura, Kultura*, 43–51.

- Kavaliūnaitė Gina 2009, Die statischen Lokalkasus bei Bretke und in anderen altlitauischen Texten, *Acta Linguistica Lithuanica* 61, 41–59.
- Kazlauskas Jonas 1968, *Lietuvių kalbos istorinė gramatika (kirčiavimas, daiktavardis, veiksmažodis)*, Vilnius: Mintis.
- Kerevičienė Jurgita 2008, *The Lithuanian Dative and Its English Counterparts (A Case Study in Cognitive Grammar)*, Doctoral dissertation, Vilnius University, Kaunas Faculty of Humanities.
- Kilius Jonas 1972, Vietos prielinksnių ir linksnių sistema bendrinėje lietuvių kalboje, *Mokslų kalbos problemos* 1(4), 23–44.
- Kilius Jonas 1973a, Dėl prielinksnių tyrimo metodų, *Kalbotyra* 25(3), 67–78.
- Kilius Jonas 1973b, Dėl vietos reikšmių sistemingumo, *Mūsų kalba* 5, 35–40.
- Kilius Jonas 1974, Dėl prielinksnio, *Kalbotyra* 25(1), 43–52.
- Kilius Jonas 1977, Orientacinių reikšmių struktūra lietuvių kalboje (Apie vietos prielinksnių ir linksnių reikšmes), *Kalbotyra* 28(1), 40–49.
- Kilius Jonas 1980, Slankumo reikšmių struktūra lietuvių kalboje (Apie vietos prielinksnių ir linksnių reikšmes), *Kalbotyra* 31(1), 34–56.
- Kilius Jonas 2002, Dėl vietos raiškos lietuvių ir vokiečių kalbose, in Jonė Grigaliūnienė (red.), *Kalbų vaidmuo Europos integracijos procese. Mokslinės konferencijos, įvykusios 2001 m. rugsėjo 26 d., medžiaga*, Vilnius: VU leidykla, 92–97.
- Kilroe Patricia 1994, The Grammaticalization of French à, in William Pagliuca (ed.), *Perspectives on Grammaticalization*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 49–61.
- Kiparsky Paul 2004, *Universals constrain change; change results in typological generalizations*, <http://www.stanford.edu/~kiparsky/Papers/cornell.pdf> (žiūrėta 2009-02-15).
- Klemensiewicz Zenon, Krystyna Pisarkowa, Anna Kałkowska, Krystyna Oszywianka, Jadwiga Twardzikowa 1971, *Zapomniane konstrukcje składni średniopolskiej (XVI wiek)*, wybór przykładów, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, wydawnictwo Polskiej akademii nauk: Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Klemensiewicz Zenon, Tadeusz Lehr-Splawiński, Stanisław Urbańczyk 1955, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe.
- Krzyżnińska Zdzisława 2000, *Staropolskie konstrukcje z przyimkami 1: na+acc., w+acc., k(u)+dat., do+gen.*, Poznań: Wydawnictwo WiS.
- Kulikov Leonid 2009, Evolution of Case Systems, in Andrej Malchukov, Andrew Spencer (eds.), *The Oxford Handbook of Case*, Oxford: Oxford University Press, 439–457.
- Laigonaitė Adelė 1957a, *Vietininkų reikšmė ir vartoseną dabartinėje lietuvių kalboje*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.
- Laigonaitė Adelė 1957b, Pašalio vietininkai dabartinėje lietuvių kalboje, in Chackelis Lemchenas (ed.), *Kai kurie lietuvių kalbos gramatikos klausimai*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 21–39.
- Lakoff George 1987, *Woman, Fire, And Dangerous Things*, Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Lakoff George, Mark Johnson 1980, *Metaphors We Live By*, The University of Chicago Press: Chicago and London.
- Langacker Ronald W. 1987, *Foundations of Cognitive Grammar 1: Theoretical Prerequisites*, Stanford, California: Stanford University Press.
- Langacker Ronald W. 1990, *Concept, Image, and Symbol*, Mouton de Gruyter: Berlin, New York.
- Langacker Ronald W. 1991, *Foundations of Cognitive Grammar 2: Descriptive Application*, Stanford, California: Stanford University Press.
- Langacker Ronald W. 2008, *Cognitive Grammar*, Oxford University Press.
- Lappo Jonas 1930, Bandydas pavesti lenkui Vilniaus vyskupo katedrą XVI amžiaus pabaigoje, *Praeitis* 1, 94–138.
- Lebedys Jurgis 1963, *Mikalojus Daukša*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.
- Leech Geoffrey N. 1969, *Towards a Semantic Description of English*, London: Longmans.

- Levinson Stephen C. 1992, Primer for the field investigation of spatial description and conception, *Pragmatics* 2(1), 5–47.
- Levinson Stephen C. 2003, *Space in Language and Cognition. Explorations in Cognitive Diversity*, Cambridge: University Press.
- Levinson Stephen C., Sérgio Meira, The Language and Cognition Group 2003, 'Natural concepts' in the spatial topological domain – adpositional meanings in crosslinguistic perspective: an exercise in semantic typology, *Language* 79(3), 485–516.
- Levinson Stephen C., David P. Wilkins 2006, *Grammars of Space*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lindkvist Karl-Gunnar 1972, *The Local Sense of the Prepositions OVER, ABOVE, and ACROSS Studied in Present-Day English*, Stockholm: Tofters tryckeri ab Östervåla.
- Lindkvist Karl-Gunnar 1976, *A Comprehensive Study of Conceptions of Locality in which English Prepositions Occur*, Stockholm: Tofters tryckeri ab Östervåla.
- Lindner Susan J. 1983, *A Lexico-Semantic Analysis of English Verb Particle Constructions*, Trier: Reproduced by L. A. U. T. (Linguistic Agency University of Trier).
- Luraghi Silvia 2003, *On the Meaning of Prepositions and Cases. The expression of semantic roles in Ancient Greek*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Lyons John 1977, *Semantics*, Volumes I and II, Cambridge, London, New York, Melbourne: Cambridge University Press.
- Malesa Krzysztof 2003, Some preliminary remarks on spatial distinctions in Lithuanian, *Acta Linguistica Lithuanica* 48, 59–70.
- Maskuliūnas Bronius 2006, Dėl pašalio vietininkų Jokūbo Morkūno *Postilėje*, *Baltistica* 41(1), 51–56.
- Matsumura Kazuto 1994, Is the Estonian Adessive Really a Local Case?, *Journal of Asian and African Studies* 46–47, 223–235.
- Meex Brigitta 2001, The Spatial and Non-Spatial Senses of the German Preposition *Über*, in Hubert Cuyckens, Britta Zawada (eds.), *Polysemy in Cognitive Linguistics*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1–35.
- Mikulskas Rolandas 2006, Judėjimo reikšmės kelio predikatai. Leksikografinis aspektas, in Ritutė Petrokienė (sud.), *Leksikografija ir leksikologija 1: aiškinamųjų bendrinės kalbos žodynų aktualijos*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 138–148.
- Mikulskas Rolandas 2009, Kognityvinė lingvistika ir leksikografijos problemos, in Artūras Judžentis (sud.), *Kalba ir žmonės*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 39–80.
- Miller George A., Philip N. Johnson-Laird 1976, *Language and Perception*, Cambridge, London, Melbourne: Cambridge University Press.
- Navarro Ignasi i Ferrando 1998, *A Cognitive Semantics Analysis of Lexical Units AT, ON and IN in English*, PhD Dissertation, Universitat Jaume I.
- Palionis Jonas 1967, *Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.*, Vilnius: Mintis.
- Palionis Jonas 2000, 1599 metų *Postilė* ir jos leidimai, in Idem (ed.), *Mikalojaus Daukšos 1599 metų Postilė ir jos šaltiniai*, Vilnius: Baltos lankos, 13–22.
- Pederson Eric, Eve Danziger, David Wilkins, Stephen Levinson, Sotaro Kita, Gunter Senft 1998, Semantic typology and spatial conceptualization, *Language* 74(3), 557–589.
- Pederson Eric 1999, Space and Time, in Jens Allwood (ed.), *Cognitive Semantics*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 131–152.
- Petersen Heegård Jan 2006, *Local case-marking in Kalasha*, PhD Theses, Department of Nordic Studies and Linguistics, University of Copenhagen.
- Petit Daniel 2007, Syncrétisme, sous-spécification et création casuelle dans les langues baltiques, *Bulletin de la Société de linguistique de Paris*, 102(1), 325–366.
- Petit Daniel 2008 (rec.), Vytautas Ambrazas, Lietuvių kalbos istorinė sintaksė, *Baltistica* 43(2), 297–315.
- Petrauskienė Irena (sud.) 1992, *Vilniaus akademijos spaustuovės šaltiniai XVI–XIX a.*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- Pisarkowa Krystyna 1984, *Historia składni języka polskiego*, Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich.

- Przybylska Renata 2002, *Polisemia przyimków polskich w świetle semantyki kognitywnej*, Kraków: Universitas.
- Range Jochen D. 1995, Allativ und Adessiv in altlitauischen Texten des 16. Jahrhunderts, *Linguistica Baltica* 4, 93–102.
- Rice Sally 1996, Prepositional Prototypes, in Martin Pütz, René Dirven (eds.), *The Construal of Space in Language and Thought*, 135–165.
- Rice Sally, Kaori Kabata 2007, Crosslinguistic grammaticalization patterns of the allative, *Linguistic Typology* 11, 451–514.
- Roikienė Dalė 2005, *The Realization of Space Relations in English (with comparison with Lithuanian)*, Doctoral dissertation, Vilnius (VUB rakraščiu skyrius F76-4546).
- Rosch Eleanor 1978, Principles of Categorization, in Barbara B. Lloyd, Eleanor Rosch (eds.), *Cognition and Categorization*, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 27–48.
- Rosinas Albertas 1995, *Baltų kalbų įvardžiai: morfologijos raida*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Rosinas Albertas 1999, Inesyvo ir adesyvo formų kilmės ir raidos klausimu, *Baltistica* 34(2), 173–183.
- Rosinas Albertas 2000, Baltų kalbų postpozicinių vietininkų kilmės ir jų raidos klausimu, in *Tarptautinis baltistų kongresas „Baltų kalbos amžių kaitoje“, pranešimų tezės. Ryga, 2000 m. spalio 3–6 d.*, Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 272–273.
- Rosinas Albertas 2001, *Mikalojaus Daukšos tekstų įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Rosinas Albertas 2005, Dar dėl adesyvo kilmės aiškinimo, *Baltistica* 40(2), 177–181.
- Rosinas Albertas 2009, *Baltų kalbų įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra. Synchronija ir diachronija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Salys Antanas 1979a, Vis dėlto: kaip danguje, taip ir žemėje, in Idem, *Raštai 1: Bendrinė kalba*, Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 147–152.
- Salys Antanas 1979b, Ir vis dėlto ne taip, in Idem, *Raštai 1: Bendrinė kalba*, Roma: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 152–161.
- Salopiata Paul 1929, *Das Verhältnis der Evangelien-Texte in den ältesten katholisch-litauischen Drucken*, Göttingen: In Kommission bei Vandenhoeck & Ruprecht.
- Sandra Dominiek, Sally Rice 1995, Network analyses of prepositional meaning: Mirroring whose mind – the linguist’s or the language user’s?, *Cognitive Linguistics* 6(1), 89–130.
- Schmalstieg William R. 1987, *A Lithuanian Historical Syntax*, Columbus: Slavica Publishers.
- Schmalstieg William R. 2002 (rec.), Wojciech Smoczyński, Język litewski w perspektywie porównawczej, *Archivum Lithuanicum* 4, 235–244.
- Seiler Hansjakob 1999, Localization and Predication, Ancient Greek and various other Languages, *Language Diversity and Cognitive Representations*, 107–121.
- Silverstein Michael 1981, Case Marking and the Nature of Language, *Australian Journal of Linguistics* 1(2), 227–244.
- Silverstein Michael 1986, Hierarchy of Features and Ergativity, in Pieter Muysken, Henk van Riemsdijk (eds.), *Features and Projections*, Dordrecht: Foris Publications, 163–232.
- Sinha Chris, Tania Kuteva 1995, Distributed Spatial Semantics, *Nordic Journal of Linguistics* 18, 167–199.
- Skardžius Pranas 1933, Daukša pirmasis bendrinės kalbos kūrėjas Didžiojoje Lietuvoje, *Archivum Philologicum* 4, 7–20.
- Skardžius Pranas 1997, Logika ir kalbiniai prietarai, in Idem (sudarė Albertas Rosinas), *Rinktiniai raštai 2: Bendrinės kalbos dalykai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 612–617.
- Slobin Dan I. 1996, From “Thought and Language” to “Thinking for Speaking”, in John J. Gumperz, Stephen C. Levinson (eds.), *Rethinking Linguistic Relativity*, Cambridge: Cambridge University Press, 70–96.

- Slobin Dan I. 2000, Verbalized Events: A Dynamic Approach to Linguistic Relativity and Determinism, in Susanne Niemeier, René Dirven (eds.), *Evidence for Linguistic Relativity*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 107–138.
- Slobin Dan I. 2003, The many ways to search for a frog: Linguistic typology and the expression of motion events, in Sven Strömquist, Ludo Verhoeven (eds.), *Relating events in narrative: Typological and contextual perspectives*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1–32.
- Smoczyński Wojciech 2001, Przypadki lokalne języków bałtyckich, in Idem, *Język litewski w perspektywie porównawczej*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 214–216.
- Stang Christian S. 1966, *Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen*, Oslo, Bergen, Tromsø: Universitetsforlaget.
- Stasiūnaitė Ieva, Inesa Šeškauskienė 2004, On the Meaning of *on/ant*: How Relevant Is the Concept of Contact?, *Kalbotyra* 54(3), 1–7.
- Svorou Soteria 1994, *The Grammar of Space*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Svorou Soteria 2007, Relational Constructions in Cognitive Linguistics, in Dirk Geeraerts, Hubert Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 726–752.
- Šarić Ljiljana 2006a, A preliminary semantic analysis of the Croatian preposition *u* and its Slavic equivalents, *Jezikoslovlje* 7(1–2), 1–43.
- Šarić Ljiljana 2006b, On the meaning and prototype of the preposition *pri* and the locative case: a comparative study of slavic usage with emphasis on Croatian, *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 32, 225–248.
- Tabakowska Elżbieta 1993, A case for a case: Finnish Elative from a cognitive perspective, in Elżbieta Górska (ed.), *Images from Cognitive Scene*, Kraków: Universitas, 59–72.
- Talmy Leonard 1972, *Semantic structures in English and Atsugewi*, University of California at Berkeley.
- Talmy Leonard 1983, How language structures space, in Herbert L. Pick, Linda P. Acredolo (eds.), *Spatial Orientation: Theory, Research, and Application*, New York: Plenum Press, 225–282.
- Talmy Leonard 1985, Lexicalization patterns: semantic structure in lexical forms, in Timothy Shopen (ed.), *Language typology and syntactic description 3: Grammatical categories and the lexicon*, Cambridge: Cambridge University Press, 57–149.
- Talmy Leonard 2000a, *Toward a Cognitive Semantics 1*, Cambridge: MIT Press.
- Talmy Leonard 2000b, *Toward a Cognitive Semantics 2*, Cambridge: MIT Press.
- Talmy Leonard 2005, A fundamental system of spatial schemas in language, in Beate Hampe (ed.), *From Perception to Meaning. Image Schemas in Cognitive Linguistics*, Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 199–234.
- Taylor John R. 1989, *Linguistic Categorization. Prototypes in Linguistic Theory*, Oxford: Clarendon Press.
- Taylor John R. 2006, Prototype Semantics, in Keith Brown (ed.), *Encyclopedia of Language & Linguistics*, Amsterdam, Boston, Heidelberg, London, New York, Oxford, Paris, San Diego, San Francisco, Singapore, Sydney, Tokyo: Elsevier, 238–240.
- Timberlake Alan 1977, Reanalysis and Actualization in Syntactic Change, in Charles N. Li, *Mechanisms of Syntactic Change*, 140–169.
- Torn Reeli 2006, Oblique Dependents in Estonian: an LFG Perspective, in Miriam Butt and Tracy Holloway (eds.), *Proceedings of the LFG06 Conference*, Universität Konstanz, 504–515.
- Tyler Andrea, Vyvyan Evans 2003, *The Semantics of English Prepositions: Spatial Scenes, Embodied Meaning and Cognition*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ulvydas Kazys, Vytautas Ambrazas, Adelė Valeckienė (red.) 1976, *Lietuvių kalbos gramatika 3: Sintaksė*, Vilnius: Mokslas.
- Ungerer Friedrich, Hans-Jörg Schmid 2006, *An Introduction to Cognitive Linguistics*, Harlow, London etc.: Pearson, Longman.

- Valiulytė Elena 1998, *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksiniai sinonimai. Vietos, laiko ir priežasties raiška*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Vandeloise Claude 1991, *Spatial Prepositions. A Case Study from French*, Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Vandeloise Claude 1994, Methodology and analyses of preposition *in*, *Cognitive Linguistics* 5(2), 157–184.
- Vidugiris Aloyzas 2005, *Įvadas*, in Aloyzas Vidugiris, Danguolė Mikulėnienė (sud.), *Zietelos šnektos tekstai 1*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 13–43.
- Wälchli Bernhard 2001, A typology of displacement (with special reference to Latvian), *Sprachtypologie und Universalienforschung* 54(3), 298–323.
- Wierzbicka Anna 1981, Case Marking and Human Nature, *Australian Journal of Linguistics* 1(1), 43–80.
- Wittgenstein Ludwig 1958, *Philosophical Investigations* (translated by G. E. M. Anscombe), New York: The Macmillan Company.
- Yamamoto Mutsumi 1999, *Animacy and Reference. A cognitive approach to corpus linguistics*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Zeilfelder Susanne 1994, *Archaismus und Ausgliederung. Studien zur sprachlichen Stellung des Hethitischen*, Heidelberg: Universitätsverlag C. Winter.
- Zinkevičius Zigmąs 1966, Lietuvių dialektologija, Vilnius: Mintis.
- Zinkevičius Zigmąs 1980, *Lietuvių kalbos istorinė gramatika 1*, Vilnius: Mokslo.
- Zinkevičius Zigmąs 1982, Lietuvių kalbos postpoziciniai vietininkai, *Baltistica* 18(1), 21–38.
- Zinkevičius Zigmąs 1988, *Lietuvių kalbos istorija 3: Senųjų raštų kalba*, Vilnius: Mokslo.
- Zinkevičius Zigmąs 2000, *Lietuvių poteriai. Kalbos mokslo studija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Zinkevičius Zigmąs 2002a, Apie Mikalojaus Daukšos raštų kalbos ištakas, in Idem, *Rinktiniai straipsniai 1*, Vilnius: Lietuvos katalikų mokslo akademija, 625–628.
- Zinkevičius Zigmąs 2002b, Slaviškoji kanceliarinė kalba, *Rinktiniai straipsniai 2*, Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 7–10.
- Žilinskaitė Eglė 2005, Lokacijos raiška Mikalojaus Daukšos raštuose (vietos linksniai ir prielinksniai), Magistro darbas, Vilniaus universitetas.
- Žilinskaitė Eglė 2006, Dėl vieno kelio raiškos atvejo Mikalojaus Daukšos *Postilėje*, *Baltistica* 41(2), 407–415.
- Žilinskaitė Eglė 2007, Adesyvas Mikalojaus Daukšos *Postilėje*, *Baltistica* 42(3), 407–422.
- Кибрик Александр Е. 1970, К типологии пространственных значений (на материале падежных систем дагестанских языков), in Владимир А. Звегинцев (ред.), *Язык и человек*, Москва: Изд-во МГУ, 110–156.
- Сержант Илья А. 2004, К вопросу об образовании адессива, *Acta Linguistica Lithuanica* 51, 49–57.
- Сержант Илья А. 2005, Возражения к статье Росинаса „Dar dėl adesyvo kilmės aiškinimo“, *Acta Linguistica Lithuanica* 53, 101–109.
- Шяшкаускаене Инеса 1995, *Сопоставительный анализ некоторых пространственных предлогов в английском и литовском языках*, Диссертация на соискание учёной степени доктора гуманитарных наук (языкознание), Вильнюс (VUB rankraščiu skyrius F76-3529).

11. TRUMPINIAI

Evangelijų trumpiniai duodami pagal Biblijos ekumeninį leidimą (1999, žr. šaltinių sąrašą).

acc.	akuzatyvas, galininkas	ang.	anglų kalba
adess.	adesyvas	bsk.	baskų kalba
allat.	aliatyvas	es.	estų kalba
dat.	datyvas, naudininkas	kr.	kroatų kalba
f.	femininum, moteriškoji giminė	la.	latvių kalba
gen.	genityvas, kilmininkas	le.	lenkų kalba
iness.	inesyvas	lo.	lotynų kalba
instr.	instrumentalis	pranc.	prancūzų kalba
illat.	iliatyvas	ru.	rusų kalba
loc.	lokatyvas	skr.	sanskritas
m.	masculinum, vyriškoji giminė	ssl.	senoji slavų kalba
pl.	pluralis, daugiskaita	suom.	suomių kalba
sg.	singularis, vienaskaita		

12. PRIEDAS

I lentelė. Inesyvo lytys
(iš viso 5748x)

Kalbos dalis / kategorija	Inesyvas
Sangražinis įvardis	nėra
Pirmojo asmens įvardžiai	nėra
Antrojo asmens įvardžiai	nėra
Trečiojo asmens įvardžiai 140x	jame 84x (19 -anim), juose 31x (15 -anim), joj(e) 20x (nei vieno +anim), jose 5x (4 -anim).
Įvardžiai 1100x	rodomieji: aname 21x, anoje 48x, anose 12x, anuose 6x, šitoj(e) 19x, šioj(e) 4x, šitame 1x, šime 1x, šiuose 1x, šitokime 1x, tame 183x, toj(a/e) 88x, toki(a)me 11x, tokioj(e) 4x, tokiose 2x, tokiuose 1x, tose 9x, tuose 41x; skiriamieji: kitame 9x, kitoj(e) 9x, kitose 10x, kituose 10x; santykiniai: kuri(a)me 61, kurioj(e) 81x, kuriose 17x, kuriuose 21x; savvybiniai: maname 4x, manoje 7x, manose 2x, manuose 6x / tavame 3x, tavoj(e) 7x, tavose 1x, tavuose 4x / savuose 38x, savame 51x, savamejime 1x, savoj(e) 54x, savose 18x; klausiamieji: kame 32x; žymimieji: kiekame 2x, kiekmetuose 2x, kokime 1x, kokioje 1x, kokuose 1x; bendrums: abejame 2x, abiejoj(e) 2x, abejuose 1x, kiekviename 11x, kiekvienoj(e) 8x, visuose 30x, visose 11x, visame 15x, visoj(e) 7x, visokiame 5x, visokiose 1x, visokioj(e) 11x, visokuose 4x, visame 30x; emfatiniai: pačioj(e) 3x, pačiuose 2x, pačiosa 1x, patime 7x, pačiame 1x; neigiamieji: neviename 8x, nevienoj 1x, niekame 3x, nevienuose 2x; egzistavimo-nežymimieji: viename 13x, vienoje 16x.
Tikriniai vardai 104x	Adome 2x, Belzebube 3x, [E] / Christuje 38x, Klaudijuse 1x, Ciesoriuje 1x, D(i)eve 7x, Dovyde 1x, Helyje 1x, Helijošiuje 2x, Jėzuje 8x, Jone S. Krikštytoje 1x, Josefe / Jožefe 2x, Isaake 1x, Judošiuje 1x, Maižiėšiuje 1x, Marijoje 7x, mergoje Marijoje 2x, Mortoje 1x, Nerone 1x, Samsone 1x, Samuelyje 1x, Stanislove 1x, Viešpatyje 20x.
Asmenų pavadinimai 125x	67x sg.: bernelyje 2x, brolyje 1x, didžturyje 1x, gentyje 1x, kunigaikštyje 1x, kunige 1x, mergoje 8x, moteriškėje 3x, motinoje 3x, muitinike 1x, pahonioje 1x, padare 1x, pahonyje 1x, personoje 17x, pharizeuše 2x, piemenyje 1x, sūnuje 4x, sutoėrime 4x, tarnaitėje 1x, žmoguje 12x, žalnieriuje 1x; 58x pl.: angeluose 1x, apaštaluose 4x, arijonuose 1x, atskaluonyse 1x, berengariuose 1x, broliuose 2x, elgetose 2x, gimdytojuose 2x, heretikuose 4x, jovinijonuose 1x, išrinktiniuose 1x, ištikimejimuose 1x, ištikimuose 1x, krikščionyse 1x, mergose 1x, mokytiniuose 2x, moteryse 1x, pahonyse 1x, padaužekose 1x, palikuonyse 1x, personose 6x, petrobrusijonuose 1x, pharizeušuose 1x, popiežiuose 1x, pranašuose 2x, tarnuose 1x, šventuose savuose 1x, šventuose jo 1x, sūnuse 1x, šventuosejuose 1x, trokštančiuose 1x, vaikuose 1x, vigilanciuose 1x, vyresniuose 1x, žmonėse 8x.
Gyvų būtybių (ne asmenų) pavadinimai 2x	žuvyje 1x, bandykščiuose 1x.
Daiktų / vietų pavadinimai 1517x	augliuje 1x, akyje 8x, akyse 7x, aldijoje 2x, aliejuje 1x, antyje 3x, ašutinėje 2x, aukštybėse 4x, ausyse 5x, akmenyje 1x, akmenyse 1x, akrūte 2x, akrūtuose 1x, bažnyčiose 11x, bažnyčioje 187x, byskupystoje 1x, byskupystose 1x, bise 1x, bursoj 'draugė' 1x, butose 1x, būstimėje 'esybė, būtybė' 1x, čysčiuje 2x, danguje 118x, dalelėje 1x, darže 8x, daržinėje 1x, daržuose 2x, dangūse 14x, debesyje 2x, debesyse 4x, dirvoj(e) 10x, dirvoje 1x, Diėwistiklėluose 1x, draugėje 2x, drukarnioj 1x, dulkėse 1x, duryse 1x, duobėje 1x, duonoje 2x, Dvasioje (šventoje) 35x, ežere 1x, ežeruose 1x, pasaulio galuose 1x, galvoje 1x, garde 4x, gerklėje 1x, giminėj(e) 6x, girioj 52x, grabe 5x, grabuose 1x, guoliuose 3x, gvaliuose 1x, handluose 1x, (h)ore 4x, hostijose 1x, hūkyje 1x, induose 2x, įščioje 44x, įščiose 6x, iškaloj(e) 3x, iškalose 1x, kakle 1x, kakluose 1x, kalinėje 1x, kalėjime 2x, antkalniuose 1x, kamaroje 5x, kanceliarijoj 1x, kaniūkš(l/t)ėje 7x, kar(a/e)lyst(ė/o)j(e) 54x, karalystose 1x, karčemoje 1x, karetoje 1x, karobliuje 1x, karste 5x, karūnoje 12x, koronoje 1x, kel(e/a) 3x, kiemuose 'kaimuose' 1x, kizelėje 1x, kielike 1x, kloštoriuje 2x, kloštoriuose 1x, kluone 2x, konciliuose 1x, kojose 3x, krašte 1x, kraštuose 3x, krauje 5x, kraujuose 2x, krikščionys(ė/o)j(e) 18x, kryžiuje 7x, krūtyse 1x, krūme 1x, kūne 62x, kūnuose 8x, lem-poje 2x, liemenyje 6x, liepsnoj 4x, liepsnose 1x, liežuvyje 2x, liežuviuose 2x, lityje 1x, lauke 1x, laukuose 2x, laive 1x, laivėje 2x, lankose 1x, lėlėlėje 1x, lovoje 1x, lustelyje 1x, luote 3x, luotuose 1x, lūpose 1x, maiše 2x, maišelyje 1x, mariose 5x, maštenėlėje 1x, medyje 1x, miesteliuose 1x, mėšle 2x, medelyje 1x, medžiuose 1x, medžiagoje 1x, mieste 24x,

	<p>miestelyje 1x, miestuose 3x, sinagogoje 2x, molyje 1x, mūruose 2x, mūre 1x, namie 9x, namuose 52x, nasre 1x, nasruose 15x, oloje 1x, olose 1x, padvarioj(e) 3x, pakampėje 1x, pakampėse 2x, parėdniose 1x, parėdnioj 1x, pasaulyje 27x, patvoriuje 1x, pančiuose 1x, pekloj 6x, petyje 1x, pečiuje 1x, pelanuose 1x, pirtyje 1x, pievuose 1x, pilyse 1x, popiežystėj 1x, popiežystėje 1x, pragare 28x, prakarte 23x, praustuvėj 2x, priepekliuose 1x, purpuruoj 1x, purve 1x, pusiaukelėje 1x, pustinėse 1x, puotoj 1x, puotose 6x, padvariose 1x, rasoje 1x, rankoje 6x, rankose 16x, rytuose 5x, rykštėje 1x, rodose 1x, rojuje 18x, rotušioj 1x, rubežiuose 1x, rūbe 3x, rūbuose 8x, saituose 9x, sakramente 40x, sieloj(e) 2x, synode 1x, šiluose 1x, sakramentuose 1x, saloje 1x, sapne 10x, saulėje 2x, sąnariuose 7x, sienose 1x, sinagogose 1x, skepetoje 3x, skepetose 1x, skraistėse 1x, skrynioje 3x, slankstyje 1x, sruogoj vilnos 1x, staldoje 1x, stirtose 1x, stomenyje 1x, sukaktuvėse 1x, surinkimuose 1x, susiėjimuose 1x, susirinkimuose 1x, sueigose 1x, sviete 1x, svodboj 3x, svodbose 4x, šalyje 9x, šalyse 5x, šarve 1x, šaknyje 1x, šešėlyje 2x, šilkuose 1x, širdy(je) 48x, širdy(s/š)e 20x, šone 1x, špiktleriuose 1x, šventnyčioje 1x, tautoje 2x, tautose 3x, temnyčiose 1x, tiemnyčioje 1x, traicej(e) 20x, trobose 1x, turguje 4x, ugnyje 16x, uoloje 1x, ulyčiose 1x, upėse 1x, urėde 6x, urėduose 1x, uždriskiniuose 1x, užkampėse 1x, užp(a/u)kalyje 4x, užtvoriuose 1x, vaisiuje 1x, vaisiuose 2x, vakaruose 2x, vandenyje 8x, vandenyse 1x, vežime 1x, viduj(e) 8x, viduryje 6x, viduriuose 14x, viešėje 1x, vietoj(e) 6x, vietose 6x, vinyčioj(e) 4x, vystikluose 6x, (z/ž)erkole 8x, žemėje 19x, zlataglovuose 1x, žaizdoje 1x, žiede 2x, žieduose 1x, žmogystėje 13x.</p>
Laiko sąvokos 231x	<p>adynoje 2x, amžiuose 16x, amžė 2x, amžyje 1x, amžinume 1x, četverge 1x, dienoje 23x, dienose 19x, gavėnjoj(e) 12x, gimdyme 1x, kariuose 6x, kartoj 1x, krikštynose 1x, maruose 1x, maište 1x, maištuose 1x, metinėse 1x, metuose 18x, jauname mėnesyje 1x, mirime 8x, akies mir(k/g)terėjime 9x, naktyje 5x, nedėljoj(e) 13x, pabangoje 1x, pagimdyme 2x, pasnike 1x, pėtnyčioj 4x, pilnatyje 1x, pusedienoj 1x, pusėje nedėlios 1x, subatoj(e) 16x, serėdoj 2x, senatvėj(e) 8x, užgavėniose 2x, utarnike 1x, užtekėjimuose saulės 2x, valandoj(e) 6x, valandėlėje 1x, vasarose 11x, vėčėriose 1x, Velykose 1x, berniškėje 7x, medžioklėse 1x, jaunybėje 1x, jaunystėj 1x, jaunume 1x, šventėje 7x, šventėse 7x.</p>
Valstybių pavadinimai 104x	<p>Afrikoje 2x, Amerikoj(e) 2x, Anglijoje 4x, Azijoje 2x, Alkarone 1x, Bethanijoj 1x, Betliejuje 12x, Brazilijoj 1x, Chalcedone 1x, Egipte 3x, Emause 3x, Efeze 1x, Europoj 1x, Flandrijoj 1x, Francijoj(e) 3x, Galilėjoj 1x, Genevoje 1x, Grėcijoj(e) 2x, Hierosolime 3x, Hišpanijoj 2x, Japonijoj 1x, Jerozolime 9x, Izraelyje 5x, Judijoj 1x, Kanoje 1x, Kaune 1x, Konstantinopolyje 4x, Korinte 2x, Krokave 1x, Lietuvoje 1x, Lipske 1x, Meksike 1x, Mulhuse 1x, Nyderlandė 2x, Palestinoje 1x, Pažnonioj 1x, Pesijoj 1x, Peroje 1x, Pinčėve 1x, Rakave 1x, Ryme 6x, Synose 1x, Sochačėvoj 1x, Sodomoje 1x, Tornake 1x, Venetioj 1x, Vilniuj 1x, Vitemberge 3x, Vokioj(e) 5x.</p>
Valstybės / nomina collectiva 60x	<p>čekuose 6x, lenkuose 13x, turkuose 1x, unguruose 3x, Vlahuose 2x, Žydavoje 4x, Žyduose 4x, prūsuose 1x, kaimenėje 1x, luome 8x, minioje 1x, pulke 1x, sektose 1x, vyriausybjė 1x, zbare 1x, skaičiuje 1x, vyresnybėse 1x.</p>
Rašytiniai / sakytiniai šaltiniai 414x	<p>Agendoi 1x, apreiškime 5x, artikule 1x, artikuluose 2x, Biblijoj(e) 5x, byloje 1x, Catehisme 1x, Canone 1x, Comedijoj 2x, Crėdoje 3x, daly(je) 15x, dialoguose 1x, darbuose Apaštaly 1x, epistoloj(e) 4x, Evangelijoj 66x, Evangelijose 1x, giesmėj 1x, giesmėse 1x, gromatoj 1x, gromatose 2x, historijoj 9x, historijose 5x, išskirstyme 2x, zokone 51x, kapituloje 2x, knygoje 18x, kranikose 1x, Krėdoje 3x, lakšte 1x, lakštuose 1x, maldoje 14x, maldose 18x, mišioje 6x, mišiose 1x, pamoksle 2x, pasijoj(e) 2x, Angelo pasveikinime 1x, Postilloje 1x, poteriuje 5x, prašymuose 3x, prašyme 1x, priežodyje 10x, priežodžiuose 9x, prilyginime 1x, prilyginimuose 4x, prisakyme 4x, prisakymuose 2x, Psalme 6x, psalmuose 4x, rašte 44x, raštuose 6x, registruose 1x, sakyme 5x, sentencijoj 1x, skaityme 1x, testamente 12x, tekste 1x, veikaluose Apaštaly 3x, vietoj 9x, žodyje 15x, žodžiuose 14x.</p>
Būdvardžiai 514x	<p>aksomintuose 1x, amžiname 2x, amžinoje 5x, apaštališkoje 4x, apraudotuose 1x, apslėptoje 1x, apvalume 1x, ateisiančiame 3x, augštose 1x, auksiname 1x, aukščiausiam 1x, alkanuose 1x, angštame 1x, angštuose 1x, amžinose 1x, baisioje 1x, baltuose 1x, bjaur(i)uose 2x, brangioje 1x, brangiuose 1x, broliškoje 1x, budavotose 1x, nemiršančioje 1x, dargiuose 1x, dangujejoj 3x, dangujejose 1x, dangujėjuose 4x, didėje 2x, didejėjoj 1x, didime 17x, didesnėje 1x, didesnime 3x, didesniuose 1x, didimejime 1x, didžiausiuose 1x, didžiam 1x, didžiausiuose 1x, dievabaimiuose 1x, dieviškuose 3x, drėgniose 1x, dvasiškuose 3x, dvasiškoje 2x, dvasiškame 1x, visur esančioj(e) 8x, gerame 4x, geriausioje 1x, geroje 1x, geruose 21x, gėdiškaj 1x, geroje 1x, gyvoje 1x, gražiausiam 1x, grėkiškame 3x, gryname 2x, grynoje 1x, grynuosejuose 1x, jauname 1x, jaunose 3x, jaunoje 1x, išmintingame 3x, ištisame 1x, neišbylomuose 1x, iškaltame 1x, ypačiose 1x, ypačioj 1x, neįžagtoje 1x, neįžagtose 1x, neįžagtuose 1x, kacerskose 1x, karališkame 1x, katolickoj 1x, katoliškoje 1x, krikščioniškaj(e) 12x, krikštytoje 1x, kunigiškose 1x, kūniškuose 1x, kūniškose 1x, liuteriškuose 1x, laiždančioje 1x, nelaimume 1x, lopytose 1x, marinančioje 2x, mažiausiam 1x, mažame 3x, mažamejame 1x, mažiausiuose 1x, mažesnime 2x, mažesniuose 1x,</p>

	<p>mažtelime 1x, mažoj 2x, mielaširduose 3x, mergiškame 1x, menkame 1x, menkuose 1x, mieluose 2x, mirsiančiame 8x, mirštantime 2x, misernoje 1x, mirsiantime 1x, mirštančioje 1x, mirštančiame 2x, minkštuose 1x, moteriškoj 1x, moteriškose 1x, naujame 17x, naujamejime 1x, neapimamose 1x, nelaimiuose 1x, nepanokamoj 1x, nepavejamoje 1x, nuoguose 1x, padievintame 6x, pagarbintame 1x, pagerbtame 1x, pagendančiame 2x, paikose 1x, nepaliaubomoje 1x, nepaliaujantime 1x, paskirtumejime 1x, paskutinėje 2x, paskutinyje 1x, paskutiniuj 1x, paskutiniuose 3x, pataisytój 1x, patekančiuose 2x, patogiuose 2x, nepa-krutintoje 1x, paskutiniuose 1x, pikčiausiuose 1x, piktoj 1x, piktoje 1x, pikuosejuose 1x, pirmgimėje 4x, piktame 1x, plakuose 1x, plačiose 1x, popiežiškoj 2x, prajašokusioj(e) 3x, pramanytoje 1x, prašokusioj(e) 4x, prėskienėje 1x, prieimoje 1x, priešuose 1x, prigimtuose 1x, neprieimój 1x, pristotose 1x, putluose 1x, ramioj 1x, raugintoje 1x, regimój 1x, regimame 1x, regimajame 1x, sename 21x, sunkesniuose 1x, visur-sančioje 3x, savavalyje 1x, senamojime 1x, sen(u)osejuose 3x, silpnoje 1x, smodbinėje 1x, stiprioje 1x, sunkiose 4x, sutarytuose 1x, sutvertuose 1x, sveikame 1x, svetime 1x, svetimoje 1x, svietoškuose 1x, sunkioj 1x, svietiškuose 2x, šventame 16x, šventesniuose 1x, švento(je) 22x, šventojejoj(e) 3x, švelniuose 1x, šventuose 4x, švenčiausioje 3x, švenčiausi(a)me 14x, šventose 4x, švietiškuose 1x, tėvikštiniėje 1x, tikr(a/o)me 5x, tikramejime 2x, tikroj(e) 5x, tikrojejoj(e) 3x, tirštuose 1x, toilaimioj 1x, tobulose 1x, tolimose 1x, trumpame 1x, trumpoj 1x, trumpuose 2x, tūlaropose 1x, tūlaropuose 1x, tūluose 4x, tūlose 10x, užblėstančioj 1x, valname 1x, vertame 1x, vertuose 1x, vidutinėje 1x, vidutinėse 1x, vienitėje 1x, viežlybuose 1x, viežlyvoje 1x, vyriėjoje 1x, viršutiniuose 4x, viršutinėje 1x, vis(a/o)timėj(e) 33x, vyriausiam 2x, vyriškoj 2x, vyriškose 3x, vyriškuose 1x, žemesnime 1x, žemejuose 1x, žemuose 1x, žibantime 1x, žydiškame 2x, žmogiškame 2x, žmogiškoje 1x, žmoniškuose 1x.</p>
Skaitvardžiai 121x	<p>antrame 5x, antroj(e) 5x, ašmame 2x, dešimtame 1x, dešimtyse 1x, devintame 2x, dešimtyje 1x, dvejame 1x, dvejete 1x, dvejuose 2x, dvejiose 2x, keturiuose 4x, keturiose 1x, ketvirtame 2x, trise ketvirčiuose 1x, lieke 1x, liekoj(e) 2x, liekuose 3x, penkiose 1x, penktame 1x, penktoje 1x, penktuose 2x, pirmame 6x, pirmame(i/a)me 10x, pirmoj(e) 13x, pirmose 3x, sekmame 3x, šeštame 1x, šešyse 1x, šeštame 2x, šimtuose 2x, trečiame 7x, trečiuose 2x, trečioj(e) 2x, trise 6x, trisedešimtyse 1x, untroj 1x, viename 2x, vienoj(e) 16x.</p>
Abstraktai 1293x	<p>abydose 1x, abroje 1x, aleliujoje 1x, algoje 1x, alkinimuose 2x, ankštumoje 1x, apaklinime 1x, apjuokose 1x, aplaidime 1x, apmauduose 3x, aprinkinėjimuose 1x, apsirijime 1x, apsirijimuose 2x, apskritume 1x, apslėpime 1x, apste 6x, apstuose 1x, apvalume 2x, atakėse 1x, atgydime 1x, atlaidime 1x, atmainimuose 1x, atminime 4x, atnaujinime 3x, atsakymuose 1x, baduose 2x, baimėje 17x, balse 2x, barnyje 1x, barnyse 2x, bjaurybėse 3x, bjaurume 1x, bjaurumuose 1x, branginime 5x, brangume 2x, čystatoje 9x, čystume 4x, daikte 11x, darbe 5x, davime 1x, daryme 2x, deivystėje 3x, didume 1x, daiktuose 24x, darbuose 51x, davimuose 1x, dailumuose 1x, darymuose 1x, dievadūmojime 1x, dievysto(ė)je 18x, dievobaimėje 3x, dūmose 4x, dūmojime 1x, dūšioj(e) 2x, dūmoje 1, džiaugsme 3x, džiaugsmuose 1x, édesyje 1x, elemozinose 1x, esencijoje 1x, esentijoje 2x, esentijose 1x, figūroj(e) 3x, formoje 3x, gailėjime 7x, galybėj(e) 15x, galybėse 1x, galvokartuose 1x, garbėj(e) 26x, gamtoje 1x, gamtose 5x, gedėjime 1x, gaidime 1x, geiduliuose 4x, gėrime 11x, gėriuose 17x, gėrybėje 3x, gėdoje 1x, gėryje 2x, gėriose 1x, giedojime 1x, girtavime 2x, girtavimuose 2x, girtybėse 1x, gyvatoje 35x, gyvojoje 1x, gyvenime 4x, gyvenimuose 2x, gilume 1x, goduose 1x, gražybėje 1x, gražume 1x, griausmėje 1x, grynume 11x, grožėjime 1x, gundymuose 3x, erezijoj 1x, jalmužnos 1x, jautimuose 1x, įrinkimuose 1x, išėigoje 1x, išmintyje 3x, neištikėjime 1x, išvadžiojime 1x, išvaryme 1x, juokuose 1x, išgąsčiuose 1x, išpažinime 1x, ištikime 1x, išpildyme 1x, ištikėjime 1x, ypatinėje 5x, išmintyje 2x, išgąstyje 1x, įstatyme 1x, įžūlume 1x, nekaltybėje 1x, kalbėjime 3x, kalboje 8x, kaltume 5x, kančioj(e) 2x, kančiose 4x, kantrume 20x, karojime 1x, kartume 1x, kalbose 1x, karšatyje 1x, kankinime 1x, kančiose 8x, kančioje 2x, kėlime 4x, kentėjime 1x, kilime 1x, korojime 2x, kovoje 1x, kovose 1x, kvapuose 1x, kvėpimose 1x, lamentuose 1x, liaupsėje 1x, ligoje 6x, ligose 3x, linksmybėje 1x, lapume 2x, lapumuose 2x, laužime 1x, lecybėje 1x, létume 2x, lobyje 1x, lobiuose 4x, majestote 9x, malonėje 10x, malonume 1x, mazgojime 1x, maždierėliuje 1x, meilėje 31x, meluose 1x, mergyst(ė/o)j(e) 8x, mielaširdume 5x, mylėjime 1x, minėjime 1x, miserijoje 1x, mirtyje 1x, nemokėjime 1x, moksle 8x, mušime 1x, našlavime 1x, natūroje 2x, naujybėje 1x, nečystatoje 1x, neganduose 3x, nekaltume 1x, nelaimume 1x, nešiojime 2x, netikume 1x, neteisybėse 1x, negėdumuose 1x, nevalioje 2x, niekaniekėse 1x, niekbyliuose 1x, neapykantoj 44x, neapykantose 1x, nobažnume 6x, nobažnystėje 1x, nugridime 1x, nukankinime 2x, nukentėjime 1x, nuliūdime 2x, nuliūdumuose 2x, numarinime 1x, numirime 3x, nuopelnuose 1x, nuplatime 1x, nuplėšimuose 1x, nupuolime 1x, nuraminime 1x, nusidėjime 1x, nusidėjimuose 1x, nuteisinime 6x, nuteisinimuose 1x, nužeminime 14x, nuodėmėj(e) 14x, nuodėmėse 25x, nuodžiose 8x, nuogume 1x, nuomonioje 1x, nuomoniose 1x, nuomose 1x, nuopelnuose 4x, nuopoliuose 1x, ovyje 2x, padavime 1x, padaryme 2x, pag(a/e)rbime</p>

17x, pagriuvime 1x, pagundyuose 1x, pagundose 3x, pagundoj 1x, pajautimuose 1x, paieškojime 1x, pajunkime 1x, pajunkimuose 1x, paieškojime 1x, pakajuje 16x, pakakinime 1x, pakėlime 2x, pakėlimuose 1x, paklydime 2x, paklusnume 6x, pakūtoje 1x, pakvietime 1x, palaimoje 6x, pardavime 1x, pasisakyme 2x, pasninkuose 8x, pasninkavimuose 1x, pasodinime 1x, pastatyme 1x, pašelpime 1x, pašventime 2x, pašventinime 1x, pataikavime 1x, patogume 1x, patose 2x, pavadinime 4x, pavaizde 3x, pavaizduose 1x, pavartojime 1x, pavyde 1x, pavydėjimuose 1x, pažinime 2x, padaryme 1x, paduksyje 2x, p(i/e)niguose 3x, peregrinatijoj 1x, persakiojime 1x, pergalėjime 1x, permainyme 1x, piktybėse 5x, piktumuose 1x, pirkime 1x, piktodaryme 1x, pildyme 1x, pompose 1x, prabanguose 1x, pradėjime 3, prakėse 2x, pramoniose 1x, praregėjime 1x, prasakyme 1x, pražudyme 1x, pražvelgime 1x, pradėjime 1x, prieglapstyje 4x, priėjime 2x, priepuolyje 1x, priepuoliuose 1x, priespaudoj(e) 9x, priespaud(u)ose 7x, prievaizdoj 1x, prilietime 5x, prispaudime 1x, privalome 2x, privalimuose 4x, priepuolyje 1x, putlume 1x, regėjime 3x, reikaluose 9x, reikale 11x, rėdyme 2x, romume 12x, rūstybėje 3x, rūstybėse 1x, smurtuose 1x, sunkumuose 1x, siuntime 1x, saldume 2x, sargyboje 1x, saugojime 2x, saikuose 1x, sandaroje 2x, sėdėjime 2x, sergėjime 1x, sielvartuose 1x, sylose 1x, silpnume 2x, skaityme 1x, skoloje 1x, smarvėje 2x, smurte 1x, sopulyje 2x, sopuliuose 4x, stembume 1x, stebukle 1x, subūstimėje 1x, suderėjime 1x, supuvume 1x, surinkime 1x, susimilime 1x, sutvarime 1x, sutvėrime 2x, sužiedavime 1x, sunkybėse 1x, sveikatoje 1x, šviesybėje 6x, šaltyje 3x, švankume 1x, šventybėj(e) 9x, šventybėj(e) 7x, šventume 1x, šviesoje 4x, šviesume 3x, šviesumoj(e) 3x, tamsybėje 1x, tamsybėse 11x, tamsume 2x, tamsumoje 2x, tamsumose 1x, tamsumuose 14x, tarnavime 6x, tamsose 3x, teisybėje 16x, teisybėse 1x, tiesoj(a/e) 35x, tiesumoje 1x, tikėjime 30x, tikėjuome 1x, tikrume 2x, tylėjime 2x, triumfe 1x, troškume 1x, troškime 1x, turtuose 2x, tvardyme 1x, užrašuose 1x, užgavime 1x, užgerime 1x, užgimime 6x, užgynime 1x, užkeikime 1x, užkimšime 1x, užlaidyme 2x, užmokėjime 3x, užpenėjime 1x, užrakinime 3x, užlaidyme 1x, valdžioj(e) 3x, valgymuose 3x, valioje 5x, varde 2x, varge 1x, vargumuose 1x, varguose 5x, vartojime 1x, valgyme 5x, valiose 1x, veikale 1x, veikaluose 15x, vergyst(ė/o)je 5x, versmėje 1x, veikume 1x, vienybėje 2x, vienystėje 1x, vieroje 2x, viešpatavime 1x, viežlybume 1x, vigilijoj(e) 2x, zovadoje 1x, žadėjime 3x, žadėjimuose 2x, žaisle 1x, žengime 1x, ženkluose 2x, žibėjime 2x.

**II lentelė. Adesyvo lytys
(iš viso 918x)**

<i>Kalbos dalis / kategorija</i>	<i>Adess. sg.</i>	<i>Adess. pl.</i>
<i>Pirmojo asmens įvardžiai 146x</i>	<i>manimp / manip 44x.</i>	<i>mūsip / mūsimp 102x.</i>
<i>Antrojo asmens įvardžiai 45x</i>	<i>tavip / tavimp 29x.</i>	<i>jūsip / jūsimp 16x.</i>
<i>Trečiojo asmens įv. 86x</i>	<i>jamp / jampi / jamip / jamimp 59x, ieip 6x.</i>	<i>juosemp 21x.</i>
<i>Sangrąžinis įvardis 109x</i>	<i>savimp / savip 109x.</i>	
<i>Įvardžiai 75x</i>	<i>rodomieji: tamp / tampi / tamip / tamimpi / tamipig / tamimpig 12x, tokiamp 1x, šitaip 1x, taip 2x; skiriamieji: kitamimp 1x, kitamp 3x; savybiniai: manamp 2x, manaip 3x, savaip 2x, savamp 2x, tavamp 1x; santykiniai: kuriamp 3x, kuriuosemp 3x; emfatiniai: pačėip 1x, pačia(m)p 10x, patimp 1x, pačiuosemp 1x; bendrumo: visuosemp 10x, visosemp 1x, visokiosump 1x; klausiamieji: kamp 1x; egzistavimo žymimieji: nekuriuosemp 1x.</i>	<i>tuosemp 6x, kitosemp 1x, kituosemp 5x.</i>
<i>Tikriniai vardai 241x</i>	<i>Dieviep 79x, Viešpatip 14x / Viešpatiep 1x, Tėviep 19x, Kristup 4x / Kristusiep 1x, Iesup 1x / Iesusiep 1x, Lukošiuip 28x / Ionieip 19x / Mateušieip 19x, Abromep 1x, Ambrazieiuip 1x, Augustinieip 1x, Bazilieušieip 1x, Caiphošiuip 1x, Chrizostomieip 1x, Dovidieip 2x, Elayošiuip 1x, Esaiošiuip 4x, Ezdraip 1x, Ezechielip 2x, Helip 1x, Herodiep 1x, Ieremiošiuip 4x, Ieremieip 1x, Jobieip 2x, Iopieip 2x, Iozephieip 1x, Isaiieip 1x, Isaiošiuip 4x, Kaiphošiuip 1x, Malahiejip 1x, Morkup 5x, Neemiošiuip 1x, Ozijep 1x, Petriep 1x, Pilotieip 1x, Povilieip 4x, T(h)obiošiuip 3x; Jordanieip 1x, majestotieip 1x.</i>	
<i>Asmenų pavadinimai 116x</i>	<i>46x: apaštalieip 1x, bernelip 1x, didžturip 1x, evangelystaip 2x, elgetaip 1x, išganitojip 1x, karalup 1x, kunigieip 2x, ligonip 1x, mergaip 1x, moteriškamp 1x, Muitinikieip 1x, personayp 1x, Pharizeušieip 2x, pranašieip 11x, sakitojiejip 1x, sunup 2x, tarnep 1x, vaistytojiejip 1x, veidmainip 2x, velinieip 2x, žmonaip 2x, žmogup 7x.</i>	<i>70x: angeliuosemp 1x, atskaluonysemp 1x, Daktaruosiamp 1x, drauguosemp 1x, Evangelikosemp 1x, Evangelikuosemp 4x, Evangelystosemp 1x, gentisiamp 1x, grekuosemp 1x, Heretikuosemp 4x, karcieriuosemp 1x, Katholikusiamp 1x, Korinčionysemp 1x, krikščionysemp 11x, Lutheriuosemp 1x, mokytiniuosemp 1x, pahonisemp 2x, phariziušuosemp 1x, pranašuosiamp 2x, Rimionisemp 2x, sakytojojosemp 1x, sektoriuoiamiamp 1x, tautosemp 1x, Teologosiamp 1x, Viešpatysemp 1x, žyduosiamp 11x, žmonėsemp 15x.</i>
<i>Gyvybūtybių (neasmėnų) pavadinimai</i>		<i>liūtuosemp 1x.</i>
<i>Daiktų / vietų pavadinimai 76x</i>	<i>48x: altoriup 5x, Archaip 2x, doariep 1x, grabieip 6x, kalineip 1x, kiemelip 1x, lagieip 1x, pasaulip 4x, sostieip 2x, sudieip 2x, skomieip 17x, sožiaukaip 1x, stiebiep 1x, šulnip 1x, tanciup 1x, ugnip 2x.</i>	<i>28x: durisemp 1x, keliuosemp 1x, kojosemp 19x, krūtysiam 2x, vartuosemp 5x.</i>
<i>Būdvardžiai 18x</i>	<i>aukščiausiamp 1x, didžiausiaip 1x, dangujiejieip 1x, numiruseip 1x, šventamp 2x.</i>	<i>bijančiuosemp 1x, bedieviuosemp 1x, geruosemp 2x, išmintingosemp 1x, išmintinguosemp 1x, ištikimuosemp 1x, išmintingeseņuosemp 1x, klausančiuosemp 1x, lėtaisemp 1x, neištikimuosemp 1x, senuosemp 1x.</i>
<i>Skaitvardžiai 5x</i>	<i>antramp 2x.</i>	<i>keturiuosemp 1x, vienuosemp 1x, vyresniuosemp 1x.</i>

III lentelė. Iliatyvo lytys
(iš viso 637x)

Kalbos dalis / kategorija	Illat. sg. 522x	Illat. pl. 115x
Pirmojo asmens įvardžiai	nėra	nėra
Antrojo asmens įvardžiai	nėra	nėra
Sangrąžinis įvardis	nėra	nėra
Trečiojo asmens įvardžiai 5x	jon 3x (bažnyčion, karalystėn, dūšion).	iosn (nuodėmsn) 1x, iuosna (gyvenimuosna) 1x.
Įvardžiai 53x	44x: rodomieji: anon 5x, šion 4x, tojan 1x, ton 2x; santykiniai: kurion 16x, kurin 1x; egzistavimo-nežymimieji: vienon 3x, vienan 1x; bendrumo: kievienan 1x, kiekvienon 1x; klausiamieji: kana 7x, kanag 2x.	9x: tuosn 2x, tuosna 1x; kuriuosn 3x, kuriuosna 2x; žymimasis: kokiosn 1x.
Tikriniai vardai	nėra	nėra
Asmenų pavadinimai 3x	personon 1x.	lenkuosn 2x.
Gyvybūtybių ne asmenų pavadinimai	nėra	nėra
Daiktų / vietų pavadinimai 447x	370x: Galilėjon 2x, Gnieznan 1x, Jerozoliman 4x, Persijon 1x; bažnyčion 40x, danguna 1x, dangun 1x, dangun 55x, dungun 1x, daržan 1x, dirvon 1x, draugėn 1x, duobėn 2x, galvon 1x, gardan 1x, gilum(a/o)n 3x, girion 8x, kalinėn 2x, kamarėlėn 1x, karalyston 27x, karčemon 1x, kyžion 1x, klioštorion 1x, krūvon 9x, kupon 1x, laivėn 1x, lakonion 1x, luotan 1x, miestan 9x, miestelin 1x, (h)oran 20x, padvarion 1x, paločiun 2x, peklon 5x, pečiun 2x, prastirijon 2x, rankon 2x, rodon 3x, rodona 1x, rotušion 2x, rojon 1x, skepeton 1x, stadalon 1x, sudinon 1x, svodbon 6x, širdin 6x, šulnin 1x, tėvikščion 4x, tėviškėn 1x, ugnin 5x, ulyčion 1x, vynan 1x, vinyčion 10x, žandan 1x, vidurin 1x, artin 1x, aukšin 2x, aukštin 3x, čion 16x, čionag 1x, šalin 27x, tolin 2x, vardan 23x, vieton 25x, viršun 2x, žemėn 7x.	77x: ausisn(a) 3x, erškėčiuosn 1x, giriosna 1x, ant kalniuosna 1x, kampuosn 1x, kluonuosna 1x, kluonuosn 1x, kojossn 1x, krūtysna 1x, kūliuosn 1x, mariosn 3x, miestuosn 1x, namuosn 32x (iš kurių 14x namuosna), nasruosn 2x, olosn 2x, oluosna 1x, pakampėsn 1x, parėdniosna 1x, pėduosn 1x, pelenuosn 1x, puotosn 1x, purvuosna 1x, rankosn 7x, saituosna 2x, šiluosn 1x, širdisn 2x, širdžisn 1x, urvuosna 1x, vystikluosna 1x, vystikluosn 1x, žemėsn 1x, manuosn 1x 115(116) ₄₆ (= namuosn).
Būdvardžiai 45x	37x: amžinion 14x, amžinionon 1x, dangujejon 2x, dešinan 1x, didėn 1x, gatavon 1x, gražion 2x, marinančion 1x, misernon 1x, mirštančion 1x, padarytona 1x, pazopostyton 2x, pikton 1x, senojejon 1x, smardžion 1x, stipriausion 1x, svetimėn 1x, tikrojejon 1x, viršutinėn 2x, visatimėn 1x.	8x: amžinuosn 1x, amžinosn (namuosn) 1x, kacerskosn 1x, latriškossn 1x, pikčiausiuosn 1x, prakeiktuosna 1x, svetimuosn 1x, trumpuosn 1x.
Savybiniai įvardžiai 31x	20x: manon 3x, savon 15x, tavon 2x.	11x: savosna (namuosna) 1x, savosn 1x, savuosn 3x, savuosna 3x, tavuosn 1x, tavuosna 1x, tuvuosna 1x.

<p><i>Abstraktai</i> 45x</p>	<p>39x: <i>bendrystėn 1x, brolystėn 1x, daiktan 1x, galybėn 1x, garbėn 1x, gyvaton 8x, macin 1x, moteryston 1x, netieson 1x, nevalion 4x, nežėdon 1x, nopykanton 1x, nuodėmėn 2x, prapultin 2x, priekuopon 1x, prievaizdon 1x, rėdyman 1x, šviesybėn 1x, valion 2x, vienybėn 5x, vieron 1x, žalon 1x.</i></p>	<p>6x: <i>gyvenimuosn 1x, kalbosna 1x, nuodėmosn 1x, nuodžiosn 1x, žalosn 1x, žodžiuosn 1x.</i></p>
<p><i>Laiko sąvokos 8x</i></p>	<p><i>dienon 8x.</i></p>	

IV lentelė. *Aliatyvo lytys*
(iš viso 2395x)

<i>Kalbos dalis / kategorija</i>	<i>Allat. sg.</i>	<i>Allat. pl.</i>
<i>Pirmojo asmens įvardžiai 89x</i>	<i>manęsp 34x.</i>	<i>masump (= mūsump) 1x, mūsump 53x, mūsiump 1x.</i>
<i>Antrojo asmens įvardžiai 44x</i>	<i>tavęsp 25x.</i>	<i>jūsump 19x.</i>
<i>Trečiojo asmens įvardžiai 224x</i>	<i>jop 139x (iš jų 2 -anim), josp 30x.</i>	<i>jump 55x.</i>
<i>Sangrąžinis įvardis 69x</i>	<i>savęsp 69x.</i>	
<i>Įvardžiai 412x</i>	<i>rodomieji 223x: anop 14x, anosp 8x, šiosp 1x, tosp 19x, tosjaupig 1x, top 171x, topi 1x, topig 4x; tokiosp 1x, tokiop 3x;</i> <i>žymimieji 3x: kokiop 2x, kokiosp 1x;</i> <i>savybiniai 44x: manop 1x, manosp 3x, savop 32x, savosp 6x, tavop 2x;</i> <i>neapibrėžiamieji 4x: kitosp 4x;</i> <i>bendrumo 13x: kiekvienop 1x, visokiop 2x, visokiosp 1x, visop 7x, visosp 2x;</i> <i>emfatiniai 5x: patiesp 5x (vienas iš jų – petiesp);</i> <i>santykiniai 46x: kuriop 17x, kuriosp 8x, kop 21x.</i>	<i>12x: anump 2x, tump 7x, tokiump 3x</i> <i>31x: manump 2x, savump 26x, tavump 1x, savumpiump 2x;</i> <i>5x: nekuriump 2x, kitump 3x;</i> <i>12x: visokiump 1x, visump 11x;</i> <i>2x: pačiump 2x;</i> <i>12x: kuriump 12x.</i>
<i>Vardai 314x</i>	<i>Abromop 1x, Anošiausp 4x, Calvinop 1x, Cvingliušop 1x, Kristausp 16x, Kristusop 1x, Dievop 91x, Elizeusop 1x, Elžbietosp 2x, Eugenijusop 1x, HERodop 10x, Jėzausp / Jėzusop 33x, Ievosp 1x, Jonop 6x, Kaipošausp 4x, Kristusop 1x, Lucyllusop 1x, Marijosp 5x, Maižiešiausp 1x, Moizešop 1x, Nikodemop 1x, Petrop 4x, Philipop 2x, Pilotop 10x, Samueliop 1x, Sauliop 2x, Servetop 1x, Si-meonop 1x, Simonop 3x, Stephonop 1x, Tėvop 37x, Timotiejausp 1x, Timoteušop 1x, Tironop 1x, Tobijošiausp 1x, Viešpatiesp 63x, vietiesp (= Viešpatiesp 320₅₀) 2x.</i>	
<i>Asmenų pavadinimai 199x</i>	<i>83x: Angelop 5x, atpirkėjop 2x, berneliop 1x, byskupop 2x, darytojop 1x, dergėtuwop 1x, giltinėsp 1x, giminėsp 2x, išganytojop 2x, jaunikiop 1x, karalėliausp 1x, karaliausp 2x, krikštytojop 1x, kunigop 1x, kunigaikščiop 1x, ligoniesp 1x, majestotop 2x, mergosp 7x, miniosp 4x, moteriškėsp 4x, mokytiniop 2x, moteriesp 1x, motinosp 4x, mučėlnikop 1x, nešlėsp 1x, personosp 2x, piemenesp 1x, priesakiop 1x, Pharaonop 1x, popiežiausp 1x, sektosp 1x, sūnausp 14x, sūdžiosp 1x, šatonop 1x, tarnop 1x, tribunolop 1x, ubagėsp 1x, urėdop 1x, vaistytojop 1x, velinop 1x, veliuokosp 1x, žmogausp 2x.</i>	<i>116x: angelump 1x, apaštalump 5x, armėnump 1x, bobump 1x, bedieviump 1x, burtinykiump 1x, genčiump 1x, gimdytojump 1x, Ephezump' 1x, ištinčinčiump 1x, ydump 1x, klejojančiump 1x, Koloseusump' 1x, korintump 1x, krikščioniump 1x, krikščiomump 1x, krikšezioniump 1x, kunigump 4x, ligo-niump 2x, makthematóčiump 1x, mi-niump 5x, mokytiniump 19x, moterump 3x, numirėliump 1x, paduotiniump 1x, pa(g/h)oniump 3x, paklydėliump 1x, paklaiduoniump 1x, piemenump 2x, praktikoriump 3x, priesakiump 1x, ry-moniump 1x, sekturiump 1x, stabmeldžiump 1x, tarnump 2x, teisinykump 1x, Tefjaloniceuffump 1x, tėvump 1x, turkump 2x, urėdum 1x, velinump 1x, veidmainiump 1x, vietinykump 1x, žy-dump 9x, zokonikump 1x, Galatump</i>

		1x, <i>Heretikump</i> 1x, <i>Muthusyonump</i> 1x, <i>Nauiakrikščiump</i> 1x, <i>tautump</i> 1x, <i>totoriump</i> 2x, <i>Grekump</i> 1x, <i>Husitump</i> 1x, <i>Pharisėušump</i> 1x, <i>Samumpijump</i> 1x, <i>velinump</i> 1x, <i>žyniump</i> 1x, <i>žmoniump</i> 11x.
<i>Gyvy būtybių (ne asmenų) pavadinimai</i> 13x	7x: <i>padarop</i> 5x, <i>sutvėrimop</i> 1x, <i>žalčiop</i> 1x.	6x: <i>aveliump</i> 1x, <i>aviump</i> 3x, <i>dvasiump</i> 1x, <i>lapump</i> (= <i>lapiump</i>) 1x.
<i>Vietovardžiai</i> 6x	<i>Hierosolimop</i> 2x, <i>Jerichop</i> 2x, <i>Jerozolimop</i> 1x, <i>Jordonop</i> 1x.	
<i>Daiktų / vietų pavadinimai</i> 151x	sg. 127x: <i>akiesp</i> 1x, <i>altoriausp</i> 5x, <i>angosp</i> 1x, <i>bažnyčiosp</i> 9x, <i>daiktosp</i> 3x, <i>dalosp</i> 1x, <i>daržop</i> 1x, <i>dangausp</i> 3x, <i>drapanosp</i> 1x, <i>draugėsp</i> 2x, <i>dvasiosp</i> 3x, <i>dvarop</i> 1x, <i>evangelijosp</i> 9x, <i>gardop</i> 1x, <i>ginklop</i> 1x, <i>grabop</i> 3x, <i>kaklop</i> 1x, <i>karalystosp</i> 1x, <i>kalnop</i> 2x, <i>keliump</i> 1x, <i>kiemop</i> 2x, <i>kielikop</i> 2x, <i>kryžiausp</i> 3x, <i>krūvosp</i> 1x, <i>luomop</i> 1x, <i>maišop</i> 1x, <i>medžiop</i> 3x, <i>miesteliop</i> 2x, <i>miestosp</i> 2x, <i>mūrop</i> 1x, <i>namopi</i> 2x, <i>pasaulop</i> 3x, <i>portop</i> 1x, <i>purvop</i> 1x, <i>puotosp</i> 1x, <i>rankosp</i> 1x, <i>rodosp</i> 2x, <i>saulėsp</i> 1x, <i>sėklosp</i> 1x, <i>skomiosp</i> 10x, <i>skryniosp</i> 1x, <i>smiltiesp</i> 1x, <i>stalop</i> 1x, <i>stiebop</i> 1x, <i>stulpop</i> 1x, <i>stuomeniesp</i> 3x, <i>šaliesp</i> 1x, <i>šarvop</i> 1x, <i>šešėliop</i> 1x, <i>širdesp</i> 2x, <i>širdiesp</i> 3x, <i>šulniop</i> 1x, <i>tekstop</i> 2x, <i>tėvikščop</i> 1x, <i>tėvikščiosp</i> 1x, <i>tėvikštesp</i> 1x, <i>tronop</i> 3x, <i>ugniesp</i> 2x, <i>vaisiausp</i> 1x, <i>vandenesp</i> 1x, <i>vemdalo</i> 3x, <i>versmesp</i> 1x, <i>žemėsp</i> 3x.	24x: <i>akmenump</i> 1x, <i>altoriump</i> 1x, <i>bažnyčiump</i> 3x, <i>grabump</i> 1x, <i>karalystump</i> 1x, <i>kojump</i> 2x, <i>mariup</i> 1x, <i>mariump</i> 2x, <i>mašnump</i> 1x, <i>namump</i> 2x, <i>parėdnump</i> 1x, <i>širdump</i> 1x, <i>vaistump</i> 1x, <i>vartump</i> 1x, <i>vertump</i> (= <i>vartump</i>) 1x, <i>žaidump</i> 2x, <i>žemčiūgump</i> 1x, <i>žiezdrump</i> 1x.
<i>Abstraktai</i> 612x	556x: <i>afierosp</i> 1x, <i>alkinimop</i> 1x, <i>algosp</i> 4x, <i>apgimimop</i> 1x, <i>apsirijimop</i> 1x, <i>appjaustymop</i> 1x, <i>atajimop</i> 1x, <i>atgimimop</i> 1x, <i>atlaidimop</i> 5x, <i>atnimimop</i> 1x, <i>atnaiinimop</i> 1x, <i>atpirkimop</i> 2x, <i>amžinumop</i> 1x, <i>amžiop</i> 2x, <i>baimėsp</i> 3x, <i>bedievimop</i> 1x, <i>bendrumop</i> 1x, <i>bendravimop</i> 2x, <i>bendrytosp</i> 2x, <i>budavojimop</i> 1x, <i>budrėjimop</i> 2x, <i>būstimėsp</i> 1x, <i>cieliasp</i> 3x, <i>daliesp</i> 1x, <i>darbop</i> 2x, <i>darymop</i> 3x, <i>didžiavimop</i> 1x, <i>gailėjimop</i> 27x, <i>gailėjimoip</i> (= <i>gailėjimop</i>) 1x, <i>gailasiop</i> 1x, <i>galop</i> 12x, <i>gamtosp</i> 1x, <i>garbėsp</i> 9x, <i>džiaugsmop</i> 2x, <i>galybėsp</i> 1x, <i>ganymop</i> 1x, <i>garbinimop</i> 1x, <i>gėrybėsp</i> 1x, <i>geidimop</i> 1x, <i>gėrimop</i> 2x, <i>gėriop</i> 1x, <i>gindymop</i> 1x, <i>gyvatosp</i> 33x, <i>gyvenimop</i> 1x, <i>godop</i> 1x, <i>griekop</i> 1x, <i>histrijosp</i> 2x, <i>jalmožnosp</i> 1x, <i>intikėjimop</i> 3x, <i>pakūtop</i> 1x, <i>išėigosp</i> 1x, <i>iškarojimop</i> 1x, <i>išmanymop</i> 1x, <i>išmintiesp</i> 2x, <i>išpildymop</i> 1x, <i>išvydimop</i> 1x, <i>išganymop</i> 45x, <i>išdavimop</i> 1x, <i>išgelbėjimop</i> 1x, <i>išguldymp</i> 1x, <i>išpildymop</i> 1x, <i>ieškojimop</i> 1x, <i>įjudinimop</i> 1x, <i>įkūninimop</i> 1x, <i>įvadinėjimop</i> 1x, <i>išgąsčiop</i> 1x, <i>kacerstvosp</i> 1x, <i>kantrumop</i> 1x, <i>kariavimop</i> 1x, <i>kančiosp</i> 2x, <i>kėlimop</i> 1x, <i>klajojimop</i> 1x, <i>klausimop</i> 6x, <i>kreivumop</i> 1x, <i>krikštop</i> 3x, <i>krikštymop</i> 1x, <i>kūlimop</i> 1x, <i>labumop</i> 1x, <i>liaupsėsp</i> 4x, <i>linksmybėsp</i> 3x, <i>lapystosp</i> 1x, <i>maldosp</i> 15x, <i>malonėsp</i> 15x, <i>nemaruoniesp</i> 1x, <i>mažumop</i> 1x, <i>martuvėsp</i> 1x, <i>mielaširdystėsp</i> 1x, <i>mielaširdumop</i> 1x, <i>meilėsp</i> 11x, <i>melop</i> 1x, <i>mielaširdystėsp</i> 1x, <i>mielaširdumop</i> 2x, <i>mylėjimop</i> 1x, <i>mirimop</i> 2x, <i>mizerijosp</i> 1x, <i>mokslop</i> 1x, <i>moterytėsp</i> 2x, <i>naudosp</i> 8x, <i>nevaliosp</i> 1x, <i>nevadop</i> 1x, <i>nobažnumop</i> 6x, <i>nopykantosp</i> 1x, <i>nugisimop</i> 1x, <i>numaitinimop</i> 1x, <i>numal-</i>	56x: <i>afektump</i> 1x, <i>atakiump</i> 1x, <i>brangiump</i> 1x, <i>bjaurybiump</i> 1x, <i>būdum</i> 2x, <i>burtump</i> 1x, <i>daiktump</i> 8x, <i>darbump</i> 6x, <i>džiaugsmump</i> 1x, <i>gyvenimump</i> 1x, <i>kančiump</i> 3x, <i>mokslump</i> 1x, <i>nuodėmimop</i> 1x, <i>nuodėmiump</i> 3x, <i>nuodump</i> 1x, <i>nuodžiump</i> 2x, <i>nuopelnump</i> 2x, <i>nusidėjimump</i> 1x, <i>pagalbump</i> 1x, <i>pakakini-mump</i> 1x, <i>palinksminimump</i> 1x, <i>pelnump</i> 1x, <i>piktybiump</i> 2x, <i>pramoniump</i> 2x, <i>sakramentump</i> 4x, <i>sylump</i> 1x, <i>vakarump</i> 1x, <i>vasarump</i> 1x, <i>veikalump</i> 1x, <i>žynavimump</i> 1x, <i>žodžiump</i> 1x, <i>žolinėjimump</i> 1x.

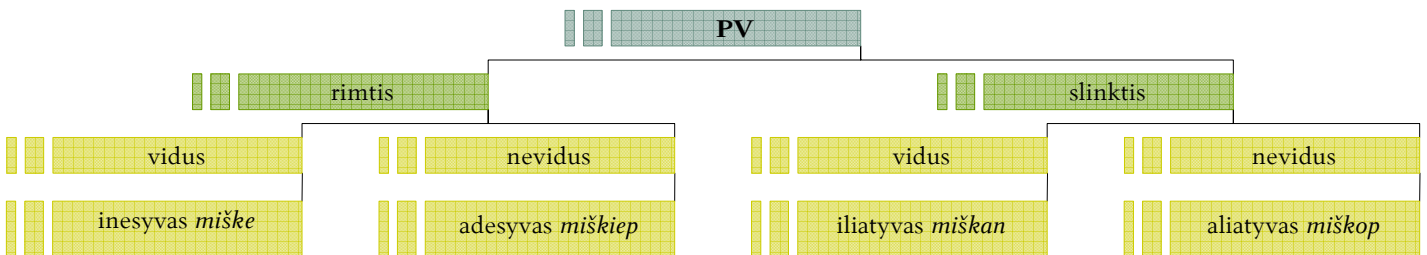
	<p><i>dimop 1x, numirimop 1x, nusiminimop 4x, nusižeminimop 1x, nuteisinimop 2x, nužeminimop 2x, nuodėmėsp 12x, nuodžiosp 2x, nuopelnop 2x, pagerbimop 1x, pagedimop 1x, pagimdymop 1x, pagriuvimop 1x, pagundymop 1x, pakajausp 4x, paklusnumop 2x, pakūtosp 2x, palinksminimop 1x, palaiminimop 3x, pamokslop 1x, paniekinimop 2x, pasirgėjimop 1x, pasisakymop 2x, pataisymop 1x, pateriojimop 1x, pazopostijimop 1x, pažinimop 8x, pažintiesp 8x, pažudimop 1x, pažinimop 3x, paduksiop 4x, paklaposp 1x, pakūtosp 2x, parodymop 1x, peržengimop 1x, piktop 16x, piktumop 1x, posėjimop 1x, pradėjimop 1x, praliejimop 1x, prašymop 1x, pratinimop 1x, priėmimop 10x, priežastiesp 1x, prilyginimop 2x, pergalėjimop 1x, raštop 1x, regėjimop 2x, reikalop 1x, romumop 1x, rūstybėsp 4x, rūpinimop 1x, sakramentop 6x, saugojimop 1x, sakymop 1x, sententiosp 1x, skoloisp 1x, smarkumop 1x, smertiesp 1x, smurtavimop 1x, stebėjimop 1x, suderėjimop 2x, sugrįžimop 2x, suguldymop 1x, susigėdymop 1x, susmop 1x, šlovėsp 1x, šviesybėsp 1x, šventėsp 4x, šventybėsp 2x, šviesybėsp 4x, šviesosp 4x, šviesumop 3x, tanciausp 1x, tarnavimop 9x, teisybėsp 4x, tiesosp 1x, tikėjimop 11x, tikrumop 1x, tobulimop 1x, tobulumop 4x, troškumop 1x, užauginimop 1x, užmiršimop 1x, vakarop 4x, valgymp 1x, vartojimop 1x, vaistop 1x, večeriosp 2x, verksmop 1x, vertumop 1x, veikalop 1x, viduriop 1x, vienybėsp 6x, vienystėsp 1x, vierosp 4x, vyresnybėsp 2x, žosmėsp 1x, žalosp 1x, žodžiųp 8x, zokonop 1x.</i></p>	
Būdvardžiai, dalyviai 222x	<p>150x: <i>amžinosp 24x, amžinop 6x, artimop 7x, augštosiosp 1x, baisiosp 1x, bendrosp 2x, brangiop 1x, dangujejop 2x, dangujejosp 2x, didėsp 3x, didesnėsp 1x, didesniop 2x, didžiųp 4x, dvasiškump 2x, dvasiškosp 1x, gatavop 1x, gausausp 1x, gerop 17x, geresniop 2x, gyvump 2x, karštop 1x, krikščioniškosp 1x, krikščioniškosp 1x, lygiosp 1x, malonausp 1x, maloningop 1x, mažiausiosp 1x, mažiausiop 1x, mergiškop 1x, mielop 1x, naujosp 1x, ne išbylomosp 1x, nuodėmėtop 1x, nužemintosp 1x, ne pabengiamop 1x, pagirtosp 1x, palaimintosp 1x, ne paliaujamosp 1x, paliaujančiosp 1x, pasavintosp 2x, piktop 1x, platausp 1x, šventop 1x, šventosp 1x, smarkausp 2x, stebuklingiausiosp 1x, stebuklingiausiop 1x, nesuskaitomosp 1x, sužieduotosp 1x, sunkausp 1x, švenčiausosp 1x, šventop 4x, šventosp 8x, šviesiosp 1x, tikresnėsp 2x, tikrosiosp 4x, tikrop 7x, tikrosp 2x, verstop 1x, vienariopop 1x, viešutinėsp 1x, visatimėsp 3x, visotinėsp 1x.</i></p>	<p>72x: <i>artimumpiump 1x, artimump 2x, amžinump 2x, aukštumpiump 1x, baisiump 1x, bijančiųmp 1x, čystup 1x, dangujejump 3x, didesniump 1x, didžiųmp 2x, gerump 7x, gėdingump 1x, grekiškump 1x, ištikimump 2x, ištikimumpiump 2x, gyvumpiump 2x, kalnejump 1x, lengvump 1x, menkump 1x, mokytump 1x, naudingump 1x, numirusiump 1x, nusidėjusiump 1x, pakviestump 1x, pardavinėjančiųmp 1x, parduodančiųmp 1x, paspalitump 1x, patenkančiųmp 1x, piktesniump 1x, prašokusiump 1x, savavaliump 1x, savumpiump 2x, seniausiump 1x, slap-tump 1x, sunkiump 1x, sunkesniump (= sunkesniump) 1x, svietiškiump 1x, šventump 7x, tikrumpiump 3x, tūlump 1x, užgulinčiųmp 1x, velniškump 1x, verkiančiųmp 1x, vertump 1x, verkiančiųmp 1x, vyresniump 2x, viršutiniump 1x, žeminiump 1x.</i></p>
Skaitvardžiai 40x	<p>28x: <i>antrop 5x, ketvirtop 1x, penktosp 1x, penktop 1x, pirmop 4x, pirmosp 2x, trečiojop 2x, trečiojosp 1x, vienop 7x, vienosp 3x, pirmesniop 1x.</i></p>	<p>12x: <i>dešimtump 2x, keturiump 1x, septyniump 2x, tijiump 1x, pirmumpiump 1x, pirmump 3x, vienump 2x.</i></p>

VIETOS REIŠMĖ
ADESYVAS
(gyvumo požymiu žymėtos kalbos dalys)
INESYVAS
(gyvumo požymiu nežymėtos kalbos dalys)

KRYPTIES REIŠMĖ

ALIATYVAS (galinis taškas nepatikslintas)		ILIATYVAS (galinis taškas yra objekto viduje)
--	--	--

Postpozicinių vietininkų dendrograma
(pagal Rosinas 1995, 54)

SCHEMA
The Above-Across Sense

- 1
- 1.X.NC
- 1.VX.NC
- 1.V.NC
- 1.X.C
- 1.VX.C
- 1.V.C
- 1.VX.C.E
- 1.X.C.E

The Above Sense

- 2
- 2.IDTR

The Covering Sense

- 3
- 3.P.E
- 3.MX
- 3.MX.P

The Reflexive Schema

- 4
- 4.RFP

The Excess Schema

- 5

The Repetition Schema

- 6

EXEMPLAR

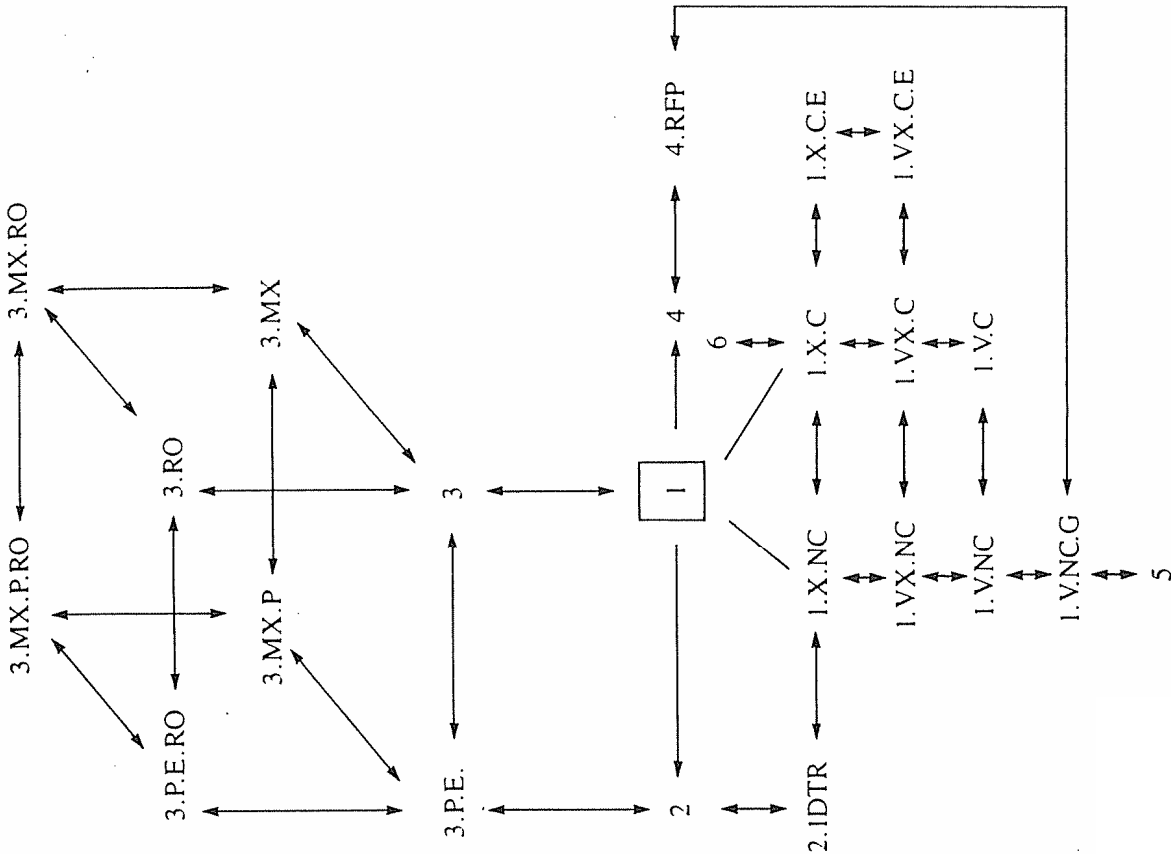
- The plane flew over.*
- The bird flew over the yard.*
- The plane flew over the hill.*
- The bird flew over the wall.*
- Sam drove over the bridge.*
- Sam walked over the hill.*
- Sam climbed over the wall.*
- Sam lives over the hill.*
- Sausalito is over the bridge.*
- Hand the painting over the fireplace.*
- The power line stretches over the yard.*
- The board is over the hole.*
- The city clouded over.*
- The guards were posted all over the hill.*
- I walked all over the hill.*

Roll the log over.

The fence fell over.

The bathtub overflowed.

Do it over.

KEY

- TR = TRAJECTOR (FIGURE)
- LM = LANDMARK (GROUND)
- X = EXTENDED
- V = VERTICAL
- C = TR CONTACTS LM
- P = PATH
- NC = NO CONTACT
- VX = VERTICAL & EXTENDED
- E = ENDPOINT FOCUS
- IDTR = 1-DIMENSIONAL TR
- MX = MASS-LIKE/MULTIPLY ENTITY
- RO = ROTATED SCHEMA
- RF = REFLEXIVE
- RFP = REFLEXIVE PATH

Prielinksnio *over* reikšmių struktūra (iš Rice 1996, 139).